

קובץ גליונות

פרשת בא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א במשא חיזוק כינוס העולמי
לרבנים ושובי"ם מרחבי העולם על משמר הכשרות וגודל האחריות המוטלת עליהם

מצורף!

יומן רשימות מיוחד
מימי האבל
בבית מרן ראש הישיבה
הגר"מ אזרחי שליט"א
בימי השבעה
על רעייתו הרבנית ע"ה

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:33	5:47	6:26
בני ברק	4:47	5:49	6:22
קרית ספר	4:42	5:48	6:25
בית שמש	4:32	5:48	6:25
אופקים	4:42	5:50	6:25
חיפה	4:39	5:47	6:22

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• יג שבט בשלח	פקודי	• כ"ב אייר בהר	• כ"ח סיון קרח	• ב' אלול שופטים
• כ' שבט יתרו	• ג' ניסן ויקרא	בחוקותי	• ה' תמוז חקת	• ט' אלול כי תצא
• כ"ז שבט	• חג הפסח	• כ"ט אייר	• י"ב תמוז בלק	• ט"ז אלול כי
משפטים	• כ"ד ניסן שמיני	במדבר	• י"ט תמוז פינחס	תבא
• ד' אדר תרומה	• א' אייר תזריע	• ז' סיון חג	• כ"ו תמוז מטות	• כ"ג אלול נצבים
• י"א אדר תצוה	מצורע	השבועות נשא	• כ"ז תמוז מטות	וילך
• י"ח אדר כי	• ח' אייר אחרי	• י"ד סיון	מסעי	• א' תשרי ר"ה
תשא	קדושים	בהעלתך	• ד' אב דברים	• ו' אב
• כ"ה אדר ויקהל	• ט"ו אייר אמור	• כ"א סיון שלח	• י"א אב ואתחנן	• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

לכבוד נשמת הרה"ק

רבי ישראל בן הרה"ק

רבי מסעוד זצוק"ל אבוחצירא

הבנא סאלי זכותו תגן עלינו

יום פטירתו ד' שבט תשד"מ

תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

ועל כנפי כסותם יעשו גדילים

לכולי עלמא שייך בזה הידור מצוה וכו' ע"ש שהאריך בזה, אמנם לדברי החזו"א שיש לחוש מפני עמי הארץ א"כ אין קפידא במה שעושה נגד ההלכה למשה מסיני כיון שיש טעם לזה.

ושבו מצאתי בכה"ח (סי' י"ב סק"ב) בשם החדש לאלפים שיש בזה טעם ע"פ קבלה, דהטוב יותר לחוש ולהחליף הציצית היכא דאפשר אפילו לא נפסק אלא ראש אחד מהשמונה, דודאי דמנין הל"ב חוטין אית בהו רזין עילאין וראשן מגיע השמימה, עכ"ל. ובשו"ת באר משה (ח"ח סי' מ"ו) הביא ששמע מאביו שרבינו החת"ס אמר פעם בדרך מליצה לפני תלמידים שמעולם לא הלך בציצית כשרין וכשהתלמידים עמדו משתוממים הסביר להם כי מפורש בשו"ע שכשחוט אחד חסר מהציצית הן כשרין, והוא מעולם לא הלך בט"ק או ט"ג שהי' חוט א' חסר, שיהי' צריך לומר שכשרין הם עדיין, וכתב שם הטעם משום שאז חסר אחד מהל"ב נתיבות החכמה.

בספר דעת נוטה ציצית (סי' קפ"ב) נשאל רבינו: מי שלבש שני טליתות זו ע"ג זו האם מקיים שני מצוות? תשובה: כן. שאלה: מאחר שבכל לבישה ולבישה יש קיום מצוה א"כ מדוע אין לובשים הרבה טליתות כדי לקיים הרבה מצוות? תשובה: א"כ תבנה בבינת ק' חדרים קטנים ותעשה ק' מזוזות ותשחוט ק' עופות ותקיים ק' מצוות. עכ"ל ובהערה 219 הביא שאמר רבינו זצ"ל ששמע ממרן החזו"א שאין צריך 'לחפש מצוות', ושמעתי מנכד רבינו הג"ר ישעי' כהן שליט"א שיש שורש לדברים בחזו"א יו"ד סי' קע"ה סק"ב שהביא רבינו בארחות יוסר סי' כ"ז, וכע"ז יש גם בקונטרס הנהגות ישרות מר"ח מואלוזין אות פ"ה: אמר רבינו שאין טוב לחזור אחר המצוות ואמר בשם הגר"א שטוב יותר לילך בבית התבודדות חיבוק כף אל כף מלילך בשוק לבקש מצוה, ועי' כתר תורה לרבי פינחס מפאלצק דף ה'; ועי' במה שכתב רבינו בנחל איתן פ"א ס"ה סק"א, ובקונטרס הליקוטים שבסו"ס שיח השדה ח"ב סי' ט'. וכו' נכתב בס' שמענו כן ראינו ח"א פ"ב הערה 5, וכעת מצאתי בס"ד בפרק השלום שבסוף מסכת דרך ארץ (ה"ד) אמר חזקיה גדול הוא השלום שכל מצות שבתורה כתוב בהם כי, כי תראה, כי תפגע, כי יקרא, כי תבנה, כשתבא המצוה לידך אתה זקוק לעשותה, אבל השלום מה כתיב בו, בקש שלום ורדפהו, בקשהו במקומך, ורדפהו במקום אחר.

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית ברכה רבקה ב"ר שלמה אריה רוזנברג הכ"מ

מזכרונותי הראשונים מרבינו הגדול זצלה"ה, עת באתי לפניו בשחר נעוריי לשאול שאלות בהלכה, והוא ז"ל קרבני בעבותות של הקשבה אהבה וחביבה, כי מידי דברי בו זכור אזכרנו שהיה כסדר בודק ציציותיי אם הקשר מהודק היטב והגדילים ארוכים כראוי, ואילו ראה גדילים שהיו קצרים הרבה הורה לי להחליף אותם, וכששאלתי לפניו הלוא יש בהם כדי עניבה שמבואר בשו"ע (סי' ב ס"א) שכשר, אמר לי שבאמת מדינא אם נותר בהם כדי עניבה א"צ להחליף הציצית, ואף אין בזה בהחלפתן משום זה קלי ואנוהו אחר שבש"ס (מנחות ל"ח ב') איתא הלכה למשה מסיני שגרדומי תכלת כשרים, ושם (מ"ב א') שרבינא אמר שרק בשעת עשיה צריך שיהיו שלמים ומבואר להדיא שא"צ להחליפם, אבל מרן החזו"א זצ"ל הי' מחליף אף בנותר יותר מכדי עניבה, ואמר הטעם מפני עמי הארץ שאין מכירין כמה נפסק, והוסיף רבינו זצלה"ה ואמר שמה שרבינא הלך בגרדומין ולא חשש לזה, יש לומר שהלך כן כדי לפרסם הלכה שבכדי עניבה כשר. ופעם אחרת אמר לי שמש"כ בכתר ראש (סי' ז') בנפסקה טליתו שלא יחליפה אא"כ נפסלה לגמרי, מרן החזו"א והקה"י זצ"ל לא נהגו בזה והיו מחליפין אפי' בנפסק א' פחות מכ"ע, והטעם משום חילול ה' שאין מכירין כמה נפסק. [וכ"כ בדעת נוטה ציצית סי' תק"ל], וכן הוא ברשימות רבינו ממרן החזו"א: **פעם נקדע לו בציציותיו חוט א' בלבד ואפ"ה תקנו (רמ"ג, וכן שמעתי ועי' מ"ב סי' ט"ו סק"ג ועי' בס' יוסף אומץ סי' רמ"ז).** ובס' אשל אברהם להג' מבוטשאטש (סי' י"ב) וז"ל: שמעתי בשם גדולי הדור שיש לדקדק במדת חסידות שגם אם נחסר רק חוט אחד מהח' חוטין שבכל אחד ואחד מד' הציציות, כיון שנשאר רק ל"א חוטין בכל הד' ציציות נכון לעשות אחרים, כן שמעתי בשם הרב החסיד המפורסם בשם טוב מ' מנחם מענדיל נ"י מק"ק רומינוב יצ"ו וכו', והסרתי הציצית מעל גבי הטלית את שחסר בהן חוט אחד, גם שהיה פשוט אצלי מסברא דלא שייך מדת חסידות, כיון שיש גם כן צד קפידא מלהוריד ציצית שבבגד ממה שהם תשמישי מצוה, כי אין ליטלם בחנם מעל גבי הבגד, ולזה אין ראוי להחמיר במדת חסידות במה שלא נתפרש להדיא בפוסקים ז"ל, ועד כה לא ראיתי כן בשום ספר ק' שיהיה שייך בזה מדת חסידות נגד ההלכה למשה מסיני גרדומי ציצית, כי הוא חומרא בחנם וגורמת קולא נגד המשמעות שגבי פלוגתא של מתירין ציצית מבגד לבגד, שמשמע שלא להוריד בחנם ציצית ממצותן, אך כיון ששמעתי כן עשיתי כן מצד מצוה לשמוע דברי חכמים, גם נראה שעל כל פנים

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

הגאון הצדיק רבי דוד פרנקל (ז' שבט) הגאון הגדול רבי אריה פומרנצ'יק בעל 'עמק ברכה' (ח' שבט)

הגאון רבי בנימין בינוש פינקל ר"י מיר (י"ה שבט תש"נ)

נשמח לקבל מוקראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רש"ד הכהן מונק זצ"ל

רב 'העדה החרדית' בחיפה ובעמח"ס שו"ת 'פאת שדך'

(י"א צ"ג שבט תשמ"א)

ידיד נעורים

הגרש"ד מונק היה בן גילו של רבינו, ובהיותם צעירים הכירו זה את זה משבתם יחד בספסל הלימודים בישיבת לומז'א בפתח תקוה. הרב מונק נודע בשערים המצוינים בהלכה כמדקדק גדול ובקי בהלכה למעשה, וכבר בהיותו בחור היה בין רבינו מו"מ של הלכה, כשהוא גם מבקש מרבינו לשמש עבורו כשליח לשאול שאלות את מרן החזון איש.

לימים סיפר רבינו שרש"ד מונק היה בין הבחורים שהיו באים אל החזון איש ושואלים אותו שאלות, והחזון איש הכירו היטב (מחתן רבינו הגר"ש שטינמן, וכמה פעמים העניק רבינו לחתנו הגר"ש את ספרי הרש"ד מונק במתנה כדי להועיל לו).¹

הגר"ש שטינמן בביקור חיזוק בקהילה החרדית בחיפה

שימוש בשמן שביעית אחר הביעור

לימים, אף סיפר הגרש"ד את אחד הנדונים ההלכתיים שהתעוררו בעת שבתו עם חברים בישיבה, וזה לשונו (בשו"ת פאת שדך ח"ג סימן קס"ז):

"לכבוד... מה שדן בשמן של שביעית אחר הביעור אי כשר לנר חנוכה, כשהייתי בישיבה בפתח תקוה בשנת תש"ז נתעוררו בזה וכבר האריכו האחרונים מצד שמצוות לאו ליהנות ניתנו.

"והגאון מוהר"ר משה סאלוויצ'יק שליט"א שאל את מרן בעל החזון איש זצ"ל ולא רצה להתיר להדיא, והיה חושש, והגאון מוהר"ר חיים קניבסקי שליט"א אמר לי שאסור בהדיא, והטעם משום בכל הש"ס מצוות לאו ליהנות ניתנו, רק בדיעבד".

לשכב פרקדן כשאניו ישן

נדון נוסף שהיה גם הוא בהיותו חבר בספסל הלימודים של רבינו, כותב הרב מונק באחד מספריו:

"בענין לשכב פרקדן כשאניו ישן, לא ידעתי שום יסוד במשמעות הגמרא והפוסקים להחמיר, ומה שכתב מע"כ בשם ספר שונה הלכות (סימן רל"ט דין ג'), אין תחת ידי ספר זה,

"אבל בבחורותי כשלמדתי בפתח תקוה יחד עם הרה"ג ר' חיים קניבסקי שליט"א בנו של הגאון מו"ר יעקב שליט"א אמר לי שיש לחוש, ושאלתי הרי החזון איש שוכב פרקדן, והשיב לי שהוא נוטה מעט לצידו, ונאמן הוא, וכן ראיתי אף אחרים ממקורביו עושין כן, אבל רק נטיה מועטת" (פאת שדך ח"ב סימן כ"ו).

משנה ברורה על הלכות מזוזה

לימים כאשר הוציא רבינו את ספרו על מזוזה ועבדים ועוד ספרים, קנה

1. וסיפר הגר"ש שטינמן: בזכרוננו כי אחרי הסתלקותו של הרב מונק, הגיע אחיו הגר"ר אליקים לאבי מורי הגרא"ל שטינמן זצ"ל עם תכריך כתבים שרשם הרב מונק דברי השקפה והנהגה ששמע ממרן החזון איש, ואבי מורי התפעל והתפעם מהדברים שהיו כתובים שם, שקיבל מהחזון איש הרבה דברי השקפה על ההתייחסות הנכונה שלנו כלפי מדינת ישראל והעומדים בראשה, דברי השקפה שלא היו מוכרים כלל, אבל גם לא היה שייך לפרסמם ברבים.

אותם הרש"ד ואף התכתב בלימוד עם רבינו במשא ומתן של הלכה.

את ספרו של רבינו על מזוזה מגדיר הרש"ד מונק (בספרו פאת שדך ח"ג סימן קל"ד) "כעין משנה ברורה על הלכות מזוזה".

וראה בספרו שו"ת פאת שדך ח"ג סימן קל"ה התכתבות עם רבינו בענין המוכר ביתו במכירת חמץ לגוי בפסח אם צריך להסיר המזוזה ולקבוע שוב, ובענין אם יש חיוב לסנן מיץ שעושים מתפוזים, ואם יש חסרון באכילת הפרי עצמו, ושם חלק ב' סימן פ"ח בענין טבילה בשבת ועניית 'אמן' על מי שבירך של בה"ב.

כמו כן יש חילופי מכתבים ביניהם בענין ה'תחש' שהיה במשכן, ונדפס בקובץ ישורון כרך ט"ו עמוד תקצ"ג, ואת יסודי הדברים רשם אח"כ רבינו עלי ספרו טעמא דקרא פרשת תרומה.

תמונה בדירה:

רבינו ממלא את הדיו באות האחרונה של מזוזה הכתובה על גבי קלף

האומר 'אעשה מצוה'

כתב הגרש"ד מונק (שו"ת פאת שדך ח"ב סי' קמ"ט): "שאלתי את מרן החזון איש זצ"ל על ידי הגר"ח קניבסקי שליט"א, האומר "אעשה מצוה" (כדרך מה שאמרו בפרק קמא דנדרים 'אשנה פרק זה') דחשיב נדר, שבלשון הקודש יש לו שני פירושים, דהיינו אני רוצה לעשות או אני עתיד לעשות, ובלשון אשכנז יש חילוק ביניהם 'איך וויל' או 'איך וועל', מה דינו? והשיב דדווקא האומר אני עתיד לעשות ולא האומר אני רוצה, כלומר האומר איך וויל, אין זה נדר".

עוד ממשיך וכותב הנ"ל: "שאלתי את מרן החזון איש זצ"ל על ידי הגר"ח שליט"א, אם אירע שנתקבל מכתב ובדואר שכחו להחתים את הבול, אי נימא דהבול כבר נפסל, ואם חוזר ומשתמש בו הוה גזלן וזה אסור אף בגוי, או דילמא הבול לא נפסל, ולא הויה אלא אבדת גוי, ומותר להשתמש בו פעם אחרת, והשיב שאינו יודע אך דעתו נוטה שהבול נפסל (עיי"ש עוד) שתי השאלות הנ"ל היו בעל פה על ידי השליח הנ"ל".

נשמה יתירה ביום טוב

סיפר רבינו שהתוספות (ביצה ל"ג ב') כותבים שאין 'נשמה יתירה' ביום טוב, אולם פעם שמע בדרשה את הרב מונק שהזכיר את דברי הרמב"ן שסובר שגם ביום טוב יש נשמה יתירה, אבל היא לא הולכת מהאדם אלא נשארת בו, וכל יום טוב מתווסף בו נשמה יתירה (א"ה, ועין תוספות פסחים ק"ב ב' ד"ה רב).

הגרש"ד מונק רב הקהילה החרדית בחיפה

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב): – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה

ביקשו חשבונות רבים, והיינו שהאדם נברא ישר בטבע, והישרות היא אהבת הבריות, אבל יש חשבונות רבים, כל מיני חשבונות ונגיעות שמפתים אותו לעשות הפוך, שכדאי לו לעשות מעשים נגד הטבע של אהבת הבריות.

ועל זה המצוה ואהבת לרעך כמוך, שכל אימת שיש חשבונות נגד האהבה, צריך לסלק את החשבונות ולא להתחשב בהן, ולהמשיך להתנהג על פי האהבה. וענין זה שייך גם באדם שכבר יש בטבעו אהבת הבריות, שמכל מקום לפעמים מתעוררים חשבונות ונגיעות נגד האהבה, ועל כך המצוה שלא יתחשב בחשבונות הרבים.

דעלך סני לחברך לא תעביד

והנה בגמרא (שבת לא, א) מובא מעשה בגוי אחד שבא לפני הלל הזקן, וביקש להתגייר על מנת שילמדנו את כל התורה כשהוא עומד על רגל אחת, ונתכוון בזה שיאמר לו בקיצור, על רגל אחת, מה היא התורה, ואמר לו הלל "דעלך סני לחברך לא תעביד", זהו כל התורה, ואידך פירושא הוא זיל גמור.

ויש לפרש בזה, כי הגוי ביקש לשאול מה ירוויח כשיתגייר, הרי עכשיו כשהוא גוי יש לו רק שבע מצוות בני נח, והוא יכול לקיים אותם וכבר יהיה בזה מחסידי אומות העולם, ומה ירוויח אם יתגייר, הרי עכשיו הוא כבר מקיים את מה שהוא חייב, ולשם מה כדאי לו להתגייר ולקבל עליו עוד עול של תרי"ג מצוות.

ועל כך השיבו הלל: דעלך סני לחברך לא תעביד, היינו שעל ידי הגירות תקבל טבע כזה שלא תוכל להפריע לאף אחד, וכמו שאינך רוצה לסבול בעצמך, כך גם לא תרצה שהשני יסבול, ולא תגרום לו שיסבול. והיינו שב ואל תעשה, דעלך סני לחברך לא תעביד.

יהודי מצטער בצערו של חברו

ואילו בגויים אין הטבע כן, ולגוי לא אכפת מה שהשני מצטער, ולא אכפת לו מה שכואב לזולתו, אבל **הטבע של יהודי הוא שאכפת לו, וכואב לו, ואם קשה לשני, גם לו קשה! ומצטער בצערו חברו**, ומשתתף עמו בצערו. ויש עוד מדרגה יותר מזה, לשמוח בשמחתו של חברו [ונתבאר במקום אחר מבעלי המוסר כי זוהי מדרגה יותר גבוהה, כי להצטער בצער חברו זהו מפני שמרחם עליו, אבל לשמוח בשמחתו, במה שיש לו ואין לי, זה יותר קשה].

וזו הייתה תשובת הלל לגוי, שאם תתגייר תקבל טבע מידות טובות של יהודי, שלא תוכל לגרום צער וסבל לשני, ואדרבה תצטער בצערו, ויכאב לך כשכואב לו.

ובמהרש"א שם כתב שמקור דברי הלל הוא מהפסוק ואהבת לרעך כמוך, שנכלל בזה שלא לצער את השני, ואמנם צריך ביאור מדוע אמר הלל רק דעלך סני לחברך לא תעביד בשב ואל תעשה, ולא אמר את הצד החיובי 'ואהבת' בקום ועשה. וענין במהרש"א שם מה שכתב בזה.

ויתכן כי 'ואהבת' בקום ועשה זה יותר קשה, והלל אמר לו את המדרגה היותר פשוטה, שעל כל פנים בשב ואל תעשה הוא לא יצער אחרים, וכמו שאינו רוצה שיצער אותו כך הוא לא יצער את השני. ואמר לו הלל כי עכשיו כשאתה גוי לא אכפת לך שהשני סובל, אך אם תתגייר ישתנה טבעך, שכבר יכאב לך כשהשני מצטער, והצער של השני יהיה גם הצער שלך, כי על ידי הגירות משתנה האופי!

מצות אהבת הבריות ומידות טובות

יש מצוה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", והיא מצות עשה על אהבת ישראל, ואהבת לרעך כמוך.

וכן יש עוד מצוה (דברים כח, ט) "והלכת בדרכיו", ואמרו חז"ל (ספרי פרשת עקב וענין שבת קלג, ב, ועוד) מה הוא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון.

וחן שתי מצוות עשה על מידות טובות, מצות ואהבת לרעך כמוך, ומצות והלכת בדרכיו, והרמב"ם במנין המצוות מנאן לשתי מצוות עשה נפרדות (סה"מ מצוה ח' ומצוה ר"ו).

המצוה לעורר את האהבה בלב

והנה מצות האהבה היא בלב, שצריך לאהוב את כל אחד ואחד מישראל, ויש להבין מה שייך מצוה על אהבה, הרי זה תלוי במציאות בטבע האדם, מה הלב שלו, האם הוא אוהב או שאינו אוהב.

וכפי הנראה הביאור הוא, שיש מצוה **לעורר** את האהבה, וגם מי שאין בלבו אהבה לחברו, צריך לעורר בלבו רגשי אהבה כלפיו.

וכן כתב גם הרמב"ם בהלכות תשובה (ז, ג) שיש חיוב תשובה גם על מידות רעות שבלב, וכתב שם: "אל תאמר שאין תשובה אלא מעבירות שיש בהם מעשה וכו' אלא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו [דעות] בלשון הרמב"ם הכוונה למידות] ולשוב מן הכעס ומן האיבה ומן ההיתול ומרדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות וכיוצא בהם מן הכל צריך לחזור בתשובה".

והיינו שגם מי שכך טבעו, שיש בלבו מידות רעות, צריך לעורר בלבו את המידות הטובות, ולחזור בתשובה מן המידות הרעות.

והזכיר הרמב"ם בדבריו שצריך לשוב גם מן 'האיבה', דהיינו שנאת הבריות, שהיא ההיפך מאהבת הבריות, ולעורר בלבו את הטבע של אהבת הבריות. ואכן זה שייך על ידי התבוננות ועל ידי מחשבות, ויש לזה דרכים המבוארים בספרי המוסר.

אדם שכבר יש בטבעו אהבה

והנה יש לדעת מה יעשה אדם שכבר יש בטבעו אהבת הבריות, מה היא המצוה עבורו, וכיצד שייך שהוא יקיים ואהבת לרעך כמוך, הרי ממילא כבר זהו טבעו, ומה צריך לעשות עוד בזה.

ויתכן שהמצוה היא גם על ההנהגה בפועל, שצריך להתנהג ולעשות מעשים על פי האהבה, וזה שייך גם אצל אדם שיש בטבעו אהבת הבריות, שמצוה עליו גם לעשות מעשים של מידות טובות.

אבל מסתבר כי ההנהגה בפועל שייכת יותר למצות והלכת בדרכיו, שעיקרה הוא לעשות **מעשים** של מידות טובות, ואילו אהבה היא מצוה על הלב, שהלב יהיה לב טוב.

ואולי באמת אין הכי נמי, ומי שכבר יש בטבעו אהבת הבריות, הרי הוא מקיים את המצוה בשב ואל תעשה, ויש קיום מצוה כבר בעצם המציאות שהוא אוהב את הבריות.

לא להתחשב בחשבונות הרבים

אכן באמת יש בזה עוד ענין, כי בטבע האדם יש גם חשבונות ונגיעות, וכמו שנאמר בקהלת (ז, כט) "אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה

הטבע עם מידות טובות אך יש חשבונות

והנה אמרו חז"ל (יבמות עט, א) שיש שלושה סימנים באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, והיינו שכך טבע כלל ישראל, מידות טובות כאלו, וכל יהודי מכלל ישראל, לא משנה מה המדרגה שלו ברוחניות, הוא בטבעו 'רחמנים ביישנים וגומלי חסדים'.

ברם במציאות לא רואים כך, ולא אצל כל אחד רואים למעשה את הטבע של רחמנים וכו', וזהו כמו שאמרנו מפני שיש חשבונות רבים, והחשבונות והנגיעות מפתות נגד הטבע הישר, והטבע הישר של כל יהודי הוא עם אהבת הבריות, רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, ורק יש חשבונות רבים המפריעים להתנהג כפי הטבע.

הגאולה תלויה בתיקון המידות

ורבינו החפץ חיים רצה לתקן את חטא החורבן, שהמשיח כבר יבוא, ולכן עשה כל מיני פעולות כדי שיחזרו בתשובה על שנת חינו, לחזק את המידות הטובות אצל כלל הציבור.

ולכן כתב את חיבורו ספר חפץ חיים על הלכות לשון הרע ורכילות, והוא שולחן ערוך חדש, על כל פרט ופרט בלשון הרע ורכילות, שהם שני איסורים, לשון הרע, ורכילות, וביאר היטב את כל ההלכות בזה, וגם כתב עוד ספר שמירת הלשון, ובו דברי חיזוק על מידות טובות ועל תורה, כל זה כדי לתקן את חטא החורבן.

והאריך בזה בהקדמתו לספר חפץ חיים "אך לבסוף ימי בית שני גברה שנת חינו ולשון הרע בינינו בעוונותינו הרבים ובעבור זה נחרב הבית וגלינו מארצנו... אם כן כל כמה שלא נראה לתקן זה החטא, איך תוכל להיות גאולה? כיון שזה החטא פגם כל כך, שעל ידי זה גלינו מארצנו, על אחת כמה וכמה שאינו מניחנו לבוא לארצנו".

לדבר בשיחות על מידות טובות!

ולכאורה אם כן, אלו שמדברים דברי חיזוק לציבור, אפילו בחדרים, ובישיבות קטנות, ובישיבות גדולות, כל דברי חיזוק שמדברים לציבור, כדאי לדבר על אהבת הבריות, ואהבת לרעך כמוך, שזה כלל גדול בתורה כמו שאמר רבי עקיבא בירושלמי (נדרים ט, ד).

ויכלל גדול בתורה פירושו כי מידות טובות זה היסוד לכל התורה כולה, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה (ח"א ש"ב) מפני מה לא נאמרו בתורה מצוות על כל ענייני המידות, ורק על גאווה כתוב במלך (דברים יז, כ) לבלתי רום לבבו מאחיו, אבל יש הרבה מידות שלא מפורשות בתורה, כגון כעס, ושאר מידות, וביאר רבי חיים ויטאל כי זה לא מפורש בתורה מפני שזה ההקדמה לתורה! כי מידות טובות הם יסוד נפש האדם, ובלי זה האדם הוא לא בן אדם, וכל שלמות האדם תלויה בזה שיהיה בעל מידות טובות.

לכן מסתבר שאם מדברים דברי חיזוק, כדאי לדבר על מידות טובות, כל מי שמדבר דברי חיזוק לציבור, הכי טוב לדבר על מידות טובות, שזה הזכיית הגדולות ביותר, וכשמדברים זה משפיע! כל אחד שיכול, לדבר חיזוק על מידות טובות, ואהבת לרעך כמוך, והלכת בדרכיו.

וצריכים סיעתא דשמיא שכל כלל ישראל יזכו לזה, כי למרות שיש בטבע מידות טובות, אבל צריכים שיהיה בפועל, למעשה! ובעזרת השם נזכה לסייעתא דשמיא לכל כלל ישראל.

ומעשה שהיה בגר צדק מחוץ לארץ, שבהיותו גוי נזדמן לידיו ספר פרקי אבות, עם פירוש בשפה הגרמנית, והוא קרא בזה והתפעל מאד ממה שכתוב שם, כי ראה מהו יהודי, עם כאלה מידות טובות, והרגיש שזה לא הטבע שלו, כי גוי זה אופי אחר! ומחמת זה הלך והתגיייר. זה מעשה שהיה, וראיתי אותו כשהגיע לגור פה בארץ.

הוא ראה שיש הבדל מה זה אופי של יהודי ומה זה אופי של גוי, ובשביל זה הוא התגיייר, כי על ידי הגירות יקבל נשמה אחרת, נפש אחרת עם טבע אחר.

מידות טובות בלב ובמעשים

זהו ענין מצות ואהבת לרעך כמוך ומצות והלכת בדרכיו, ומסתבר כי ואהבת לרעך כמוך זה בעיקר מצוה על הלב, שיהיה לב טוב עם אהבת הבריות, ואילו והלכת בדרכיו עיקרה הוא במעשים, לעשות 'פעולות' של מידות טובות נוכח משמע לשון הרמב"ם במצות והלכת בדרכיו (סה"מ מצוה ח') שרצה לומר "ההידמות בפעולותיו הטובות" והמידות הנכבדות, עיין שם.

אמנם יש לעיין בזה מדברי הרמב"ם בהלכות אבל (יד, א) שכתב "מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת וכו', אף על פי שכל מצוות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אותן לאחריך בתורה ובמצוות" (ועיין מה שנתבאר בזה בשיעורי רבינו שליט"א לכתובות דף י"ז), ומבואר שגם מצות ואהבת לרעך כמוך כוללת גם מעשים, ולא רק בלב.

החורבן נמשך מחמת שנת חינו

והנה ענין זה הוא גם חטא החורבן, וכמו שאמרו חז"ל (יומא ט, ב) מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שלושה דברים שהיו בו עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ומקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב מפני שהייתה בו שנת חינו. והיינו שביט שני חרב ועדיין חורבנו נמשך עד היום, מחמת שנת חינו וחוסר אהבת הבריות.

ואמרו בגמרא שם, ראשונים שנתגלה עוונם נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קצם, והיינו שבבית ראשון נתגלה להם עוונם, שידעו והכירו את החטא, שעברו על שלוש עבירות, וכיון שידעו מה החטא, חזרו בתשובה על זה, ותיקנו את החטא, ולכן זכו לבית שני לאחר שבעים שנה של גלות בבל.

אבל בחורבן בית שני לא נתגלה להם עוונם, כי שנת חינו זה חטא שלא מרגישים בו, כי החוטא אינו מרגיש שזה 'חינו', וחושב כי הוא צודק במה ששונה את חברו, ואינו מכיר בחטאו, וכיון שלא מכירים את החטא לא חוזרים בתשובה, ולכן החורבן נמשך עד היום.

ואמנם בודאי יש גם הרבה צדיקים שאין להם שנת חינו, אבל כלל הציבור עדיין אינו מתוקן בזה.

וכדי לתקן את חטא החורבן צריכים שכל הציבור, או לכל הפחות רוב הציבור, יתקנו את החטא של שנת חינו, ומאחר שאנו רואים שעדיין החורבן נמשך, כנראה שרוב הציבור זה לא מתוקן, ואצל רוב הציבור עדיין יש שנת חינו וקפידא, ומקפידים זה על זה.

יש דבר חשוב, שנוגע לחיים טובים, לחיים מאושרים בעולם הזה. לדעת מה שאמרו חז"ל (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד. כל מה שיש, כל מה שקורה לאדם, וכל מה שיהיה, זה לטובתו! ומדוע זה לטובתו? הוא אמנם אינו יודע, אבל זה לטובתו. ולכן אין ממה לדאוג. וזו גם מצוה, להיות שמח בחלקו, וכמו שאמרו חז"ל באבות פרק ששי שזה מהדברים שהתורה נקנית בהם.

ואלו הם שני דברים שתלויים הא בהא: האמונה שהכל בידי שמים וכל דעביד רחמנא לטב עביד, וממילא אין ממה לדאוג, ואין צורך בשום השתדלות, כי המציאות כפי שהיא זה הכי טוב, וממילא האדם שמח בחלקו, וחי חיים מאושרים. זוהי דרך לחיות חיים מאושרים, אשריך בעולם הזה!

(דברים שאמר רבינו שליט"א בסוף החבורה בביתו, יום ראשון לסדר וארא)

לעילוי נשמת

מרת פריידא טויבא ע"ה
ב"ר אברהם חיים ז"ל
נלב"ע כ"ח טבת - תנצב"ה

לע"נ הרה"ג רבי עמנואל נחום

ב"ר נתן אדלר זצ"ל
מחותנו של רבינו שילחט"א
נלב"ע כ"ח טבת תש"ל - תנצב"ה

לעילוי נשמת

רבי שמעון ב"ר משה ז"ל
נלב"ע ב' שבט תש"ע
תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת בילא בת הר"ר ישראל ע"ה
נלב"ע א' בשבט תש"ס
תנצב"ה

מנחת דבר פרשת בא

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו וגו' (י"א ב')

כתב הרמב"ן לעיל פסוק א' דלא רצה הכתוב להאריך באמירה שאמר השם למשה, כי די במה שספר משה לפרעה כה אמר ה', ע"ש, ומהכתוב כאן יש הוכחה שבעמדו לפני פרעה נאמר לו, שאל"כ מאי באזני וכו' דקאמר, ע"כ לאפוקי שלא יאמר כן אלא בצאתו.

ויקחו להם איש ששה לבית אבות ששה לבית (י"ב ג')

קטן אוכל מקרבן פסח אפי' למ"ד ששה לבית אבות לאו דאורייתא וא"כ הקטן אינו מנוי על הקרבן אפי' שרי ליה לאכול, ובטעם הדבר פליגי קמאי, דהתו' פסחים פ"ח א' ד"ה ששה כ' דהא דקטן אוכל מקרבן פסח אע"פ שאינו מנוי, משום חינוך מצוה הוא דשרי איסור שלא למנוי, והר"ן בנדרים ל"ו א' ד"ה א"ר פי' טעמא דקטן אוכל אע"פ שלא נמנה, דה"מ דאסור שלא למנוי בראויין להמנות, אבל קטנים דלאו בני הכי לית לן בה. ואיכא נפק"מ בין הני טעמי, דקטן שהגדיל בליל ט"ו לדעת תו' לא יאכל מן הפסח דהא לא נמנה עליו, והשתא הוא גדול ולא שייך בו דין חינוך, ולהר"ן יאכל דסו"ס לא היה בר מינוי ושרי לאכול (ועי' מנ"ח מצוה ו' אות ה'), ועוד איכא נפ"מ בין הני טעמי בפסח הבא בטומאה אם מותר לקטן לאכול ממנו, דלהתו' שרי דהא צריך לחנכו גם בכה"ג שהפסח בא בטומאה, אבל להר"ן י"ל דאסור לקטן לאכול דנהי דמותר לו לאכול אע"פ שאינו מנוי מ"מ כיון שאינו במצוה זו ממילא לא הותר לו איסור אכילה בטומאה. ועוד נפ"מ למאי דפליגי הרמב"ם והראב"ד בפ"י מקרבן פסח הי"א אם פסח נצלה עם גיד הנשה, א"כ להר"ן יהיה אסור לקטן לאכול משום גיד הנשה דלא הותר היכא שאינו מצווה לאכול, ולהתו' שרי מדין חינוך. ועוד נפ"מ איכא, דלתו' דקטן אוכל מדין חינוך מצוה לא שרי להאכילו אלא כזית, אבל יותר מכזית שאין זה מצוה אסור להאכילו שהרי אינו מנוי על הפסח, ולהר"ן שרי אפילו יותר מכזית דאין לקטן איסור שלא למנוי כלל, שהרי אינו בר מינוי.

ויקחו להם איש ששה לבית אבת וגו' איש לפי אכלו תכסו על הששה (י"ב ג' ד')

ענין המינוי בקרבן פסח הוא ענין עמוק, והוא בסוגי' דפסחים פ"ט ב' צ' א'. וכמדו' מוכח שם דיש במינוי זכות ואינו כזכות כפרה גרידא דכל הקדשים, אלא דיש לו זכות מיוחדת לאכל [ועי' פסחים פ"ד ב' מינוי לאכל מחלק מסויים של הקרבן נמנין על המוח וכו' וביירו' פ"ז ה"י], אך יש לדון דזכות זו היא רק לאכילת פסח ולא ממש ממנו [ולפי"ז י"ל בקו' וכמדו' שבשעתו ה' בחפצי ליישב קו' זו בד"ז ולא ה' מחזור לי, וכעת עינתי ומצאתי בחזו"א סי' קכ"ד לדף פ"ח א' ד"ה שם בגמ', יעו"ש].

[ולכ"פ שאם תרד הקדושה ע"י פדי' בנפילת מום לא תישאר לו כלום מזכות זו, וגפ' כשהק"פ יעבור זמנו ויהא שלמים כן הוא שזכות אכילתו אז לא תתיחס לזכויות המינוי ועי']. ועצם הענין יל"ע גם בתו' ב"ק ס"ו ב' ד"ה דגזל [ויל"ע בד', זכות כפרה דאיכא בפסח מא"ל? ואם רק אחת היא א"ש. וע"ע לדבריהם למסקנא גזל פסח ונתייאשו בעלים ומכרו לאחר אי כשר לקונה, ומיעוט דגזול בכה"ג ל"ש ולכ' תליא באשלי רברבי בגדרי מיעוט קרבן הבא מגזל ושינוי השם ואכ"מ]. עויל"ע בס' תו' רשב"א פסחים שם שכמדו' נחית דהעיקר תליא בזכות הממון, וכעת ל"ע. ויש גם להחזו"א דברים עמוקים בסוגי' זו, וכעת לא זכיתי.

אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש (י"ב ט')

ערב פסח שחל להיות בשבת אין צולין את הפסח עד הלילה, ויעוי' בתוס' ביצה כ"ז ב' שהק' היאך שרי לצלות פסח ביו"ט הא אית בי' צורך גבוה דכתיב כי אם צלי אש, ולכאו' אי משום אכילת הפסח מי שני' מכל קרבנות דמצוה לאוכלם ולא ק"ל לתוס' היאך שרי לבשלם, וע"כ דחשיב כצורך הדיוט דסו"ס לאכילה הוי' נמי, ואטו משום דפסח מצותו בצלי נימא דשאני, ועי', ולכאו' צ"ל דכוונת התוס' דכיון דמצונו דצליית הפסח יש בה דינים וכדכתיב קרא על קרבן ועל כרעיו, אע"ג דכולה לצורך אכילת הפסח נאמרה, אעפ"כ חשיבא מילתא ואית בה ענינא בפ"ע, וע"כ דיינינן לה כצורך גבוה, דבזה אין כל צורך הדיוט, וא"כ יש מקום לומר דאפיית שתי הלחם דכוותה דהרי נאמרו דינים בצורת אפייתן, וכדתנן במנחות ר"פ שתי"ל, נאפות וכו', ולכן חשיבא אפייתן למידן בה כענין בפ"ע, ודיינינן לה שפיר כנדרים ונדבות שהרי אין חובתן ביומן ואפשר לאפותן מאתמול, וא"כ אין ראי' מכאן דחובות היום לאו משום צורך היום אישתרי, דלעולם משום צורך היום

אישתרו, ואפיית שתה"ל שאני, וכנ"ל, אך שאר צרכי חובות היום כטלטול סכין וטלטול המים הנ"ל דל"ד לאפי' וצלי' האמורים שפיר שרי, מיהו כ"ז לכאו' א"נ. וצ"ת.

אל תאכלו ממנו נא ובשר מבשר במים כי אם צלי אש (י"ב ט')

יל"ע בחל ערב פסח ביום ו' ואין סיפק בידו לצלותו מבעוד יום מי נימא דיאכלנו חי בכדי לקיים בו על כל פנים מצוות אכילת קדשים, ועיין זבחים ל"ו ב' דבשר פסח שלא הוצלה חשוב אינו ראוי לאכילה, ומוכח דלית ביה גם משום מצוות אכילת קדשים. והנה כיון דאיסור עשה נמי איכא שהרי התורה צוותה לאכול דווקא צלי אש, א"כ אסור לאוכלו כשאינו צלוי אפי' בכה"ג שלא יוכל עוד לצלותו.

לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו (י"ב מ"ו)

בספר תולדות אדם (פרק ד' קרוב לתחילתו) מובא בשם הגר"ז מוולאזין לפרש לישנא דקרא דכתיב ועצם לא תשברו בו לשון רבים ורישא דהאי קרא לא תוציא מן הבשר חוצה כתיב בלשון יחיד, ופירש לה התם עפ"י הדין המבואר בירו' דיש שובר אחר שובר ואין מוציא אחר מוציא ולכן כתיב לא תשברו לשון רבים ואין מוציא אחר מוציא דכבר נפסל הבשר ביציאתו ולכן כתיב לא תוציא בלשון יחיד. וי"ל עוד דאם שנים שעשו בכל לאוין שבתורה חייבין דמיעוטא דבעשותה לא קאי על שאר לאוין אלא דבכל לאוין שבתורה שנים שעשו חייבין (וכדעת המקור חיים) א"כ הכא נמי בשבירת עצם שנים ששברו חייבין ולכן כתיב בקרא לא תשברו בלשון רבים דאף שנים ששברו חייבים, ומשא"כ בלאו דלא תוציא מן הבשר חוצה שהוקש הוצאת הבשר להוצאת שבת ובשבת שנים שהוציאו פטורין וא"כ ה"נ שנים שהוציאו מבשר הפסח פטורין ולכן כתוב לא תוציא בלשון יחיד.

ועצם לא תשברו בו (י"ב מ"ו)

בפסחים פ"ג א' דרשינן בו בכשר ולא בפסול, דאין איסור שבירת עצם בקרבן פסול, וכתב המנ"ח מצוה ט"ז דנראה דאין איסור לשבור עצם בפסח הבא בטומאה, ע"ש. וי"ל דכיון דאין בזה שום איסור ממילא איכא מצוה וחיוב לשבור עצם שיש בו מח כדי לקיים מצות אכילה במח.

ומשכחת לה עוד גוונא דיהי' צריך לשבור עצם בפסח, בכה"ג דליכא בשר כדי הצורך לכל הנמנים על הפסח וצריך להימנות אחד מבני החבורה על מח שבעצם ונימא עשה דוחה לא תעשה, ואע"פ דהוי עשה שבמקדש (כלומר בדבר השייך בקדשים ואינו בשאר מקום) מ"מ כיון דהוי עשה שיש בו כרת אם לא יעשה פסח מש"ה דחי. ואע"פ דאי"ז בעידני' דהא בשעה ששובר אינו מקיים העשה עד שיאכל מ"מ איתא בפסקי תוס' זבחים סוף פרק דם חטאת דאם א"א לקיים העשה בע"א לא בעינן בעידני' דמעקר לאו לקיים העשה. ועי' בטורי אבן שהוכיח דעשה דוחה ל"ת אף שלא בעידנא היכא דא"א לקיים העשה בלא לעבור על הלאו קודם דכן הוא בציצית דדחי ללאו דכלאים ואע"פ דכלאים עובר מיד בהעלאה וציצית אינו מקיים עד שמתעטף ולובש, ובהגהות הגר"ב פרנקל שם דחה הראי' דכיון שהתחיל במעשה המצוה כבר ע"י העלאה ממילא חשיב בעידני', וכמו באבידה והיא בבית הקברות ע"ש. ומיהו יש לחלק דגבי ציצית לא מיקרי בעידני' כיון דאין מצוה כלל בלבישה אלא מצב הלבישה מחייב שאם הלביש מחויב להטיל בה ציצית, ועוד יש לחלק דבהשבת אבידה החיוב לגרום לקירוב החפץ לבעלים וממילא י"ל טפי דכל התעסקות לקירוב החפץ לבעלים הוי חלק מהמצוה משא"כ בציצית דהמצוה היא רק בלבישת הציצית.

והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים (י"ג ט')

יל"ד בדין סיפור יציאת מצרים אם יוצא בו ע"י שומע כעונה, דהנה בשאגת אר"י סי' י"ג ד"ה מ"מ כתב, דלדעת בה"ג מי שיצא אינו מוציא במידי דאורייתא, יעו"ש. וקשה מהמבואר בכה"ג הל' פסח קרוב לסופו, דמתבאר שם שאפשר להוציא אחרים ידי חובת סיפור יציאת מצרים בליל פסח, יעו"ש, ואע"ג דהוה מן התורה.

ואין לומר דסיפור יציאת מצרים לאו משום שומע כעונה הוא יוצא, אלא שהשמיעה בכלל הסיפור ועדיף מהרהור, ואב המספר לבנו גם הבן יוצא. דלכאו' א"כ אמאי אמרינן בפסחים קט"ז בקד סומא אינו מוציא לרב אחא בר יעקב כיון דפטור מהגדה, והא טעם זה לא שייך אלא בענין שומע כעונה דיוצא באמירת העונה, אבל אי יוצא בזה ששומע סיפור יציאת מצרים מה מאיתנו יהלוק מי המספר אי בר חיובא הוא או לא, ולענין בן, לכאו' צריך האב גם לכוון להוציאו במצות סיפור יציאת מצרים, מלבד עצם הסיפור לקיום מצות והגדת לבנך.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בא תשפ"ג

הלכות ברכת התורה חלק ג'

(נערך מתוך כתבי וספרי מרן רבינו שליט"א)

אמירת הפסוק "וידבר ה'" לאחר ברכה"

מנהג נוסח ספרד לומר קודם "יברך" הפסוק דוידבר ה' וכה תברכו וגו', ונראה שהוא כדי להוכיח שקריאת הפסוקים הוא לשם לימוד ולא כדי להתברך או לברך בהם, שהרי הקורא פסוק שלא לשם קריאת פסוק כגון לשם תחנונים יש בזה מח' אם חייב בברכה"ת, וה"ה הכא אם קורא הפסוק לשם ברכה אינו חייב לכו"ע

בברכות התורה. אכן בטעם נוסח אשכנז שאין אומרים הפסוק דוידבר ה', י"ל שהוא כדי שיוכלו לאמרם בעל פה, שהרי פסוקי ברכת כהנים אפשר לומר ע"פ, וכיון שאומרה סמוך לברכה"ת נראה שכוונתו לשם פסוקים ולא לשם תחנונים.

אמירת הפסוקים עם טעמים

ראוי להדר לומר הפסוקים דיברך עם טעמים שזהו עיקר מצות מקרא, ועי' בשע"ת שהאריז"ל היה מדקדק לקרוא פסוקים בנגינתם וטעמיהם שבזה מוכיח שכוונתו לקרוא כתלמוד תורה ולא כקריאה בעלמא, וכמו ב"ג מידות שהותר לומר ביחיד עם טעמים מהאי טעמא, ואף שלא ראיתי שיעורו כן המפרשים העושה כן מהדר בברכה"ת דאורייתא.

אמירת פרשת התמיד וקטורת לאחר יברך

במעש"ר ובב" הגר"א מבואר שראוי לסמוך ברכה"ת לאמירת פרשת התמיד שלאחריה אמירת הקטורת ואיזהו מקומן, ונראה בביאור שיטתם שאף שאומרים הפסוקים דיברך, כיון שאין מכוונים בכך די צרכם, אין די בכך אלא ראוי לסמוך הברכה ללימוד ממש, ופרשת התמיד ושאחריה חשובות וראוי לסמוך להן, שש"ל שברכה"ת היא ברכת המצוות ולא ברכת השבח ולכן ראוי לסמוך ללימוד ממש, והרמב"ם שש"ל שדי בברכת כהנים זהו משום שש"ל שהיא ברכת השבח, ועכ"פ האשכנזים יחמירו בזה.

הישן בלילה עם כמה הפסקות

הישן עם 'הפסקות' באמצע הלילה, והיינו שישן בתחילת הלילה מעט, ואח"כ קם ללימודו, ואח"כ שוב פעם חוזר לישון, נראה שיברך לאחר השינה העיקרית אצלו. [והיינו שואם ישן בעיקר בתחילת הלילה, יברך לאחר שקם בתחילת הלילה, ואם בסוף הלילה הוא השינה העיקרית יברך בסוף הלילה, שלא מברכים פעמיים ברכת התורה].

ואם שתי הפעמים עיקרים אצלו באותה המידה, יברך בסוף הלילה - בגמר השינה שהוא חשוב טפי.

הישן מעט בלילה ועיקר שינתו ביום

אם ישן רק מעט בלילה, ועיקר שינתו הוא ביום, לא יברך ברכת התורה בלילה אחר השינה המועטת אלא אחר השינה ביום שהיא עיקר שנתו.

ניעור כל הלילה

בעניין ניעור כל הלילה נחלקו הפוסקים אם מברך ביום, ונראה שהדבר תלוי אם הוא ברכת השבח או ברכת המצות, דאי הוא ברכת השבח א"כ י"ל שתיקנו הברכה בכל יום, אבל אם הוא ברכת המצות א"כ אם לא ישן ולא הסיח דעתו אינו צריך לברך.

הפסוקים שאומרים אחר ברכת התורה

טעם שנהגו לומר פסוקי ברכת כהנים לאחר ברכת התורה, י"ל עפמ"ש"כ בס' עמק ברכה שאם ברכת התורה הוא ברכת השבח זה דווקא על מקרא לבד ולא על שאר דברים, וא"כ רוצים לצאת הדעה שהוא ברכת השבח, ולכן אומרים פסוקי תורה, ועוד י"ל שברכה"ת על פסוקי תורה הוא דאורייתא ועל שאר דברים הוא מדרבנן שהרי לומדים ברכה"ת מהפסוק כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו, והדרשה הוא שכאשר מזכירים את התורה שהיא שמותיו של הקב"ה צריך לברך, ועניין זה שייך רק בתורה שבכתב דהוי שמותיו של הקב"ה.

מלשכת הגזית

בשבוע שעבר נכנסו נשיא וראשי מפעל התורה העולמי 'ושננתם' למעונו של מרן רבינו שליט"א לשמוע דברי חזיון והדרכה אודות דרכי הלימוד והחזרה ולהעבירם לאלפי נבחני ושיננתם. מקוצר המקום בגליון זה לא נביא אלא את ראשי ועיקרי הדברים.

שאלה: מהו הדרך לעודד בחורים ללמוד ולהבחן על מסכתות גמרא?

תשובה: על ידי שיוודעים את החשיבות של כל רגע בלימוד התורה, שבכל רגע מקיימים מ"ע, ובכל דקה אפשר לאסוף מאתים מצוות.

שאלה: איך מעודדים את החזרה? במיוחד אצל בחורי הישיבות, הרי קשה עתיקא מחדתא?

תשובה: צריך לומר לבחורים, שבזה הם קונים את עולמם שכן רק על ידי החזרה הוא יידע את התורה. וכמו שכל בחור יודע שהוא צריך ללמוד, כך הוא צריך לדעת בבירור שצריך לחזור, וזהו חלק בלתי נפרד מהלימוד עצמו.

ונכון שקשה עתיקא מחדתא, זה באמת קשה. אבל העולם לא נברא בשביל דברים קלים... האי עלמא כבי הילולא דמיא... חטוף ואכול.

שאלה: האם החזרה הוא גם העיון או רק הבקיאות?

צריך ללמוד גם בקיאות וגם עיון ולחזור על שניהם. והיום מצוי בהרבה מקומות שמניחים עיקר הדגש רק על עיון ומזניחים את הבקיאות, ויש לידע שבדרך זה גדלים 'עמי הארץ'. לא ידע מאי קאמרי רבנן, ובני תורה אמיתיים יודעים לשלב בין שניהם ולחזור על שניהם.

שאלה: כמה דפי גמרא היו לומדים בזמנו בשבוע? והאם היו נבחנים על הדפים שלמדו?

בישיבת מו"ר זצ"ל הבחורים הרגילים היו לומדים בסדר בקיאות לכל הפחות שני דפים בשבוע, ונבחנים עליהם, ואילו המתמידים היו לומדים ארבעה דפים בשבוע בסדר בקיאות ונבחנים עליהם.

מהו הדרך לזכור את הלימוד?

הדרך לזכור הוא על ידי שינון וחזרה על הלימוד, וכן על ידי שכותבים ומסכמים את מה שלומדים. הכתיבה היא מעלה גדולה הן לזיכרון, והן לחזק את בהירות ההבנה, ובה גם יכול האדם לבחון עצמו אם הבין כראוי, כי מי שלא הבין את הדברים לא יכול להעלות על הכתב. הכל צריך תפילה כדי לזכור את הלימוד

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מן שליט"א

לא שינה תנוחה כל הלילה

שח בפנינו הרה"ח ר' שמואל שכטר שליט"א (אחינו של רבינו), ששמע מפי אחד מתלמידי ישיבת חברון בימים ההם שבליילה הראשון שבא רבינו לישיבת חברון, עוד לפני שסידר את המזוודות והכניסם לחדרו, נכנס מיד לבית המדרש ללמוד, והנה כשנכנס לבית מדרש נעמד בתנוחה מסוימת, ואח"כ בבוך מצאווה באותו התנוחה כפי שהיה בתחילת הלילה, שלא זו ממקומו כל הלילה וישב בסמוך לגמרא בהתמדה עצומה.

ועוד סיפר הרה"ח ר' שמואל (ב"ר טוביה) שכטר: "הייתי ישן בביתו של רבינו ברחוב מוריה 5 בילדותי בסביבות שנת תש"כ, כאשר למדתי בחידור עץ חיים. דודי ר' משה היה קם מוקדם מאוד, אולי בשעה חמש לפנות בוקר או קודם לזה ומיד היה מתיישב ללמוד. וכשהוא ישב ולמד, כל העולם היה יכול להתהפך והוא לא ראה ולא שמע, הוא כל כך היה שקוע בלימוד עד שלא שייך ששום דבר יוציא אותו מלימודו.

"דודי ר' משה היה נוהג כמו גיבור אדיר, אף שבאמת לפי טבעו לא היה גיבור שבגיבורים, אך היה לו מידת העקשנות וראו אצלו בחוש מה שכתבו הספרים "העקשן יצליח", ידוע שהיה מתענה הרבה מאוד תעניות, כל זה מכוח עקשנותו וכמו שאמרו "העקשן יצליח".

שקיעות בלימוד בשעת השינה

הנה ידוע דרכו של רבינו, לקחת את ספר הלימוד עמו למיטה בלכתו לישון, "חבוקה וחבוקה בך" עד שנופל עליו תרדמה. ומצוי שלאחר שנשכב על מיטתו ובדעתו לישון, הרי הוא מבקש מבני ביתו להביא לו דף ועט לכתוב, ומתיישב על המיטה לכתוב מה שנתחדש לו בהרהורו בלימוד בזמן שכבתו.

וסיפר הנכד ש"ז בר"א: ישנתי בסמיכות לרבינו בליל שבת, ורבינו קם במשך הלילה כמה פעמים ונאנח מכאבים ברגלו, אך אמר לי בהנאה, "כל הזמן מסתובב לי בראש סברות בגמרא בגיטין".

כמו כן סיפר הנכד ר' יונה בר"א: ישנתי בסמיכות לרבינו, ולפתע התעורר רבינו ואמר לי, עכשיו התיישב לי תירוצ נפלא בדעת התוס' בגיטין".

שקיעות בלימוד בזמן מערכות ישראל או קבלת קהל

אחד הדברים המפליאים ביותר ממש אצל רבינו היא העובדה שאף שמתקופ תפקידו ומעמדו נכנסים ובאים אצלו בכל יום ציבור גדול להתייעץ, הן בענייני הכלל והן אנשים קשיי יום שבאים להסיח צרותיהם ולבקש עצה, מ"מ תמיד ברגע כמימריה מהרגע שפסקו לדבר עמו, הוא כבר נמצא עם העט בידו וכותב חידושי תורה - וממשיך לכתוב מאותו המקום שפסק, וטרם שיצאו מחדרו הוא כבר שקוע בלימוד ועטו בידו. (וכמדומה שזהו אחד הדברים הגדולים המאפיינים את צורת התעסקות גדולי ישראל בענייני הכלל, שאע"פ שהם עסוקים למעלה ראש בטרדות שונות, מ"מ הקביעות שלהם הוא באוריהא, ולכן מיד מהרגע שפסקו להתעסק בצרכי הכלל, עוד קודם שעבר רגע כפשוטו, הם כבר שקועים בלימוד).

הדרכות והנהגות

לאכול במסעדה

סיפר אחד מוותיקי בית מדרשו של רבינו, ששאל את רבינו לפני כשלושים שנה על כשרותה של מסעדה מסוימת שרוצה ללכת לסעוד עם אשתו. והשיב לו רבינו בפליאה: מה קרה לך, רעיתך חולה ואיננה יכולה להכין עוד אוכל? הלה הפנים את המסר ומאז והלאה הפסיק לסעוד במסעדות.

שכר אשת חבר בעולם העליון

סיפר פעם לאשתו ע"ה את המעשה שסיפר הגר"ח מוואלזין זצ"ל, שפעם בשעה שלמד מסכת כלאים נתקשה בקושיא עצומה, ובחלוס הלילה נגלה אליו חייט עם הארץ וביאר לו את העניין ויישב את קושייתו, והגר"ח התפלל מאוד מהיכן הוא יודע ללמוד והרי בחייו הוא היה חייט פשוט, והלה השיב שבחייו הוא היה תומך בתורה מתוך מסירות נפש, שיותר מחצי הכנסותיו היה נותן להחזקת בני תורה אף שהדבר היה קשה עליו ביותר, ולאחר מיתתו פסקו בשמים שיש ללמוד תורה, ולימדו אותו תורה כדי שיהיה לו חלק בתלמוד תורה ושכר תענוג לימוד התורה בעולם הבא שהוא בבחינת "עין לא ראתה אלוקים זולתך", וכשהתעורר הגר"ח זצ"ל השתומם ואמר, שידע ששכרם של מחזיקי תורה הוא רב מאוד, אבל לא ידע שהם נעשים לתלמידי חכמים ממש.

ואשתו הרבנית ע"ה שאלה אותו, שאם 'עם הארץ' שתומך בחייו במסירות נפש בלימוד התורה זוכה בעולם הבא להיות תלמיד חכם ממש, א"כ מדוע יגרע חלק הנשים, ואולי אף היא תזכה להיות 'תלמיד חכם' ממש בעולם הבא מאחר שהיא מוסרת נפשה כפשוטו למען תורת בעלה, והשיב לה שבעולם הבא ישנם תענוגים רבים לאין מספר ובלי שיעור, וכמו שנאמר "להנחיל לאוהבי יש ואוצרותיהם אמלא", והגברים שתמכו בתורה מקבלים שכרם בעולם הבא בתענוג של לימוד התורה, ואין לנו השגה מדויקת מה יהא שכר הנשים, אך גם אם נאמר שלא ייזכו ללימוד התורה ממש, מ"מ אם היא תמכה בתורה בחייה, היא בוודאי תזכה לטעום בעולם הבא מטעם התורה, ואנו בעולם הזה אין לנו כלים להכיל ולהשיג מהו גודל התענוג והשכר בעולם הבא, אך זהו בוודאי אור ותענוג הנמשך מכח התענוג של לימוד התורה.

ואגב, בנותן טעם לציין עובדה מופלאה על הרבנית אשת חבר למרן רבינו שיבדלחט"א, הייתה טוהרת הרבה להוצאת ספרי רבינו, ולא הסכימה למסור הדבר לשלוחים אלא רצתה לזכות להתעסק בכך בגופה, עד שהיתה נושאת בגופה משאות כבדים של

הספרים להביאם ממקום למקום, (ומוציא הספרים הידוע "גיטלר", היה רגיל לקרוא עליה את הפרק "אשת חיל מי ימצא" בכל פעם שראה אותה מגיעה לטפל בספרי רבינו).

"א חסידשיע נשמה מיט א ליטוישע קאפ"

מרגלא בפומיה דרבינו: "קל להיות חסיד, אבל קשה להיות למדן", והעיקר הוא להיות "א חסידשיע נשמה מיט א ליטוישע קאפ".

מרגלא בפומיה בסנדקאות

בסנדקאות מרגלא בפומיה דרבינו, "אני הולך לפגוש את אליהו הנביא".

פטירת ילד באופן טראגי

סיפר הנגיד הרבני הרה"ח רבי אברהם בראך שליט"א, שידוע הוא על נגיד גדול מחסידי ויזניץ שסיפר פעם לרבינו בכנס על מאורע שאירע אצל בני קהילתו שנפטר לאחד התושבים שם ילד שטבע בבריכה, והתרעם הלה על מידות שמים, והשיב לו רבינו "אין לנו מה להתרעם, חז"ל לימדו אותנו שעניינים אלו יכולים לבוא בעבור הוצ"ל" (ועי' בביאורים והנהגות פרשת שמות מה שהובא בשם הגה"צ ר' משה שניידער זצ"ל שאמר בזמן השואה כי מה שילדים קטנים נהרגו אפשר שהיה בעוון הוצ"ל שהוא כשופך דמים).

עניין אין אפוטרופוס לעריות

אמר רבינו דמה שאמרו חז"ל "אין אפוטרופוס לעריות" היינו דווקא בשעה שידוע לנו על אחד שהיה קרוב לערווה, דבזה לא נוכל להבטיח שנזהר ונשמר כיון שהיצר הרע דעריות תקיף מאוד, אבל בעלמא בשעה שאירע מעשה עבירה בעיר, בוודאי אין לחשוך את הצדיקים, שבוודאי הדעת נותנת לשדות החשד בטר הפרוצים. [ואשר עפ"י תמה רבינו בהסוגיא דכתובות י"ג ע"ב שמבואר שם שדנים את החשודים עפ"י רוב כשרים, ואין מחלקים אם הם יהודים יראים ושלמים או פרוצים. אלא שהוסיף רבינו דבלא"ה חזינן שגם אין מוציאים מהחשבון את הזקנים והחולים, וע"כ שגדרי רוב הם באופן אחר וצ"ת].

מיתת ילד בדרכו לתלמוד תורה

רבינו הגיע לנחם אבלים (שבט תשע"ח) אצל אב ששיכל ילד בן שש שנפטר מתאונה בדרכו לת"ת, ואמר רבינו שכפי הנראה הילד מת מחמת גזירה ולא מחמת חטאיו, שהלא היה בדרכו לעשות מצווה - ללכת לתלמוד תורה, ואם מיתתו הייתה מצד חטאיו אז היה זכות הגנת המצווה מגינה עליו, וע"כ שזהו גזירת שמים, וסיפר רבינו על כך מה שאמר הגר"א כשנפטר בתו הכלה, "יש נספה בלא משפט" כדי שבכל עת יהיו בגדי לבנים.

מערכי תורה

בא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

התעללתי במצרים'

כתוב (י', ב') 'ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים וגו'. ופירש רש"י דהתעללתי הוא מלשון שחוק. [ולאפוקי מת"א ות"י דפירשו דהוא מלשון פעולה]. וצריך לבאר מהו השחוק ששחק על פרעה. ונראה לומר עפי"ד הרמב"ם פ"ו מהל' תשובה שאפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיהיו מונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד ברשעו, ולפיכך כתב בתורה ואני אחזק את לב פרעה, משום שכל כך חטא עד שנתן הדין למנוע ממנו התשובה. וכיו"ב כתבו הרמב"ן ורש"י לבאר שמנוע ממנו השי"ת לשוב בתשובה. והוסיף הרמב"ם לשאול דא"כ למה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה וכבר א"ל הקב"ה שאין משלח, והשיב שזה כדי להודיע לבאי עולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא שוב אינו יכול לשוב. וי"ל דזהו השחוק שעשה הקב"ה בפרעה, ששלח לו לחזור בתשובה, אע"פ שבאמת דלתי התשובה נעולים בפניו.

ולפי"ז י"ל דזהו פירוש הפסוק הקודם 'בא אל פרעה כי אני הכבדתי את ליבו וגו' ולמען תספר וגו' את אשר התעללתי במצרים', דכל מטרת הביאה לפרעה וההתראה אע"פ שהכבדתי את ליבו אינה אלא לשחק בו.

והנה מה שנהג כן הקב"ה עם פרעה להתעלל בו לשומו לשחוק, נראה שהיה זה מדה כנגד מדה, דהנה כתוב שמשה רבנו אמר לפרעה 'רק אל יוסף פרעה התל לבלתי שלח את העם', ו'התל' היינו שחוק, כמ"ש בנביא מלכים אצל אליהו בהר הכרמל 'ויהתל בהם אליהו', הרי מפורש שמה שפרעה חזר בו מדבריו בכל פעם הוא היתול ושחוק, לכן נהג עמו הקב"ה במדה כנגד מדה ושחק עליו.

מכת חושך - דינה של גיהנם

יש להתבונן דנראה דמכת חושך חלוקה במהותה משאר המכות, דבעצם אופן המכה חלוקה היא משאר המכות, שאין בה הפסד וחסרון לגופם או לממונם של מצרים, כמו שאר המכות שהפסידו ממונם ולקו בגופן, אלא הוא רק מניעה שלא יכלו לראות ולנוע.

ונראה בביאור הדבר עפי"ד מה דאיתא במדרש דמהיכן היה החושך ההוא, רבי יהודה אומר מחושך של מעלה, שנאמר ישת חושך סתרו, ר' נחמיה אומר מחושך של גהנם, ועיי"ש אריכות בדברי המדרש בענין חושך של גיהנם, ומסיים 'הוי אומר חשך שבא על המצרים מתוך גיהנם היה'. ומבואר שבמכת חושך נידונו מצרים בדין העתיד לבא עליהם כדין הרשעים ואוה"ע בגיהנם.

וכן נראה ללמוד ממה דמצינו בדברי חז"ל דבכל המכות נתנו טעם שבאו במדה כנגד מדה על מה שעשו המצרים לישראל, ואילו לגבי מכת חושך כתב רש"י ולמה הביא עליהם חושך, שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפילה, כדי שלא יראו מצרים במפלתן ויאמרו אף הן לוקין כמונו, ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן וכו' אומר לו אני ראיתי בביתך. והנה טעמים אלו הרי אינם טעם על עצם הדבר שבאה פורענות זו על המצרים.

ולמהבואר ניחא שטעם המכה הוא באמת לא משום מדה כנגד מדה על דבר שהרעו לישראל, אלא משום דין גיהנם.

וכן נראה לבאר ג"כ בדברי המדרש דדרשו את הפסוק בתהלים 'שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו' שאמר הקב"ה למלאכים המצרים ראויים ללקות בחושך, מיד הסכימו כולן כאחת ולא המרו. ומבואר דהקב"ה שאל את המלאכים קודם שהכה אותם בחושך, ולא מצינו זאת בשאר המכות. [ואמנם י"מ דדרשו כן על חושך שהוא נזכר הראשון בפסוק שם, אבל באמת היה כן גם בשאר מכות]. אכן להמבואר דשאני מכת חושך שאינה מכה מידה כנגד מידה, אלא שדגם הקב"ה בדין גיהנם, מבואר שפיר דדווקא במכה זו שאל תחילה את המלאכים אם לדונם בגיהנם, דאם זה דין אז יהא נוהג בזה דאם יש עליו מלאך מליץ מעכב הדין.

'שלח חושך ויחשיך'

בתהלים (ק"ה כ"ח) כתוב, שלח חושך ויחשיך ולא מרו את דברו. ואיתא במדרש, מהו שלח חושך ויחשיך, למה הדבר דומה, למלך שסרח עליו עבדו, אמר לאחד לך והכהו חמישים מגלבים, כך אמר הקב"ה לחושך, והוסיף החושך משלו, הדא הוא דכתיב, שלח חושך ויחשיך. ומבואר דהחושך הוסיף משלו להכות, יותר מכפי שנצטווה מאת הקב"ה.

ובביאור מה שהוסיף החושך משלו, יש לומר שהכונה למה דמבואר שבג' ימים האחרונים נכפל החושך, ולא קמו איש מתחתיו, ויש לומר דזה היה התוספת שהחושך הוסיף משלו, יותר ממה שנצטווה, שזה היה בג' ימים הראשונים.

ויש לבאר הטעם למה הוסיף החושך משלו להכות את מצרים טפי ממה שנצטווה, דהנה הרי מבואר בדברי הראב"ד בהלכות תשובה דהעונש של מצרים הוא משום שעינו את ישראל יותר מכפי שנגזר עליהם בברית בין הבתרים בגזירת ועבדום ועינו אותם, ועל התוספת שהוסיפו לענות את ישראל מכפי שנגזר על ישראל, על זה נענשו המצרים. ולפי זה יש לומר, דלכן גם הוסיף החושך משלו להכות את המצרים, שיהא זה מדה כנגד מדה, דכמו דהמצרים הוסיפו לענות את ישראל יותר מכפי שנגזר על ישראל, אז גם הם נענשו שיוסיפו להכותם יותר מכפי שנצטוו.

'המכה בעברתו כל בכורי מצרים'

בברכת אמת ואמונה אומרים העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה אותות ומופתים באדמת בני חם המכה בעברתו כל בכורי מצרים. צריך ביאור למה חילקו את מכת בכורות משאר כל המכות ונקטוהו ביחוד, והרי גם מכת בכורות הוא בכלל הניסים ונקמות והאותות והמופתים. גם צ"ב מה שאמר דמכת בכורות היה הכאה בעברתו, ואמנם במכילתא נדרש זה ביחוד על מכת בכורות, אבל הרי בכל המכות היה עברה, כמבואר בהגדש"פ דדורשים הכתוב 'ישלח בם חרון אפו עברה וזעם וצרה משלחת מלאכי רעים', על כל המכות, ומה נתייחד מכת בכורות שנקט ביחוד שהיה זה בעברה.

ונראה לבאר בזה, דהנה כל המכות היו בתוך גבול מצרים, אבל מכת בכורות מתו גם בכורי מצרים שהיו בארצות אחרות, וכדאיתא במכילתא דדרש כן מהקרא בתהלים למכה מצרים בבכוריהם. ונמצא דמכת בכורות הייתה חלוקה משאר כל המכות, שכל המכות היו רק בתוך גבול מצרים, ומכת בכורות הייתה בכל הארצות. ולפי זה יש לפרש דלכן חילק את מכת בכורות משאר כל המכות, דאותות ומופתים היו באדמת בני חם, דהם היו רק בתוך גבול מצרים, אבל במכת בכורות, הוכו כל בכורי מצרים, ר"ל גם אלו שלא היו באדמת בני חם.

ובזה יש גם לפרש דהזכיר העברה ביחוד על מכת בכורות, דיש לפרש דהכונה בזה הוא לחומר המיוחד שהיה במכת בכורות, שמכה זו לא הייתה רק בתוך גבול מצרים, אלא בכל הארצות, וזה היה תוספת עברה, שלא הייתה בכל המכות.

'קדש לי כל בכור'

כתוב (י"ג, א') 'קדש לי כל בכור וגו' לי הוא'. הנה נכפל בכתוב שהבכור הוא 'לי', שבתחילה כתוב קדש לי, ואח"כ כתוב לי הוא. ויש לבאר, דהנה בגמ' בנדרים דף י"ג ע"א איתא משום רבי אמרו מנין לנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש, ומ"מ אין זה מעכב וגם אם לא הקדיש חלה קדושה מאלוה. ויש לומר דזהו כפילות הדברים, דבתחילה אמר הכתוב דצריך להקדישו, ובסוף אמר הכתוב דגם אם לא הקדישו מ"מ לי הוא, כי קדושתו חלה מאלוה.

'היום אתם יוצאים'

כתוב (י"ג, ד') 'היום אתם יוצאים בחודש האביב'. צריך לבאר מה בא הכתוב לומר שזהו היום שיצאו ממצרים. ויש לבאר דהנה בכתוב שלפני זה נצטוו 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים', ובאמת היה מקום לומר דיום יציאתם ממצרים אינו ביום ט"ו, דהרי גם אחר שיצאו ביום ט"ו, הביא רש"י בפר' בשלח דברי חז"ל שפרעה שלח עם ישראל איקטורין לשמור שישבו למצרים, ועוד רדפו מצרים אחריהם, ועד שלא טבעו בים היו ישראל מאויימים על ידם, וא"כ הרי לא נשלמה יציאתם ממצרים עד אחד טביעת המצרים בים בשביעי של פסח, והרי להדיא כתוב בפסוק בפרשת בשלח ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, ומבואר שישועת ישראל מיד מצרים הייתה רק ביום שביעי של פסח. מעתה היה מקום לומר שיום יציאתם ממצרים הוא רק בשביעי של פסח שאז נשלמה יציאתם ממצרים, ורק אז נושעו מיד מצרים, ועל זה בא הכתוב לומר דיום היציאה שאותו צריך לזכור הוא היום הזה, שהוא יום ט"ו.

'מצות יאכל את שבעת הימים'

הנה מצות אכילת מצה נכפל בכתוב דכתוב (י"ג, ו'-ז') שבעת ימים תאכל מצת וגו', מצות יאכל את שבעת הימים. וצריך ביאור כפילות הדברים. ויש לבאר דהנה קרא קמא כתוב בלשון ציווי, שיאכל מצות, וקרא בתרא כתוב שאכילתו תהיה במצות. ויש לומר דשני הכתובים הם שני עניינים, דקרא קמא מיירי ממצות אכילת מצה, וכמו שמובא מהגר"א דבכתוב זה נאמר מצוה של אכילת מצה כל השבעת ימים, ולכן הוא נכתב בלשון ציווי, שיש מצות של אכילת מצה, וקרא בתרא מיירי מאיסור אכילת חמץ, שנאמר בזה שכל אכילתו תהיה אכילת מצה שאינה חמץ. ובזה יש לבאר דהנה בקרא קמא הכתיב הוא 'מצת' חסר, שמשמעו לשון יחיד, ובקרא בתרא כתוב 'מצות' לשון רבים, ולפי דברינו יש לבאר דבקרא קמא דמיירי ממצת מצוה כתב בלשון יחיד דבעינן מצה מסויימת דהיינו מצה הכשרה למצוה, אבל בקרא בתרא כתוב לשון רבים דכל מצות הם בכלל, גם מצות שאינם כשרים למצוה, ורק שלא יהיו חמץ.

'וכל פטר חמור תפדה בשה'

הנה הטעם שמצות פדיון נאמר רק בחמור, איתא בגמ' בבכורות דף ה' ע"ב אמר רבי חנינא שאלתי את רבי אליעזר מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים, א"ל גזירת הכתוב היא, ועוד שסייעו ישראל בשעת יציאתם ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים. ויש לומר בזה בעוד אופן, דהנה במדרש (פי"ח, י') איתא הרבה נסים עשה הקב"ה לישראל, הרג בכורי מצרים שהיו משולים לבהמה שנאמר אשר בשר חמורים בשרם, ומבואר במפרשים דהמדרש בא ליתן טעם למה מתו במכת בכורות גם בכור הבהמה, ועל זה אמר הטעם משום דשונים מצרים לבהמה. ומבואר דעיקר הכאת הבהמות היה משום החמורים, שלהם נמשלו המצרים, כמו שמבואר בכתוב אשר בשר חמורים בשרם. ולפי זה יש לומר דלכן נשתנו פטרי חמורים משאר בהמות, משום דעיקר ההכאה מחמתם הייתה.

עבודת האמונה בימי השובבי"ם

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה מורה, שבימי השובבי"ם יש להתחזק באמונה, וזהו חלק מן עבודת הימים הקדושים האלו. וזה גם בעצם כל תוכן הפרשיות... כל יציאת מצרים. אבל אם נתבונן מעט, בשלמא פרשיות שמות, וארא, בא, בשלח, הן מדברות על יציאת מצרים ועיקרי האמונה. אך פרשיות יתרו ומשפטים, מה הם שייכות לאמונה?... אלא, כמו שכותב החינוך במצות ספירת העומר שלפני מתן תורה הם הרגישו כעבד ישאף צל, עד למתן תורה שאז היתה הגאולה השלמה, אם כן גם מתן תורה (הנמצא בפרשיות יתרו ומשפטים), זה חלק מיציאת מצרים. ובשנה מעוברת שיש גם ת"ת, פרשיות תרומה - תצוה, שמדברות על בנין המשכן, הרמב"ן (סוף בראשית, ויש חומשים שזה בתחילת שמות) אומר על זה: וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן, ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכניתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, **שהיה סוד אלוף עלי אהליהם**, והם הם המרכבה, **ואז נחשבו גאולים**. ולכן נשלם הספר הזה בהשלמו ענין המשכן, ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד".

והנה אנחנו עומדים כעת בפרשיות האלו, וענינו אל ה' אלוקינו... **אמונה**.

מין רה"י זיע"א שואל, בפסוק כתוב (ז, ג) **"ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים"**. אומר רש"י, "מאחר שהרשיע והתריס כנגדו, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי, ותכירו את גבורתי".

שואל מין הרה"י, רש"י אומר ביונה (א, ג) למה יונה לא רצה להתנבא בננוה כאשר שלחו ה'...? כי הוא טען שהאומות עובדי כוכבים הם קרובים לתשובה, וממילא הם ישובו וינצלו, ויהיה בזה קטרוג על עם ישראל. [וכמו שהיה בסוף שהם עשו תשובה] אז עכו"ם הם קרובים לתשובה או שהם לא נותנים את לבם לשוב?... עונה הרה"י, אולי יש לומר שבשביל לעשות תשובה על עוון גזל - הם קרובי תשובה. אבל מאמונה - הם רחוקים, ולא נותנים לב שלם לשוב.

ולכאורה ההסבר בזה, שלהאמין בקב"ה זה סותר את כל קו החיים שלהם... אז לכן באמונה הם לא שבים בתשובה, ואצל פרעה היה זה חטא של אמונה.

וממילא כאשר אנחנו רוצים לצאת מטומאת מצרים, עבודתנו היא להגיע ליאמונה שלימה.

הקב"ה מחליט על האדם אם יהיה לו חן

שבוע שעבר ראינו שגם למצוא חן בעיני האדם - זה בא מרחמי הקב"ה, ובידו להטות לכל אשר יחפוץ. וראינו בכך כמה דוגמאות. **א.** ויתן ה' את חן העם בעיני מצרים וישאילום, וינצלו את מצרים. (שמות יב, לו), ורש"י מוסיף שאפילו מה שהם לא שאלו היו המצרים נותנים להם, היה מבקש אחד, והמצרי היה אומר טול שתים. 'וינצלו' - אומר רש"י - 'ורוקינו!!!' איך זה נהיה פתאום?... כי הקב"ה נתן את חן העם בעיני מצרים.

ב. הרמב"ן (ויגש מז, יד) מביא, יוסף הצדיק, ניצל את שעתם הקשה של מצרים... הוא לקח את כל הרכוש שלהם, ואח"כ לקח את קרקעותם לפרעה, ואף אותם בעצמם הוא נתן להיות 'עבדי פרעה', והעביר אותם מקצה הארץ אל קצהו, וכל אי עבד באדמה שלא שלו, לכאורה היה ראוי שהם ישנאו אותו שנאה גדולה מאד... אבל הם אהבו אותו, והוא מצא חן בעיניהם... למה, - אומר הרמב"ן - 'כי השם הוא המצליח את יראיו'.

יוסף בא לבית הסוהר, ובפרט שהשמועות מספרות עליו שעשה מעשה כ"כ חמור ומתועב... אמנם זו היתה עלילה, אבל בבית סוהר לא ידעו שזו עלילה, א"כ הסברא אומרת שראוי להתרחק ממנו... אך כתוב בבראשית (לט, כא) **"ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד"**, ורש"י מסביר 'שהיה מקובל לכל רואיו מלשון כלה נאה **וחסודה**!' ועד כדי כך - - ששר בית הסוהר נתן את כל עבודות בית הסוהר ביד יוסף, הוא החליט שם על כולם...!

לעומת זו, עם ישראל, שהם היו אומה כ"כ חשובה ונכבדה, אך כשהקב"ה רוצה - הפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו (תהילים קה, כה). הכל ביד ה', גם החן הפשוט שה' שולח לאנשים מסויימים, כשההיגיון אומר בדיוק להיפך... וגם כשצריך להיות חן לפי ההיגיון - הפך לבם לשנוא עמו.

הקב"ה מונע את התשובה מן החוטא הרשע

בפרשה הזו נלמד, איך שגם **המחשבה** של האדם מסורה ביד ה', ולכל אשר יחפוץ - יטנו. אנו רגילים לספר את הסיפור שסיפר הדיין החשוב הג"ר יחיאל וילנסקי בת"א (שהיה גאון גדול, ולמד בישיבה בלומז'ה ובטעלז), כשהם היו בחורים בישיבה לומז'ה, הם היו הולכים אל רבה של לומז'ה הגאון ר' אהרן בקשט זצ"ל בלילי שבתות החורף הארוכים, והיו יושבים ומדברים בלימוד, היו שומעים את מוסר הפרשת שבוע, לצד כוס תה... עונג שבת אמיתי...!

שבת אחת הם מגיעים לבית, ורואים את הרב מסתובב בבית הלוח ושוב, וסבר פניו מוטרד מאוד... מה פרעה חשב לעצמו?... תהה. הוא מקבל מכה אחר מכה, תחזור בדך, פרעה! מה לך ולקשיות עורפך?...

התלמידים שבאו, ניסו לומר לו תירוצים, זה בכה וזה בכה, ולא עלתה בידם... אתם רק עושים אותו טיפש עוד יותר גדול... השיב ר' אהרן. מה הוא חשב?...? תלמיד אחד, שכבר פקעה סבלנותו לנוכח הכוס תה החמה... אמר, נו... אז שהרב יגיד לנו!!! אמר רבי אהרן, אם הוא היה חושב - היה טוב, **הבעיה היא שהוא בכלל לא חשב...**

והנה נשאלת השאלה, איך באמת הוא לא חשב?... אתה רואה איך אתה מקבל מכות נאמנות, אתה וכל עמך אשר תחתך... ולא סתם מכות, מכות שלא כדרך הטבע. מה הפשט בזה?...

אנחנו יודעים את התשובה האמיתית שכתובה ברמב"ם (תשובה ו, ג), **'ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים הרבה עד שיתן הדין לפני דיין האמת, שיהיה הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה ואין מניחין לו לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאים שעשה'**.

וקצת אח"כ כותב הרמב"ם; 'לפיכך כתוב בתורה ואני אחזק את לב פרעה. לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו, שנאמר "הבה נתחכמה לו" וכו', נתן הדין למנוע ממנו התשובה עד שנפרעין ממנו, לפיכך חיזק הקב"ה את לבו'.

שואל הרמב"ם, 'ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר לו שלח ועשה תשובה, וכבר אמר לו הקב"ה שאין אתה משלח, שנאמר "ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלוקים, ואולם בעבור זאת העמדתך" וכו' אומר הרמב"ם: **'כדי להודיע לבאי העולם, שמונע שמונע הקב"ה התשובה לחוטא - אינו יכול לשוב. אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו'**.

זה כבר לא בידיים שלך... אתה יכול לראות כל מה שנעשה אתך, ואתה סובל כ"כ הרבה אך אתה לא מסוגל לעשות כלום... למה, כי הרצונות שלך ביד ה'.

כל המלכים, וכשהוא חוזר - כאילו לא קרה כלום, כולם ממשיכים לעבוד אותו, והוא עוד מרשיע, מי ה' אשר אשמע בקולו, לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח... נורא ואיום... אתה כבר רואה אותו... מלכי העולם - אתם רואים שהכל שקר, הוא 'עובדי' עליכם בעיניים... אבל לא יעזור שום דבר, כאשר בן אדם לא רוצה לקבל את האמת - אחרי זה הוא כבר לא בעל הבית על עצמו...

רבות מחשבות - בלב איש. אך ועצת ה' - איזה מחשבה תעבור לך בראש - היא תקום. **הקב"ה שולט על מחשבות האדם, ולכל אשר יחפץ - יטנו.**

ורואים עוד הרבה דוגמאות כאלו: כתוב בנביא (מלכים א, יג) שאמר הנביא עדו למלך ירבעם שעבד עבודה זרה - נבואה קשה על ירבעם והמקטירים לבמות, וישלח ירבעם ידו לאמר תפשוהו, ותיבש ידו. ובפסוק אח"כ כתוב שזה התרפא כאשר הנביא התפלל עליו כפי בקשתו - ותהי כבראשונה, ואומר רש"י 'עומד ומקטיר לע"ז כבראשונה'. הוא ממשיך לעבוד עבודה זרה, הוא ראה בעיניים איך מתקיימים דברי הנביא, אך לא עזר מאומה...

אותו דבר עם חיאל בית האלי, היתה קללה של יהושע (יהושע ז, כו) לא לבנות את חומות יריחו, והבונה יקבור את כל ילדיו, "בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה", והולך חיאל ולא שומע... הוא קובר בן אחרי בן, וממשיך לבנות! עד שמתו לו כל ילדיו... כמבואר במלכים א (טז לד) "באבירם בכורו יסדה ובשגיב צעירו הציב דלתי" כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון, "ולא עוד, אלא איתא בילקוט שמעוני (מלכים א-יח אות ר"ד) כאשר היה את המעמד של אליהו הנביא מול ארבע מאות וחמישים נביאי הבעל, וסיכמו שמי שתרד אש על קרבנו - הוא הצודק, הם ידעו שלא יעזור להם כלום, אז הם חיפשו אחד שיתנדב להתחבא בתוך המזבח ולהצית את האש מלמטה, וחיאל הרשע התנדב... הוא נכנס בפנים, אך הקב"ה שלח נחש שהכישו, ומת...

אתה רואה בעיניים! איך אתה לא חוזר בך? ... הרמב"ם - הגדול מכולם - אומר לך אתה לא בעל הבית על המחשבה שלך, ולא בעל הבית על ההבנה שלך... דברים כל כך פשוטים ואתה לא מסוגל לדעת אותם...

וכן ראינו גם אצל אחי יוסף הגדולים, מצב שכל אדם רגיל מבין בבירור שהעומד לפניו הוא יוסף אחיהם, הוא בדיוק מכיר כ"א מהם, הוא מחזיר להם את הכסף, הוא מתרגש מאד לקראת בנימין אחיו... מסתמא הם שמעו על כך שהמשנה למלך הוא עברי שהיה בבית האסורים, ומבית האסורים יצא למלוך... תשלימו את הפאזל...! אבל כתוב במדרש שהקדוש ברוך הוא העלים את זה מהם...! לא יעזור כלום, ואתה לא יכול לראות את הכל...

מספרים שמרן שה"ת הגר"ח קנייבסקי שאל את אביו מרן הסטייפלער, הרי היום יש כ"כ הרבה לוויינים ומצלמות אוויר, למה לא רואים את נהר הסמבטיון, שכל השבוע הוא משליך אבנים ובשבת הוא נח...? אמר לו הסטייפלער, דבר שהקב"ה רוצה להסתיר מעיני בני האדם, גם אם זה יהיה להם ליד העיניים הם לא יבחינו בכך. אם הקדוש ברוך הוא גוזר עליך שלא תדע - אתה יכול לראות מסביב את הכל, אבל לא תבין... ולכן אחי יוסף שנגזר עליהם שהם לא יידעו כי העומד מולם הוא יוסף, אז הם לא מבינים, אפי' דבר שמדבר על עצמו.

והנה בפרשת השבוע כתוב במכת ברד, "הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים". מצרים כבר רואים, שכל מה שאמרו להם עד עכשיו - מתקיים, אז אתה שומע שיש דרך מילוט להכניס את העבדים והבהמות לתוך הבית, מה איכפת לך לנסות?... תכניס, ואח"כ אם יירד ואם לא יירד אז לא, מה איכפת לך?... "ואשר לא שם לבו אל דבר ה'", עבדיו ומקנהו נשארו בחוץ חשופים לברד והאש שהרגו אותם...

אנחנו חושבים, שאנחנו בעלי הבית על המחשבה שלנו, ואני מבין, ואני אבין, ואני יודע... זה הכל שום דבר... הכל רק ביד ה'! ואם הקדוש ברוך הוא לא ירצה, אז גם אם יהיה זה דבר כזה פשוט - זה לא בידי - החריצות שקר והגזירה אמת.

אמר לי פעם הרבי מסלונים שליט"א שבסלונים אמרו, אל תהיה כמו 'ביבער'. זה שם של חיה. כמו חיה יקית גויה שהולכת בקו ישר בלי לנטות ימין ושמאל. וכאשר היא נתקלת בבור גדול לפניו, היא לא מסוגלת לנטות לצד, היא חייבת להמשיך ישר, והיא יודעת שהיא תיפול בתוך הבור וישברו כל עצמותיה, והיא צועקת צעקות נוראות... אך היא ממשיכה בדרכה לתוך הבור, נופלת ומתה.

פרעה היה 'בִּיבֵר'... לקחו ממנו את כח הבחירה אפילו מדברים כ"כ פשוטים, למה? לפי שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל, הקב"ה מונע ממנו התשובה, כדי שיסבול וימות ברשעו.

ואם ישאל השואל, מילא הדוגמאות שמביא הרמב"ם, כמו פרעה, סיחון, ישראל בימי אליהו, ובימי ישעיהו, שהם היו חטאים גדולים, אך מה כל זה נוגע אלי?... אבל הרמב"ם בהלכה ד' ממשיך לזעזע, כפשוטו... 'ובענין זה שואלים הצדיקים והנביאים בתפילותיהם מה', לעזרם על דרך האמת. כמו שאמר דוד "הורני ה' דרכך" כלומר אל ימנעוני חטאי דרך האמת שממנה אדע דרכך ויחוד שמך. וכן זה שאמר "ורוח נדיבה תסמכני", כלומר תניח רוחי לעשות חפצה ואל יגרמו לי חטאי למנעני התשובה, אלא תהיה הרשות בידי עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו כל הדומה לפסוקים אלו.

יש כאן דבר נורא... דוד המלך... דוד המלך מפחד! אולי ה' יקח ממנו את הכח לעשות תשובה... ודוד המלך מתחנן שיהיה לו את השכל ואת ההבנה הזו לחזור בתשובה, שה' יעזור לו בזה... גדולי עולם, נביאים!!!

נעשות לו כהיתר...

מרן הרב שך זצ"ל היה מביא דוגמא (הזכרנו אותה בעבר) יש בחור שהיה רגיל לקום לתפילה בישיבה בזמן. וכמו שכבר הורו גדולי ראשי הישיבות. (אגב, בישיבת "גאון יעקב" עשו חיזוק בענין תפילה בישיבה, שבאים עשרים דקות קודם התפילה בבוקר ולומדים הלכות תפילה, והם קוראים לזה 'חסידי' הראשונים... שהיו מכינים עצמם לפני התפילה ואחריה, ורובם ככולם משתתפים במסגרת הזו. [נכמה ימים אח"כ הגיע לשם יהודי שרצה להתפלל שם, וראה איך שבעשרה לשבע האולם כ"כ מלא, הוא כ"כ התפעל מהדבר, והוא נתן שם לכל בחור חמישים שקל, ולכל אברך חמש מאות שקל...]

עכ"פ - היה בחור שהיה רגיל להתפלל בבוקר בהיכל הישיבה, עד שקרה פעם והיה לו קשה ולא קם, וכך גם בפעם השניה, עד שהיצה"ר השתלט עליו, והוא כבר התחיל לזלזל בענין ולהישאר שוכב במיטתו. וזה הגיע למצב שהוא בכלל לא הבין מה העניין לקום... אני אישן עוד, יילך להתפלל יותר מאוחר, יהיה לי יותר כח, אני אהיה יותר ערני... **אמר הרב שך - זה מה שכתוב פה ברמב"ם! לוקחים לו את כח הבחירה, והוא בכלל לא מבין מה רע בזה...** עד שהוא לא ישוב באמת בתשובה, ויקבל ע"ע להשתנות לא ישתנה אצלו שום דבר!

בנובהרדוק אמרו, כתוב בחז"ל אם עבר אדם עבירה ושנה בה - נעשית לו כהיתר. מתי נעשית לו רק 'כהיתר'? כששנה בה, היינו בפעם השניה. אבל בפעם השלישית זה כבר נהיה מצווה...!

אתה לא בעל הבית על המחשבה שלך...

חז"ל אומרים במדרש (ילקוט שמעוני פ' וארא אות קפ"א), כאשר משה ואהרן נצבו לפני פרעה בפעם הראשונה, ישבו שם כל מלכי מזרח ומערב שכולם היו כפופים לפרעה. ומשה ואהרן הגיעו מלוויים בנמרים והאריות, וכל המלכים כולל פרעה אחזם רתת וחלחלה, וכל המלכים הסירו כתריהם והשתחוו להם, והקב"ה באותו רגע עשה שפרעה יצטרך דחוף לעשות את צרכיו... פרעה - שהכל החזיקוהו כאלוה... פתאום מתברר שהכל שקר, הוא צריך לעשות את צרכיו כמו כל בן אדם.

מה עשה פרעה?... הוא רץ... אבל הוא פחד שיראו אותו, ונכנס לבית הכסא, מה עשה הקב"ה?... הזמין שנים עשר עכברים, כנגד י"ב שבטים שהיו בשיעבוד, כל שבט שלח נציג... וכל אחד נשך אותו במקום אחר... והוא צרח בצעקות נוראות עד ששמעו אותו בביתו

ישראל לא התבונן...

וצריכים לדעת, שזה בעצם אחד מן הדברים שבאים גם אלינו בטענות... "ידע שור קונוהו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן" (ישעיה א, ג). וכבר הקשו בזה, שהחמור - אין לו כח בחירה לבחור ולהכיר בבעליו, זה הטבע שלו! וכן שור עם קונוהו. אך עמי לא ידע, כי זה לא בטבע שלהם, צריכים לעבוד על זה... אז מהי התביעה עלינו?... אלא - הפשט הוא, שאם בן אדם פותח עיניים - הוא רואה!!! איך אפשר לא לראות?

כשלמדנו ב'אור ישראל', אמר לנו רה"י הגר"י נוימן בשם הסבא מקלם שאמרו לו על אחד שהוא אפיקורס! אמר להם קחו אותו הניחו אותו באורוהו, ותתנו לו תבן... מה, הוא לא מבין?!... הבריאה כולה צועקת... השמים מספרים כבוד קל, ומעשה ידיו מגיד הרקיע. איך זה נעשה? לבד?!... ואם הוא לא מבין הוא כבהמה.

הגאון ר' אלחנן, ב'קובץ מאמרים' (מאמר א' בקובץ מאמרים בסוף יבמות) מביא שתורה מן השמים זה סברא פשוטה, כי אחרי שברור לך שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם, ודאי יש לו מטרה מסויימת שלשמה הוא ברא אותו, אז איך ייתכן שהוא לא יתן לנו הוראות לדעת מה הצורך בעולם?... בהכרח שהוא נתן לנו את התורה שתלמד אותנו מה הצורך בבריאה, אחרת, לשם מה נבראת בריאה כל כך יפה... **אם אדם לא מתבונן, אז ה' לא עוזר לו להגיע גם לדברים הכי פשוטים! ישראל לא ידע, למה, כי עמי לא התבונן! התביעה עלינו היא בא תחשוב... תתבונן... אם תתבונן - תגיע!** פעם שאל הרב רובניץ מפתח תקוה את המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, שכתוב אפילו על גויים שכאשר הם התעוררו מאיזה דבר, הם התגיירו! וכמו שכתוב על עקילס הגר, ועוד. והנה היום יש דברים הרבה יותר מעוררים ואנחנו לא מתעוררים... אמר לו ר' יחזקאל, אתה שואל על גוי של פעם?... הגוי של פעם רצה בכל אופן להבין! נבזרזאדן ראה את דמו של זכריה הנביא מבעבע, זה עניין אותו! מה קורה פה?... מה מונח בזה?... עד שהוא הגיע להכרה שיש בורא עולם! אבל אנחנו לא רוצים להתבונן... עמי לא ידע - ישראל לא התבונן...

שיעבוד המחשבה, והסכנות שבחוץ...

יש וורט נפלא של הרב מפוניבז': הוא שואל, פרעה צוה, "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר", ואיך הוא הכביד, הוא אמר רעיון משונה... לא לתת לעם תבן ללבון הלבנים, אלא הם יילכו וקוששו קש לתבן, ומתכונת הלבנים נשאת כרגיל במקום זה, שואל הרב מפוניבז', שיצווה פרעה להכפיל את הכמות!... אדם שעד היום היה בונה כל יום מאה לבנים, מהיום שיבנה מאתיים. אבל למה לא לתת לעם תבן? אלא, אמר הרב מפוניבז', וזה כ"כ אמיתי... אם הוא יכפיל להם את הכמות - יש כאן שיעבוד הגוף יותר, שבירת הגוף, אבל הראש נמצא במחשבות שהם חושבים... הראש פנוי... פרעה רצה לתפוס להם גם את הראש, שהם כל הזמן יחשבו איפה אפשר למצוא תבן, אולי פה אולי שם, לרוץ ממקום למקום, וכך המחשבה שלהם תפוסה ואין להם פנאי לחשוב על שחרור וכדומה...

וזה מה שאמר המסילת ישרים, והוא כעין עצת פרעה הרשע, תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר. פרעה לא רצה שנחשוב! [אומרים בשם הרבי מסקווער, שאמר באופן אחר: סך הכל, עד היום היהודים לא ראו את כל 'יופיה' של מצרים, ואת כל הלכלוך... הם היו עסוקים כל הזמן בבנייה, וגרו בתוך ה'גטו' שלהם. כאשר לא יהיה להם תבן, הם יאלצו לשוטט בכל מצרים, ואז הם יראו את כל העולם הזה, כל התאוות... ולאט לאט הם יירדו בעומק הטומאה, וכך פרעה יגבר עליהם וינצח אותם.

כל זמן שהיהודי נמצא בבית מדרש... בתוך הגטו שלו, אין לו את הפחד. אך כאשר הוא מתחיל לצאת החוצה - - - לפתח חטאת רובץ.

אחרי הפעולות נמשכים הלבבות...

ואם נשאל את עצמינו, מה באמת אנו יכולים לעשות?... בא החינוך ואומר לנו יסוד נורא. איך בן אדם יכול להרגיל את עצמו

להישאר במקומו ולא לרעות בשדות זרים?...

אומר החינוך במצוות (ט"ז) "ועצם לא תשברו בו", נקרא חלק קטן: **'מן השורש הנזכר, שאין כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגור העצמות ולשברם ככלבים. לא יאות לעשות ככה כי אם לעניי העם הרעבים'...** (וכדאי לראות בפנים...) בהמשך דבריו הוא כותב: "ואל תחשוב בני לתפוס על דברי ולומר ולמה זה יצוה אותנו השם יתברך לעשות כל אלה לזכרון אותו הנס, והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתנו ולא ישכח מפי זרענו! [דהיינו, למה צריך שיהיו כ"כ הרבה מצוות זכר ליציאת מצרים? מספיק אחד!] אומר החינוך: כי לא מחכמה תתפשני על זה, ומחשבת הנער ישיאך לדבר כן.

ועתה בני אם בינה שמעה זאת, והטה אזנך ושמע, אלמדך להועיל בתורה ובמצוות. דע, כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שעושה בהן אם טוב ואם רע, ואפילו רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצוות ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות'.

החינוך אומר לנו פה עצה נפלאה!!! אפילו רשע גמור שעושה דברים שלא לשם שמים, בכל אופן אם הוא משתדל בתורה ומצוות בהתמדה, הוא נוטה אל הטוב והוא מתהפך!

וממשיך החינוך, וכן להיפך... **'ואפילו אם יהיה אדם צדיק גמור ולבבו ישר ותמיד חפץ בתורה ובמצוות אם אולי יעסוק תמיד בדברים של דופי, וכאילו תאמר דרך משל שהמלך הכריחו ומינהו באומנות רעה, באמת אם כל עסקו תמיד כל היום באותה אומנות, ישוב לזמן מן הזמנים מצדקת לבו להיות רשע גמור! כי ידוע הדבר ואמת שכל אדם נפעל כפי פעולותיו כמו שאמרנו'.**

יש פה דבר שהוא פלאי פלאים... אדם יכול לעשות מעשים טובים אפילו לא לשם שמים... כמו שהוא מונח בלימוד... בתורה... הוא מקיים מצוות ומתפלל בכוונה, ולא יוצא החוצה - לראות ולרעות בשדות זרים, אפילו שבתוך לבו הוא רשע גמור - מיד הוא ינטה אל הטוב! לא אחרי הרבה זמן... מיד! ולאט לאט הוא נוטה אל הטוב יותר ויותר, עד שזה נהיה לגמרי...

מי שיודע להתכופף - לא נשבר...

אחת הבעיות שמפריעות לנו לחשוב ולעשות חשבון הנפש, היא הגאווה. הגאווה לא נותנת לנו להשתנות. תמיד בן אדם בטוח שהוא הצודק, והוא עושה הכי טוב.

בפרשת השבוע בסוף כתוב, "והפשטה והשעורה נוכתה, כי השעורה אביב והפשטה גבעול. והחטיה והכוסמת לא נוכו כי אפילו הנה". ורש"י מסביר, למה זה לא נשבר?... כי אפילו הנה - מאוחרות, ועדיין הן רכות ויכולות לעמוד בפני הקשה.

דהיינו, מי שכבר קשה, ולא יודע להתכופף - הוא נשבר מיד... אבל מי שיודע להתכופף - הוא לא נשבר גם בפני הדבר הכבד.

אומר רבי עקיבא אייגר, זה הסימן שהם מסרו לפרעה... כל זמן שאתה "בעל גאווה" ומחזיק בעצמך, אתה עוד תישבר ותיפול, תקבל מכה אחר מכה עד שתישבר, וכמו שקרה לבסוף... אבל אם רק תדע להתכופף ותחזור בך - כבר יקחו ממך את כל המכות.

המשגיח רבי גדליה אייזמן היה אוהב להביא את דברי הריז"ניער...

כף אחת - עשרה זהב! התכופפות אחת - שווה עשרה זהב!...

אש שלי לא שורפת...

אנחנו תמיד מביאים את הוורט של הטעלור, וזה נותן מבט אחר על החיים: הוא היה אומר, כתוב בפרשה הקודמת שהקב"ה נגלה אל משה רבינו מתוך הסנה, והסנה היה בוער באש והסנה איננו אוכל. אמר משה, "אסורה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה?".

אמר לי הרה"ג ר' מאיר שפירא (אביו של הג"ר משה שפירא) בשם רבי יוסף לייב מטלז: הוא שאל מה פתאום משה אומר מדוע לא יבער הסנה? הרי הסנה בוער! היה צריך לומר מדוע לא יאכל הסנה, כמו שכתוב במפורש "והסנה איננו אוכל".

אמר רבי יוסף לייב: אם הסנה היה בוער - הוא בהכרח גם היה

מאוכל, ואם הוא לא אוכל סימן שהוא גם לא בוער... ומה שכתוב והנה הסנה בוער באש, זה בגלל שמרחוק זה נראה שהוא בוער... ובתחילה כששמעתי את הדברים, זה לא כ"כ התיישב על ליבי... עד שמצאתי שזה מדרש תנחומא מפורש! התנחומא [בסוף תרומה], אמר לו משה רבינו לקב"ה, אתה אומר לי ועשית מזבח עצי שיטים, ואתה אומר לי אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, אפשר אש דולקת על גבי עצים ולא מכלה אותן?!... אמר לו הקב"ה, אש שלך שורפת ומכלה, אש שלי לא שורפת. אדרבה... מתים נכנסים לפני ויוצאים שהם חיים. ויש לזה ב' דוגמאות: א. ממטה אהרן, שהיה עץ יבש - ופרח. דוגמא שניה - שלח חירם מלך צור את ארזי הלבנון בזמן שלמה, וכיון שנכנס ארון הקודש - התחילו ארזי הלבנון נותנים פירות, ומהן פרנסה גדולה לפרחי כהונה. עכ"ל.

זאת אומרת יש פה סוג אש אחרת... אש שלא שורפת, אש שלא מכלה... אדרבה - אצלי הכל חי ופורח. וכאן הראה לו הקדוש ברוך הוא את סוד כל הגלויות... אש שלי לא מכלה. כשהיתה השואה האיומה, היו הכל בטוחים, שזהו... הכל נגמר... והנה היא כפורחת עלתה ניצה... אמנם אבדנו גדולים וטובים, אבל עם ישראל בכללותו תמיד עולה יותר...

ידוע בשם המהר"ם רוטנבורג שאמר, כל אלו שמסרו את נפשם על קידוש ה', הם כלל לא הרגישו את האש השורפת. היתה להם את הזכות העצומה למות על קידוש ה'! והראיה, שכ"כ הרבה אנשים נשים וטף עלו על המוקד ומסרו את נפשם על קידוש ה', ולא שמעו את צעקותיהם מתוך האש... אידם לא צעקו!... אלא אלו שמוסרים נפש על קידוש ה' - זוכים הם להיות לקרבן לפני ה' - אך לא מרגישים אש ששורפת רק נפשם כקרבן עולה לפני ה'. אמנם יש בזה כל מיני בחינות, אך כליון - אין. וזה הקב"ה הראה לו בגלויות, זה אמנם אש להבה, אך היא אינה שורפת. זה לא יכלה...

ויותר מזה... כתוב שמשה שב אל הקב"ה ואמר למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני, אומר לו הקב"ה (בתחילת הפרשה) אתה לא כמו האבות הקדושים... חבל על דאבדין ולא משתכחין... יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי אליהם ב'קל שקי' ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת "מה שמו, מה אומר אליהם", וכו' ולא הרהרו אחר מידותי, ואתה אמרת למה הרעות.

אומר מרן רה"י זע"א, הקב"ה לא אמר למשה שהוא הולך לעשות רע לעמ"י ואח"כ לגאול אותם... הוא אמר לו אני הולך לעשות ניתוח... גם בניתוח זה כואב, אבל זו הרפואה... השיעבוד לעמ"י הוא בשביל להחיש להם את הגאולה...

[עוד מביא הרה"י את יונתן בן עוזיאל בתחילת הפרשה, "אנא ה' הוא דאתגלית עלק בגו סניא ואמרית לך אנא ה'". [אני ה' שנתגלית לך בתוך הסנה] מה זה שידך לפה?... ייתכן מאד, שהקב"ה בא לומר לו, זה מה שראית "והסנה איננו אוכל"... זו אש אחרת! זה אש של מתים נכנסים לפני ויוצאים כשהם חיים... הם באים מתים, אבל זה מה שמחיה אותם...]

המסירות נפש - זה מה שמחיה אותך!!!

ידוע שהאור החיים אומר עה"פ "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח", (ו, ט) יאולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו. ולזה יקרא קוצר רוח, כי התורה מרחבת לבו של אדם.

רוצים להגיד לבן אדם דבר לטובתו!!! אבל אם הוא לא 'בן תורה' אין לו את ה'אוזן שומעת'. בן תורה זוכה לאוזן שומעת... כל חייו יכולים להשתנות ברגע קטן! רק שיתבונן... מדברים לטובתך!!!!

אנחנו קיבלנו שמסירות נפש וקושי, וזה הבנין! המתים נכנסים לפני ויוצאים כשהם חיים, מלבד שיש פה את התחיית המתים, כשבן אדם ממית את עצמו זה גופא מה שמחיה אותו!!! וכבר כתב החזו"א באגרותיו על מה שדרשו חז"ל וזאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שננית עצמו עליה. וכתב ע"ז, ואמנם מיתה זו תחיה בעליה.

ידוע ומפורסם שכתוב על הצפרדעים שנכנסו לתנור האש, הם לא מתו, וכשמתו כל הצפרדעים הם יצאו מן התנור והמשיכו לחיות. כ"כ בדעת זקנים (ח, ט) וכלשונו: "אבל אותם שבתנורים לא מתו לפי שבטחו בקב"ה ונכנסו בתנור חם בציווי ה'. (ילקו"ש וארא ח"א, קפ"ב).

הם קפצו לאש... מי שבא עם מסירות נפש - זוכה לנצח נצחים. וזו חיית הסלמנדרה שנבראת מתוך האש! אש כבר לא יכולה לשלוט בה... רבי זונדל כתב מכתב לבנו (שהיה עם אחותו במצרים), כתוב בחז"ל (ברכות ה, א) כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו - מדכאו ביסורים. ואם קבלו מאהבה מה שכרו... יראה זרע, יאריך ימים, ותלמודו מתקיים בידו! שלשת הדברים שהם חשובים לנו... שיהיו לי ילדים, שאזכה לאריכות ימים, ולזכור את הלימוד. תשמח על המציאה הזו! כותב רבי זונדל לבנו. אמנם קשה להיות לבד... אבל תראה למה אפשר לזכות!

במדרש תנחומא (פר' מקץ) מביא, כשמצאו את הגביע אצל בנימין, הכו אותו השבטים בין כתפיו ואמרו לו 'גנב בן גנבת'. ולמה הוא זכה?... "ובין כתפיו שכן". מבהיל... חשדו בו, והוא סבל בדומיה על לא עוול בכפו, הוא זכה ע"י זה לבית המקדש! ורבי חיים קמיל עושה חשבון, שיהודה לא נתן לו מכות, ולפיכך כתוב רצועה קטנה יוצאת משל בנימין לשל יהודה, וכל ימיו היה מצטער על כך!

אומר רבי חיים קמיל, על מה הוא היה מצטער?... למה הוא נתן לי מכות?... אילו הוא היה נותן, הייתי זוכה לבית המקדש בשלמות!!! יש משל ידוע של הח"ח, אך אדם לא יודע מה הוא זוכה עבור כל מה שהוא משקיע בשביל הקדוש ברוך הוא... בלי סוף, בלי סוף, רק תשקיע...

היום השכינה צריכה אותנו!!!

ונאמר דבר אחרון: רבי חיים קמיל הביא את ה'נועם אלימלך' בפרשת וישב בשם המגיד, כי בדוק ומנוסה, כי היום בדור שלנו אפשר להשיג דברים שלא יכלו להשיג בדורות הקודמים גם בתקופות הכי יפות!!! ולמה?... כי כשהמלך נמצא בביתו - אי אפשר להגיע אליו. אך כאשר הוא בדרך ונלאה מטורח הדרך, הוא מוכן להתארח ולישון בכל בית שהוא מסודר ונקי, גם אם זה לא בית מפואר... כי הוא צריך את זה! היום - לדאבוננו - שכינתא בגלותא. והיום זו גלות שרק מתי מעט יודעים להעריך שכביכול השכינה צריכה אותנו. וכשאנחנו מתחזקים ומראים לה כמה שאנחנו אוהבים אותה... זה כל כך קל להתקרב לקדוש ברוך הוא!!!

בהפטרה של פרשת אמור מובא כמה זכו הכהנים הלויים בני צדוק, המה יקרבו אלי לשרתני, המה יבואו אל מקדשי, והמה יקרבו אל שולחני וכו'... ולמה הם זכו לכל כך הרבה?... כי הם שמרו את משמרת מקדשי בתעוה בני ישראל מעלי!!! לכן אני רוצה אותם! אומר הרב מבריסק - היום, זה הזמן שצריך להחזיק בקדוש ברוך הוא... בתעוה בניי מעלי... אם ראית דור שהוא רפה מן התורה עמוד והחזק בה, ואתה נוטל שכר כנגד כולם!!!

כעת זה הזמן לזכות... כעת המלך צריך אותנו! עוד מעט מגיעה הגאולה... כמה אנחנו זוכה על כל טיפה של מאמץ!!! חזק חזק ונתחזק!!!

לע"נ

האשה הצדקנית אוד מוצל מאש אשר מסרה נפשה עם בעלה הרה"ח חיים בן ציון זצ"ל
על תורה ומצוות, וחינוך הבנים לתו"ש טהורה, ואשר זכתה להעמיד דורות ישרים לתורה וחסד
מרת דבורה מרמורשטיין ע"ה נלב"ע י"ז טבת תשפ"ג
משותפים אנו באבלו הכבד של בנה הדגול

שותפו של מרן רה"י זע"א בהקמת ישיבותיו ואוהבם של בני הישיבה - ומיסד ופטרון "בני אמונים"
הרב יעקב דב שליט"א ועמו כל בני המשפחה, בעל הנחמות ישלח דברו וינחמם בתוך אבליו ציון וירושלים

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729
כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלווחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025
כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ-5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

דרך חיים

שיחת מורינו ראש הישיבה
הגאון רבי חיים מרדכי אוזבנדר שליט"א
ישיבת "עטרת שלמה" – קרית הישיבה

"כי נר מצוה ותורה
אור ודרך חיים
תוכחות מוסר"
(משלי ו, כג)

פרשת
בא
תשפ"ג

יסוד האמונה והשפעתה לתורה ומצוות

"אם מלכותי אינן מקבלים גזירותי היאך מקיימים", בתרגום פשוט, כמה שחסר באמונה, חסר בקיום כל המצוות, אדם לא יכול לקיים פסח, לולב, תלמוד תורה, ולא שום מצוה, כל כמה שחסר לו באמונה, זה בחינה של דדא ביה כולה ביה, בא חבוקיק והעמידן על אחת, "כל מצותיך אמונה" (תהילים קיט, פו), כל המצוות עומדות על אמונה, כמה אמונה שיש לאדם כך המצוות שלו, זה נוגע לכל פרט. ישנם דברים שנקראים יסוד מפני שהכל תלוי בהם, לא הכל תלוי בלולב, אבל הכל תלוי באמונה. אנשים שזכו להגיע לאמונה, זה משנה את כל החיים, ומשנה כל פעולה, הנפק"מ בין מי שמאמין למי שאינו מאמין, ובין מי שמאמין למי שמאמין עוד יותר, זה בכל תנועה, בכל מצוה, בכל תפילה ובכל לימוד תורה.

חשיבות האמונה הפשוטה אצל רבותינו

ר' ישראל סלנטר היה גאון הגאונים, הכשרונות שלו לא היו בנמצא, ותלמידים סיפרו שהוא ישב פעם בבית ודיבר לעצמו בפשוטו, "חייב להיות שיש בורא עולם, מה תגיד, שאין בורא עולם, אז איך נהיה שולחן". לשון הרמב"ם בתחילת ספר המדע (פ"א ה"א), "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו", אמונה היא יסוד היסודות, ולא שייך שאדם יאמין באמת בלי לעבוד על זה. הרמב"ם בפיהמ"ש בסוף ברכות כותב, "יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה, יותר מכל אשר אלמדהו", כל אשר אלמדהו, פירושו, כולל את כל התורה כולה שהרמב"ם נתן לנו, וע"ז הוא אומר, "יקר בעיני". שמעתי מאדם חשוב שהיה בבית של המשגיח לעת זקנותו, כשכבר לא היה לו כח והפסיק להגיד שיחות בישיבה, והגיע מישהו מירושלים וביקש ממנו ברכה לחולה, והמשגיח התרגז עליו, ממני מבקשים ברכות, מה אני כבר עושה, אני לא מזכה את הרבים, אני כבר לא עושה כלום, ולא בירך אותו. כך זה עובד ה' שמרגיש שלא עושה כפי מה שעשה כל החיים שלו, אז הוא היה מאוד לא מרוצה ממצבו הרוחני. אותו אדם היה בר דעת, הוא חיכה כמה דקות, ואמר, אני רוצה להגיד משהו למשגיח, לפני שבועיים עמדתי פה בישיבה על המרפסת, ובחור אמר לי, שמהשיחות של המשגיח נהיה אצלו הרבה יותר ברור האמונה של יציאת מצרים. באותו רגע המשגיח נהפך לאיש אחר, זהרו פניו, מה אתה אומר, שאני הוספתי למישהו תוספת באמונה ביציאת מצרים, הוא פנה אל אותו אדם שביקש ברכה, ובירך אותו בכל המאור פנים. זה "יקר בעיני", הם ידעו מה זה, אלו עובדי ה' האמיתיים, הם ידעו מה זה עיקר אחד מעיקרי האמונה.

המאמין מבטל מעליו הנסיונות בענייני ממון ופרנסה

ודאי שבכל חלקי עבודת ה' יש מדריגות עד אין סוף, אבל הנפקא מינה הפשוטה שיוצאת מאמונה, שאדם שנמצא במדריגה מסוימת של אמונה, שיש בורא עולם והוא ממציא וכל יכול והוא משגיח, וידע שהכל בגזירת עליון, מוריד מעצמו רובא דרובא של הנסיונות. דוגמא לכך מובאת בשמירת הלשון (שער התבונה פ"ט), "כי ידוע הוא שכמה פעמים ידע לבו מאוד על חבריו וכו', שלפי דעתו נגע לו בעסקו,

הלימוד מפרשיות יציאת מצרים ליסודות האמונה

חייב אדם לקרות את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, זה דינא דגמ' ונפסק בשו"ע (סי' רפ"ה ס"א), ז"א, שצריך ללמוד את הפרשה, לחזור עליה ולהבין אותה. זה דבר שלא מקובל חזק אצל בני תורה, אבל, אנחנו יודעים שכל גדולי ישראל מכל העדות והחוגים, בדר"כ דיברו כל שבוע דברים שהוציאו מפרשת השבוע, זה לא שחיפשו על מה לדבר והדביקו על הפרשה, אלא הם למדו את הפרשה וקיימו את הדין הזה כמו שצריך. אנחנו נמצאים בפרשיות של יציאת מצרים, עניינו של יום זה אמונה. בשל"ה (ריש פרשת וישב) כתוב, שכל פרשה שקוראים שייכת לאותו הזמן, כל הפרשיות האלו מלמדות אותנו דבר אחד, "כי אני ה' בקרב הארץ".

יציאת מצרים היא מיסודות אמונתנו ממש, התורה האריכה בסיפור יציאת מצרים, כמעט כל המועדות וגם כמה מצוות הם זכר ליציאת מצרים, יש מצוה של זכירת יציאת מצרים פעמיים בכל יום, "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" (דברים טז, א), והתורה צייתה שלכל אדם תהיה מזוהה בפתחו, נלמד מזה איזה מקום זה תופס, כמה זה עיקר.

דברי הרמב"ן במטרת הניסים הגלויים שמהם אתה למד לנסתרים

לשון הרמב"ן המפורסם בסוף פרשת בא, [שמעתי מאדם גדול, שכל אדם מישראל צריך ללמוד את זה בכל יום, לשון קדשו היה שגור בפי רבותינו]. "וכאשר ירצה האלוקים בעדה או ביחיד, ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוק מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול וכו'.

ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאוד בענין הזה, כמו שחייב כרת באכילת חמץ ובעזיבת הפסח.

והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב וכו', ושנעשה סוכה בכל שנה, וכן כל כיצא בהן מצוות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלוקים".

ובהמשך, "ומן הניסים הגלויים הגדולים אדם מודה בניסים הנסתרים וכו', שאין לאדם חלק ונחלה בתורת משה רבינו ע"ה, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו עונשו, הכל בגזירת עליון כאשר הזכרתי כבר".

האמונה יסוד לכל המצוות

הרמב"ם מונה את מצוות האמונה "אנכי ה' אלוקיך" המצוה הראשונה, שנאמין שיש בורא עולם אשר הוצאתיך מארץ מצרים. והרמב"ם מביא מהמכילתא, "משל למלך שנכנס למדינה, אמרו לו עבדי וגזור להם גזירות, אמר להם, לאו, כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם גזירות, שאם מלכותי אינן מקבלים גזירותי היאך מקיימים", ואומר, שלכן אמונה לא בכלל המנין של תרי"ג, כי זה לפני המצוות, המצוות ניתנו למי שמאמין וקבל עול מלכותו.

לזיווג הגון
עטל תהילה בת תליה תפאחה תחי

לזיו"ה שרה בת מרים תחי
לזיו"ה שולמית בת בתיה פרומיט תחי

להצלחה ולזש"ק
דוד מנחם בן עדי רבקה ד"ר

או שנגרע לו מכבודו על ידו, וקשה לו מאוד להתגבר על יצרו בענין זה. אבל כאשר יתיישב האדם בדעתו במה שאמרו חז"ל, שאין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא, ולכל אחד ינתן מה שנגרע עליו מן השמים, הן לענין כבוד והן לענין ממון וכו', אז ירף ממנו היצר."

החזה"ל כותב (שער חשבון הנפש פ"ג), שאם היו מתקבצים כל באי עולם, מתחילת הבריאה ועד סופה, והיו משתדלים להוסיף או לחסר גרגיר אחד ממה שהבורא קצב למישהו, או להקדימו או לאחרו, לא היו יכולים.

נשריש את זה אצלנו, לא שייך בעולם להוסיף או לגרע, כל ההשתדלות זה שקר ושוא, שנדע בידיעה ברורה, שכל אלו שהם לא יושבי בית המדרש, אלו שמתעסקים לפרנסתם, [לא כולם, יש כאלו שעושים את זה בגלל שיש גזירה "בזעת אפך תאכל לחם"], רוב האנשים שרצים וחושבים שירוויחו יותר, הם טיפשים, פשוט אין מילה אחרת, זה משחק ילדים, אדם מזיע וחושב "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אבל אם היו מראים לו לרגע שזה לא מעלה ולא מוריד, היה רואה שזה הבל הבלים, אם היה יושב בבית היה מקבל בדיוק את אותו דבר, בלי להזיע.

הסטייפלער היה אומר - דברים פשוטים ויסודיים שכל בן תורה צריך לדעת - אברכים נדחקים בפרנסה, והרבה פעמים חושבים, אם הייתי מתעסק בפרנסה והייתי עושה כך או אחרת, היה יותר טוב, ואולי לצאת לעבוד [יש מסכת שלימה שנקראת בטחון, ויש מסכת שלימה שנקראת השתדלות, וזו מסכת קשה, ויש בזה כללים מה חיוב של אברך, ולא כל אחד ראוי להורות בזה] אבל זה ברור ודאי שמלסגור את הגמ' לא תרוויח, ודאי שזה לא ישנה, זה רק ייראה לך ואתה תפסיד את הכל, בגלל שהקצבה לא תשתנה, זה לא משנה איך, להקב"ה יש את הדרכים שלו. כשחיים אמונה, זה משנה לנו בכל ההלוך ילך, אין אדם נוגע במוכן לחבירו כמלא נימא, מעשיך יקרבך מעשיך ירחקך, אין מלכות נוגעת בחברתה, כלום, גאר נישט, כבוד, בזיונות, נגיעות וכדו'.

החובות הלבבות מביא על הבוטח את הפסוק (מיכה ה, 1), "אשר לא יקווה לאיש ולא ייחל לבני אדם", לא מתחנף לאף אחד, לא צריך אף אחד, ויודע שאף אחד לא יכול להזיק לו ולא יכול לעזור לו, הכל בגזירת עליון.

"כי אתה גוחי מבטן, מבטיחי על שדי אימי" (תהילים כב, י), כשאדם בוטח הוא חי אחרת, הוא ממאס את כל ענייני עולם הזה, שום דבר לא מטריד אותו, אין לו שום בעיות, "כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי" (קלא, ב), כמו שתנינו סמוך ובטוח ואין לו שום דאגות, כך מי שמאמין ובוטח באמת.

עובדות נפלאות על אמונה תמימה

כשלמדתי בישיבה, ההסתובב שם יהודי פשוט ותמים, אבא של האחים שושן, הוא היה דבוק בתלמידי חכמים, והיה מתעסק לפרנסתו.

אחד האחים סיפר לי מעשה על האבא, שבדידו הוה עובדא. כשהייתי אברך צעיר, היה לי תינוק בן שלוש חדשים שקיבל חום גבוה, 39.8, ניסו במשך היום לתת לו אקמול וכו' ולא עזר. בשעה 12 בלילה, נלחצתי מאוד, והתקשרתי הביתה ודיברתי עם האמא האם לנסוע לבית חולים.

האבא, כששמע שמדברים על נסיעה לבית חולים, לקח את הטלפון, וכשסיפרתי לו שהתינוק חולה, התחיל לצעוק עלי, תהילים כבר אמרת? כיון שהייתי מאוד לחוץ וכבר היה גידון אם להזמין אמבולנס, אמרתי לו, אבא, נדבר על זה מחר, עכשיו אני לחוץ. אז הוא התחיל לצעוק עלי, האם גדלת ברחוב, הרי גדלת בבית יהודי, וכי אתה אכזרי, יש לך ילד כבר שעות חולה, ואתה עוד לא אומר תהילים?! סגרתי את הטלפון ואמרתי כמה קאפיטלאך תהילים, וחזרתי כמובן להתקשר לאמא ולהמשיך את השיחה. אבא שוב לקח את הטלפון ואמר, בשביל מה לנסוע לבית חולים, אמרתי לו, מה פירוש, יש לו חום גבוה, אז הוא אמר לי, מי אמר לך שיש חום גבוה, תמדוד עכשיו, אמרת תהילים, תמדוד עכשיו.

מדדתי, וראיתי שהחום ירד ל-37.8, הייתי בטוח שהמדחום שבור, הלכתי לשכנים לשאול מדחום אחר, ועד שחזרתי, החום ירד עוד קצת, אז אמרתי לאבא, אתה בעל מופת, אז הוא צעק עלי, ואתה אפיקורס.

כך היא האמת. ודאי שיש חובת השתדלות, אני חוזר ואומר, זו מסכת קשה, אבל חלק מחלקי ההשתדלות זה לדעת שההשתדלות אינה מועלת כלל. שגור בפי המון העם, שהולכים לרופאים ומנסים כל מיני דרכים, ואחר כך אומרים 'לא נשאר לנו מה לעשות, רק להתפלל', זו כפירה! וכי קודם כן היה לנו מה לעשות?! היינו צריכים להתפלל מתחילה, זה הדבר היחיד שעוזר. ועד כמה שאדם יחיה באמונה, כך הקב"ה יתנהג איתו.

יש עובדא נפלאה שמובאת בספר "הצדיק רבי שלמה" שיצא על ר' שלמה בלוח, שהיה תלמיד של הח"ח בירושלים, [הוא היה אדם גדול ממש, קדוש עליון, צדיק יסוד עולם, הוא נפטר בחודשי הקיץ תמוז או אב, וברגע שהוציאו את המיטה היו גשמים על מיטתו כמו שכתוב בגמ'].

הוא סיפר ששמע, שפעם מישהו ממכריו של ר' ישראל סלנטר היה חולה מאוד, ור' ישראל הלך לבקר אותו במוצאי שבת, ודיבר איתו במשך שעה וחצי על גודל החיוב להאמין בדברי חז"ל, שכל מילה שלהם זה אמת מן השמים, וזה כפשוטו, [רק נבין, אם ר' ישראל היה מדבר איתנו שעה היינו נראים אחרת], אחרי שהוא גמר, הוא אמר, נו, והרי אמרו חז"ל חמין במוצאי שבת מלוגמא, אם כן שיביאו עכשיו כוס מים חמים ותשתה, ואותו אדם שתה ותיכף נתרפא.

לפי מדריגת אמונתנו כך הקב"ה נוהג איתנו

הקב"ה מתנהג עם האדם מידה כנגד מידה, לשון המדרש (ב"ר א, יד), "אם ריק הוא, מכס הוא ריק", כתוב בגמ' (סנהדרין צ, א), "הוא כפר בתחיית המתים, לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים", עד כמה שאנחנו נאמין שזה כך, זה ישנה לנו את הכל, כל תפילה היתה נראית אחרת, זה נוגע לתפילה, זה נוגע לחברותות, זה נוגע למקום, זה נוגע להרגשה וכו'.

כשיש חולה מסוכן אומרים תהילים, אבל כשאדם מצונן יש אקמול, למה?! מילא אם אתה רוצה להיות חולה... אבל אתה הרי רוצה להיות בריא, אז מה אתה ניגש ולוקח אקמול, קח תהילים! נכון, יש את חובת ההשתדלות בדרגה שאנחנו אווזים, אבל גם להגיד תהילים, וכשאומרים רפאינו ה' ונרפא, לכין ולומר "בורא עולם עזור לי".

לשון החזו"א באגרות (ח"א, כ), "לעולם יהא אדם רגיל כסדר להתפלל", כל דבר שאדם נפגש איתו להתפלל על זה, להתפלל שאני יצליח.

ע"י האמונה אפשר להגיע למצב שאינו יכול לעשות נגד רצונו ית'

זכיתי לשמוע את הרב שך, איך שהוא פשוט עבד ביגיעה באמונה, הוא היה סמל של יגיעה בתורה, והוא התייגע גם באמונה. בסוף ימיו כשהיה מאוד חלש היה נוסע כל יום לים לשבת שם ולשאוף אויר, [כשהוא ישב שם היתה איזה קבוצה של חילוניים מהאיזור שדיברו איתו, ונהיו בעלי תשובה ממנו]. כשהיה חוזר מהים הוא היה מרוגש מאוד, והיה שיכור מאהבת ה'.

פעם אחת הייתי בבית כשהוא חזר, והוא התיישב והתחיל לדבר, "בורא עולם, התיישבתי ליד הים, ורציתי לזרוק את עצמי לתוך הים לכבודך", הוא קיבל כזה חשק למסור את נפשו על קדושת ה' מרוב אהבת ה', "אני לא מבין בכלל את הנסיון של העקידה, וכי אני יכול להזיז יד? בשר יכול לזוז? בכל תנועה שלי, ריבון העולמים מזיז לי את היד, הקב"ה אומר לי תעשה כך, האם שייך לעשות אחרת ממה שהוא אומר?!"

הלואי שנזכה פעם להבין את הדברים האלו, זו מדריגה עצומה של אמונה, שלאדם כ"כ ברור שיש בורא עולם עד שלא יכול לעשות נגד רצונו יתברך, המשך חכמה קורא לזה ביטול בחירה.

אנחנו לומדים בפרשת בא את עיקרי האמונה, היה ראוי ללמוד את הרמב"ן עד מוצ"ש לפחות פעם אחת, אם לא כל יום, לפחות פעם או פעמיים בשנה. יש אנשים שבפרשיות אלו הם נמצאים ממש בתוך הסוגיא של יציאת מצרים לעומקה ולרחבה. יש בזה מדריגות, אבל לכה"פ לעשות משהו, והאדם נפעל לפי פעולותיו.

הקב"ה יעזורנו שנזכה לקיים את מצות לימוד הפרשיות כראוי, ולהוציא את מה שנוכל, שנתרומם באמונה, ונזכה להיות מהמקבלים מלכותו ומקיימיהם גזירותיו, מהמאמינים בו באמת, ומהבוטחים בו.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

נישואים בבית הכנסת

שאלה האם מותר לנשק בנו החתן בשמחת עלייה לתורה בבית הכנסת.

העניין האיסור לנשק בבית הכנסת בין את בנו ובין את חברו, הוא כשאין סיבה מיוחדת, אלא 'סתם' מחמת אהבתו, שבכך מביע אהבה אחרת במקום בו עליו "לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום" (רמ"א צ"ח, א), אך כאשר יש סיבה מיוחדת, כגון התנ' וכדומה, הותר רבינו זצוק"ל לנשק בבית הכנסת.

ואין חילוק בין אם הם בניו הקטנים או הגדולים או אף איש זר. ואף שמדיוק לשון הרמ"א (ד"ה) נראה שהאיסור רק בבניו הקטנים, אך מבואר שלא דיבר בדווקא אלא בדרך העולם שמונשקים את הילדים הקטנים. וכן משמע מספר חסידים (ד"ה) שכתב "לא ינשק אדם בבית הכנסת את בנו" ולא חילק בין גדולים וקטנים והמשיך שכמו כן אין לנשק בביתו בפני רבו, ובדין זה שהוא משום מורא רבו, בוודאי שאין חילוק בין נישוק גדולים לקטנים.

הדבקה שיניים תותבות בשבת

שאלה מה דין הדרכת שיניים תותבות לחניכיים שבת, כאשר בכל לילה חייב להסירן (מחשש שובילעו בשניה), ובבוקר מורח מעט דבק שבלעדיו אינן מחזיקות כלל. יש לציין כי אף לאחר ההדבקה, השיניים התותבות אינן נתפסות היטב, אלא נופלות מדי פעם ויש להדביקם כמה פעמים ביום.

תשובה יש להתיר משום כבוד הבריות, כיון שהשיניים לא נדבקות היטב בחזקה.

ביאור הדברים רבינו הורה שהדבקות שן לחניכיים אסורה משום 'בונה' שהרי יש בזה תיקון הגוף (וכן כתב בשבט הלו"ה, צ"ב) בשונה מהדבקות פלסטר שאינו תיקון הגוף, אלא רק לאחר שיידבקו החתכים שבעור זה לזה, ולא מצאנו שחייב על תוצאה הנמשכת מומעשהו אלא רק במלאכת 'זורע' שמחייבים על קליטתו העתידית של הזרע באדמה.

אך כיון שהדבקות השיניים נעשית באופן

כשציבור היראים יתאחד, תיפסק השנאה נגדנו

שכל העולם ניוון מההשפעה הרוחנית שיש בו, כמבואר (דמ"ם תשובה ג, ד) שכל העולם כולו כחציו חייב וחציו חייב, והאדם במעשיו מכריע את כל העולם כולו. וממילא ההכרעה לצד הנתינה, נעשית על ידי ריבוי החסד בעולם.

השתלשלות שנאת ישראל

וכיון שהשפעת התנהגות עם ישראל בתוככי המחנה משפיעה על העולם כולו, נראה שאף שנאת ישראל בין האומות, הולכת וגוברת עם פרצות שנאת ישראל בתוככי המחנה פנימה.

כאשר מתרבות מחלוקות ומריבות בינינו בתוך קהל עדת יראי ה', עד שחלילה מחפרים ומשפילים אחד את השני, קהילה אחת כנגד האחרת, ואף נגדרים למחלוקות בתוך הבית פנימה, או אז נוצרת בעולם ר"ל אווירת מחלוקת ושנאה, ובשל כך שונאי ישראל שבשולי המחנה מרמיים ראש כנגד החרדים לדבר ה'. ואם חלילה לא נעצר הדבר ר"ל וממשיכה המחלוקת פנימה, אף גוברת שנאת האומות של עשיו שונא ליעקב באנטישמיות נגד כל אשר בשם ישראל יכונה. וכאמור העצה היעוצה להסיר מעלינו חרון אף ה', ולהפך את עצת אויבנו מבית ומחוץ, היא להתחזק באחדות בינינו בתוך הבית ובתוך המחנה פנימה, או אז תיפסק אווירת השנאה והמחלוקת מעלינו.

ואל יאמר האדם מה יועילו מעשי לאחרות, כאשר בתוך עמי אנוכי יושבת והאווירה מבחוץ מורעלת בשנאה ומחלוקת. תשובתו בצדו שמועילה "כנישתא חדא" להשפיע על העולם כולו ולהביאם לגאולה השלמה. כמבואר באזהר חק' שאם תמצא בישראל קבוצה אחת שיקיימו חיי אהבה ואחרות, מיד תבוא הגאולה השלמה ברחמים גמורים.

אפילו "כנישתא חדא" – התכנסות של קהילה אחת או אף קבוצה ומשפחה אחת לתיקון הדבר, כבר משפיע על כל העולם מולו לטובה.

וַיִּטְבְּלוּ אֶת כּוֹתֶנֶתוֹ בַּדָּם

לאחרונה התפרסם ששליחת האו"ם פנתה בבקשה לבדוק עלילה על הרג ילדים פלסטינים עבור סחר באיברים. הדבר מעורר חלחלה ומוזכיר את הימים האפלים של עלילות דם נגד עם ישראל.

אמנם מאחר ובימים אלו כבר לא תתקבל עלילה של שימוש בדם גויים למצות, משנים קצת את הסיפור ומפרסמים פשעים נגד האנושות כסתר באיברים.

לצערנו אנו כבר מורגלים ומונסים במעין אלו מיון שבכל שנות גלותנו סבלנו מכך. אכן מאחר וכל דבר הנגזר משמים משולם במידה כנגד מידה, בראותנו עלילות שכאלו, עלינו לפשפש במעשינו כמה חמאנו

וַיֵּשְׂאוּ אִישׁ מִמֶּנּוּ וְאִשָּׁה מִמֶּנּוּ רַעְיוֹתָהּ מִמֶּנּוּ רַעְיוֹתָהּ פְּלִי כֶסֶף
וְכָלִי זָהָב" (שמות יא, ב)

הגד"א בקול אליהו מקשה מדוע מוגדרים המצרים
רעים לישראל, והלא הגמרא ממעטת "כי יגח שוור
איש את שוור רעהו - ולא של מצרי".

ועוד יש להבין מדוע הוצרך משה לבקש מבני ישראל, שייבקשו מהמצרים את השלל הגדול "דבר נא באזני העם וישאלו" (שם) והלא מיהו העבד היוצא לחופשי שלא ישמח לקבל ממנו מתנות, וכי יש לבקשו שיואיל לקחת את המתנות.

ויומרתין שלא היתה ביכולת עם ישראל לקחת
מהמצרים שונאיהם הגדולים, רק לאחר שקודם כפו
יצרם בעשיית חסד איש עם רעהו, ועל ידי כן העולם
התמלא חסד "עולם חסד יבנה". ומכוח זה נתן ה' את
חן העם בעיני מצרים.

ולדבריו כוונת הפסוק 'רעהו' הוא על בני ישראל שישאלו כל יהודי מרעהו היהודי. ולפי זה מובנת אף לשון הבקשה שישאלו את כלי הכסף, שהרי אין זה מידי המצרים אלא מידי שכניהם היהודים.

כלומר שעל ידי שבני ישראל עשו חסד בהשאלה זה לזה, התרבה כוח החסד בעולם ומכוח זה שאלו ממצרים כלי' כסף וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום.

התבוננות במהלך הזה שהוביל לכך שהשונאים
הגדולים שעומדים ליד גופת בנם בכורם שמות בחצות
הליל, וזאת לאחר שסבלו את כל המכות הנוראות
בצרות, עיניים ופחדים נוראים, יחסם לאותם אלו
שגרמו להם לכל הסבל הנורא הזה, אינו של שנאה
ואיבה אלא משלחים אותם ומפזרים להם מתנות
לרוב, מפריד את העולה במוזשכל ראשון.

שההרי נראה כי הדרך בה ניתן לגרום למהלך כזה, הוא על ידי חנופה לרשעים עד שיורגישו כי הם חבירים, ולבסוף מתוך הקידוב יביאו להם מתנות. אך לא כן הוא, משום שבעודם תחת שבת עבודתם התקרבו אליהם עד שהפרו ברית כדי להתקרב אליהם ואף נפלו למל"ט שערי טומאה ר"ל, ועם כל זאת באותה שעה חששו המצרים שנאה איומה כלפיהם "ויקצו מפני בני ישראל - כקוצים היינו בעיניהם" (רש"י שמות א' יב).

וידווקא בשעה שנמחרו והקריבו את קרבן הפסח, והתחזקו במצוות ובעשיית חסד - לא בינם לבין המצרים אלא בין היהודים עצמם - או אז נהפך לבבם הערל להרעף על היהודים כלי כסף וכלי זהב ושמלות.

ומחדש הגר"א שאין זה נס בעלמא, אלא כך טבע העולם על ידי שעשו חסד איש עם רעהו ואשה עם רעותה, נשאו לבסוף חן בעיני מצרים. וזאת משום

בגיל עשרים.

2

מוועד, דה"נ לא מוכח מקרא דואני יוצא בתוך מצרים, משום דמצי לפרש אני יוצא מן השמים לתוך מצרים'.

[א.ה. יעו"י בתורה תמימה דכתב 'אמר אני נכנס בתוך מצרים, שמע מינה הכנסה קרויה הוצאה, והנה אע"פ דיש לפרש אני יוצא ממקומי, אך לפי"ז הול"ל לתוך מצרים ולא בתוך'].

תפילין בחול המועד

וְהָיָה לְאוֹת עַל־דָּכָה וּלְטוֹטָפֶת בֵּין עֵינֶיךָ (פי"ג ט"ז)

בשור"ע (סי' ל"א א') בשבת ויום טוב אסור להניח תפילין מפני שהם עצמם אות, ואם מניחים בהם אות אחר היה זלזול לאות שלהם, (סעיף ב') בחול המועד גם כן אסור להניח תפילין מהטעם הזה בעצמו, שימי חול

המועד גם הם אות', והרמ"א כ' ויש אומרים שחול
המועד חייב בתפילין!

ובמנחות (ל"ו ב') אי' ר"ע אומר יכול יניח
אדם תפילין בשבתות וימים טובים, ת"ל והיה
לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך, מי שצריכין
אות, יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן
אות, והנה בשבת נאמר (בפ' כי תשא) "כי
אות היא כו", אבל היכן מצינו אות
ביו"ט, ויש מפרשים שיו"ט איקרי שבת,
אבל עדיין ק' להסוברים שגם חול המועד
אין בו תפילין וחזו"מ לא איקרי שבת, וכ'
הפמ"ג שיש לפ' הפסוק "והיו
לאותות" היינו ימים טובים,
"ולמועדים" היינו ראשי חודשים,
ולפ"ז מבואר בכתוב שיו"ט נקרא אות,
וא"כ שפיר אפ"ל שגם חזו"מ בכלל.

[א.ה. יעוי' מה שביאר בחי' מרן רי"ז הלוי פ' כי תשא בדפסוק "ואת שבתותי תשמורו" מרבינן גם יו"ט].

והנה בסוכה (מ"א) 'היו לפניו מצוות הרבה, אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצוות, ר' יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה', ופרש"י 'מצוות הרבה, ליטול לולב, לישב בסוכה, להניח תפילין, להעטף בציצית', ומשמע מל' רש"י דמשכח"ל שעושה בבת אחת סוכה ולולב ותפילין, ומוכח שש"י רש"י שיש תפילין בחול המועד, כן הוכיח בתו' רעק"א (על המשניות ברכות ריש פרק ג').

והנה היה אפ"ל שכוונת רש"י לב' אופנים, לולב וסוכה, ועוד אופן תפילין וציצית, וכנראה שהגרע"א לא ניח"ל כן משום שרש"י בא לפ' את ה' הגמ' מצוות הרבה, (א.ה.) וכ"כ במשכנות יעקב (ל"ז) דאין לפרש לשון הרבה על ב' מצוות].

[א.ה. בבנין ציון (החדשות סי' נ"ו) דחה ראי' זו מרש"י די"ל דרש"י כ' כן למ"ד דס"ל דשבת זמן תפילין].

אות בחול המועד

בתו' (מנחות ל"ו ב' ד"ה יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן קרוין אות) כתבו
 'לא משום דאסירי בעשיית מלאכה, דאפי' חולו של מועד דשרי בעשיית
 מלאכה איכא אות, בפסח דאסור באכילת חמץ ובסוכות דחייב בסוכה'.

וע' בתו' (מועד קטן י"ט א') דכתבו 'ולמאן דדריש לך לאות יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות, יש לומר לפי שאין עושין מלאכה כי אם דבר האבד, אבל קשיא למאי דפרישית לעיל דמלאכה דחול המועד דרבנן היכי ממעט להו, יש לומר הואיל ואוכל מצה ויושב בסוכה אין צריך אות'.

הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרָעָה כִּי אֲנִי הִקְבַּדְתִּי אֶת-לְבֹו וְאֶת-לֵב עַבְדִּיו (י' א') וּלְקַחַן (בַּפְּסוּק ז') כְּתִיב וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי פְרָעָה אֵלָיו עַד-מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹלָשׁ שִׁלְחָ אֶת-הָאֱנָשִׁים וְיַעֲבֹדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם הַיּוֹמָם שֶׁלֹּא כִי אֲבָדָה מִצְרַיִם, וְנִמְצָא דַעֲבָדֵי פְרָעָה רָצוּ שִׁישְׁלַח אֶת הָעָם, וְצ"ב אִיד מִתִּיּוֹשֵׁב עִם הָאָמּוֹר כִּי אֲנִי הִקְבַּדְתִּי אֶת-לְבֹו וְאֶת-לֵב עַבְדִּיו. וְנ' דִּהְנֶה אַחֵר שֶׁאִמְרוּ עַבְדֵי פְרָעָה כֵּן, כְּתִיב וַיִּשָּׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עַבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם מִי וְנִי הִלְחִיכִם, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ כֹּל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם כֹּל, לֹא כֵן לְכוּ-נָא הַגִּבְרִים, וְהִנֵּה בַּפְּשֻׁטוֹת מִשְׁמַע שֶׁעַבְדֵי פְרָעָה רָצוּ שִׁישְׁלַח אֶת הָעָם וּפְרָעָה בַּתְּחִילָה שָׁמַע לָהֶם וְשׁוּב חָזַר בּוּ.

אכן נ' דהנה בכל מקום כתיב לשלח את העם, ואילו עבדי פרעה אמרו שלח את האנשים, וא"כ י"ל דאח"כ נ' דאמת לא רצו כלל שישלח את כל העם, אלא רק את האנשים, וזהו כמו שאמר פרעה לכו נא הגברים, ונמצא דלא חזר בו ממה ששמע לעבדיו, אלא זה גופא אמרו לו שישלח את הגברים ותנו לא, ואף שאמרו הטרם תדע כי אבדה מצרים מ"מ לא נתכוונו אלא לשלח את האנשים ולא את כל העם, ושור"ר בבית הלוי שכ"כ שעבדי פרעה ג"כ לא נתכוונו אלא לשלח את הגברים וכנ"ל, וא"ש היטב מה שאמר הכתוב הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, דבאמת גם העבדים לא רצו לשלח את כל העם.

נמצא קו"פ בעדות החודש

בר"ה (כ"ב) אב ובנו שראו את החדש ילכו, לא שצמטריפין זה עם זה אלא שאם יפסל אחד מהן יצטרף השני עם אחר, ר"ש אומר אב ובנו וכל הקרובין כשרין לעדות החדש, א"ר יוסי מעשה בטוביה הרופא שראה את החדש בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו, וכשבאו לפני בית דין קבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו. ובמנ"ח (מצוה ד') הק' למה אין כאן דין נמצא קו"פ, שלפי הכהנים הרי העבד היה פסול, ויפסול אותם, ולפי בית דין הוא ובנו היו פסולים, ויפסלו את העבד משוחרר, והי' אפ"ל שלא כיוונו להעיד וע"כ אין בהם נמצא קו"פ, אך הרי בש"ך כ' שאם גם העדים וגם הפסולים לא נתכוונו להעיד יש בזה נמצא קו"פ.

ובשור"ת מענה אליהו (להגאון האדר"ת סי' י"ד) כ' 'ואפשר שיכונו בעת ראית העדות על תנאי, אם יועיל אז יהיה כוונתם לטובה, ואם לאו אין ראייתם לעדות, ואולי לא שייך תנאי בכה"ג כיון שא"ע ע"י שליח וככתובות ע"ד א"י. והנה בש"מ (בזיר י"א) ופנ"י (כתובות נ"ו) כ' דמה דילפי' משפטי התנאים מבני גד ובני ראובן הוא רק במעשה שהוא חידוש שתנאי מבטלו, וע"ז ילפי' מבני גד ובני ראובן, אבל מה שחל בדיבור, אין זה חידוש הדיבור מבטלו, דדיבור מבטל דיבור, וע"כ א"צ בזה למשפטי התנאים, וע"כ מהני גם מה דליתא בשליחות, וכ"נ בהגהות מרדכי (כתובות סי' ר"צ).

ובשׁוׁת הגרע״א (תשׁו״מ״ח) הק׳ איך מהני תנאי בהפרה והרי ליתא בשליחות, ות״י ע״פ הש״מ ופנ״י הנ״ל. ולפ״ז שוב אפשר לקיים ת״י הגאון אדר״ת שצירוף לעדות שאין בו מעשה שפיר מהני בו תנאי גם אם ליתיה בשליחות.

יוצא בתוך מצרים

נִאֲמָר מִשָּׁה כֹּה אָמַר ה' בְּחֶזֶק הַלְלִיָּהּ אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: (פי"א ד'), בשבת ב' ב' כ' תורא"ש 'תנא הכנסה הוצאה קרי ליה כדכ' הנה אני יוצא בתוך מצרים'. אבל בחי' ר' חיים פלטיאל (על התורה פ' בהעלותך י"ב ד') על הפסוק צִאֵן שְׁלִשְׁתֶּכֶם אֶל-אֶהָל מוֹעֵד נִצְאֹן שְׁלִשְׁתֶּם 'שלושתכם, הק' מ"ה אמאי לא מוכח פרק קמא דשבת דהכנסה הוצאה קרי ליה, ויתירי' דה"פ צאו מבתיכם אל אהל

[א.ה. יעוי' ברא"ש (הלק"ט תפילין ט:)] שהביא מהירושלמי (ברכות) 'רבי יוחנן לא הוה מנח תפילין אלא מפסחא לפסחא והוה חדיק רישיה מפסחא עד עצרתא', שהיה מניח פעם אחת בשנה שלא יכל לגלות ראשו מפני הקרירות, וכ' 'ומה שהיה מניח יותר בפסח, נראה לי משום דכי כתיב ושמרת את החוקה הזאת בפסח כתיב', ולפי גירסתו בירו' מבואר שמניחים בחוה"מ, ובאמת דעת הרא"ש דמניחים בחוה"מ, ומצאתי (בסוף חידושי חו"ד ליו"ד ח"א בחידושים מאביו) להוכיח מהך ירו' דמניחין בחוה"מ, ובהערה כ' דיל"פ מפסח ראשון עד פסח שני, או בער"פ דמיקרי פסח כתו' קדושין לז:].

אם אשה מותרת להניח תפילין בחול המועד

והנה יל"ע באשה שפטורה מתפילין ואם מנחת מקיימת מצוה ככל מצות עשה שהזמן גרמא, אבל לכא' אם מנחת תפילין בשבת עוברת על איסור של זלזול אות שבת, וכן יש לדון אם עוברת בבל תוסיף, וכן יש להסתפק לענין הישן בשמיני עצרת בסוכה דלוקה (ע' עירובין צ"ו), והשתא יש לדון באשה אם מותרת להניח בחול המועד. והנה אשה פטורה מסוכה, וא"כ בסוכות אין לה אות, אבל בפסח מוזהרת באיסור חמץ, וא"כ נמצא שיש חילוק שבחול המועד סוכות מותרת, ובחול המועד של פסח אסורה.

עוד בנשים בחול המועד

אם חוה"מ חשיב אות משום איסור מלאכה, יש ג"כ לדון לענין נשים, שהרי בתו' (קדושין ל"ד א') מבואר שעשה דשביית יו"ט נשים פטורות ממנו, משום דהוי מעשה ז"ג, וא"כ בפשטות גם עשה של שביית בחוה"מ אינו בנשים. אך ע' בשו"ת הגרע"א (החדשות תשו' פ') בשם הג"ר מאיר וייל, אלא שהגרע"א שם חלק עליו, וגם בשו"ת חלקת יואב (או"ח סי' ל') מבואר שבשוא"ת אין פטור של ז"ג, ולפ"ז ה"נ דיתחייבו בשביית חוה"מ.

סומא לר' יהודה אם מותר בתפילין בשבת ויו"ט

יש לדון לענין סומא שפטור מן המצות לר' יהודה (ע' ב"ק פ"ז), וע' בטו"א (מגילה כ"ד) שכו' שחייב בלאוין, וכן בפמ"ג (בפתיחה או"ח ח"ג אות כ"ט), וע' נוב"י (תנינא או"ח סי' קי"ב) דפטור גם מל"ת, וע' רע"א (תנינא תשו' קנ"ג), ובס' המכריע (לבעל תו' רי"ד סי' ע"ח) ס"ל דפטור גם מלאוין, ובהג"ה שם כ' דחייב בל"ת.

והשתא יש לדון אם מותר לו להניח תפילין בשבת ויו"ט, שהרי יש בזה איסור של זלזול באות שבת ויו"ט, ואת"ל דאסור יל"ד שבחול המועד פסח אסור דיש בו אות איסור חמץ, ובחול המועד סוכות כיון שאין חייב במצות אין לו אות. והנה אמרתי ד"ו קדם כבוד רבנו הגר"ד לנדו ואמר דאפשר דחשיב יום שיש בו אות אף למי שפטור ממצות סוכה.

בד' הגר"א לענין אות של חוה"מ פסח

והנה בתו' מנחות כ' דבפסח יש אות משום איסור חמץ, ובתו' מו"ק כ' משום שאוכל מצה, והרי אין חיוב אכילת מצה אחר לילה הראשונה, ויש שדחקו שהכוונה ג"כ לאיסור חמץ, אבל במעשה רב (הנהגות הגר"א, סי' קפ"ה) כ' שבעת ימים תאכל מצות, כל שבעה מצוה, ואינו קורא לה רשות אלא לגבי לילה הראשונה שהיא חובה, ומצוה לגבי חובה רשות קרי לה, אעפ"כ מצוה דאורייתא היא, וכן פירשו יו"ט א"צ אות, בפסח מצה, ובסוכות סוכה כו', ומבואר בדבריו דהוי אות משום שיש מצות מצה כל הפסח, ואף שאינה חיובית אבל יש מצוה וזה סגי להחשב אות. [א.ה. יעוי' בחת"ס [בעירובין] דכ' דמלש' תוס' במו"ק מ' קצת כד' הגר"א].

וע"ש בפעולת שכיר דס"ל להגר"א דמשום איסור חמץ לא סגי להראות אות, רק משום מצות מצה, ולכא' גם אשה הרי היא בכלל אות זה, שגם אשה אם אוכלת מצה כל ז' ימי החג יש לה מצוה כמו כל מ"ע שהזמן גרמא.

ועכ"פ בד' הגר"א נ' שדבר שאינו חובה אלא מצוה חשיב ג"כ אות, ולפ"ז יש לדון שכל מ"ע שהזמן גרמא באשה אף שאינה חובה, אבל יש לה בזה מצוה וא"כ יחשב אות משום כך וי"ל.

תפילין בע"פ אחר חצות

הנה רבנו הגר"ד לנדו אמר דהואיל ומבואר בתו' דחוה"מ פ' פטור מתפילין משום שיש בו איסור חמץ א"כ ה"ה ע"פ אחר חצות שאסור בחמץ שאין בו תפילין. והנה לפי מש"כ במעשה רב דהוא משום מצות אכילת מצה, וע"ש בפעולת שכיר דס"ל להגר"א שדבר שנאסר רק באיסור, לא חשיב אות אלא רק דבר שיש בו מ"ע, וא"כ בע"פ שאין בו אכילת מצה אלא רק איסור חמץ לא חשיב אות, אך יל"ע שהרי יש גם מ"ע של תשבייתו ולמה לא יחשב אות מה"ט וי"ל.

[א.ה. בהאי ענינא יל"ע דהמשנ"ב ביאר בדברי הרמ"א (תק"ל) דס"ל דמלאכה בחוה"מ דאו', וזהו דהוסיף על השו"ע (ועי' במג"א), ובמשנ"ב (ל"א ו) ביאר בד' רמ"א דמניחין תפילין בחוה"מ משום דמלאכות רק מדרבנן, וצ"ב].

שפטים באלהי מצרים

"וּמִצְרַיִם יִקְרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי הָהָא כֹּל-בְּכוֹר וּבְאֵלֵיהֶם עֲשֶׂה ה' שְׁפָטִים (במדבר לג ד') ופרש"י 'ומצרים מקברים טרודים באבלם', והיינו שמשום כך לא היה להם פנאי לעכב את ישראל, וכ"ה בשפתי חכמים, ויש להבין למאי הוזכר כאן גם מה שבאלהיהם עשה ד' שפטים.

והנה ברמב"ם פ' בא (י"ב י"ב) כ' 'וכן בשעת מעשה כתוב וד' הכה כל בכור וכל בכור בהמה, ולא הזכיר השפטים באלהיהם, כי למיתת הבכורות חרדו, שנאמר ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים, והשפטים באלהיהם לא נודעו עד הבוקר שהלכו לבית תועבותיהם, וכתוב ומצרים מקברים את אשר הכה ד' בהם כל בכור ואלהיהם עשה ד' שפטים', וכפי הנראה ברמב"ם דרק בבוקר נודע להם שעשה ד' שפטים באלהיהם, וזה פי' הפסוק כאן דמה"ט היו טרודים בבקר מהצער שראו שעשה ד' שפטים בפסיליהם.

והנה בילקוט שמעוני (פ' בא סי' ר"ח) אי' 'כי אין בית וגו', ר' נתן אומר וכי לא היה שם בית שלא היה שם בכור, אלא מכיון שהיה [הבכור] לאחד מהן מת, היה עושה איקונין שלו ומעמידה בתוך ביתו, ואותו היום נשחקת ונדקת ונורת, והיה אותו היום קשה בעיניהן כאילו אותו היום קברוהו, ולא עוד אלא שהיו המצרים קוברים בתוך בתיהן, והיו הכלבים נכנסין דרך הכוכין ומחטטין ומוציאים את הבכורות מתוך כוכיהן ומתעתעים בהן, וקשה היה בעיניהן כאלו אותו היום קברום', ובאמת שיש להבין למה היו קוברים בתוך בתיהם.

והנה בילקוט שמעוני (פ' ויצא סי' ל"א) אי' 'מה הם תרפים, שוחטין אדם בכור ומולקים את ראשו ומולחין אותו במלח ובשמים, וכותבין על ציץ הזהב שם רוח הטומאה ומניחין אותו תחת לשונו ונותנין אותו בקיר, ומדליקין ומשתחווים לו כו', ועפ"ז י"ל דמה שהיו קוברים הבכורים בתוך בתיהם הוא ג"כ משום ע"ז, וכמבואר בילקוט בפ' ויצא שהיו משתחווים לבכור.

ולפ"ז אפ"ל דמה שהיו הכלבים חוטטים את קברי הבכורים, שלא היה זה משום מה שנאמר והכיתי כל בכור, אלא משום מה שנאמר ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, ולפ"ז מובן הפסוק ומצרים מקברים את אשר הכה ד' בהם כל בכור ואלהיהם עשה ד' שפטים, והיינו שנכלל בזה מה שהכלבים הוציאו את הבכורים מקברותיהם, וזהו שהיו טרודים בזה לקברם.

שוב העירני הגר"א אברהם סובל שבפסוק (שמות י"ב י"ב) נאמר וְעָבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפָּתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֲלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה', והרי מפסוק זה למדו אני ולא השליח, וא"כ גם סוף הפסוק ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים היינו אני ולא השליח, וזה דלא כהנ"ל שהיה ע"י מה שכלבים גררו אותם.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 92

המחדש בטובו בכל יום – מעשה בראשית!

בא תשפ"ג

מה היתה המטרה - בעשרת המכות?

השם היכה את המצרים בעשרת מכות, ומה היה המטרה בזה, ואומרת התורה בפרשת וארא (ו, ג-ה) "והרביתי את אותותי בארץ מצרים, וידעו מצרים - כי אני השם" הרי לנו שריבוי המכות והניסים היו כדי להראות למצרים, שיש בורא עולם! ובפרשת בא אמרה התורה "למען שיתי אותותי אלה בקרבך, ולמען תספר באזני בן ובן בנך, את אשר התעללתי במצרים, וידעתם כי אני השם" הרי שמטרת האותות והמופתים היא עבור עם ישראל, שנספר על זה לדורות הבאים, ומתוך כך אנו נכיר ונדע את השם.

ואמנם שני העניינים נכונים, שבוודאי רצון השם הוא שאנחנו עם השם נדע ונכיר אותו, את גבורתו, את דרכיו ואת חסדיו, ושהוא מושל בכל, אבל מלבד זה היתה מטרה במכות, שיהיה למצרים ידיעת השם, שהרי הקב"ה ברא את כל העולם, וכל הבריות הם שלו, והעולם לא מכיר באמת הפשוטה הזו, שהשם הוא בעל הבית של העולם, ובה הקב"ה לוחם, שהעולם יבוא אל התכלית שלו, וכל הבריות יכירו שהוא האלוהים, כמו שאמר הכתוב "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה השם אחד ושמו אחד" וכן אומרים בעלינו לשבח "יכירו וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל ברך תישבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך" אנו מתפללים שיגיע העולם לתכליתו, שכל העולם יכירו שהבורא עולם הוא המלך של העולם.

גם את פרעה רצה השם לחנך, ולהראות לו מי בעל הבית, שהרי פרעה עצמו היה שטיק עבודה זרה שאמר "לי יאורי ואני עשיתיני" ובעשרת המכות הראה לו הקב"ה שהוא כלום! יש מי ששולט בעולם והוא - אפס, וכן השם שבר את עובדי עבודה זרה, שמעתה ידעו שיש בורא לעולם, חי וקיים שמנהל את העולם, ולא יוכלו לעשות לעצמו אלילים. ואכן בוודאי זה מכוון גם אלינו, שאנחנו צריכים ללמוד את המכות, בכדי שנכיר מתוכם את הבורא עולם, וזה בכלל המטרה של המכות.

שלושה עניינים נתבררו - במכות מצרים

"רבי יהודה היה נוותן בהם סימנים, דצ"ן עד"ש באח"ב" רבי יהודה חילק את המכות לשלוש קבוצות, וצריך להבין מה הטעם שחילקם דוקא לשלוש קבוצות אלו, והרי היה יכול לחלקם באופן אחר, ליותר או פחות קבוצות.

ופירש בזה מור זקני ע"ה, שישנם שלוש מטרות שונות בעשרת המכות, וסבר ר"י שכל קבוצה של מכות, היא קטגוריה נפרדת, ובאה עבור מטרה אחרת, ולכן חילקם לשלוש קבוצות שונות, וכדלהלן.

המטרה הראשונה של המכות, מפורש בתורה "וידעתם כי אני השם" והכוונה היא שיתברר לכולם לבני ישראל ולמצרים, כי אני השם, והיינו שם הוויה שמנהל את הבריאה, ומקיים את כל מערכות הטבע בכל רגע, וזה התברר בקבוצת המכות של דצ"ך - דם צפרדע כינים.

המטרה השנייה "למען תדע כי אני השם בקרב הארץ" והכוונה שיתברר לכל, שכל הפעולות שנעשות ע"י כוחות הטבע והבעלי חיים, הכל נעשה רק על פי רצונו יתברך, וזה התברר בקבוצת המכות של עד"ש - ערוב דבר שחין.

המטרה השלישית במכות היתה, לראות שהב"ע הוא "אלוקי הרוחות לכל בשר" והכוונה שבורא עולם שולט ברוחות העולם, הן רוחות שמנשבות בעולם, שעליהם נאמר "מוצא רוח מאוצרותי" והן רוח החיים של האדם והבהמה, שהם ביד השם וברצונו יתננה, וברצונו יקחנה, וזה ניכר מקבוצת המכות של באח"ב - ברד ארבה חושך בכורות.

דצ"ך - מלמדנו שהב"ע מהווה את הכל

הקבוצה הראשונה היא דצ"ך, ומטרתה ללמד "וידעתם... כי אני השם" והמסר של המכות הללו הוא, אני השם מהווה את הבריאה בכל רגע, וכל מערכות הטבע, קיימים רק מכך שהשם מחייה ומהווה אותם באותו רגע! ובלא זה הם בטלים מיד!

הרי במכת דם המים נהפכו לדם, וזה דבר מפליא, איך חומר של מים נהפך לדם, הרי מים הם לא חומר גלם מתאים - לבנות מהם דם, שהמים מורכבים מגזים של חמצן ומימן, והתרכובת של הדם היא אחרת לגמרי, וכמו כן יש להתפלל על מכת כינים, איך נהפך עפר מצרים לכינים, הרי אין בעפר את החומרים הנדרשים לחיות של כינה, ואיך נוצר בעל חי - מחומר גלם של עפר?

ואמנם משה רבינו כבר התקשה בשאלה הזו (כפי שמובא במדש הגדול) בשעה שאמר הקב"ה לאהרן "נטה את מטך והך את עפר הארץ, והיה

לכינים" שאל משה רבינו את הקב"ה, איך העפר יהפך לכינה? וכי העפר יהיה בע"ח? הרי לבע"ח יש לב, עיניים, מחזור דם, מערכת עיכול, ועוד מערכות שמקיימות את חייו, ואיך כל זה יצא מעפר? ענה הקב"ה למשה, וכי העפר היה כך מתחילתו, והרי בתחילת הבריאה הכל היה מים, ואח"כ עשיתי ממנו עפר, וגם עכשיו אני עושה ממנו כינים.

וכוונת התשובה של הקב"ה למשה, שאם הפיכת העפר לכינים היתה בריאה של יש מיש, שמתוך החומר של העפר אני עושה כינים, אכן הקושיא נכונה, אבל האמת היא שבריאת הכינים היא יש מאין, וכמו שבתחילת הבריאה היה כל העולם מים, וברא השם יש מאין את כל העולם, את העפר, הצמחים, הבע"ח והאדם, כך עכשיו במצרים, הבריאה של הכינים לא היתה מתוך העפר, אלא מאין, שנפסקה ונגמרה בריאת העפר, ונבראו הכינים במקומו.

וביאור הדבר שכשהשם ברא את העולם בששת ימים, לא הכוונה שיצר את כל כוחות הטבע, ונתן בהם כח לפעול, ומאז הרי הם פועלים מעצמם, אלא שבכל רגע ורגע - השם מהווה ומחדש את הבריאה, ואם רגע אחד לא יהווה השם בריאה כלשהיא, הרי היא איננה - מיד, שכל המציאות של הבריאה מתהווה מכך הבורא, ואין לה כח עצמי.

ולכן כאשר השם הופך את העפר לכינים, הוא לא יוצר את הכינים מתוך העפר, אלא באותה הרגע מפסיק להיות את העפר, ומעתה הוא מהווה בריאה חדשה של כינים, יש מאין, וכמו בששת ימי בראשית שהקב"ה יצר הרבה בעלי חיים מאין, כך ברא עכשיו במצרים בריות חדשות של כינים, במקום הבריאה של עפר מצרים. וכך הוא ג"כ בהפיכת המים לדם, וחזרתם אח"כ להיות מים, שבוודאי החומר גלם של מים לא יכול להתהפך לדם ולהיפך, אבל הקב"ה שהוא מהווה את הכל, באותו רגע הפסיק את הווית המים, והיווה מחדש בריאת דם, ולהיפך, והרי זה בריאה של יש מאין, כמו בימי בראשית.

ונמצא א"כ שהפיכת המים לדם, והעפר לכינים מגלים לנו, שמה שאנחנו רואים בעינינו מים ועפר, זו לא המציאות האמיתית, אלא האמת היא שיש בורא עולם, שהוא המציאות האמיתית, והוא מהווה ומחייה את הבריאה שלפנינו בכל רגע, ולכן ברצונו בכל רגע הוא יכול להפסיק את ההווה הזו, ולחדש במקומו בריאה אחרת.

המחדש בטובו - תמיד מעשה בראשית

דוד המלך ע"ה אמר בתהילים "לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו" (תהילים קז, ז) ולכאורה היה צריך לומר למי שעשה אורים גדולים, שהרי המאורות נבראו כבר בששת ימי בראשית, ואמנם דוד המלך מלמדינו שהמאורות לא נבראו פעם אחת ולא יותר, אלא כל רגע הב"ע מחייה ומהווה את המאורות, ורק מכך זה הם קיימים, וכך אנו אומרים בברכת יוצר אור בסופו "המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, כאמור לעושה אורים גדולים" הב"ע מחייה ומחדש את העולם בכל זמן, כפי שנאמר על המאורות שהשם מחדש את בריאתם בכל רגע.

וכן כתב הרמב"ם (יסוד התורה א, א-ב) "יסוד היסודות ועמוד החכמות, לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ, ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצא, ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי, אין דבר אחר יכול להמצאות" הנה לא כתב הרמב"ם שהוא יתברך "המציא כל נמצא" בששת ימי בראשית, אלא שהוא "ממציא כל נמצא" ואם כעת אינו מצוי לא יתכן שום מציאות בעולם, לפי שאין לשום בריאה בעולם מציאות עצמית, אלא כולם מתהווים בכל רגע, מכך מציאותו יתברך.

עוד אמר אדונינו דוד בתהילים "לעולם ה' דברך ניצב בשמים" (תהילים ק"ט) ופירוש הפסוק, שהשם ברא את השמים ע"י שאמר "יהי רקיע" וכמו שאמר דוד "בדבר ה' שמים נעשו", וברוח פיו כל צבאם" (תהילים לג, ו) ועל זה נאמר "דברך ניצב בשמים" שדבר השם שמכוחו נבראו השמים, הרי הוא ניצב ועומד, ורק מכוחו השמים קיימים, ואילו יפסק מאמר השם, באותו רגע לא יהיו שמים, וכן כל העשרה מאמרות שנברא בהם העולם, אם לא יתקיימו רגע אחד לא תהיה בריאה.

המאמרות של השם הם החומר גלם שממנו נוצר העולם, והקב"ה מחדש בטובו בכל יום, שבכל רגע ורגע כביכול הוא אומר את המאמרות, וכך הוא מהווה את העולם. וכמו שכתוב בזוהר שאומרים ב'פתח אליהו' (למנהג הספרדים לפני תפילת מנחה) שהקב"ה ברא את העולם בעשר ספירות, והספירות האלו לא התנתקו ממנו (כמו נגר עושה סטנד) ומניחו והולך, והסטנד נשאר במקומו) אלא הקב"ה קשור עם הספירות בכל רגע, ודרכם הוא מחייה ומנהיג את העולם.

וזה הכוונה "וידעתם כי אני ה'" השם הוא שם הווייה, ומשמעות הדבר שהוא ההוויה של העולם, שהכל מתהווה מכוחו, ואת זה אנחנו רואים מדם וכינים שהתהפכו מתרבות של חומר גלם אחד, לחומר אחר לגמרי, מפני שההוויה האמיתית של המים והעפר, הוא לא החומר עצמו, אלא הבורא עולם, ולכן ברצותו יכול להפסיק את הוויית החומר של המים והעפר, ובמקומם חדש - ולהוות חומר אחר.

הצפרדע נברא יש מאין כמו בששת ימי בראשית

והנה מכת צפרדע ג'כ בכלל הקבוצה של דצ"ך, מפני שגם ממנה רואים שהשם מהווה את הבריאה, שהרי השם הביא המוני צפרדעים על מצרים, ורש"י (שמות ה, ב) מביא שתי דעות אם ע"י שהיכו את הצפרדע יצאו ממנה הרבה, או שעלו המוני צפרדעים מן היאור.

והנה לשני הפירושים, הצפרדעים הללו לא היו קיימים מלכתחילה, שהרי הכתוב אומר "ותכס את ארץ מצרים" הרי שהיו כל כך הרבה צפרדעים, עד שכיסו את מצרים, וכמות עצומה כזו של צפרדעים לא היו ביאור מתחילה, ובהכרח שכעת השם ברא מליארדים של צפרדעים, וכמו בששת ימי בראשית שאמר השם "ישרצו המים נפש חיה" ונבראו מהמים כל מיני בע"ח למיניהם, גם כאן היתה בריאה חדשה של צפרדע, ומזה רואים שהשם מהווה את הבריאה, שבורא צפרדעים יש מאין.

ער"ש – מלמדנו שליטת הבר'ע בפעולות הטבע

הקבוצה השנייה היא ער"ש – שבה הבר'ע מגל'ע **בקרוב הארץ** והכוונה שכל מה שנפעל בעולם, הרי הוא מכון מהשם, וכך ראינו במכת ערוב, שהחיות לא עושות מה שהם רוצות, אלא הבר'ע שולט בהם ומנהל אותם, וכמו שאמרה תורה (שמות ה, יח) **"והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן"**, אשר עמי עומד עליה, **לבלתי חיות שם ערוב** באותו זמן באו לארץ מצרים כל מיני חיות, אריות נמרים פילים שועלים זאבים נחשים, ואמר השם, אני לא נותן להם להיכנס לארץ גושן, והיכן ראינו דבר כזה? ומי יכול לעצור חיות כאלו, שלא יכנסו לארץ גושן, ושלא יפגעו באחד מישראל?

ונתאר לעצמינו שיסתובבו חיות ברמת גן, וכי מיהו יכול לעצור אותם שלא יכנסו לבני ברק, הרי הכל פתוח, ויש הרבה כניסות מאיפה להיכנס לעיר, וגם ארץ גושן היתה כך, ובכל זאת המוני סוגים של בעלי חיים הסתובבו במצרים, ולא נכנסו לגושן, איך מסבירים דבר כזה? התיורן הוא, יש שליטה על העולם! החיות לא מנהלות את עצמם, אלא מישוהו מפעיל אותם! **"כי אני ה' בקרב הארץ"** אני שולט בכל פעולה של כל בעל חי קטן גדול, ומכוין את מעשיו בדיוק, להיכן לילך ומה לעשות, זה הלימוד שלנו ממכת ערוב.

מכת דבר – נשק ביולוגי

במכת דבר ניכר שהשם שולט גם בחיידקים, שהם עושים רק מה שמוטל עליהם, שהשם נלחם במצרים בכל מיני נשקים, גם נשק ביולוגי וגם נשק כימי, נשק ביולוגי הוא דבר, ונשק כימי הוא שחין.

נשק ביולוגי מורכב מחיידקים (בין זה חיידק) וזה היה במכת דבר, שכל בהמות מצרים קיבלו חיידקים שהמיתו אותם, וכמו שהיה מצוי בעבר שהיתה משתוללת מגיפה של דבר ברפתות ובעדרים, והיו מתים הרבה בע"ח, שכל בהמה מדביקה את השניה בקלות וכולם מתים (והיום מגייר את התופעה הזו ע"י חיסונים) וזה מה שעשה השם במכת דבר שפיזר לכל מקנה מצרים חיידקים והרגו אותם. (וזכורני לפני למעלה משלושים שנה במלחמת המפרץ, שחששו כאן בארץ שסדאם חוסיין - ישתמש בנשק ביולוגי, ויזרק ערימה של חיידקים בתוך טילים, וכן החיידקים יתפשטו כאן בארץ, וידביקו בני אדם, ובסוף התברר שלא היה לו טילים כאלו)

ואמנם כשהשם שלח את חיידק הדבר היה דבר פלא, שהחיידקים של הדבר פגעו - רק במקנה מצרים ולא במקנה ישראל, ככתוב (שמות ט, ד) **"והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים"** והכוונה שגם אם נכנס עגל של ישראל לתוך עדר מצרי, לא נפגע בדבר, ולמרות שכל בהמות העדר מתו מחיידקים, העגל או העז של היהודי לא נפגעו, ואיך מסבירים את זה? מי הגן על הבהמה הזו מהחיידקים שסביבה?

ורואים מזה בחוש "אני השם בקרב הארץ" שהשם מכון את חיידקי הדבר, לאן לילך ובמי לפגוע, וכך ניכר בעולם שהשם שולט בפעולות של כל הנבראים כולם, עד החיידקים הזעירים הללו, שכל אחד מהם נשלח מאת השם ליעד מדויק, ורק לשם הוא הולך.

יש ביטוי שרגילים לומר "חיידק אלים תקף אותנו..." ואני שואל, וכי חיידק יכול לתקוף? וכי חיידק יכול לעשות משהו לבד? לא! אין מציאות כזו שחיידק נדבק באדם סתם! שהרי הוא נשלט ביד השם, ורק

האם יש מיעוץ שריפה

ערלה הוא מהדברים שמצוות בשריפה, כמב' במשנה בתמורה (ל, ב) וכ"פ הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות (טו, כז) שערלה בשריפה, ובתוס' סוכה (ל, א ד"ה לפי) נסתפקו אם זה מדאורייתא או מדרבנן. והנה בברכות (לו, א) אמרו לגבי צלף, שזרק את האבינות ואוכל את הקפריסין, משום שהאבינות הם פרי וחייבים בערלה, והקפריסין פטורים, ויש לשאול מדוע זרק את האבינות, והרי חייבין שריפה, והיו ליה למימר שורף את האבינות. ואמנם יש לומר שרק ערלת אר"י חייבת בשריפה, אבל ערלת חו"ל אינה צריכה שריפה, ובגמ' שם מיייר בחו"ל ולכן אמרו אר"י את האבינות. ואמנם נראה דהדבר תלוי במה שביאר בחידושי רבינו חיים הלוי (מאכ"א י, טו) מחלוקת הרמב"ם והגאונים אם נוהג דין רבעי בחו"ל או לא, וביאר הגר"ח שנחלקו בדין ערלת חו"ל שנתחדשה מהלכה, האם

להיכן שנשלח - לשם הוא הולך, זה הלימוד שלנו מפרשת דבר, חיידקים לא מסתובבים ולא נדבקים סתם, אלא יש מי שמפעיל אותם, ומכוין אותם לאן להגיע.

ומכת שחין ג'כ לימדה אותנו כך, שהיא היתה נשק כימי, שמשוה זרק פיח של כבשן לשמים, והוא קיבל כך לזהם את גופם של המצרים, ולהעלות בהם פצעי שחין בכל גופם, כלל הזיהום הזה פגע רק במצרים, ולא בישראל, ומזה ניכר שכוחות העולם פועלים רק לפי רצון השם, ובשליחותו, וזה מלמד ש'אני השם בכל הארץ'.

הבה נראה כמה אפשר ללמוד מהפרשה הזו! אפשר ללמוד אמונה! אפשר ללמוד אין עוד מלבדו! אתה רואה שהקב"ה שולט על הכל, כולל החיידקים! רפת שלימה של מצרי - ומתו כולם, ועגל של ישראל שהיה ביניהם, נשאר בריא ושלם, והחיידקים לא נגעו בו.

צריך לשנן את זה לעצמינו שוב ושוב, ואם האדם לא משנן את זה לעצמו, הוא עלול לחיות 80 שנה בעולם, ולא לחיות את האמת של העולם, את האמונה הזו בהשם, שכל הבריאה כולה מתקיימת ומתהווה ומופעלת רק ממנו יתברך, וההדרכה הטובה ביותר לקניית האמונה החושית הזו, היא ע"י שלומדים טוב את המכות, ומתבוננים במשמעות הדברים, ומזה נשכיל לקנות ולהחזיר אמונה לתוכינו.

באח"ב – אלוקי הרוחות לכל בשר

הקבוצה האחרונה היא באח"ב, מזה אנו למדים שכל הרוחות שבעולם הם מהבר'ע, בין רוחות העולם, ובין רוח החיים של אדם ובע"ח.

הנה במכת ברד היה דבר פלא, שהרי כידוע במצרים לא יורדים גשמים, וכל השקאת השדות שלהם, נעשית דרך הנילוס, וא"כ איך ירד שם ברד, הרי ברד הוא גשם שהתחיל לרדת, ובמרחק כחמש ק"מ מהאדמה, יש שכבה קרה מאד, וכך קופא הגשם ונהיה ברד, וא"כ במקום שלא יורד גשם, מניין הגיע ברד, ובהכרח שבשביל מכת ברד הוציא הקב"ה רוח מאוצרו, והסיע עננים ממקום אחד לכיוון מצרים, וכך ירד גשם במצרים, והרוח קיררה והקפיאה את המקום, הגשם קפא ונהיה ברד.

וכמ"כ מצינו במכת ארבה, שהשם הביא "רוח קדים כל היום ההוא וכל הלילה" ע"י רוח, שנשאה אותו עד מצרים. ומשלושה מכות אלו אנו יבשת אפריקה לתוך מצרים, ואח"כ כשנגמרה המכה, הביא השם "רוח ים חזק מאד, ולא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים" ואנו למדים מזה, שהבר'ע שולט ברוחות העולם, ברצונו הוא מביא רוח קדים, וברצונו מביא רוח ים, וכך נושא את הארבה ממקום למקום.

וכמ"כ מצינו במכת חושך, שהקב"ה הביא למצרים את החושך ממקום אחד, ובחז"ל יש אומרים שהביא את החושך מגיהנום, ואיך הביא אותו? ע"י רוח, שנשאה אותו עד מצרים. ומשלושה מכות אלו אנו למדים, שרוחות העולם לא פועלות מעצמם, אלא הם ביד השם, ורק הוא מכון אותם בכל זמן לאן ינשבו.

בתקופה האחרונה ראינו באר"ב - בקליפורניה, ובכל יבשת אמריקה, שבאו לשם רוחות חזקות מכיוון הים, וגרמו לים לשטוף עיירות שלימות ליד החוף, וכמ"כ הרוח הביאה איתה המון עננים לאותם אזורים, וכך נוצרו שם שיטפונות עזים, שהציפו שטחים עצומים, ולפעמים יש שם רוחות חזקות מאד, שבאות במהירות עצומה, ויכולות להפיל בניינים. הבה נשאל את עצמינו, מי עושה את הרוחות הללו? מנין הכח והעוצמה שיש להם?

ועל זה אמר דוד המלך בתהילים "מוצא רוח מאוצרותי" (קלה, ז) הרוח באה מאוצר השם "רוח סערה עושה דבר" (קמח, ח) הרוח באה לקיים את דבר השם ורצונו בעולם "עושה מלאכי רוחות" (קד, ז) כל רוח שנמשכת בעולם היא מלאך ושליו של השם, למלא את רצונו בעולם, וזה מה שראים במצרים בקבוצה האחרונה של המכות, שרוחות העולם נשלטות ביד השם, וכל תפקידם לעשות את שליחותו, להביא עננים, להביא ארבה, להוציא את הארבה, ולהביא את החושך, וכך אנו אומרים בשמונה עשרה בברכת גבורות "אתה גיבור לעולם השם, **משיב הרוח** ומוריד הגשם" כשרואים רוח, מתגלם בזה גבורת השם, שבאה למלא את תפקידה, ולעשות את דבר השם.

במכת בכורות ניכר לכל "אשר בידו נפש כל חי, ורוח כל בשר איש" (איוב יב, ז) והיינו שרוח החיים שיש לאדם הוא ביד השם, ותלוי רק ברצונו יתברך, לחיים אם למוות, וגם זה נכלל בברכת גבורות השם, "מלך ממית ומחיה" וזה מטרת הקבוצה האחרונה של המכות, להכיר לישראל ולבאי עולם שהשם הוא אלוקי הרוחות, ואין עוד מלבדו.

בערלה בחוץ לארץ?

הוא איסור בפני עצמו, או שההלכה גילתה שדין ערלה של אר"י, נוהג גם בחו"ל, ונפק"מ אם לוקין בערלת חו"ל, ואם נוהג בה דין רבעי, הרמב"ם סבר שההלכה בפ"י הוא, ואין לוקין עליו, ולא נוהג בה דין רבעי, ודעת הגאונים, שערלת חו"ל הוא בכלל דין ערלה באר"י, ולכן לוקין עליו ונוהג בה דין רבעי, ע"ש. ולכא"ו נראה שלדעת הרמב"ם שערלת חו"ל היא הלכה בפ"י, יתכן שלא נאמר דין שריפה רק בערלת אר"י, ולא בחו"ל, אבל לדעת הגאונים אין לחלק בזה. והנה באבי עזרי תמה מאד, מדוע הוטו ושו"ע לא העתיקו להלכה דיש חיוב שריפה בערלה, (ופעם הקשה זאת לסטייפלער) ולפי דברינו י"ל דסברי הטור ושו"ע שאין חיוב שריפה בערלה בחו"ל, וכמו שנראה בסוגיא דברכות הני"ל, ומה"ט לא העתיקו דין שריפה בערלה, דזה לא נגע בזמנם שהיו בחו"ל.

גיליון זה נכתב כפי הכנת הכותב, כל טעות או שגיאה היא על דעתו בלבד.

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר בטל' 054-8520-936
או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור'
או באמצעות הטל' 03-7630585 'שלושה 6465
ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א
במערכת "קול יהודי מרוקו" 0747-962-335 שלוחה 2-2-2
וכן במערכת "קול הלשון" בקו ישיר 0733-718-148
שמעו ותחי נפשכם

בשעה הנכונה, ברגע הנכון

בשיהודי יודע לתכנן צעדיו וזמניו נכון. מתפילת שחרית בשעה הקבועה ובמקום הקבוע, עד אחרון סדרי לימודו קודם עלותו על יצועו, הוא אדם גדול. חי את ההווה כפי שצריך להיות, במשקל הנכון ובאיזון הנכון.

כך היה עם אילפא ורבי יוחנן שדחקה להם פרנסתם, עד כדי שהרגישו שמוכרחים לקום ולעזוב את בית המדרש. די היה באותה שיחה מלאכים שנשמעה מאחורי אותו כותל רעוע כדי שרבי יוחנן יעזוב את המסחר וישוב חזרה לבית המדרש, יעניק לעם ישראל את תורתו הרחבה (תענית כא.).

מאותו רגע מכונן בו רבי יוחנן שינה את תהלוכות חייו, הרוויח עם ישראל את כל התלמוד ירושלמי ואלפי מימרות וחידושי דינים וסברות משמו של רבי יוחנן.

ההצלחה הגדולה של רבי יוחנן הייתה בזה שידע לנצל נכון את הרגע הנכון.

כך עם רבי יוחנן, כך עם גיסו ריש לקיש על גדת הנהר וכך עם יוסף משייתא ונתן צוציתא ועוד רבים וטובים, אשר את דמותם ציירו רבותינו בגווי האיש שידע להשתמש נכון ברגע הנכון והציל את חייו ואת העולם כולו.

שמן למאור

הרכוש הרב שנאסף בבית הים ובבית מצרים, יעד היה לו. בעת שהכריז משה על בית הים, אספו ישראל מלוא חפניהם. המטרה הייתה לבסוף לבנות משכן לה'.

ובבוא השעה, כל ישראל פרקו כל אשר להם והעניקו לבדק הבית בלב שלם ובנפש חפצה עד כי הרבו להביא והיה צריך למנוע מהם את התרומה שלא יביאו עוד. אשרי העם שככה לו.

ובשולי אותה התרומה, סיפרה התורה גם על הנשיאים. גם הם הביאו אבני מילואים ואבני שוהם לאפוד ולחושן. מרוב שנתנו דעתנו לעיבוד הנשיאים והדרשות הרבות סביבם, לא הבחנו בעוד פרט מסתתר.

הנשיאים הביאו גם שמן למאור.

שמן!

בית מצרים, עד כמה שנשמעה טובה לעם היוצא מעבדות, הייתה צריכה להיתבע ולהידרש דווקא מאלה שזוכים בביוזה. היה צורך לעורר אותם שידאגו לקחת לעצמם ביוזה מאת מבויהם ולשלול שלל מאת שולליהם.

לא רק לבקש מהם שיקחו ביוזה, אלא גם השפה באה בלשון תחנונים. 'דבר נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו', משל מבקשים מהם שיתאמצו מעבר לכוחותיהם.

ואנו שואלים, האמנם כך היא המידה, להתחנן לבני אדם שיקחו לעצמם כסף וזהב?!

לא רק מחמת רגש הנקמה שחש העבד כלפי מעבידו היו צריכים לחטוף ככל אשר תשאנה ידיהם, אלא מעצם תאוות ממון שבכל אדם, כבר היו צריכים לקחת את ממונם, ומהו זה לשון התחנונים?

אמת כי דרשו רבותינו (ברכות ט:) שהבקשה הזו באה שלא יאמר אותו צדיק שהתקיים בורעו 'ועבדום וענו אותם', ולא התקיים בהם 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול'. אבל אנו ממשיכים לתמוה על התחנונים שבדבר.

ומשמע שאכן יש איזשהו עול וטורדה באותו רכוש שהתבקשו לאסוף בצאתם ממצרים.

ואת העול הזה אנו מבקשים לברר.

אילפא ורבי יוחנן

בשגרת חייו של האדם, פזורים רגעים מכוננים.

בכל עת אדם עשוי לשוב ולשנות את הרגליו, לטוב או להיפך. אבל יש רגעים מיוחדים, באים כהארה מן שמיא להבזיק לפניו את החשיכה. די לו לאדם באותה הארה, כברק המאיר בחשכת ליל למשך שניה או שתיים. די באותה שניה שיראה אדם את השביל אשר לפניו ואת התהום הפעורה לצדו, והנה בעת יידע להיכן להתקדם.

וכי מהיכן יהיה שמן להדליק? אז שמעו דבר פלא. כך לשונו של רבי אברהם אבן עזרא: 'כי בצאתם ממצרים ונצלום, כל איש שאל כפי מעלתו'.

כלומר, העם היוצא מעבדות, לא חטף מלא חפניו ככל אשר תשאנה ידיו וכיסי חלוקו, כי אם 'כל איש שאל כפי מעלתו'.

ועכשיו לשמן: 'והנה דבר גדול היה, שנמצא שמן למאור ביד הנשיאים אחר חרשים רבים שיצאו מצרים' (לשון האב"ע שמות לה, כו).

החבנו זאת?

לא היה במדבר עצי זית, לא שמן כתית ולא טיפה ראשונה. בשביל להיטיב את הנרות, נשאו עמם הנשיאים נארות שמן (ואולי משם שמם?), יצאו עמם ממצרים וחצו עמם את ים סוף, ממסע למסע עד שהגיעו לסני.

ועוד נשוב ונדבר על הלכיהה הזו.

תבלין אחד יש לנו, ושבת שמו

לקיסר של רומי יש שאלה. רגיל הוא לסעוד בביתו של רבי יהושע בן חנניה, בחול ובשבת. פלא בעיניו מדוע תבשיל של שבת ריחו נודף. אמר לו, תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף.

והתשובה הזו קשה להבנה. קיסר רומי, הוא איש שכלתני, מבקש להבין מה מפעיל את אותו ריח. קיבל כעת מענה שאינו ממין הטענה, ואך יבין גוי דחית קש שכזו?

בר מן דין, וכי היכן מצינו עוד בחז"ל שיש למאכלי שבת טעם אחר מימות החול, האמנם זה חידוש לשעתו ולסבר את אזנו של אותו נכרי?

לכל זמן ועת

וזאת אשר הבנו מרבי יהושע בן חנניה, הפיקה הגדול שהבים את שישים חכמי אתונה (בכורות ה:). אתה הקיסר מבקש להבין את סוד הטעם והריח, ואני מלמד אותך שהמושג הזה מתבסס על עיתוי וזמן. כשדבר נעשה בזמנו, הוא הכי מושלם בעולם. כשדבר נעשה שלא בזמנו, הוא הכי מפל וחסר טעם.

אכילת חמין בשבת היא לא מתרי"ג מצוות ובכל זאת בעל המאור כותב שמי שלא אוכל בשבת חמין, צריך בדיקה אחריו אם הוא מין (שבת טו:). מדוע אדם שלא אוכל חמין בשבת, צריך בדיקה שכזו? כי הוא שינה את הזמנים.

ומכאן למנהג החדש של אכילת חמין בליל שישי. מנהג שהתחיל מ'טעמיה' של ערב שבת כהלכה, הפך את כל מוסד

החמין לזמן שאין בו מהות ועניין, בנוסח של קיסר רומי. איננו מדברים על האווירה והסגנון שבדבר, אלא על עצם שינוי הזמן. לוקחים את האכילה המקודשת של שבת קודש ומעתיקים אותה למדבר שממה, אומרים פסוק שלא בזמנו בבתי משתאות ומביאים מבול לעולם (כלה א).

ידעתי על אדם גדול שישב סנדק בברית מילה. שאלוהו לאחר מכן, האם בשעת בכי התינוק התפלל על דבר ישועה פלונית שנצרכה בביתו, והודה כי שכח מהמקרה. 'בעת שבכה התינוק, נמשכתי בדעתי אחר הרגע הזה בו נשמה יהודית נכנסת לשרשרת עם הקודש, לתוך העול של העולם הזה, עבר חדש לכורא. רגש הקודש הזה מילא אותי. לא יכולתי להיזכר בדבר אחר!'

התפעלתי מהיהודי הזה, כי בעוד שכולם מושכים לעצמם את סגולת בכי התינוק, אותו אדם ידע להכיר את המשמעות האמיתית של הרגע!

לזה בדיוק כיוון רבינו האר"י שאין תפילה אחת שדומה לחברתה, מיום בריאת העולם. כי לכל רגע יש הדרישה שלו, כפי שהוא!

אדם גדול נמדד במיצוי נכון של זמניו

אתם הולכים לצאת בעוד כמה שעות. אל תחפשו עוד חמורים וכלים אך להעמים ולקשור, אלא תחשבו מה רוצים מכם כדי שלמחרת הכלים ישמשו את ישראל בעבודת המשכן.

בכל מקום שאתה נמצא, בכל מקום שאתה מתהלך, תחשוב מה הרגע הזה דורש ממך. אל תחליף את הזמנים. גם אם הינך ברגע של שחרור מעבדות, וגם אם הינך בפסגת אושר כל שהוא. אתה עדיין בתפקיד, עדיין בעבדות.

הנשיאים זכרו, והביאו איתם את השמן, כי זהו תפקידם לאותה שעה.

וכשאדם יודע לתכנן צעדיו וזמניו נכון. מתפילת שחרית בשעה הקבועה ובמקום הקבוע, עד אחרון סדרי לימודו קודם עלותו על יצועו, הוא אדם גדול. הוא חי את ההווה כפי שצריך להיות, במשקל הנכון ובאיזון הנכון.

ורגע לפני צאת העברים לחפשי, שם יבוא הציווי 'דבר נא'. אפילו לקיחת המזון היא באה ממקום של דרישה לקיום הרגע, לא כפרס משחרר אלא כעול של עבדות מתוקה!

לעילוי נשמת
האשה הכשרה

רבת פעלים לתורה וחסד
מרת רותי לוי בת סעידה ע"ה נדבית
אחיה הר"ר מאיר לוי הי"ו חיפה

לעילוי נשמת אבינו היקר
מעלותיו ומידותיו הטובות נודעות לכל מכיריו
האדון יוסף גינדי בן לטיפה ז"ל
נלב"ע ג שבט תשנ"ז
נדבת בניו אהרן וגמליאל גינדי הי"ו
ניו יורק

לעילוי נשמת
אמנו הורתנו אשת חיל
מרת פרידה גינדי בת ג'מילה ע"ה
ג שבט תש"פ
נדבת בניה שמואל ואליהו גינדי
הי"ו פנמה

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להעדות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת בא

הקב"ה משלם שכר על ההליכה למצוה ועל כל פרט ופרט במצוה

בעזרת ה' יתברך, נראה להתבונן מעט בפרשת השבוע, פרשת בא.

בפרשה שלנו, כשהקב"ה מצווה את ישראל על מצוות הפסח, נאמר בפסוק: **ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקוד העם וישתחוו.** כשעם ישראל שמעו על גאולתם המתקרבת והתבשרו שעכשיו תבוא המגפה למצרים והישועה לישראל, שמחו מאד מאד והשתחוו. ממשיך הפסוק ואומר: **וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צווה ה' את משה ואהרן כן עשו.** ורש"י מביא בשם רבותינו, "וילכו ויעשו", אף ההליכה מנה הכתוב ליתן שכר להליכה ושכר לעשייה.

כאן רואים יסוד גדול, שהשכר שיש על המצוות הוא לא רק על עצם הפעולה ועצם המצוה, אלא גם כל מה שמסתעף מהמצוה וכל ההכנה אל המצוה, גם זה חלק מן המצוה ויש על זה שכר. לכן הקב"ה נתן להם שכר גם על ההליכה.

בתוספתא במסכת פאה כתוב (פ"ד י"ז), שאם אדם אומר בפה שלו "אני אתן צדקה", אני אתן לצדקה עשר שקל, ובאמת אחר כך הולך ונותן – מקבל שכר הן על הנתינה והן על האמירה. כך הם חשבונו שמים. כשם שאנחנו לא יודעים את המשקלות שיש בשמים ביחס לעבירות והעונשים כמו שדברנו, כך אנחנו לא יודעים מה השכר שמגיע על כל מצוה וכל פרט במצוה.

ובמדרש קהלת (פ"א ט"ט) כתוב איך הקב"ה משלם חסד? לדוגמא, אחד שהולך לשמח חתן וכלה, ומקיים בזה מצות חסד גמורה. או אם הולך לבקר את החולה, ואף זה חסד גמור, אומר המדרש, לא די שהוא מקבל שכר על אותה שעה ששיימח את החתן והכלה או ביקר את החולה, אלא גם על ההליכה לחסד על כל פסיעה ופסיעה הקב"ה משלם לו שכר טוב, וכמו שאנחנו רואים כאן, וילכו ויעשו – לומר שהקב"ה נתן להם שכר גם על העשייה וגם על ההליכה. ואמרו רבותינו (הובא בפלא יועץ ערך הליכה) שעל כל צעד וצעד שהולך האדם לעשות פעולה של חסד, נברא מלאך טוב!

אשרי מי שמצדק נפשו בשעה קלה

עוד מביא רש"י בשם רבותינו, "כאשר צווה ה' את משה ואהרן – להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצוות משה ואהרן". מיד הלכו ועשו ככל שהצטוו.

אבל באמת יש כאן שאלה גדול ששאלו רבותינו במכילתא, וכמו שמביא זאת רש"י, איך אומר כאן הפסוק **וילכו ויעשו**, וכי הם כבר עשו את הפסח? הרי הם הצטוו על הפסח עכשיו בראש חודש ניסן, והקרבנות לא תהיה אלא ב"ד ניסן, ואיך כתוב שכבר עשו? אלא, אמרו רבותינו, כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו. בו ברגע שהחליטו כלל ישראל שמה שהקב"ה אומר ומצווה לנו לעשות נעשה, כבר נחשב להם כאילו עשו את הדבר.

מכאן הוציא רבינו יונה (השער השני אות י) את היסוד הגדול שלו 'שהאדם יכול לצדק עצמו בשעה קטנה וברגע קטון'. אדם יכול להפוך את עצמו

ברגע קל ממציות אחת למציות אחרת ולהוציא עצמו מאפלה לאורה. מתי? – כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים. כשהאדם שומע דברי מוסר, ולא רק בשמיעת האוזן גרידא, אלא כמו שאנחנו אומרים 'שמע ישראל' והכוונה היא תבינו ותקבלו עליכם כלל ישראל. כי לא מספיק רק שאדם ישמע באזנים שלו, והאזנים שלו מנותקות מהלב. שמיעה כזו מה יש בה? לא שווה היא. שמיעה צריכה להיות עם הבנה ועם קבלה לעשות ולקיים. וכשאדם ישמע את מוסר החכמים, ויקשיב וישמע ויכנע לחזור בתשובה, ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם, וזהו עיקר העיקרים שהלב יתפעל ויכנס בו הדברים עד שיקבל על עצמו לשפר מעשיו, האיש הזה ברגע קטון יצא מאפלה לאור גדול כי עת אשר יאזין ויסכים ולבבו יבין ושוב ויקבל ביום שמעו דברי המוכיח, ויקיים עליו להיותו עושה ככל אשר יורוהו תופשי התורה מן היום ההוא ומעלה להזהר כאשר יזהירו יודע בינה לעיתים, עלתה בידו התשובה ונהפך לאיש אחר. ברגע שאדם מחליט החלטה גמורה באמת ובתמים בכל עומק לבבו, שהימים הראשונים יפלו ומעכשיו הוא מתחיל דף חדש, ברגע הזה שקיבל על עצמו במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים שעתידי לעשות. כבר נכתב לו בפנקס 'פלוני זה עשה כך וכך מצוות גדולות וחשובות'. והגם שעדיין לא עשה דבר, מכל מקום בעצם הקבלה וההחלטה זה נחשב לו כאילו כבר עשה. ואשריו כי צידק נפשו בשעה קלה. וכן אמרו רבותינו במכילתא הוזהרהו עכשיו, וילכו ויעשו בני ישראל, וכי מיד עשו והלא לא עשו עד ארבעה עשר לחודש, אלא כיון שקבלו עליהם לעשות מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד.

וזו היא נחמה גדולה ועידוד רב בעבורנו. שכשאדם באמת בא ומקבל על עצמו לשמוע את מוסר החכמים והמוכחים, אשריו שצידק נפשו בשעה קלה ויצא מאפלה לאור גדול. וכיום בזמננו המוכחים הם ספרי המוסר שרבותינו גאונים הדורות השאירו לנו, וכשאדם יושב לומד ומעיין בספרי מוסר ויראה, הם הם אלו שמלמדים ומראים לו מה הוא צריך לחקן ועל מה צריך לשים את הדגש. וזה שמקבל על עצמו בקבלה גמורה לשמוע דברי מוסר, כבר נחשב לו ששיפר את דרכו ותיקן כפי מה שיעשה בהמשך בעקבות לימוד המוסר.

על האדם להשיג היטב על הנפש הבהמית שלו

אמנם לדאבוננו הרב, הרבה פעמים אדם באמת רוצה להשתנות, ובאמת מקבל על עצמו להשתפר, אבל לאחר זמן כשהוא יוצא לעסקיו וטרדותיו הוא שוכח מכל זה. לא בליצינים אנחנו מדברים, שאומרים לך תמיד שהם רוצים לפתוח דף חדש ויהיו צדיקים יותר ממך, ואין פיהם ולבם שווים. אלא באנשים שבאמת יש להם רצון אמיתי וכנה להיות עובדי ה', ואף על פי כן כשעובר זמן, ולפעמים אפילו בכמה רגעים ספורים, כבר הכל נשכח ופרח מראשו. מה ההסבר בזה באמת? איך קורה כדבר הזה?

מצאתי שהחפץ חיים זצ"ל בספרו שם עולם (שער החזקת התורה פרק י"ח), עומד על השאלה הזו. החפץ חיים מקדים לזה יסוד גדול שכתב הסמ"ג בהקדמה לחיבורו.

כתב הסמ"ג, בתחילה, בימים הראשונים שברא הקב"ה את העולם, נבראו המלאכים. הם הנבראים הראשונים, שכלים נבדלים שהולכים בהנהגתם רק אחר הדעת האמיתית ואין בהם שום תאוה וחמדה. וכמו שאומרת

ו. אחד שאל אותי, אם כן הוא שעל כל פסיעה נברא לי מלאך, אלך בצעדים קטנים כדי שיהיו לי הרבה מלאכים... חלילה. תלך בזריות. הכל צריך להיות עם דעת ועם חשבון נכון.

הגמרא (שבת פט.) שכשואמרו המלאכים להקב"ה תנה הודך על השמים, תשאיר לנו כאן את התורה, אמר משה רבינו למלאכי השרת, כלום קנאה יש בכם, כלום שנאה יש ביניכם, כלום רציחה יש ביניכם? הרי בתורה יש אזהרות, לא תרצח, לא תגנוב, מה אתם המלאכים צריכים את המצוות ואת האזהרות הללו?

במלאכים, כמו שאומר הסמ"ג, לא מוטבע כח חמדה ותאוה כלל. זה היה בתחילה, כשנבראו המלאכים. אחר כך, ביום החמישי, 'תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש'. נבראו הבהמות. ומה יש בראש של בהמה? – כלום. קש ותבן². הבהמות והרמש שאין להם חכמה ודעת כלל והולכים רק אחרי תאוות נפשם. ומוסיף הסמ"ג, שבאמת אתה יכול לראות את זה בחוש, שעל ידי מעט גרגירים שנותנים להם מושכים אותם לבית השחיטה. אם תתן לשור או לפרה קצת קש, אתה יכול לגרור אותו עם זה עד בית השחיטה.

רבינו בחיי ז"ל הסביר בפירושו לתורה (בראשית פ"ב פ"ט) שזו היתה החכמה המופלאה של אדם הראשון כשקרא לכל בהמה וחיה בשם שלה. מפני שהוא לא קרא לכל דבר סתם, לסוס קרא סוס ולחמור קרא חמור, סתם כך. אלא אדם הראשון בחכמה הנפלאה שבו ידע לקבוע בשם את המהות ואת המציאות של אותה הבהמה. כשהוא קרא לחמור 'חמור', ולכאורה למה קרא לו חמור, הרי יכל לקרוא לו ח"כ?.. אלא שראה אדם הראשון שהחמור כל כולו חמדות. אין בו טיפה של שכל ושל דעת, ולכן קרא את שמו 'חמור'. לסוס קרא 'סוס' משום שיש לו את הבחינה הזו שהוא 'שש' אלי קרב. הגמרא אומרת בפסחים (ק"ג), שלפעמים הסוס ברוב החפזון והמרוצה שלו כשהוא יוצא לקרב, יכול להרוג את רוכבו. והשם הכללי של כל הבהמות, הוא בהמה. מלשון בה – מה, כמו שכתב המהר"ל. אין בה שום דבר של שכל, לא דעת ולא תבונה. לכן שור בן יומו כבר קרוי שור (בבא קמא ס"ה ב'), כי אין בבהמה שום מהלך של התקדמות.

זה הבהמה, נמשכת אחר התאוה וכולה חומר. והם נבראו ביום חמישי. וביום השישי נברא האדם, שהוא גם מלאך וגם בהמה. וכמו שאומר הסמ"ג, אמר ה' יתברך עתה ארכיב שני הכוחות ביחד, דהיינו נשמת האדם שהוא גם כן כעין מלאך בדעתו ובחכמתו, וארכיב עליו נפש בהמית שאותה הנפש נמשכת רק אחר תאוות הגוף, וכן מוטבע בה שאר כוחות הרע כמו הכעס והחמדה וכדומה. הרי הנשמה חוצבה מתחת כסא הכבוד, ויש שיטה שנגשמת האיש הישראלי קדושה במעלתה אפילו יותר ממלאך (עיין למה"ל ז"ל בראש דרך עץ חיים, ובנפש החיים ש"א פ"י ואכ"מ). האדם יש בו נשמה, ויש בו חכמה ודעת כמו מלאך, ויחד עם זאת הוא מורכב גם מנפש בהמי, שפילית וחמרת.

ואראה, אמר הקב"ה, מי יתגבר על מי. האם תתגבר הנפש השכלית על הנפש הבהמית, ועושה כל פעולותיו רק בהנהגת השכל על פי נשמתו ורום מעלתו, ובשם צדיק יקרא ועולה לדרגת מלאך. אחד כזה הגוף אצלו בטל ואין לו מציאות בכלל³. אבל אם חלילה תגבר הנפש הבהמית על

2. אומרים, צא וראה פני האדם להיכן נוטים, ופני הבהמה להיכן נוטים. תמיד החמוד או הסוס פניו למטה. למה? כי זה העיקר אצלו. איפה יש עשב, איפה יש אכילה ושתייה, ולכן ראשו כבש בקרקע. אבל פני האדם למעלה. תמיד הוא נותן מבטו למעלה, שהרי הקב"ה למעלה, וזה צריך להיות העיקר אצלו.

3. שמעתי מתלמיד חכם ותיק סיפור על הגאון הגדול רבי אהרן קוטלר זצ"ל, מי שהעמיד את התורה באמריקה. לבנות ישיבה באמריקה היא כמו לבנות ישיבה בתוך הבית של השטן. הרי זהו מקום שכולו חומר ושקועים שם רק בעניני העולם הזה, ושם לבנות ישיבה שבה עיקר העיקרים זה רק התורה, זו הצלחה שאין לתאר.

סיפר לי אותו תלמיד חכם, שאכילתו של אותו גאון היתה עם שתי חברות. כלומר, היה יושב ואוכל ושנים יושבים אתו והוא מדבר אתם בלימוד. היה מקשה קושיא בגמרא ומתוך, מביא דברי הרמב"ם והתוספות ומפלפל בהם. ולאחר שהיה גומר לאכול היה שואל אותם, אמרו לי, מה אכלתי? והם היו אומרים לו, הרב אכל תפוחי אדמה. אז היה צועק לאשתו ואומר, הרבנית, תודה רבה על תפוחי האדמה, היו הפלא ופלא...

למחרת, אותו הדבר. היה יושב ומפלפל עמם בדברי תורה כל זמן האכילה, וכשהיה גומר היה שואל אותם מה אכלתי? – והם היו אומרים לו, כבוד הרב, היום היה לך מרק עוף. מיד היה צועק, הרבנית, המרק עוף שלך היה ממש מעין עולם הבא. זו היתה המציאות של רבי אהרן קוטלר, לא כולו תורה.

לעומת זה, מספרים שאחד בא פעם מאיזה עיר והתיישב לאכול משהו להשביע את נפשו אחרי כל ההליכה, ובתוך כדי אכילתו שאלו אותו מה שלום פלוני? אמר להם: פלוני? – מה. שאלו אותו ומה שלום אלמוני? – מה. ומה שלום פלמוני? – מה. אמרו לו, מה קרה

הנפש השכלית ועושה תמיד רק כפי רצון תאוותו, משפיל בזה את עצמו עד שיורד למדרגת בהמה ובשם רשע ייקרא. אלו דברי אותו קדמון, רבי יעקב מקוצי, בעל הסמ"ג.

אומר החפץ חיים זצ"ל, זהו הסוד וזה הפתרון למה ששאלנו קודם. שאלנו, איך ייתכן שכן אדם שבאמת שומע דברי מוסר, וכמו שאומר רבינו יונה 'יכול לצאת מאפלה לאור גדול ברגע קטן', ולבו מתלהט לעבודת ה', ועם כל זאת הנה אחרי כמה רגעים אתה רואה אותו כאילו לא היה כלום. הוא כמו בהמה, כמו שאומר הסמ"ג. איך זה ייתכן? איך, כלשון החפץ חיים, חוטא האדם שהתבונן בזה שעה קודם על עניני עבודת ה' יתברך? אומר החפץ חיים, צריך אתה לדעת שהנפש הבהמית צריכה זהירות ושמירה בכל שעה ובכל רגע שלא יהיה היסח דעת. ברגע שהאדם מסיח דעת מזה, הוא יכול לפול, שכן יש בו את הנפש הבהמית שמושכת אותו לצד החומר, כמו שמסביר הסמ"ג.

החפץ חיים מביא על זה משל, ונזכיר אותו בקיצור נמרץ. סוחר אחד לקח איזה עגלון שייסע אותו מעיר לעיר ואמר לעגלון, אני אכלתי מקודם סעודה גדולה בבית, ואני רוצה ללכת לנו. לכן אני מבקש שתפקח היטב על הסוס שלא יאבד את הדרך, וכדי שנגיע בשלום אל העיר. אמר לו העגלון אל תדאג. הכל יהיה בסדר. אותו אחד סמך על דברי העגלון והלך לישון. ומכיוון שגם העגלון אכל מקודם, החליט שגם הוא יכול ללכת לישון. וכך ישנו שניהם, והסוס הולך והולך. פתאום ראה הסוס איזה עשב גדול מרחוק, אמר לעצמו, הרי זה צער בעלי חיים. ירד מדרך המלך כדי להגיע לעשב, והתהפכה העגלה. קמו שניהם מבוהלים רצוצים וחבולים, והתחיל צועק אותו אחד על העגלון, מה עשית ולמה לא השגחת על העגלה? הרי הזהרתי אותך שתשגיח על הסוס! ואיך זה שהלכת לישון?! – והעגלון משיב, חשבתי שהסוס שלי חכם ולמדן גדול, הרי כבר נסענו בדרך הזאת הרבה פעמים ואמרתי לעצמי, ודאי הסוס כבר יודע טוב את הדרך. שמע את זה הסוחר והתכעס מאד על העגלון, וכי זה מה שחשבת? על בהמה אפשר לסמוך? הרי ידוע שאם בהמה רואה קצת עשב, מיד היא שוכחת מהכל ועושה כל מה שתוכל כדי להגיע לעשב למלא את תאוותה. ותראה את התוצאות, שעכשיו שנינו פצועים וחבולים.

אומר רבינו החפץ חיים, זה בדיוק מה שקורה עם האדם. נכון שלפעמים מתגברת אצל האדם הנפש השכלית והוא מתעורר לקרבת ה', אבל אל תשכח שיש אתך גם את הנפש הבהמית כל הזמן, והעולם הזה יש בו הרבה פיתויים והרבה דברים שיכולים לגרום שהסוס שלך, ירוץ אליהם. ואז האדם נופל בזה ונשבר. לכן אומר החפץ חיים, תפקח עין ותתבונן, אסור שיהיה היסח הדעת לרגע! וצריך האדם מאד להזהר ממש בכל שעה שלא יהיה לו היסח הדעת, ואחוז באפסר להראות לבהמה הדרך שלא תטה ימין ושמאל, כמו העגלון על בהמתו. כי כשהאדם מסיח דעת, אפילו אם קצת הוא מתרפה וכבר הוא לא בכוננות, תיכף עושה הנפש הבהמית את שלה ואז גם הנפש השכלית נופלת בתוך הבור.

זה היסוד. נכון מה שאומר רבינו יונה שאם אדם רוצה הוא יכול לצדק את עצמו בשעה קלה ולקבל על עצמו קבלה גמורה ואז יעלו עליו שכל המצוות שיעשה כאילו כבר עשה, אבל אל תסיח דעת מהמערכה. אל תסיח דעת מהנפש הבהמית שיש בכל אחד ואחד. עליך לפקוח עין ולהתבונן.

ומה שיכול לתת לנו את ההצלחה נגד הנפש הבהמית, זה רק עסק התורה. רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל אומר ביערות דבש, שהאדם שעוסק בתורה נמצא במהלך של תשובה מתמדת, מפני שהתורה מדריכה אותו ומאירה לו את הדרך. וגם עומדת התורה לפני קונה בשמים ומתפללת בעבורו. מתי? – כשהוא יושב ועוסק בה. וזו הדרך היחידה להנצל מהיסח הדעת, בריבוי עסק התורה, ומרבה תורה מרבה חיים. ה' יהיה בעזרנו.

שם? יש שם מגפה בעיר? – אמר להם לא, אלא שבשעה שאני אוכל כולם מתים. יש כאלו אנשים. אבל רבי אהרן קוטלר היה ההיפך הגמור מזה, כשהיה אוכל ובו בזמן לומד, היה אצלו העיקר מה שיושב ועוסק בתורה, והאכילה היתה רק כבדרך אגב.

זהו שאומר הסמ"ג, עליך לראות אם אתה באמת מגביר את הנפש השכלית על הנפש הבהמית, וזה צדיק ייקרא, ועולה לדרגת מלאך ושרף.

פרשת בא תשפ"ג

מישכמי התורה

הליכות חיים

בס"ד

שוכר רכב שנקנס

שאלה

ראובן שכר מחבירו מכונית לשלושה ימים. במהלך ימי השכירות, נתפס ראובן מספר פעמים במצלמות השיטור, בנסיעה במהירות גבוהה מעבר למותר. ומחמת כך נקנס בעל הרכב בסה"כ - באלפים שקל. כמו כן חנה ראובן במקומות שהעיריה אוסרת לחנות, ובעל הרכב נקנס על ידם בעוד אלף שקל.

כעת תובע המשכיר את ראובן שישלם לו את שלושת אלפי השקלים שחוייב מחמת נסיעתו. אולם ראובן משיב לו: א. שכרתי ממך מכונית - ואת המכונית החזרתי לך שלמה ללא כל נזק. וביחס לקנסות, לכל היותר אני נחשב כמזיק בגרמא, וממילא אני פטור מלשלם לך בדיני אדם.

ב. ראיתי שגם אתה נוהג במכוניתך במהירות גבוהה מעבר למותר, ומחנה אותה בכל מקום פנוי שאתה מוצא, בניגוד לחוקי העיריה. לפיכך אני לא צריך להתנהג עם מכוניתך בשונה ממך.

מה הדין?

תשובה

א. ראובן חייב לשלם למשכיר את כל הקנסות שנגרמו מחמת נסיעתו שלא כראוי. וכן עבור הקנסות שנגרמו בגלל שהחנה את מכוניתו במקומות שנאסר עליו.

חוב זה קיים, למרות שבעל הרכב מודה שגם הוא נוהג באופן דומה עם רכבו.

ב. אם מראש אמר המשכיר לראובן, שיכול לנהוג כפי רצונו מבלי להתחשב בחוקי התנועה. וכן יכול להחנות בכל מקום שירצה וכו'. אז למרות שאסור היה לראובן לשמוע לו, כי אף אדם אינו מוסמך להתיר לסכן חיי אחרים. אולם אמירה זו מועילה לפטור את ראובן מלשלם למשכיר, אם יקנס מחמת נסיעה מהירה או חניה במקומות אסורים וכדומה.

מקורות

מבואר בגמ' בב"ק (ט:) ובשו"ע (ח"מ סי' שצח, ח) שאדם שמסר את שורו לשמירה, מקבל עליו השומר שהשור לא יזיק, ולא יזוק. ופירש שם בסמ"ע (ס"ק יד) וז"ל: כיון שקיבל לשומרו, כל שמירה בסתם היא - שלא יזיק, ולא יזוק ע"כ. והנה זה שמקבל לשומר שהשור לא יזוק - דבר פשוט הוא שכלול בשמירתו, כי השומר חייב להחזיר לבעליו את החפץ כפי שקיבל אותו, ואם השור יזוק, הרי מחזירו באופן שונה ממה שקיבלו, וודאי שחייב לשלם לבעליו. אך גם זה אמרו חז"ל, שאפילו אם השור עצמו לא הוזק, אבל הוא הוזק לממון הזולת כגון: שאכל מפירותיו של חבירו, או נגח את שור חבירו וכיו"ב, וע"י כך נגרם שבעל השור יצטרך לשלם לניזק את הפסדו - מתחייב כל שומר לשלם, ולא יוכל השומר לטעון - שחסרון שמירתי הינו רק גרמא בנוזקין, כי זהו מהות השמירה שהתחייב בעת שעשה את קנין השמירה בחפץ שנמסר לו לשמור.

גדר השמירה של השוכר

לאור האמור, גם בנידון קבלת מכונית מחבירו, בין אם היא ניתנה למשתמש תמורת שכר דהיינו - ששכרו ממנו, ובין אם קיבלה ללא תמורה כספית דהיינו - ששאל אותה ממנו, בכל המקרים כלול בקנין שמירתו של המשתמש במכונית, שהוא מתחייב לבעליה שהמכונית תוחזר בשלימותה כמו שקיבלה, וכן שלא יגרם לו מחמת שימוש עמה הפסד ממון בכל אופן שהוא. לפיכך אם חויב בעל המכונית מחמת ההשתמשות עמה בקנסות מסיבות שהשוכר היה אשם בהם - חייב השוכר לשלם לבעל המכונית.

ואכן כך המנהג גם בחברות ההשכרה, ששוכר הרכב חותם על מסמך שהוא מחויב לשלם את כל הקנסות והחובים שיגרמו מחמת נסיעתו. ולפי"ז גם מי ששוכר רכב באופן פרטי מחבירו - על דעת מנהג זה שוכרו. ובפרט שכך הוא הדין גם ע"פ דין תורה וכמשנ"ת.

ההבדל בין אם הקנס נגרם ממצלמות, או ע"י פקח מזדמן

כמו כן יש להוסיף, שבאופן כללי ישנו חילוק מהותי בין אם הקנסות נגרמו בגלל מצלמות קבועות שנמצאות במקום, לבין אם הקנס הוטל ע"י פקח מטעם העיריה.

כאשר אדם נוהג עם מכונית חבירו שלא כראוי או מחנה אותה במקום אסור, ויש באותו מקום מצלמות, ומחמת תיעודן מתקבל הקנס. במקרה זה מי שמביא את המכונית לשם, באופן שבטוח שבעל המכונית יקנס, דינו - כמזיק בגרמא, שחייב לשלם על כך גם בדיני אדם. כי הביא את מכונית חבירו למקום שודאי יקנס, והנזק הוא בטוח, ונעשה מיד כשהביאו לשם כשהוא נוהג עמה שלא כראוי.

ומעשהו נחשב לפחות - כמו מוסר בדיבור את ממונו של חבירו לידי אנשים, כשבטוח שיקחו בגלל המידע שמסר להם את הממון מחבירו. ומבואר בשו"ע (ח"מ סי' שפח, ב) שחייב המוסר לשלם גם בדיני אדם על הנזק הממוני שיגרם מחמתו לבעל הממון וע"ש. ולפי"ז כ"ש בנידון דנן, שהמשתמש עצמו בידיו יצר את עשיית התמונה שתחייב את בעל המכונית בקנס.

אמנם אם החנה את המכונית במקום שנאסר לחנות שם, אבל אין שם מצלמות, אלא פקח מהעיריה מגיע לשם מידי פעם, בנידון זה מכיון שהקנס לא ברור שיקרה, כי אולי בזמן שיחנה הפקח לא יגיע, לכן גדר חוב הקנס הינו - גרמא בנוזקין. והוא הדין אם נסע במהירות מופרזת במקום שאין מצלמות בכביש. אלא שנתפס הנוהג ע"י השיטור שהגיע לפתע למקום וכיו"ב, שגם כאן דינו כגרמא בנוזקין. אמנם בנידון דנן כבר התבאר לעיל, ששוכר או שואל רכב מתחייב לשלם לבעל הרכב בעת קנין השכירות - גם באופן של גרמא, ועל דעת כן נתן לו בעל הרכב להשתמש ברכבו.

סיבת החיוב גם כשהמשכיר נוהג שלא כראוי

ומה שטוען שוכר הרכב שגם בעל הרכב מתנהג באופן הזה עם רכבו - אין טענה זו פוטרת אותו מלשלם. ויש להביא על זה את מה שפסק השו"ע (ח"מ סי' רצא, יד) בשם הירושלמי, לגבי שומר. שאפילו שומר חנם, אם הניח את החפץ שקיבל לשמור במקום

שאינו שמור, ונגנב משם - נחשב שפשע בשמירתו, וחייב לשלם למפקיד את שווי הפקדון. חיוב זה קיים, אפילו אם השומר מניח באותו מקום גם את הממון שלו. כי המפקיד טוען, עם הממון שלך אתה יכול לעשות כרצונך, ולסכן אותו שיגנב או יאבד משם, אבל את ממוני אתה מחויב לשמור כראוי.

אם כן מבואר בשו"ע, שחיובי שמירה אינם תלויים במה שדרך המפקיד לעשות, אלא שתמיד צריך השומר לשמור במקום הראוי. והוא הדין גם בנידון זה טוען בעל המכונת לשוכר, אני רשאי לעשות, עם ממוני ולסכנו כפי ראות עיני, ואפילו אם אני מתנהג עמו בפשיעה - זוהי החלטתי לגבי הסיכון שקיבלתי על עצמי. אולם אתה כשומר - מחויב לשמור על ממוני כדיני שמירה המקובלים אצל כולם, ואם לא שמרת - אתה מחויב בכל הנזק הממוני שיגרם לי מחמת פשיעתך בשמירה - ועל דעת כן השכרתי או השאלתי לך את הרכב.

ההבדל בין נידון דנן, למי שהלוה או הפקיד כסף במדבר

כמו כן אין נידון זה דומה למבואר בגמ' בב"ק (ק"ח). ונפסק להלכה בשו"ע (ח"מ ס"ז ע"ב, א וס"ב רצ"ב) שמי שהלוה או הפקיד כסף אצל חברו בעיר - צריך להחזיר לו אותו בעיר, ולא במדבר או במקום ששכיחים שם גנבים. אולם אם בעלי הממון הללו או הפקידו לו את ממונם במדבר זאת אומרת, שהם הראו שאינם חוששים להחזיק שם את ממונם, ובמקרה זה רשאי הלוה או השומר להחזיר להם את פרעון החוב או הפקדון במדבר. ולפי"ז לכאורה גם בנידון דנן י"ל, שמכיון שבעל הרכב מתנהג עם רכבו שלא כראוי ואינו חושש לקנסות, גם השוכר ממנו את רכבו רשאי לנהוג כך.

אלא שהדברים חלוקים במהותם. בנידון הגמ' בב"ק שם הלוה או השומר מחזירים את הממון שקיבלו ממנו בשלימותו לבעליו. אלא שהוא טוען להם, שמסיבה צדדית בגלל שישנם גנבים במקום, איננו רוצה לקבלו כאן. בנידון זה אומרים חז"ל, שטענה זו קיימת - רק אם כך גם הוא נוהג ביחס לממונו. אולם אם גם הוא הולך את הממון שנתן להם למקום זה ולא חשש מגנבים, במקרה זה מותר גם להם לפרוע אותו במדבר, כי על דעת כן קבלו אותו מראש.

משא"כ בנידון דנן - אין שום קשר בין התנהגותו של בעל הרכב עם רכבו, לבין קבלת השמירה שחל על השוכר, שמחייב אותו שלא יגרם במעשיו שום נזק ממוני למשכיר, והרי המשכיר מעולם לא פטר אותו מחוב זה. ולכן לא מבעי אם הקנס נגרם בגלל מצלמות קבועות שהיו במקום העבירה, שהתבאר לעיל שהשוכר נחשב כמזיק בגרמי, שחייב לשלם על כך גם בדיני אדם מדין אדם המזיק. אלא אפילו אם הקנס התקבל ע"י פקח עירוני שעבר במקום ולא היה בטוח שיגיע, נמצא שזה בגדר גרמא בלבד, בכל זאת מצד גדרי חיובי השמירה, מחויב השוכר לשלם על כל נזק שיגרם מחמת הרכב ששכר, ומעולם לא פטרו משכיר הרכב מחיוב זה.

סיבת הפטור כשמשכיר הרכב התיר לו לנהוג כרצונו

אולם אם משכיר הרכב אמר לשוכר מראש, שהוא רשאי לנהוג עם הרכב באיזה מהירות שירצה, ולחנות אותו היכן שיחפוץ, במקרה זה אע"פ שאסור היה לשוכר לעשות כך ולסכן חיי אדם או את רכושם, אולם כלפי חיובי תשלום הקנס למשכיר - הוא פטור מלשלם למשכיר את הקנסות שקיבל מחמת נהיגתו. ואע"פ שמבואר בב"ק ס"פ החובל (נ"ב) שאם אדם קיבל לשמור על בגד או חפץ מסוים, וכעבור זמן אמר לו המפקיד שהוא יכול לקרעו או לשוברו - חייב השומר לשלם אם קרעו או שברו. אלא אם כן אמר לו המפקיד בפירוש שיעשה זאת על מנת שיהיה פטור מלשלם. וא"כ גם בנידון

דנן, הרי המשכיר לא פטר בפירוש את השוכר מתשלום הקנסות, ולכאורה יהיה צריך לשלם עליהם?

אמנם הדברים חלוקים במהותם. בנידון הגמ' בב"ק השומר קיבל בתחילה את החפץ לשמרו כראוי, ולכן כדי להפקיע ממנו את חיוב השמירה, לא מספיק אם המפקיד יאמר לו לקרעו מבלי לפטרו מתשלומים - כי אין בדיבור זה יכולת להפקעת חיובי השמירה. ורק אם יאמר לו בפירוש על מנת לפטור אין על מעשהו שם "מזיק" - כי ברשות בעליו עשה זאת, וע"כ פוקע ממנו גם חיוב השמירה, כי כך רצונו של בעלי החפץ, כמבואר בקצות (ס"ד רמ"ס"ק א), ובנתיבות שם (ס"ק ה). משא"כ בנידון דנן, מראש לא התחייב שוכר הרכב על הקנסות שיוטלו על הרכב עקב נסיעתו, ועל דעת כן שכרו מהמשכיר שהרשה לו לנהוג עמו באופן הזה, מבלי שהשוכר יקבל על עצמו אחריות למעשיו, ולכן פטור השוכר מהקנסות.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

משה רבינו איש האלוקים - הרועה הנאמן

משה רבינו מכונה במדרשים, ובלשון הזוהר הקדוש בתואר - "רעיא מהימנא" כלומר, רועה נאמן לעם ישראל. אמנם התורה מכנה את משה בתואר "איש האלוקים" כמבואר בתחילת פ' וזאת הברכה (לג), (א) "וזאת הברכה אשר בך משה - איש האלוקים את בני ישראל".

והנה כתוב שם בילקוט שמעוני (רמז תתקנא בד"ה "איש האלוקים") שעשרה נביאים קדושים נקראו בתנ"ך בתואר "איש אלוקים". כך שלכאורה תואר זה אינו מייחד דווקא את משה רבינו.

כמו כן ברור, שמשה לא נקרא כך בגלל מה שנאמר בפ' שמות (ד, יז) שהקב"ה אמר למשה שהוא יהיה לאלוהים לאהרן. כי שם פירשו בתרגום יונתן ב"ע, וברש"י, שמשמעות מילה זו הינה - שיהיה לאהרן לרב ולשר כלומר, המלמד שלו, אבל אין הכוונה לכח רוחני עליון.

ההבדל בין התואר "איש האלוקים" אצל משה לשאר הנביאים אמנם מבואר במד"ר, ובילקוט שמעוני שם שהכוונה אצל משה רבינו, איננה רק לתואר כבוד, כדי לשבח את המדרגה הרוחנית אליה הגיע, שכך הוא אצל שאר הנביאים. אלא אצל משה כלול בתואר זה דרגות רוחניות גבוהות אליהן זכה להגיע, משום שהיה לו אכן את שני המרכיבים של שם זה. כלומר, ממחצית גופו ומעלה - היה בבחינת אלוקים, ולכן לא אכל ושתה מאה ועשרים יום כשעלה למרום לקבל את הלוחות הראשונות, והשניות. וממחצית גופו ומטה - היה בבחינת איש, ולכן כשהיה בארץ אכל ושתה כדרך בני אדם.

כמו כן אמרו שם התנאים, וכן ריש לקיש, שמשה רבינו הגיע לדרגה, שיכל לגזור על הקב"ה גם במידת הדין שנקראת - אלוקים מה לעשות. וכמו שאמר בפ' קרח (ט, ל) לקב"ה - "ואם בריאה - יברא ה'". כלומר, שמשה גזר על הקב"ה, שאם הוא לא ברא בבריאת העולם פה לאדמה, שעכשיו ישנה את חוקי הטבע, ויברא מיידית פה לאדמה שתבלע את קרח ועדתו.

בנוסף לכך אמרו שם חז"ל, שבתואר "איש אלוקים" הכוונה גם - שמשה נחשב כמו איש ובעל של השכינה הקדושה, ולכן כשם שהאיש מפר את נדרי אשתו כפי שנאמר (במדבר ל"ד) "איש - יקימנו, ואישה - יפרינו" כך כביכול גם משה בתור האיש של השכינה, יכל

להפך לקב"ה לאחר חטא העגל את השבועה שנשבע לכלות את בני ישראל. ומבואר במדרש (בפ' כי תשא מג, ד) כיצד נעשתה בפועל התרת הנדרים של משה לקב"ה וע"ש.

הקשר המהותי בין היות משה רועה נאמן לישראל, לתואר "איש האלוקים"

לאור האמור מהראוי להתבונן, האם ישנו קשר בין התואר "איש האלוקים", לתואר "רועה נאמן". במה דבר זה מתבטא, מה גרם למשה להגיע לכך, ומה עלינו ללמוד מכך הלכה למעשה.

כתוב בתורה בתחילת פ' וזאת הברכה (לג, א) "וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלוקים - את בני ישראל" וכו'. וביאר שם האוה"ח הקדו' ע"פ הגמ' בערכין (יז, ב) שאם יבוא הקב"ה לשבת בדין - ולדון במידת הדין את האבות: אברהם, יצחק, ויעקב - הם לא יוכלו לעמוד לפניו. ורק אם ידונו במידת הרחמים יזכו. ואפילו דוד המלך אמר בתהילים (קמג, ב) לגבי עצמו "ואל תבוא במשפט את עבדיך - כי לא יצדק לפניך כל חי".

אולם משה רבינו היחיד שאפילו במידת הדין יוכל להישפט ויצא זכאי. דבר זה נלמד מהסמיכות של המילה "אלוקים", למילים שאחריה - "את בני ישראל". כלומר, בגלל שמשה טרח [כפי שיבואר בס"ד להלן] ומסר את גופו, נפשו, וכל זכויותיו הרבים למען בני ישראל, והרבה לסגור עליהם לפני הקב"ה וזאת - למרות שחטאו כלפיו. וגם כשחטאו וניסו לפגוע במשה אישית - המשיך לסגור עליהם, ונמנע ככל יכולתו שיענשו מחמתו. לכן זכה משה, והינו יחיד מבריות העולם ועד סופו, שאפילו אם ידונו אותו במידת הדין שנקראת - אלוקים - ייצא זכאי בדין.

נמצאנו למדים, שהתואר "איש האלוקים" והתואר "רועה נאמן" לגבי משה אינם שני דברים ששונים במהותם, אלא אחד גרם לשני. דהיינו, בזכות היותו רועה נאמן לעם ישראל - זכה להגיע להיות איש האלוקים עם כל המשמעות שישבשם זה שצוינו לעיל, עד שהגיע לדרגה - שיצא זכאי אפילו אם ישפטו אותו במידת הדין שנקראת אלוקים.

דוגמאות למסירות נפשו של משה עבור ישראל

מובא במד"ר (שמות ו, ב) על הפסוק בקהלת (יז, י) "כי העושק יהולל חכם - ויאבד את לב מתנה". אמר ר' יהודה ב"ר סימון בגלל שהקניטו דתן ואבירים את משה, פנה משה לקב"ה בתרעומת "והצל לא הצלת את עמך", והיה מתנהג - כמתאבד. ורצתה מידת הדין לפגוע בו. וראה הקב"ה שמשה אמר זאת בשביל צערם של ישראל, וריחם עליו ופנה אליו במידת הרחמים וכלשון הפסוק בתחילת פ' וארא (י) "ויאמר אליו - אני ה' ע"כ.

כלומר, מתחילת שליחותו עוד כשבני ישראל היו במצרים - מסר משה את נפשו עבורם - כמתאבד, ולא חס על כבודו. ולמרות שנראה בס"ד להלן שכך נהג משה בכל ארבעים שנות מנהיגותו. אולם פסגת דרגתו הגבוהה אליה הגיע היתה - לאחר חטא העגל, וכמבואר בפ' כי תשא בפסוקי התורה, במדרשי חז"ל, ובמפרשי התורה, ונביא רק מקצת מהדברים.

כתוב שם (לב, יא) "ויחל משה את פני ה' אלוהיו" וכו'. ודרשו חז"ל, שהתפלל בכל כוחו עד שנעשה מחמת תפילתו חולה מסוכן, ואחזה אש פנימית בכל גופו. וכל זה נעשה כדי שהקב"ה לא יעניש את בני ישראל. ולאחר שתפילתו התקבלה, מיד ירד משה מההר, שבר את הלוחות, שרף את העגל, העניש את החוטאים בפועל, ושב לקב"ה וביקש שנית שימחל לנותרים על החטא שלא מחו בחוטאים. אולם משה לא הסתפק בדיבורי סגוריה בלבד, אלא פי' הרמב"ן שם (פסוק

לב) שאמר משה לקב"ה, שאם אין מספיק זכויות לבני ישראל - הוא מוכן למסור את נפשו ככפרה עליהם. ובספורנו הוסיף על כך, שאמר משה לקב"ה - שיקח את כל הזכויות שיש לו, וישם אותן לזכות החשבון של כלל ישראל, כדי שיזכו לסליחה ומחילה. כלומר, לא רק את גופו נתן משה ככפרה עבור כלל ישראל, אלא גם את חלקו הנצחי שכתוב בתורה. ואת השכר שמגיע לו עבור המעשים הטובים שעשה מיום היוולדו עד חטא העגל, וזאת למרות שידע משה, שבכך הוא מאבד את חלקו בעולם הבא.

וכדי להמחיש חלק ממה שהיה משה מוכן לוותר נבאר, שהרי מתחילת ספר שמות עד סוף חומש דברים, אין שום פרשה בתורה שלא מוזכר שמו של משה רבינו, למעט פ' תצוה שבגלל שאמר משה "מחני נא מספרך", וקללת חכם אפילו על תנאי מתקיימת, לא הוזכר בה השם משה. [ובדעת זקנים הוסיף טעם למה דוקא מפרשה זו, היות ופרשה זו בדרך כלל נקראת בשבוע שבו נולד ונפטר משה, ב-ז אדר.] ומשה הסכים לוותר על מאות הפעמים הנוספות שהוזכר שמו בתורה - למען כלל ישראל.

והנה אכן בזכות מסירות נפשו - זכו בני ישראל שהקב"ה חזר בו מהכוונה להענישם בעונש חמור. אלא שלמרות כך, למעשה לא נגרע למשה מזכויותיו הרבות. וכלשון הפסוק (בפ' כי תשא לג, לד) "ויאמר ה' אל משה - מי אשר חטא לי, אמחנו מספרי". ופי' שם הרמב"ן, כאומר לו - מה שדיברתי לך - אעשה למענך, ומבלי שיגרע מהזכויות שלך.

כמו כן, גם בפ' קרח (טז, כא) אמר הקב"ה למשה ואהרן שיבדלו מתוך העדה, ויכלה מיד את בני ישראל. והקשו שם הרמב"ן והאוה"ח, מדוע הגיע עונש לכלל ישראל שלא היו בעדת קרח? ותירץ הרמב"ן, שגם שאר העם חטא בכך שהרהר בליבו אחרי משה, שאולי קרח צודק, וממילא העבודה במקדש תחזור לבכורים דהיינו - לכל בכור מכל שבטי ישראל כטענת קרח, ולא רק לכהנים כדברי משה. ועל כך התחייבו מיתה בידי שמים, כדין מי שמהרהר אחרי רבו שנחשב כמהרהר אחר השכינה. ולפי' האוה"ח, הם נשאו חייבים מיתה בגלל חטא המרגלים שכולם חטאו בו. ולמרות זאת, משה ואהרן התפללו בחוזקה לקב"ה שימחל לעם על חטאם, ובזכות תפילתם הצילו את שאר העם ממיתה.

כמו כן מבואר במד"ר (פ' ואתחנן ב, ט) שאמר הקב"ה למשה, אם אתה נקבר במדבר - שאפילו גופך לא יכנס לארץ ישראל - בזכותך יקומו בתחיית המתים כל יוצאי מצרים שקבורים במדבר, ויבואו עמך לארץ ישראל. אולם אם תכנס לארץ ישראל, ואפילו אם יקברו שם רק את גופך - לא יזכו יוצאי מצרים לקום בתחיית המתים. ולמענם הסכים משה למות ולהיקבר במדבר, למרות רצונו הגדול להיכנס לארץ ישראל. וזהו מה שאמר להם משה (בדברים א, יז) "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר - גם אתה לא תבוא שם".

מעלתו של משה על שאר הצדיקים

לאור האמור יובן מה שנאמר במד"ר (דברים יא, ג) על הפסוק "רבות בנות עשו חיל - ואת עלית על כולנה" שגדולתו של משה רבינו [עכ"פ במסירות נפשו עבור בני ישראל] עולה על גדולתם של: אדם הראשון, נח, אברהם, יצחק, ויעקב. והסיבה העיקרית לכך מבוארת שם במדרש - בגלל מסירות נפשו המיוחדת עבור כלל ישראל. ולפיכך ממשיך שם המדרש שאמר הקב"ה, הואיל ומשה התעלה על כולם - לכן הוא יברך את ישראל שנאמר "וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלוקים את בני ישראל".

ויותר מכך, אפילו תשע מאות שנה לאחר מותו, עדיין המשיך משה [עכ"פ ברוחו שהתגלתה לגולי בבל] לעודד ולחזק את הגולים לבבל

לאחר חורבן הבית הראשון. וכפי שכתוב בפתיחה למדרש איכה (אות כד) שכשהגיעו הגולים לנהרות בבל, ראו הגולים את משה, ואמרו איש לרעהו - הנה בא בן עמרם לפדותינו. ואמר להם משה: בני, להחזיר אתכם לארץ - אי אפשר שכבר נגזרה הגזירה, אלא המקום יחזיר אתכם במהרה לארץ ישראל. ומחמת דבריו, באותה שעה הרימו כולם את קולם בבכיה גדולה, כמו שכתוב בתהילים (קל"ז) "על נהרות בבל, שם ישבנו וגם בכינו".

נמצאנו למדים עד כמה היתה מסירות נפשו של משה עבור כלל ישראל בכל מה שהיה ביכולתו לעזור. תוך הקרבה עצמית של גופו, נפשו וכל חלקו בעולם הזה, ובעולם הבא למענם. ועשה זאת עבורם, למרות שחטאו בחטאים גדולים לקב"ה, ולמרות שחטאו ופגעו בו - הוא לא התייחס לכך, אלא רצה כל הזמן רק בטובתם המלאה, והשליך את נפשו מנגד עבורם.

הסיבה שביקש משה עונש מיתה לקרח ועדתו

והסיבה שכנגד קרח ועדתו ביקש משה מה' שימיתם מיידית - לא נבעה חלילה בגלל שפגעו בו אישית. אלא אך ורק בגלל שהכפירה של קרח ועדתו בנבואת משה שהיתה מהקב"ה מהותה - כפירה בכל התורה כולה ובמצוותיה. וכפי שאכן קרה בהמשך, שקרח ביזה את מצוות ציצית, ומצוות מזוזה. ובדה מליבו סיפור שלא היה, כדי לכזות את עשרים וארבע מתנות כהונה שזיכתה התורה לשבט לוי [כמבואר במד"ר ובילקוט שמעוני בתחילת פ' קרח]. ולכן אמרו חז"ל, שבלועי קרח כל ראש חודש אומרים - משה אמת, ותורתו אמת. כי רק על כך נסבה המחלוקת ביניהם, ולא על שפגעו אישית במשה. ולמען קיום התורה בלבד - ביקש משה להענישם במלוא החומרה, כדי שבני ישראל בכל הדורות, ישמרו ויקיימו את התורה ומצוותיה וכל ההלכות ופירושי המצוות שמסר לנו משה בעל פה.

כיצד ניישם בפועל מעט מהתנהגותו של משה

והנה ברור שאין לנו שום השגה ושייכות לדרגתו הגבוהה של משה רבינו. אולם עלינו ללמוד ממנו לפחות, להימנע בכל כוחנו מלפגוע ביהודי אחר, ולברוח בכל כוחנו ממחלוקת עם כל יהודי, ובפרט בכל מה שקשור לנושאים שבין אדם לחברו, ובכלל זה גם עם כל אחד מבני משפחתנו, ואפילו אם ברור לנו שאנו צודקים בדברינו. וגם במקרים שניתן ללכת לבי"ד כאשר ישנו נידון כספי, יש לנהל את הדיון באופן ענייני בלבד, ומבלי לפגוע ולהשמיץ את המתדיינים. כמו כן עלינו להרבות בדברי סגוריה, ותפילה, ולבקש מהקב"ה ישועה עבור כל יהודי כפרט, ועל כלל ישראל בכל מה שקשור לבני, חיי, ומזוני והמסתעף מכך.

הליכות והלכות בדף היומי

נזיר יב:

שומע כעונה בקבלת נזירות

נלמד מהמשנה בנזיר (יב:), וכן כתוב בפירוש במשנה בנזיר (כ:), שאם אדם נדר להיות נזיר, ושמע חבירו ואמר - ואני, למרות שלא אמר - ואני נזיר, אלא רק - ואני, נחשב הדבר שהשני קיבל בנדר את נזירותו, וחלים עליו כל דיני נזיר. והדבר מועיל מדין - ידות נזירות, שכתוב בגמ' בנזיר (ב:) שגם ידות נזירות נחשב - כאילו

אמר נדר גמור. ופי' רש"י שם במשנה, כי זה דומה למחזיק בידיה הכוס ומגביהו. וכך גם אמירה חלקית שמובן ממנה מה התכוון הנודר, נחשב כאילו אמר בפירוש ואני נזיר.

והנה הצ"ח בברכות (כב:) דן האם כדי לקבל נזירות צריך השומע את חבירו לומר בפיו בפירוש - ואני. או שמספיק שחושב בדעתו להסכים לקבל על עצמו מה שחברו אמר שהוא נזיר, וזה יועיל מדין - שומע כעונה שמועיל במקרים רבים כמבואר בגמ' בברכות (כא: ובתוס' שם בד"ה עד שלא יגיע וכו') שנהגו העם שמי שאוחז באמצע שמו"ע והציבור אומר קדושה, ישתוק ויתכוון לצאת עם השליח ציבור בקדושה, ויוצא בכך אמירת קדושה עם הציבור, מדין שומע כעונה, למרות שלא אמר בפיו את הקדושה.

אמנם מסקנת דבריו שם - שלא מועילה קבלת נדר או נזירות מדין שומע כעונה, וצריך המקבל לומר דווקא בפיו. ונביא להלן בס"ד כמה טעמים לכך, חלקם מוזכרים שם בצ"ח.

א. כתוב בגמ' בשבועות (כז:) ששמואל אומר, שלא מועילה קבלת שבועה בלב, וצריך להוציאו בשפתיו שנאמר "לבטא בשפתים". וכתב שם הרא"ש (פ"ג, ס"ד) שהדין של נדר הינו - כמו שבועה. כלומר, שרק אם אמר את הנדר בפיו - חל הנדר. ולפי"ז מכיון שהתורה אמרה שצריך אמירה בפיו דווקא, לא תועיל כאן שתיקה מדין שומע כעונה. ובפרט שגם בנדר התורה מדגישה "לא יחל - דברו", וכן "ככל היוצא מפיו - יעשה". ומשמע שחלות הנדר יחול רק אם יאמר הנודר בפיו ממש, ולא כאשר הנדר נאמר ע"י פיו של חבירו.

ונלע"ד שאפילו לדעת רבינו תם בתוס' (עבודה זרה לה. ד"ה מתענין) שחולק על הרא"ש בשבועות וסובר, שנדרי תענית וצדקה חלים גם במחשבה, כמו שחלים במחשבה תרומה ונדרי קדשים קלים. ואפילו לדברי הט"ז (או"ח סי' תקסב, ס"ק ח) שנקט שלפי ר"ת - לא רק נדרי צדקה חלים במחשבה, אלא גם נדרי חולין חלים במחשבה. [וע"ש במחצית השקל ס"ק יא שחולק עליו] אולם שומע כעונה לא יועיל מהטעמים שיובאו להלן, שהוזכרו בצ"ח בברכות.

ב. כתב הצ"ח שם, שדווקא לגבי ברכות, קדיש, קדושה, תקיעת שופר וכדומה, שנוסח הברכה או הקדושה הינו שווה, וכולם מתפללים לקב"ה באותו אופן, שם התחדש שאם השומע מתכוון לצאת בברכת המשמיע, מכיון שגם אם הוא היה מברך לבד - היה אומרו באותו נוסח כללי כמו: לשמוע קול שופר, להניח תפילין וכדומה - לכן הוא יוצא ידי חובתו בברכה או בתפילה שאמר חבירו. משא"כ לגבי קבלת השני את נזירותו, הרי הנזיר הראשון אמר בפיו: הריני - נזיר. כלומר, שרק אני הוא הנזיר. א"כ כשחברו שותק ומסכים לדבריו, נמצא שהחבר אומר בשתיקתו - שגם הוא מסכים שהאומר יהיה נזיר, אולם אין בשתיקתו שום התייחסות לגבי השותק שג"כ יהיה נזיר, ולכן לא מועיל כאן שומע כעונה.

ג. חילוק נוסף אומר שם הצ"ח, ששומע כעונה מועיל, רק אם חבירו התכוון להוציא את השומע בברכתו או בתפילתו וכיו"ב. אולם מכיון שהנזיר הראשון באמירתו הריני נזיר - לא התכוון כלל לחייב בזה גם את השני שיהיה נזיר בגלל דיבורו - לכן אין כאן את הגדר שומע כעונה.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פרשת בא

מעריב היהיזק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

יבואר הקושיה הידועה של מרן החזון יחזקאל: מדוע רק אחרי שכתוב "ולקחתי אתכם לי לעם" כתוב "וידעתם כי אני ה'?"

בפרשת וארא מבואר שיש ד' לשונות של גאולה והוצאתי וכו' וכנגד זה שותים ד' כוסות ובביאור ד' לשונות אלו כבר נאמרו הרבה פרושים, וידוע הקושיה שהקשה בעל החזון יחזקאל שהביא בשמו הגרא"ך פינקל צ"ל אחרי מלחמת תשכ"ח, מדוע דווקא אחרי שכתוב "ולקחתי אתכם לי לעם" כתוב "וידעתם כי אני ה'", והנראה בזה ע"פ יסודו של בעל החובת לבבות בשער הביטחון שמביא בגודל בטחונו של אדם בקב"ה מתחילת לידתו עד סוף ימיו עיי"ש, והמשל הידוע שאומרים שאחד שלא מרגיש טוב באופן שהוא נצרך לשירות של אמבולנס, שאותו פרמדיק שמביא אותו לבי"ח לא מתערב בחדר מיון ואם צריך להישאר בבי"ח לכל בעיה יש מחלקה מיוחדת ואף אחד לא יוכל להתערב במחלקה של השני וכו', וידוע עוד שבנ"י נמצאים במצרים בשעבוד ובעבודת פרך בודאי שיש כאן ידיעת ה' אבל השלימות של אדם בידיעת ה' הוא בהמשך שכבר יצאו לחרות והמשיכו במדבר עד שהגיעו לא"י וראו איך שבכל פרט ופרט הקב"ה נמצא עם בנ"י בקיץ ובחורף, ביום ובלילה, ברעב ובשובע, כמו שאומרים בנשמת כל חי "אילו פינו מלא שירה כים ולשונו רינה" וממשיכים "ממצרים גאלתנו ה' אלוקינו ומבית עבדים ברעב זנתנו, ובשבע כלכלתנו, מחרב הצלתנו", וזה השלמות האמיתית באמונת ה' והחיזוק בזה כשאדם נולד ומתפתח וגודל והולך מיש"ק ליש"ג, ואחרי הנשואין. צריך להאמין שהקב"ה נמצא עמו בכל שלב ושלב בחייו וזה הכתובת היחידה שיש לאדם לפנות בכל מצב שהוא נמצא, ולכן השלימות של ידיעת השם כתוב אחרי ולקחתם אתכם לי לעם, וידוע דברי הרמב"ן על הפסוק "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", בסוף דבריו שכתב על הפסוק "ולקחתי לי לעם בבואכם אל הר סיני ותקבלו התורה כי שם נאמר והייתם לי לעם סגולה", דהיינו שהשלימות של עם ישראל אינו ביציאת מצרים, אלא בקבלת התורה שאז עם ישראל נהפך לעם סגולה, וידוע דברי הרמב"ן בפרשת שמות על הפסוק אהיה אשר אהיה וכו' כתב הרמב"ן שהטעם שכתוב ג' פעמים אהיה אשר אהיה להראות שהקב"ה זה היה הווה ויהיה שמחמת שקיבלו התורה ועוסקים בתורה ובמצוות יש לעם ישראל ס"ד של שם הווה, שכל השם הנ"ל הוא למעלה מדרך הטבע כמו שכתב הרמב"ן בסוף הפרשה שאין לאדם חלק בתורת משה, עד שיאמין שכל החיים זה מעל הטבע. דאל"כ אין לי חלק בתורת משה. ומדויק ביטב שרק אחרי קבלת התורה עם ישראל קיבל את התואר של עם סגולה, וידוע בכוחם של עמ"י אחרי קבלת התורה. ואביא כמה עובדות ששמעתי בתקופה האחרונה:

עובדה אחת: יום אחד קבלתי טלפון בהול מאחד מידידי שש"ב הגיע לא"י ונפצע קשה בתאונת דרכים שעיקר המכה הייתה בראש ונכנס מיד לחדר ניתוח בבי"ח וולפסון בא"י וביקש מאברכי הכוללים שילמדו לזכותו ופנינו לכמה ראשי כוללים שיש להם כולל ערב וכל האברכים למדו לזכותו וב"ה בסוף חנוכה עשה מסיבת הודיה על גודל הנס שהיה לו, ובראש ההודאות הודה לכל אברכי הכוללים שלמדו לזכותו והרגיש שהתורה שלהם הצילה את חייו ובזה רואים את הכח של עם סגולה שקבלו עם ישראל אחרי קבלת התורה. ועובדה שניה: היתה ביום חמישי האחרון קבלתי טלפון מידידי הר"ר רפאל חסן שליט"א שסיפר שנכנסה אשה לכולל במושב בית אריה ובכתה על בנה שנמצא בבי"ח מונשם מורדם וכל האברכים שם למדו לרפואתו ובשעה 13:45 בצהרים הוא התעורר מתרדמתו וראו בזה קידוש השם בגודל הזכות של לימוד התורה ורואים כאן את גודל הזכות של עמ"י להיות עם סגולה, דווקא אחרי קבלת התורה, וזה צריך לחזק אותנו שכל החיובים והשעבודים שיש לעם ישראל אחרי קבלת התורה זה רק זכיות כמו שמבואר במשנה רב חנניא בן עקשיא אומר: "רצה הקב"ה לזכות את עמ"י לפיכך

הרבה להם תורה ומצוות" וכו' דהיינו שהזכות של עם ישראל בקיום התורה ולימוד התורה אף שזה משעבד את האדם ומצד אחד זה נשמע שאדם נהיה עבד אבל חז"ל דורשים אל תקרי חרות אלא חירות אין לך בן חורין אלה מי שעוסק בתורה ובמצוות דהיינו שהתורה ומצוות אי"ז עבדות אלא חירות וזה הזכות של עם ישראל שנמצאים במדרגה של עם סגולה. ובדאי מן הגר"י אברמסקי זצוק"ל את כל הבחורי ישיבות שהיו בכנס במלחמת תשכ"ז, שכל הניסים שהיו במלחמה זה מכח לימוד התורה כמו שכתוב לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה'.

יבואר עוד דברי המשך חכמה בגודל הכח של ברכת המזון.

יעוין במשך חכמה בתחילת הפרשה שכתב לפי הבנתי שהאריך בגאולה של והצלתי שאומרים בד' לשונות של גאולה ותו"ד שהצלה שייך כשנכרי רודף אותן ומציל אותם מן הכייס אבל לא כשהן רודפין זא"ז וזה שלא גילו מסתורין וזה רומז אל כוס ברכת המזון שעיקר המלשינות הוא בא מהעדר האמונה בהשגחה ומחסרון הסתפקות וברכת המזון הוא שמאמין שכל אחד ניזון מהשם יתברך ומההסתפקות שמדקדקין על עם עצמן כזית וכביצה ואינו מקנא לחבירו, ומבואר מדבריו יסוד גדול שנוגע בעיקר לזמנינו שרואים כ"כ הרבה ניסים כמעט בכל שעה איך שעמ"י ניצל מפיוגעים מאומות העולם שמדרך הטבע כל פיוגוע צריך לגבות עשרות ומאות נפגעים רח"ל כמו ששומעים מה קורה בעולם, וכל הזמן שומעים שהניסים כבר נמשכים, כמה שנים שניצלים מאות ואלפי יהודים מפיוגעים שבאים מאומות העולם, אבל לדאבונו הכאב הגדול הוא הרדיפות שיש בין אדם לחברו שבדאי שהרבה מהם זה קשור לקנאה והעדר אמונה והסתפקות כמו שכתב במשך חכמה וע"ז מבואר במשך חכמה שלא נאמר ע"ז והצלתי שהצלה שייך רק בנכרי שרודף אותן, ומקור הדברים נמצא גם באוה"ח הק' באחי יוסף שהכניסו את יוסף לבור בעצת ראובן, ואף שהיה שם נחשים ועקרבים מבאר האור"ח שידע ראובן שמנחשים ועקרבים יהיה נס ליוסף ומבעלי בחירה א"א להינצל ומזה רואים את יסוד המשך חכמה הנ"ל שכל הכח של והצלתי זה רק להציל מן הנכרי ולא כישראל רודפין זה את זה, וידוע כמה שמרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שהיה מזהה באדם שהוא נרדף מחברו, אמר שצריך להסתדר עם חברו והיה ממעט בברכות במקרים הנ"ל והדברים ידועים, ובדאי שהסגולה הגדולה להינצל מזה היא להתחזק בברכת המזון, שע"י ברכת המזון שמתבוננים בכל הברכות של ברכת המזון ובפרט בברכה האחרונה שמסתיימת בלעולם על יחסרנו שידוע בשם הגר"א מוילנא שזה הסגולה הגדולה להינצל מכל חבלי משיח, שבדאי שעיקר הברכה מחזקת את גודל האמונה שיש לאדם בקב"ה שאין אדם יכול לקחת שום דבר מחברו ואין אדם נוגע בחברו כמלא נימא שזה גודל הביטחון בהקב"ה ועי"ז בודאי גם מעורר את הרודפים אותו להתחזק בזה, וזה מה שמבואר במשך חכמה הנ"ל שכל החיזוק הנ"ל נמצא בכוס ברכת המזון שבו אדם מקבל את כח הבטחון בהקב"ה, ולענ"ד נראה שגם פגעי הטכנולוגיה שיתפשט בדורנו וזה גורם לכל הבעיות, שהכל התחיל בגודל הנסיגות של הדור האחרון בפרנסה מחמת שהיוקר מאמיר ומזה חשבו שהצלת עמ"י היא בהתפתחות הטכנולוגיה, ע"י זה נתחרבה הפרנסה, ושוכחים את העיקר שצריך להתחזק בברכת המזון שכל הס"ד יגיע בברכת המזון בכוונה וכל העצות חוץ מזה זה עצת היצה"ר שהכניס את זה, שהורג נשמות בכל שעה ובכל עת ר"ל והקב"ה יחזק אותנו שנכיר את הכח של עמ"י של עם סגולה ועי"ז נזכה להינצל מכל חבלי משיח ובעיקר מפגעי הטכנולוגיה, שידוע בשם כל הצדיקים בדורנו שאם ננצל מזה, זה יביא את הגאולה וכמה צריך לחזור על דברי המשך חכמה בפרשת וארא שאפילו מריבוא אנשים יבואו שתי אנשים אל המטרה האלוקית כבר יש סיבה לקב"ה להוציא את בנ"י ממצרים ולכן כל אדם אפילו שמתחזק לבד הוא יכול להביא את הגאולה העתידה, ולסיום אעתיק את המאמר הנפלא של הגאון רבי אליהו דסקין שליט"א בכותרת של כח הרגש והשפעתו: אחרי שהאריך בגודל השמירה של עמ"י במצרים שלא שינו את שמם, ולשונם, ולבושם, דאל"כ לא היו נגאלים, ומקור הדברים נמצא במכילתא פרשת בא כתב בגודל סכנת הדור של השפעת התרבות הרחוב עלינו ועל זרעינו גם בלי לגעת במכשירים הטמאים למניהם וכו', הביא בשם המשגיח דליקווד זצ"ל הגה"צ רבי נתן מאיר וואכטפוגל שיש לו קבלה איש מפי איש ממרן הגר"ל דיסקין זצ"ל במלחמה האחרונה קודם ביאת המשיח כל הערליכער אידן הינצלו והוסיף ואמר שהכוונה לא להיגרר לא לתרבותם, ולא לעיתונות שלהם ובזה יזכו לביאת משיח בב"א.

לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

עורך: הרב שלמה רוזנשטיין

נושא השבוע:
ביקור בקרבן,
והיה לכם למשמרת (י"ב ו)
המקור בפרשה:
שדיו מבקרין אותו
ד' ימים (מכילתא)

פרשת בא

עקרי הענין

הרב מאיר שולביץ

משולחן גבוה

מין שר התורה רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

ביקור בקרבן

בפי' רבנו משולם כ' דהא דישבו בכ"ה בניסן, כדי שיקחו מיד טלאים ומבקרין אותו ד' ימים קודם שחיטה תמיד טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה, ומיהו עדיין אין יכולין להקדישו שהרי א"ל לקנותו עד ר"ח ניסן שאז תורמין הלשכה. ומבואר מדבריו שאפשר לבקר הקרבן לפני שהוקדש ומהני, וכ"כ תלמיד רשב"ש בפ"ד. אמנם ברש"י שבועות י' ב' גבי תמידים שלא הוצרכו לצבור פירש"י שכל שנה נשאר ד' טלאים בלשכת הטלאים שא"ל להקריב, שהרי א"ל להקריב בר"ח ניסן אלא מתרומה חדשה, ומבואר דא"ל לבקר לפני שהקדישו דאל"כ הרי אפשר לבקרם ולהקדישם אח"כ, וצ"ל דאח"כ שקנאוהו מתרומה חדשה מהני הביקור הקודם כיון שהי' אז הקדש אף על פי שיצא לחולין ע"י לב ב"ד מתנה וצ"ק. אמנם רש"י במנחות ע"ט ב', פירש בשם רבו דמיירי שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ואח"כ נמצאו, ולפי' אין רא' משם. וכבר הביא כ"ז הטורי אבן במגילה כ"ט ב'.

והנה בפסחים צ"ו א' מבואר דפסח דורות אין מקחו מבעשור ומ"מ צריך ביקור ד' ימים קודם שחיטה, ומיית' ברייתא דבן בג בג, מנין לתמיד שטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה שנא' תשמרו להקריב לי במועדו, ולהלן (גבי פסח) הוא אומר והי' לכם למשמרת עד יום ארבעה עשר, מה להלן טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה אף כאן טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה. והנה בן בג בג לא מייית' קרא דבעשור לחדש הזה ויקח להם, דזה באמת אין נוהג לא בפסח דורות ולא בתמיד, רק מיית' קרא דלמשמרת, דמשמע לי' דלמשמרת היינו ביקור כדפירש"י שם, וכ"מ במכילתא בא פ"ה (ורש"י שם אזיל בשיטת רבו דאפשר לבקר קודם הקדשו ע"ש).

והנה מדקאמר במנחות מ"ט ב' ובערכין י"ג ב' הא מני בן בג בג היא, משמע דרבנן פליגי אבן בג בג, וכן משמע קצת במשנה פ"ג דתמיד אף על פי שהוא מבוקר מבערב, ולא קתני שהוא מבוקר מג' ימים. ולפי' אפשר דרבנן ס"ל דגם בפסח לא בעינן ביקור, דלא דרשי למשמרת לביקור.

והנה בטורי אבן שם הקשה ג' קושיות על רש"י בשבועות דבעי ביקור דוקא אחר הקדשו, והוכיח דלא בעי ביקור אחר הקדשו. א' מהא דפסחים הנ"ל דמבואר דפסח דורות א"צ מקחו מבעשור, ומ"מ בעי ביקור ד' ימים קודם שחיטה, אלמא שאפשר לבקר קודם הקדשו. וי"ל דבשבת קמ"ח ב' מבואר דהמוכרי טלאים שהיו רגילין לקנות אצלם קרבנות כבר קדמו והקדישוהו קודם, וא"כ שפיר י"ל דכבר הקדישוהו קודם וביקורו ואח"כ קנאו בערב פסח, ואין זה מקחו מבעשור שהרי הוא לא קנאו.

עוד הביא ראי' מזבחים י"ב א', דלבן בתירא לא משכחת לה פסח כשר אא"כ הפרישוהו אחר חצות או עכ"פ בו ביום, דאל"ה הו"ל דחוי, וא"כ ע"כ דמבקרין אותו קודם הקדשו. וי"ל דבן בתירא כרבנן דבן בג בג דא"צ ביקור כלל לא תמיד ולא פסח וכו"ל. עוד הוכיח מהא דשבת קמ"ח דמקדיש אדם פסחו בשבת, ומביא ראי' מדתנן וכן ע"פ שחל בשבת מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר יום טוב, אלמא דמקדישו ביום הקרבנות. אלמא שהביקור הי' קודם הקדשו. ולפמ"ש י"ל דגם שם אתי כרבנן דבן בג בג דא"צ ביקור כלל וכו"ל.

ועי' תמורה כ"ט א' אלא מעתה אייתי אימרא דצומא דלא עביד לי' שימור ה"ל דלא חזי להקרבה (ובתמיד מיירי שם). ומשמע דא"צ ביקור, או שעכ"פ אפשר לבקר קודם הקדשו. וצ"ל דאתי נמי כרבנן דבן בג בג. ולהלכה קי"ל כבן בג בג, דבסוכה מ"ב א' משמע דר' יוסי ס"ל כוותי' כמש"כ בתוס' שם.

(שקל הקודש פ"א ה"ט)

מבקרין את התמידים ארבעה ימים קודם הקרבנות, לא היו שוחטים אותם עד שמבקרין אותם שניה קודם השחיטה לאור האבוקות. רמב"ם תמידין ומוספין פ"א ה"ט, ע"פ תמיד פ"ג מ"ד. ומצינו מצות בקור מן התורה לפני ההקרבה, שנאמר (ויקרא א' ג): תמים יקריבנו, ובתורת כהנים (דבורא דנדבה פרשה ג פרק ג) אמר ר' יוסי יבקרנו ויקריבנו, וביאר הראב"ד שמסרס המלה "יקריבנו" ודורשו כאילו כתוב "יבקרנו", או שדורש מהאמור "תמים" ולא "תם", שהכוונה שיהיה ידוע בתמימות, והוא המבוקר, או שמעצם הכתוב תמים יקריבנו למד ר' יוסי שלא נסמוך על היותו מבוקר ממומים בשעת ההקדש, וצריך לראות שיהיה תמים גם כאשר יקריבנו, וע"ע בפ' קרבן אהרן שם. וכן אמר ר' יוסי בתוספתא פסחים על הפסוק במדבר כח לא: ודרש תמימים יהיו לכם ונסכיחם, כשהן מבוקרים תמידים, כשאינן מבוקרין אין תמידים.

דן דין הקרבן כשלא ביקור. ואיתא בתנ"כ (שם, וכ"ה בסוכה מב ע"ב) ר' יוסי אמר השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת ויביא תמיד אחר, שהקרבן פסול ונמצא שחילל שבת בשוגג, וכיון שסבבור שהוא מבוקר. ואפילו שנמצא אחר שחיטה שהקרבן הוא תם כהלכתו, שהביקור מעכב, כ"כ בפ' הראב"ד לתו"כ שם; תוס' סוכה שם ד"ה שאינו. וכן אמרו בתוספתא בפסחים: כשאנים מבוקרים אין תמידים. יש מהראשונים שנראה מדבריהם שאפילו הבקור של ארבעה ימים קודם לשחיטה מעכב גם בדיעבד עי' תוס' סוכה שם, אבל האחרונים הוכיחו שלא אמר ר' יוסי אלא כשלא בקר כלל, אבל אם בקר לפני שחיטה, אף על פי שלא בקררהו ארבעה ימים קודם, אינו מעכב, שהרי בפסוקים שמהם למד ר' יוסי: תמים יקריבנו ותמימים יהיו לכם לא מוזכר כלל ארבעה ימים קרבן אהרן לתו"כ שם; שו"ת תורת חסד סי' כג. ועי' טורי אבן מגילה כא ב וכתב שסובר ג"כ שאינו מעכב, אך אינו מבואר אם כוונתו על הביקור של ד' ימים בלבד או על כל הביקור. ועי' אור"ז ח"ב סי' רטז וסי' רכח שדן בדבר ולא הכריע. ואמרו שבימי מלכות יוון היו משלשלים להם שתי קופות של זהב והיו מעלים להם שני טלאים עד שהאיר הקדוש ברוך הוא עיניהם ומצאו שני טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים ירושלמי ברכות פ"ד ה"א, הרי שאותם הטלאים שהנכרים העלו להם היו מקריבים בו ביום, שלא היו להם אחרים מלשכת הטלאים, שבקור ארבעה ימים אינו מעכב שו"ת תורת חסד שם, ועי"ש שמעובדא שבכבלי ב"ק פכ ב ועוד אין ראיה, ועי"ש שאף התוס' בסוכה כוונתם כשלא בקר כלל ולא הזכירו ד' ימים אלא משום שלכתחילה

עיקרי העניין ביקור בקרבן

א' מקור העניין. בפסוק בפרשתנו (פרק יב פסוק ו) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרֻבָּעָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשָׁחַטוּ אוֹתוֹ פֶּל קָהֶל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים: ובגמ' פסחים דף צו ע"א, מבואר שלמדו מפסוק זה דין ביקור" דבגמ' איתא: אלא מעתה והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה, הכי נמי: זה טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה, ואין אחר טעון ביקור? והתניא, בן בג בג אומר: מניין לתמיד שטעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה - שנאמר תשמרו להקריב לי במועדו, ולהלן הוא אומר והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר. מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה - אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה. וכו' עי"ש. וכן הוא במכילתא דרבי ישמעאל (כא - מסכתא דפסחא פרשה ה) בזה הלשון: והיה לכם למשמרת מגיד הכתוב שהיו מבקרין אותו ארבעה ימים קודם לשחיטה מכאן אתה דן על התמיד נאמרה שמירה בפסח ונאמרה שמירה בתמיד מה שמירה האמורה בפסח מבקרין אותו ארבעה ימים קודם שחיטה אף שמירה האמורה בתמיד מבקרין אותו ארבעה ימים קודם שחיטה וכו'.

ב' גדר הדין והדינים בזה. בקור מומים היינו בדיקת הקרבנות שעומדים להקרבה לבדקם אם אין בהם מומים הפוסלים אותם מקרבן. והדין בזה הוא דמארבעה ימים קודם השחיטה הם צריכין בדיקה. ארבעה ימים אלה יש אומרים שיום הבקור ויום השחיטה בכללם פי' א' ברש"י ערכין יג ב ד"ה ארבעה ימים: כך שמעתי; פי' רגמ"ה שם ומנחות נ א, וביאר הרגמ"ה דמקצת יום הרביעי ככולו, ויש אומרים שאין יום השחיטה בכלל, שהרי דין הבקור נלמד מפסח מצרים שמקחו מבעשור ואין יום ארבעה עשר בכלל. רש"י ערכין שם, ומכאן זה דחה הפי' הא', ורש"י מנחות שם; אור"ז ח"ב סי' רטז בשם רבנו אליקים. וכ"מ מלשון הרמב"ם תמידין ומוספין פ"א ה"ט: קודם יום הקרבה.

ג' עוד מדיני הביקור. האחרונים נסתפקו אם הבקור צריך להיות אחר שהקדישו אותו לקרבן, והבקור בהיותו חולין אינו מועיל, או שיכולים לבקר אף קודם הקדשו. עי' טורי אבן מגילה כט ב שמדייק משבועות י ב ורש"י ד"ה תמידים שבבקר צ"ל דוקא אחר ההקדש, ומפסחים צו א שאין מקחו מבעשור וממשנה שבת קמח א שמועיל אף קודם ההקדש. ועי' שו"ת תורת חסד אור"ח סי' כג שפשוט לו שיוכל לבקר אף קודם ההקדש, וכ"כ מפשטות לשון המאירי פסחים צו א שאפשר שיבקר בערב כו'. והנה אף על פי שהיו

יש להסתפק אם מבקר את הקרבן לראות שאין בו מום ע"י גוי, במסל"ת, או ע"י גוי בלא מסל"ת במילתא דעבידא לאיגלווי, האם מהני. דאם דין ביקור יסודו התוצאה, הרי ידעין את התוצאה ע"י גוי ואם דין ביקור יסודו המעשה, לא יועיל משום שאין שליחות לגוי.

מכשיר

אם שייך כי מכשיר יוכיח את שלימות הקרבן, בלי שעין אדם תראה את הקרבן האם מהני, אם יסוד הענין הוא ידיעת המציאות, גם ע"י מכשיר אפשר לדעת את המציאות. ואם יסוד הענין מעשה של ביקור, מכשיר אינו מעשה האדם.

כמו"כ לפי"ז אם רואה כי יש תבלול בעינו של הקרבן, אבל מהניסיון ע"פ רוב תבלול זה יסור, יש להסתפק אם נחשב זה ביקור שהרי ע"פ רוב לא יהיה תבלול, או שמא ראייה בעיניו ולא סגי בידיעה.

ראש השנה

אדם שעומד להיות שליח ציבור, בענין חשוב, היה מי שאמר שצריך ארבעה ימים קודם, לבקר את עצמו, והביא מקור לזה, ממש"כ המ"ב תקפ"א סק"ו, שמקדימין לומר סליחות ארבעה ימים לפני ר"ה משום שאדם מקריב עצמו, ולכן יבקר מומי חטאתו, ולפי"ז רצו לומר שכל ענין שאדם מקריב כגון תענית חשובה או עמל בתורה חשוב שנחשב כקרבן, שמא יכין עצמו ארבעה ימים.

הגאון הגדול רבי משה שטרנבוך שליט"א
ראש הישיבה הגדולה בית שמש וראב"ד ירושלים

בעניני ביקור בפסח ובתמיד

א[בפסחים צ"ו ב', איתא "בן בג בג אומר, מנין לתמיד שטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה שנאמר תשמרו לתקריב לי במועדו, ולהלן הוא אומר והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום, מה להלן טעון ביקור ד' ימים אף כאן טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה" ע"ש. ומפורש בגמרא שם דפסח דורות בעי נמי ביקור, דכתיב ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה, שיהיו כל עבודות חודש זה כזה ע"ש. והרמב"ם השמיט לגמרי חובת ביקור בפסח, ודבריו צע"ג.

ונראה שמקורו מדברי הת"כ ר"פ ויקרא, "תמיד יקריבו תמים יקדישנו, א"ר יוסי השוחט בהזבת תמיד שאינו מבוקר חייב חטאת", ע"ש. ולא הובא דרשת בן בג בג דיליף חיוב ביקור בתמיד מגזירה שוה דפסח, רק יליף מדכתיב תשמרו, ויש לומר דבת"כ לא ס"ל כבן בג בג דיחידא הוא, ולדידן החיוב ביקור ד' ימים קודם אינו מגזירה שוה דפסח מצרים, רק מדכתיב בתמיד תמים, והד' ימים תיקון דרבנן לבד וכמבואר במשנה דערכין ולא ילפינן מפסח מצרים כלל. ומעתה תתיישב נמי פסק הרמב"ם, שלדידן לא רק שלא ילפינן תמידין מפסח, אלא גם פסח דורות אי אפשר למילף מפסח מצרים דבעינן לקיחה בעשירי, ושפיר בעינן התם מה"ת ביקור ד' ימים קודם, אבל בפסח דורות לא בעינן ביקור כלל, ובתמידין לבד צריך שמירה דכתיב תשמרו, וד' ימים קודם תקנה דרבנן.

ותתיישב בזה פליאה עצומה על הרמב"ם דס"ל דליכא חיוב ביקור לדורות, דלכא' תיקשי ממשנה מפורשת (פסחים צ"ו א') דקחשיב מה בין פסח מצרים לפסח דורות, ולא קחשיב נמי ביקור. ולדברינו הביקור להרמב"ם בפסח מצרים דוקא וקשור ללקיחה, וכבר חשיב במשנה שם דפסח מצרים טעון לקיחה בעשירי ולא פסח דורות וא"ש.

ב[והגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל הביא ראייה לשיטת הרמב"ם שאין חובת ביקור בקרבן פסח, מהא דיצחק אבינו שלח לעשו להביא לו ציד, ומבואר בחז"ל דשני גדיי עזים לפסח וחגיגה, וכן מפורש בתרגום יונתן (בראשית כ"ג א) "וקרא ית עשו בריה בארביסר בניסן ואמר ליה, ברי הא לילא דין עלאין משבחין מארי עלמא" ע"ש. והרי עשו בא לצוד רק עכשיו וא"כ חסר ביקור, וע"כ בפסח לא צריך ביקור אלא בפסח מצרים לבד, וכשיטת הרמב"ם (הובא בספר "ניר לדוד" ריש ק"פ בשמו).

ולע"ד אינו ראייה מוכרחת כלל, דק"פ צריך ביקור רק מפני שדינה כקרבן ציבור, והיינו ממצרים והלאה שבא בכנופיא ודינה כקרבן ציבור, אז צריך ביקור כמותה, אבל בקרבן פסח דיצחק אבינו לא חל עלה דין קרבן ציבור, שלא הקריבו אז כל ישראל, ולא חל אז החיוב פסח כלל, ויסודה ע"כ רק בגדר קרבן יחיד דפסח וכה"ג אין עלה דין ביקור כלל (ואולי זהו הסברא דפסח שני לא בעי ביקור מה"ת, אף דדוחה שבת כמו פסח ראשון. והיינו טעמא דאף שקבוע לו זמן אינו קרבן ציבור ממש, ולכן אין עליו דין ביקור, וכדילפינן מקראי, ודו"ק היטב בזה).

ג[ובעיקר חובת ביקור נראה שאפילו אם בעינן בפסח דורות ביקור, שאני החיוב ביקור דתמידין מפסח בעצם יסודם. ונקדים דברי רש"י בשבועות (ו' א') גבי תמידין שלא הוצרכו לציבור דמפרש בתרומה חדשה שצריך ליקח מתרומה ישנה, שנבדקו וחוזר ופודם ולוקח מתרומה חדשה, וקשה הלוא יכול לבקר כשהיא חולין ולקנות מיד מתרומה חדשה בר"ח ניסן, וע"כ נראה דביקור לא מהני אלא כשהיא הקדש, ע"ש. וקשה דגמרא מפורשת בזבחים (יב א') גבי פסח כשר היכא משכחת לה, ומשני דאפריש אחר חצות ע"ש, הרי דלא בעי ביקור ד' ימים בפסח כשהוא קודש, וכן מבואר בשבת (קמ"ח א') דמקדיש אדם חגיגתו ופסחו בשבת, וכן מבואר בתוס' פסחים (סו א') דמהני הפרשה בערב פסח, ומשמע דביקור מהני נמי כשהיא חולין, וכבר העירו בזה.

ומסברא אמרתי לחלק בין חובת שמירה דקרבן פסח מתמיד, דגמי תמידין כתיב תשמרו להקריב לי במועדו, והיית שצריך לשמור להקריב וכדכתיב "תשמרו להקריב", וע"כ מיירי לאחר הקדש דוקא שעומד להקרבה, משא"כ בפסח אף אי בעינן שמירה דכתיב והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום, אינו הלכה כשעומד להקרבה דוקא, רק דין שמירה בעלמא ומהני נמי כשהיא חולין, ול"ק על רש"י דבפסח מודה דמהני כשהיא חולין.

אמנם האמת שאפילו בתמידין אינו מוכרח דרש"י ס"ל הכי, ולא מצינו בש"ס קפיידא שצריך שמירה בקודש דוקא, ויש לומר דרש"י מפרש שאין זה תקנה להקדש בקרבנות ציבור לבקר כשהיא חולין ולסמוך שיקנו אחר כך דצריכים לבקר כשהיא ברשותם דוקא, אבל אם ביקור כשהבהמה חולין נמי מהני, ואף דביקות חובת הקרבה אין צריך לסמוך אותה להקרבה, רק מהני לכ"ע כשהיא חולין, ודו"ק היטב בכ"ז.

(מועדים וזמנים ח"ג סי' ר"מ)

'ביקור בקרבן'

המצווה הראשונה שנצטוו בני ישראל בעודם במצרים היתה: 'ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לביתו' והיה להם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה'. מפרש רש"י: 'והיה להם למשמרת זהו לשון בקור, שטעון בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה'.

מוסיף רש"י ומפרש מדוע ציווי זה של ביקור קרבן פסח נצטוו רק בפסח מצריים ולא בפסח דורות: 'היה רבי מתיא בן חרש אומר הרי הוא אומר יאעבר עליך ואראך והנה עתך עת דודים' הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בני ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיגאלו... נתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה'.

הגמרא במנחות לומדת שגם קרבן תמיד טעון בקור ארבעה ימים לפני שחיטתו ממה שנאמר בקרבן תמיד 'תשמרו להקריב לי במועדו' ובקרבן פסח נאמר 'והיה להם למשמרת עד ארבעה עשר יום' מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה אף כאן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה'. וברש"י שם: 'לתמידין הוא דבעינן ביקור ארבעה ימים אבל מוספין לא'.

עוד עמדו בשאלה, האם בארבעת ימי הבקור צריך לבקר הקרבן בכל יום או מספיק לזה פעם אחת בארבעת הימים. רבנו ה'חזון איש' כתב: 'צריך עיון אי בכל יום מבקרו או בחד ביקור סגי'.

לכאורה מדברי רש"י בפסחים שכתב: 'מבקרין אותו כל ארבעה' משמע לכאורה שיש חובת בקור בכל יום מארבעת הימים.

הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין כותב: 'אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש והיו מוכנים קודם יום הקרבה בארבעה ימים ואע"פ שהיו מבקרין אותו מתחילה לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קודם שחיטה לאור האבוקות'. משמע לכאורה שבסך הכל היה בקור שני פעמים.

בפירוש 'גור אריה' למהר"ל כאן בפרשתנו כותב: 'לכך הקדים לקיחתו ד' ימים שכך שיערה התורה דברי ד' ימים. אם אין אדם רואה ביום זה רואה ביום אחר ולכך צריך ביקור ד' ימים'.

בראשונים הובאו דעות שונות על אלו קרבנות נאמרה חובת בקור של ארבעה ימים בנוסף לחובת ביקור לפני השחיטה ממש שקיימת בכל הקרבנות והובאו טעמים לדבר. אף אנו כדרכנו ננסה לתת אל לבנו בדבר.

הרמ"א בתחילת הלכות ראש השנה מביא יעומדים באשמרת לומר סליחות ביום ראשון שלפני ראש השנה ואם חל ראש השנה שני או שלישי מתחילין מיום ראשון שבוע שלפניו. נמצא שצריך שיקדמו לראש השנה לכל הפחות ארבעה ימים של אמירת סליחות.

ה'משנה ברורה' שם מביא את דברי ה'אליהו רבה' למה קבעו לאמירת סליחות לכל הפחות ארבעה ימים, 'שכן מצינו בקרבנות שטעונים בקור ממום ארבעה ימים קודם הקרבה. ובכל הקרבנות בפרשת פינחס כתיב 'והקרבנתם עלי' ובראש השנה כתיב 'ועשיתם עלי' ללמד שבראש השנה יעשה אדם עצמו כאילו מקריב את עצמו ולכן קבעו ארבעה ימים לבקר כל מומי חטאתו ולשוב עליהם'.

בני ישראל עומדים לצאת ממצרים, שעבוד מצרים שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה' עומד להסתיים במכת בכורות.

הקב"ה מצווה את משה ואהרן 'דברו אל כל עדת ישראל' ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לביתו. מצוות קרבן פסח היא לכל משפחה בפני עצמה רק אם 'יהיו מועטין מהיות משה אחד' יולקח הוא ושכנו'.

הקב"ה נותן לכל אחד מבני ישראל 'דם מילה ודם פסח' שתי מצוות פרטניות לכל יחיד שתהיינה לו זכויות עצמיות לצאת ממצרים. מתחדש החשבון האישי, איש וביתו.

מצוות קרבן פסח מתחילה בחובת בקור הקרבן האישי והפרטי, במשך ארבעה ימים, 'לבקר כל מומי חטאתו ולשוב עליהם'. כמו שכותב הרמב"ן בטעם הקרבנות: 'כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלוקיו בגופו ובנפשו'.

יונשלמה פרים שפתינו' מפרש רש"י: 'פרים שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו'. נקדים לתפלתנו חשבון נפשנו ונבקש מבורא עולם: 'כבקרת רועה עדור, מעביר צאנו תחת שבתו, כן תעביר ותספור ותמנה ותפקוד נפש כל חי ותחתוך קצבה לכל בריותך' לחיים טובים ולשלום.

צריך ד' ימים. וע"י או"ז סי' רטז שהביא הראיה מעובדא דבבלי בב"ק שאין הבקור מעכב.. ויש מהאחרונים שהוכיחו שאף כשלא ביקרו כלל, אפילו לפני השחיטה, ר' יוסי בלבד הוא שסובר שהקרבן פסול, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים שלא נאמר הביקור אלא למצוה ולא לעכב, ובנמצא הקרבן בעל מום אחר השחיטה הוא שאמרו שאם שחטו בשבת חייב ע"י משנה פסחים ע"ב, משום שהיה לו לבקר ולא בקרו. ע"י רש"י שם ד"ה שחטו, אבל בנמצא תם, הקרבן כשר. שו"ת תורת חסד שם, ועי"ש שכ"מ גם מלשון הרמב"ם תמידין ומוספין שם שרק לכתחילה צריך בקור ובשגגות פ"ב השמיט דברי ר' יוסי בשוחט שאינו מבוקר בשבת. וע' כפות תמרים סוכה שם.

ה' באיזה קרבנות. הפסח והתמיד צריכים בקור, שנאמר (כאן בפרשתנו לגבי קרבן-פסח, פסוקים ג-ו) בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבַיִת אֶבֶת שֶׁהָ לְבַיִת: וְהָיָה לָהֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֶרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּדְרָשׁוּ חֲזו"ל (והבאנו לעיל באות א' הדרשות): מַגִּיד הַכְּתוּב שְׁהָיוּ מִבְּקָרִים אוֹתוֹ אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם לְשַׁחֲטָהּ, מִכָּאן אֵתָּה דִן עַל הַתְּמִיד, נִאֻמְרָה שְׁמִירָה בִּפְסַח וְנִאֻמְרָה שְׁמִירָה בַּתְּמִיד - תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בַּמוֹעֵד - מָה שְׁמִירָה הָאֻמְרוֹה בִּפְסַח מִבְּקָרִים אוֹתוֹ אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם שַׁחֲטָהּ, אִף שְׁמִירָה הָאֻמְרוֹה בַּתְּמִיד מִבְּקָרִים אוֹתוֹ אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם לְשַׁחֲטָהּ. וְיֵשׁ גּוֹרִסִים בְּגַמ' הַלִּימוֹד (פַּהֲמ"שׁ לְהַרְמַב"ם עֲרַכִּין יג א וְהַרְעִיב שֶׁם): נִאֻמְרָה "בַּמוֹעֵד" בִּפְסַח - וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בַּמוֹעֵד - וְנִאֻמְרָה "בַּמוֹעֵד" בַּתְּמִיד, וְהוֹקְשׁוּ זֶה לָזֶה. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַפֶּסַח וְהָיָה לָהֶם לְמִשְׁמֶרֶת נִאֻמְרָה בִּפְסַח מִצְרִים, אִף פֶּסַח דּוֹרוֹת טִעוֹן בְּקוֹר אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם, שֶׁנִּאֻמְרָה: וַעֲבַדְתָּ אֶת הָעֶבֶד הַזֶּה בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה, שִׁיְהִי כָל עַבְדוֹת חוֹדֶשׁ זֶה כֹּזֶה, שֶׁכָּל הַפֶּסַחִים הוֹקְשׁוּ זֶה לָזֶה. אֲבָל **קרבן פסח שני, (שֶׁמִּבְּאֵי הַטֵּמֵא וְיֵמִי שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רַחוּקָה), אֵינּוּ טִעוֹן בְּקוֹר אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם, שֶׁנִּאֻמְרָה (כֹּאן) בְּדִין הַבְּקוֹר: הַזֶּה, לְמַעַט פֶּסַח שֶׁנִּי. וְצ"ע בְּמֵאִירֵי שֶׁם שֶׁכָּתַב שֶׁפֶּסַח שֶׁנִּי דִּינוֹ כְּרֹאשׁוֹן לַעֲנִין בְּקוֹר. וְיֵשׁ מִהַרְאשׁוֹנִים שֶׁחוֹלְקִים אִף עַל פֶּסַח דּוֹרוֹת וְסוֹבְרִים שֶׁאֵינּוּ טִעוֹן בְּקוֹר אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם שַׁחֲטָהּ רֶשֶׁב"א מִנְּחוֹת מַט ב. וְע"י רַמְבַּ"ם קְרָבָן פֶּסַח פ"ה ה"טו' שֶׁגַּם הוּא לֹא הִזְכִּיר בְּהַחֲלִילוֹקִים שֶׁבֵּין פֶּסַח רֹאשׁוֹן לַפֶּסַח שֶׁנִּי דִּין הַבְּקוֹר, וְע"י מִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה שֶׁם, לִפִּי שֶׁפֶּסַח קְרָבָן יַחֲדִי הוּא וְקְרָבָן יַחֲדִי אֵינּוּ טִעוֹן בְּקוֹר, אוֹ שֶׁמִּ"הוּזָה" נִתְמַעַט אִף פֶּסַח דּוֹרוֹת. מִרְכַּה"מ שֶׁם ב' הַרְמַב"ם, וְע"שׁ בִּפ' הַסּוּגִיא בִּפְסָחִים שֶׁפֶּסַח שֶׁנִּי ר"ל פֶּסַח דּוֹרוֹת. אֲבָל מִהַלִּימוֹד שֶׁבַּפַּהֲמ"שׁ עֲרַכִּין מִבְּמוֹעֵדוֹ מִשְׁמַע שׁוֹבֵר שֶׁם שֶׁאִף פֶּסַח דּוֹרוֹת צָרִיךְ בְּקוֹר ד' יָמִים. **קרבנות המוספים**, אִף שֶׁהֵם קְרָבָנוֹת צְבוֹר, אֵינֶם צָרִיכִים בְּקוֹר אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם שַׁחֲטָהּ רֶשֶׁב"א מִנְּחוֹת מַט ב ד"ה לַעֲלוֹם; רֶשֶׁב"א מִנְּחוֹת שֶׁם, שֶׁהַכְּתוּב: תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בַּמוֹעֵד, אֵינּוּ מוֹסֵב אֵלָּא עַל הַתְּמִיד, וְלֹא עַל כָּל הַמוֹעֲדוֹת הַכְּתוּבִים אַחֲרָיו. / וְהֵנָּה הַתְּמִידִים צָרִיכִים לְהִיט מִבְּקָרִים אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם, הֵיט תְּמִיד בְּלִשְׁכַּת הַטְּלָאִים לֹא פָחוֹת מִשְׁשֶׁה טְלָאִים מִבְּקָרִים מִשְׁנֵה עֲרַכִּין יג א; רַמְבַּ"ם תְּמִידִין וְמוֹסְפִין שֶׁם, שֶׁבִּיּוֹם הָרֹאשׁוֹן לַחֲנֻכָּה הַמְּזֻבָּח נִתְּנוּ שֶׁם - לְשִׁיטַּת הַסּוֹבְרִים שִׁיּוֹם הַשַּׁחֲטָה הוּא בְּכָלֵל אַרְבַּעַה הַיָּמִים - שֶׁשֶּׁה טְלָאִים מִבְּקָרִים אַרְבַּעַה יוֹם קֹדֶם לָכֵן, וְנִטְלוּ בִּיּוֹם רֹאשׁוֹן שְׁנִים לַתְּמִידִים וְנִתְּנוּ שֶׁם שְׁנִים אַחֲרֵים וּבִיקְרוֹם, וְכֵן לַעֲלוֹם כָּל יוֹם נִטְלִים שְׁנִים וְנִתְּנוּ שְׁנִים, וְנִמְצָאוּ כָּל הַתְּמִידִים מִבְּקָרִים אַרְבַּעַה יָמִים קֹדֶם שַׁחֲטָה עַד יוֹם הַבְּקוֹר וְיּוֹם הַשַּׁחֲטָה, וְלַהֲסוֹבְרִים שֶׁאֵין יוֹם הַשַּׁחֲטָה בְּכָלֵל, נִתְּנוּ בִּיּוֹם הַחֲנֻכָּה שְׁמֵנָה טְלָאִים, אֵלָּא שֶׁלֹּאֲחֲרֵי שֶׁשֶּׁנְּטְלוּ בְּכָל יוֹם שְׁנִים לְהַקְרִיבָה נִשְׁאָרוּ בְּלִשְׁכָּה שֶׁשֶּׁה מִבְּקָרִים.**

אמירת סליחות ארבעה ימים לפני ראש השנה

קרבן זה, עכ"ז יש לקרבן פסח דין קרבן ציבור הוא ובא בכנופיא וזה הטעם של קרבן תמיד כי גם דבר שבא מיחידים אבל זה בא בכנופיא מצריך ביקור וזה נחשב כמו קרבן צבור, לעומת זאת פסח שני שבדרך כלל מביאים רק כמה אנשים שלא הקריבו בפסח ראשון **דינו כמו קרבן יחיד** ולא צריך ביקור.

מובא במשנ"ב סימן תקפ"א ס"ק ו' שנהגו להתחיל לומר סליחות לפחות ארבעה ימים קודם ראש השנה, שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ממנו ארבעה ימים קודם הקרבה, ובכל הקרבנות בפרשת פנחס כתוב "והקרבנות עולה", ובראש השנה כתוב "ועשיתם עולה", ללמד שבראש השנה יעשה אדם עצמו כאילו מקריב את עצמו, ולכן קבעו ארבעה ימים לבקר כל מומי חטאתו ושוב עליהם, וכן מצינו בגמ' בראש השנה דף ט"ז "למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני".

בס' "שלחן רבי אליהו ברוך" (פינקל) כתב דהנה עניין ביקור בקרבן שידע האדם אם יש בו מומין או לאו, היה ראוי להתקיים ע"י לימוד המוסר וחשבון הנפש, וצריך ביאור מה ענינו לאמירת הסליחות. אכן נראה דבאמירת הסליחות יש בזה ענין של טהרת המומין, וכמו שכתב המאירי בחבור התשובה (פרק ב אות א) דענין אמירת הסליחות הוא לבקש על טהרת הלב, וכמבואר בסליחות של ערב ר"ה (סליחה כ"ד) הכונו בלב גבר [ר"ל לב טהור], תם החזיקו, תחן הפיקו, נשקו בר, ע"כ, ור"ל החזיקו מצוות ד' בתום לב, והוציאו תחינה מפיהם שהקב"ה יטהר את לבבנו, בבחינת לב טהור ברא לנו א-לוקים וגו'. [וידועים הדברים שאמר רבינו ר' אלחנן ה"ד, שבשעה שנהרגים על קידוש ד' צריכים להשתדל שיהיה המחשבות זכות וטהורות, בכדי שלא יהיה פסול בהקרבן]. נמצינו למדים, שכל ענין אמירת הסליחות קודם ראש השנה ובעש"ת הוא כאדם החרד וירא מהדין, ומחפש מומי נפשו למען יטהר לבו כנ"ל, ואין שום טעם באמירת סליחות כמשא וכעול על צווארו כאדם שמחפש לגמור ולהפטר, אלא כאדם הדואג מן הדין ומחפש לנקות עצמו לזכות בדיו, וכבר כתב ביסוד ושורש העבודה (שער המים, שער י' פרק ה'), ששואלים לאדם אמרת סליחות והוא אומר הן, ולא שם על לבו שלא סוף דבר לומר סליחות אלא צריך שהקב"ה יאמר סליחות עיי"ש, ועל כן אין ראוי להתבטא ולומר אני הולך לומר סליחות, אלא לבקש סליחות, והקב"ה יאמר סלחתי.

הנושאים הבאים:

בשלח- כתיבת השירה וקריאתה, אז ישיר משה (ט"ו א')

יתרו- הפסקה

משפטים- גניבה, תמצא בידו הגניבה (כב ג)

תרומה- מלאכת ת"ח, ועשו ארון (כ"ה י'), מכאן שבני העיר מחויבין לעשות מלאכת ת"ח (יומא ע"ב ב')

תצוה- מצות משלוח מנות, ענינא דיומא.

כי תשא- הפסקה

נאמר בפרשת בא (שמות י"ב י"ג) "דברו אל כל עדת בני ישראל לאמר בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית" (ושם) בפסוק ו' נאמר "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה". וכתב רש"י שבשני פסוקים אלו נאמרו שני דינים, דבפסוק ראשון נאמר דין לקיחה בעשור, והפסוק השני "והיה לכם למשמרת" והוא דין ביקור ממנו ד' ימים לפני שחיטה. וכך משמע בגמ' פסחים צ"ו דדין לקיחה בעשור נהג רק בפסח מצרים ואינו נהג בפסח דורות משום שכתוב "בעשור לחודש הזה" זה ולא לדורות, אולם דין ביקור ד' ימים נהג אפילו בפסח דורות.

כמו"כ נאמר רק בקרבן תמיד (ולא בשאר קרבנות) שצריך ביקור ד' ימים בלשכת הטלאים וכן מובא בגמ' פסחים צ"ו ובערכין י"ג, וז"ל הגמ' בפסחים "בן בג בג אומר מנין לתמיד שטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה שנאמר "תשמרו להקריב לי במועדו" ולהלן הוא אומר "והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר", מה להלן טעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה אף קרבן תמיד טעון ביקור ד' ימים לפני שחיטה". כמו"כ מובא בגמ' סוכה מ"ב שביקור ד' ימים בקרבן תמיד הוא מעכב, וז"ל הגמ' "אמר רבי יוסי בשוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו בשבת חייב חטאת וצריך תמיד אחר". וכתבו התוס' (שם) שאף אם נמצא הכבש תם חייב חטאת משום דתמיד טעון ביקור ד' ימים (דאם הוא בעל מום בלא"ה חייב). לכאורה מדברי הרמב"ם בפ"א מהלכות תמידין ומוספין הלכה ט' משמע שהביא דין ביקור לקרבן תמיד אך לא כתב שהוא מעכב, וכ"כ באור זרוע פסחים רס"ז שאינו מעכב בקרבן תמיד.

ולכאורה פשוט דכל הדין ביקור הוא משום החשש של מום דחוששין שמא יש בו מום ובעל מום פסול להקרבה, וגם על השוחט בע"מ חייב משום בל תשחטו כמבואר בתמורה ד"ו, ובכל מקום שנזכר בש"ס **ביקור** כתב רש"י דהוא משום מום כמובא בגמ' במנחות מ"ט "אין פוחתין טלאין מבוקרין וכו'", וכתב רש"י מבוקרין בלא מום שצריך לבדקן שלא יהיה בו מום, וכן כתב בערכין י"ג ובחידוש רבינו גרשון "המבוקרים ממום", וכן משמע בירושלמי ביצה פ"ב ה"ד בעובדא דבבא בן בוטא "שלח והביא ג' אלפים צאן וביקר ממומין". וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה בערכין דף י"ג ע"ב וז"ל "ופירוש מבוקר ר"ל שבקר אותן ופשפש במומין להכין אותם לשחיטה" וזה תואם מש"כ הרמב"ם הנ"ל שיש דין ביקור בקרבן תמיד אבל לא הוזכר שזה מעכב.

כמו"כ כתבו האחרונים בישועות מלכו בהלכות קרבן פסח ובכפות תמרים בסוכה (שם) להעיר על דברי התוס' דאפילו אם נמצא שאין בקרבן מום ושחט רק שלא בדקו אם יש מום חייב חטאת, שהרי מבואר בפסחים ע"א ע"ב "שחטו ונמצא בעל מום חייב" וכתב רש"י "דשוגג הוא ולא אנוס דהוה ליה לבקורי ומורי בשחטו בלי ביקור, ועכ"ז אמרו ונמצא בעל מום חייב. משמע דאם נמצא תם היה פטור, וכן משמע בחידוש המאירי בסוכה מ"ב, אולם כשנדקדק בלשון המאירי משמע דיש הסבר אחר בזה וז"ל "אפילו נמצא תם לאחר שחיטה פסול משום שהרבה מומין יש שאין להם בדיקה לאחר מיתתה שסימנין עשויין להשתנות", ומשמע מדבריו דלכן אפילו נמצא תם לאחר שחיטה הקרבן פסול משום דבסימנין עשויין להשתנות לאחר שחיטה וחוששין שמא היה מום קודם שחיטה, ורק עכשיו לאחר שחיטה אין המום ניכר.

בשו"ת חתם סופר יור"ד סימן רל"ג כתב י"א אייר יום ביקור פסח שני" ומשמע שדין ביקור יש גם בקרבן פסח שני. אולם האחרונים תמהין על דבריו שבגמ' פסחים צ"ו ע"א מבואר שרק בפסח ראשון צריך ביקור ממנו ארבעה ימים אבל פסח שני לא צריך ביקור משום שדין ביקור, לגבי קרבן ציבור המובא בפסחים צ"ו ע"א נאמר בס' כמוצא שלל רב במדבר עמ' קכ"ח מביא שיש ראשונים שכתבו טעם מדוע רק בפסח ראשון טעון ביקור ממנו ולא בפסח שני, משום שדין ביקור נאמר רק בקרבן ציבור, ופסח ראשון הגם שאין זה ממש קרבן ציבור כי הרי כל יחיד חייב בעצמו להביא

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת בא תשפ"ג ♦ גליון תקי"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

מקצתו בהיתר

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (וי"ב ב)
הנה בענין עדות דקידוש החודש, ילפינן (ראש השנה כ"ב א') שעל
מהלך לילה ויום העדים מחללין את השבת ויוצאין להעיד לעדות
החדש.

ויש לדון במי שחלל שבת להעיד עדות קדוש החודש בבית דין,
ואחר כך בהגיעו לבית דין לא רצה להעיד, האם יהא לו עבירה למפרע.
ושורש הנידון, בעשה מקצת המעשה בהיתר והיה יכול להשלים,
אם לא השלים האם יש כאן עבירה למפרע.

הנה אמרינן בגמרא שבת (קל"ג ב) דאם היתה מילה בזמנה שדוחה
שבת, והמוהל לא מל את כל הערלה אלא רק מקצתו באופן שלא קיים
המצוה, מכל מקום אינו חייב כרת על חילול שבת, כיון דמצי למימר
אנא עבידי פלגא דמצוה אתן עבידו פלגא דמצוה, נפירש רש"י, דנימא להו
לכו אתם וסיימו המלאכה, ודווקא אם מל סמוך לבין השמשות באופן שלא
היה זמן לגמור הכל, בזה חייב כיון דאי אפשר היה לגמור.

ודייק מזה בחידושי הרי"ם (יו"ד סי' י"ט ד"ה אך נראה) דיש ללמוד מהכא
כלל, דהיכא שעשה מקצת המצוה באופן שהיה פנאי לגמור והיה רשאי
לעשותו, לא נעשה איסור למפרע במה שלא גמר המצוה.

ואם כן יש לדון דהכי נמי בנידון דידן בקידוש החודש לא יהא עבירה
למפרע.

אך יש לחלק דהרי כתב בחידושי הרי"ם דסברתו כיון דהוי
אתחלתא דמצוה, ואם כן יש לומר דשאני בנידון דקידוש החודש
דאכתי לא התחיל המצוה דעדות החודש.

א. אכילת מצה

הנה בנידון הנ"ל, כאשר מצוה דוחה איסור ועשה רק פלגא דמצוה,
האם נעשה איסור למפרע, מצאנו דפליגי בזה חידושי הרי"ם ובית
יצחק. ויש לדון בזה בג' גווני. [לענין אכילת מצה, לענין שחיטה בזר,
לענין מילה כהנ"ל].

חדא, יש לדון לענין אכילת מצה, באופן דעשה דאכילת מצה דוחה
איסור לא תעשה, והתחיל לאכול מצה, ואינו יכול לאכול את כל
השיעור של מצה, האם תחילת אכילתו הוה בהיתר. ובזה כתב
בחידושי הרי"ם דלא נעשה איסור למפרע.

א. עשה דמצה דוחה לא תעשה דחדש

הנה איתא בגמרא קידושין (ל"ח א') לשיטת רבי אליעזר לא אכלו חדש
עד ממחרת הפסח שהביאו הקרבן עומר. נמצא שבלי ל"ט ניסן לא
קיימו מצוות עשה דאכילת מצה.

וכתבו תוספות (שם ד"ה אקרו) דהקשה בירושלמי אמאי לא אכלו מצה
מחדש, דיבוא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה לא תעשה דחדש.

ותירץ דאין עשה דקודם הדיבור [פירוש דהעשה דמצה
נאמר קודם מתן תורה] דוחה לא תעשה דאחר הדיבור [פירוש דלא
דחדש נאמר לאחר מתן תורה] ומשום הכי לא אמרינן עשה דוחה לא
תעשה. אי נמי יש לומר דגזירה כזית ראשון אטו כזית שני. עד כאן
לשון התוספות.

ב. נשתכחו השיעורים

הנה הקשו הגאונים רבי יונתן ורבי יצחק מהמבורג (מובא במנחת חינוך
מצוה ו' ד"ה ונראה) דאמרינן בגמרא יומא (פ"א) דאחרים אומרים שיעורים
[היינו שיעור כזית] בית דינו של יעבץ תיקנום, ופירש רש"י יעבץ הוא
עתניאל בן קנז, ומפרשינן בגמרא דהיינו משום ששכחו השיעורים
וחזרו ויסדום. וכדאמרינן (תמורה ט"ז א') דאלף ושבע מאות ענינים
נשתכחו בימי אבלו של משה והחזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפול.

והשתא תיקשי דנמצא כשבאו בני ישראל לארץ ישראל לא ידעו מהו
שיעור כזית, והנה בשלמא אם היתה מצה של היתר, היו יכולים לאכול
כל כך הרבה עד שיצאו מכל הספיקות ויהא ודאי כשיעור, אבל במצה
של חדש היאך מקשה הירושלמי דנימא עשה דוחה לא תעשה ויאכלו
מצה, הרי לא מצינן למיעבד כן דאולי אוכלין יותר מהשיעור, ואם כן
יש כאן לאו של חדש לאחר קיום המצוה, ולאידך גיסא אם יאכלו
פחות מהשיעור לא קיימו כלל המצוה ועברו על איסור חדש, דאסור
אף בפחות משיעור שהרי חצי שיעור אסור מן התורה, ואם כן לא
יכלו לאכול מצה של חדש ומאי מקשה הירושלמי, ובשלמא אם היו
יודעים מהו שיעור כזית, שפיר מקשה הירושלמי שיאכלו כזית
בצמצום ונימא עשה דוחה לא תעשה, אבל הרי נשתכחו השיעורים.

ג. אלא מוכח כלל הנ"ל

אלא כתב בחידושי הרי"ם (שם) כלל הנ"ל דהיכא שעשה מקצת
המצוה באופן שהיה רשאי לעשות, לא נעשה איסור למפרע במה שלא
גמר המצוה. ואם כן הוא הדין במצה של חדש, שפיר הקשה בירושלמי
דיאכל חדש והיינו שיקח השיעור הקטן ביותר, שאין לחוש שמא אכל
יותר מהשיעור אלא כל החשש רק שמא אכל פחות מהשיעור ועבר על
הלא תעשה שלא במקום מצוה, אך להאמור לא חיישינן לזה כיון
שהיה רשאי לאכול על מנת להשלים ובה שהפסיק לא עשה עוולה.

ד. איסור חדש בטל ברוב

אמנם לדעת הבית יצחק (שהבאנו לקמן) דפליג על החידושי הרי"ם,
וסבירא ליה דנעשה איסור למפרע כאשר אינו גומר, הדרא קושית
רבינו יהונתן ורבינו יצחק מהמבורג לדוכתא, מאי מקשינן בירושלמי
שיאכל מצה של חדש מפאת עשה דוחה לא תעשה הא נשתכחו
השיעורים. וליכא למימר כהחידושי הרי"ם שיאכל השיעור הקטן, דזה
גם כן אסור שמא הוא פחות משיעור ועובר על איסור חדש כיון שלא
גמר השיעור דמצה.

והנה במנחת חינוך (שם) כתב ליישב בשם רבינו יהונתן ורבינו יצחק
מהמבורג, דאין לחוש שאוכל יותר משיעור מכיון דאכיל פסח מצה

ומרור ובטל המצה ברוב, והא דהכזית לא בטל הוא משום דמצוות אין מבטלות זו את זו, אבל לגבי יותר מכזית שפיר בטל ברוב. ומשום הכי מקשינן דלימא עשה דוחה לא תעשה.

אך צריך עיון דאם כן אמאי משני בירושלמי דלא אכלו מכיון דלא שייך עשה דוחה לא תעשה כיון דהוה עשה קודם הדיבור, נהי דעשה דוחה לא תעשה ליתא, מכל מקום יוכל לאכול כיון דאיסור חדש בטל ברוב, דנהי דמצוות אין מבטלות זו את זו היינו לענין המצוה, אבל לענין האיסור חדש אף בהכזית גופא שפיר נימא דבטל ברוב.

ד. הואיל שיכול לגמור

הנה בחידושי הרי"ם (שם) כתב ליישב בעוד דרך, דלא שייך לאוסרו בהשיעור הקטן, דיש כאן הואיל שיכול לגמור. וצריך לומר דאע"ג דאסרינן ליה לגמור מחמת ספק איסור מכל מקום הוה הואיל.

[אך גם זה צריך עיון דאם כן במילה סמוך לבין השמשות יש כאן הואיל להצד דבין השמשות יממא, ואמאי אמרינן בגמרא שבת (שם) דבתחיל למול סמוך לבין השמשות חייב].

ב. זר ששימש בשבת

הנה מצאנו בבית יצחק דפליג על החידושי הרי"ם, ואיירי באופן שהיה לו היתר לשחוט קרבן בשבת, ולאחר השחיטה נפסל הקרבן, וכתב דאמרינן דלמפרע הוה חילול שבת.

א. זר ששימש בשבת

הנה אמרינן בסוגיא ביבמות (ל"ג ב') זר ששימש בשבת, יש כאן משום איסור זרות ומשום איסור שבת.

ומקשינן עלה, זר ששימש בשבת במאי, אי בשחיטה, הרי שחיטה בזר כשירה, אי בקבלה והולכה של הדם, הרי הוה טלטול בעלמא הוא. [ואי בהקטרה, והא סובר רבי יוסי הבערה ללא יצאת ואין כאן קרבן. ומשנינן דאיירי בשחיטת פרו של כהן גדול, וכדברי האומר שחיטת פרו של כהן גדול פסולה בזה].

ב. אין כאן משום זרות

הנה בהא דמקשינן דאי איירי בשחיטה הרי שחיטה בזר כשירה, פירש רש"י דאין כאן משום זרות.

והקשו בשער המלך (פ"ו מהל' ביאת המקדש ה"י) וברש"י (יבמות שם) אמאי פירש רש"י דהקושיא רק דאין כאן משום זרות, הרי הקושיא נמי דאין גם כן משום שבת, דכיון דשחיטה בזר כשירה אם כן לא חילול שבת.

וכתבו בשער המלך וברש"י לדייק מזה דאע"ג דשחיטה בזר כשירה, מכל מקום בקרבנות דדוחין שבת בעינן דוקא כהן, ומשום הכי פירש רש"י דהקושיא רק דאין כאן משום זרות. אך הוא חידושה רבתי ובפשוטו כיון דשחיטה בזר כשירה שרי לזר לשחוט גם בשבת.

ג. למפרע חייב משום שבת

אמנם בבית יצחק (או"ח סי' י"ב בשולי המכתב ד"ה שוב) תירץ באופן אחר, דכוונת רש"י דהקושיא דשחיטה בזר כשירה היינו רק על זרות, משום דמשכחת לה דהאי זר יהא חייב על השחיטה משום שבת, כגון שאותו זר לא רק שחט אלא גם קיבל וזרק הדם, דנהי דבהאי קבלה וזריקה ליכא חילול שבת דהוי רק טלטול בעלמא, אבל על ידי זה נפסל הקרבן דבעינן כהן בזריקה וקבלה, וממילא השחיטה לא נגמרה כיון דלא נזרק הדם, הלכך יהא חייב על השחיטה למפרע, כיון דכל היתר השחיטה רק אם יהא קרבן כשר ובלא זה אין כאן היתר לשחיטה בשבת, הלכך כיון שנפסל הקרבן נמצא דהזר חילול שבת בשחיטה.

ועל כן דייק רש"י לומר דקושיית הגמרא רק אמאי חייב משום זרות הרי שחיטה בזר כשירה, אבל אהא דחייב משום שבת לא קשיא לגמרא. והנה דינא דהבית יצחק ברור מסברא. [אך לכאורה רחוק הדבר בכוונת רש"י].

ד. פלוגתא בית יצחק וחידושי הרי"ם

מעתה לכאורה האי תירוצא דהבית יצחק פליג על האי כללא הנ"ל דחידושי הרי"ם.

דהא חזינו מדברי הבית יצחק, דנהי דשחיטת הזר בשבת את הקרבן היתה בהיתר, אך כיון דאחר כך זרק הזר את הדם, נתברר שחילול שבת למפרע וחייב חטאת. אך בחידושי הרי"ם כתב דכיון דאכילתו היה בהיתר, לא איכפת לן דאחר כך לא השלים השיעור, ולא נעשה איסור למפרע. נמצא דנחלקו בהאי כללא חידושי הרי"ם ובית יצחק.

ולכאורה יש לומר דגוונא דהחידושי הרי"ם עדיפא כיון דלעולם יכול להמשיך ולאכול, משא"כ בגוונא דהבית יצחק בזה שזרק זר את הדם, הרי כבר אי אפשר לקרבן להיות כשר דהרי נפסל הקרבן.

אבל באמת גם באכילת מצה הרי שיעור אכילת כזית רק בכדי אכילת פרס, ולאחר מכן כבר לא יוכל לאכול, ואם כן דמי גוונא דהחידושי הרי"ם לגוונא דהבית יצחק, ואם כן בעינן למימר דנחלקו אהדדי.

ה. ממילא גם אין איסור שבת

נמצא דלדעת חידושי הרי"ם דכל שעשה בהיתר ולא גמר פעולתו, לא נעשה איסור למפרע, אם כן תיקשי דברי רש"י דיבמות הנ"ל, דלהאמור לדעת החידושי הרי"ם ליכא ליישב כהבית יצחק.

ויש ליישב לפי מה שכתב בחזון איש (אה"ע נשים סי' קל"ד לדף ל"ג ב') דבאמת כיון דשחיטה בזר כשירה, גם איסור שבת לא יהא, והא דנקט רש"י הקושיא רק על זרות דאין איסור זרות, כוונת רש"י דזו הסיבה שגם לא יהא איסור שבת מפאת דאין איסור זרות.

ג. לענין מילה

אמרינן בגמרא שבת (קל"ג ב') דאם היתה מילה בזמנה שדוחה שבת, והמוהל לא מל את כל הערלה אלא רק מקצת באופן שלא קיים מצוות מילה, מכל מקום אינו חייב כרת על חילול שבת, כיון דמצוי למימר אנא עבידנא פלגא עבידו אתון פלגא, וחוקא אם מל סמוך לבין השמשות, שלא היה זמן לגמור הכל, בזה חייב כיון דאי אפשר היה לגמור. חזינו דכיון דההתחלה היתה בהיתר, לא נעשה איסור למפרע. ודייק מזה בחידושי הרי"ם דיש ללמוד מהכא כלל, דהיכא שעשה מקצת המצוה באופן שהיה פנאי לגמור והיה רשאי לגמור, לא נעשה איסור למפרע במה שלא גמר המצוה.

א. התכוון שיגמרו המילה

הנה תיקשי על הבית יצחק הוכחת החידושי הרי"ם הנ"ל. ויש ליישב דהבית יצחק איירי דוקא בגוונא דרצונו של הזר בשעת השחיטה היה לזרוק את הדם, נמצא דשחט על מנת שלא יהא הכא שחיטת קרבן. משא"כ בגוונא דמילה איירי שרצונו היה שיגמור הוא או אחרים את המילה, ובזה לא מחייבין ליה כשעשה מקצת המילה. לפי זה לדעת הבית יצחק, אם ימול לבד כשאין אחרים ומל על מנת שלא לגמור, יהא חייב כרת.

ב. אינו מוטל עליו לגמור

תו יש ליישב, דבמל על מנת לגמור ונמלך שלא לגמור ואין אחרים, נמי יהא חייב כרת למפרע, ובגמרא (שם) איירי באופן דאינו מוטל עליו לגמור טפי יותר מאחרים.

לפי זה יש לעיין דאם לא גמר המילה ויש אחרים ויודע שהם לא ימולו, חייב כרת. והכי נראה פשטא דמילתא.

ג. יודע שלא ישלים

הנה יש להקשות בעיקר הוכחת החידושי הרי"ם מהא דמילה, דהרי יש לדון לחלק דהתם במילה בשבת בעת שעשה מקצת המילה הרי היה יכול להשלים הלכך אין במעשה שלו עבירה.

משא"כ בכגון גוונא דאכילת מצה, כשאוכל השיעור הקטן במצה של חדש, הרי יודע שלא יוכל להשלים, שהרי אסור לו לאכול יותר מהשיעור הקטן, שאם יאכל יותר יש לחוש שמא אכל יותר מן המצוה, וכיון שיוודע שיאכל רק השיעור הקטן הרי אם זה פחות מן המצוה אסור לאכול.

ודמי להא דאמרינן (שבת שם) במי שמל סמוך לבין השמשות דמוצאי שבת, דכיון שיוודע שיעשה רק מקצת, יש כאן חילול שבת וחייב כרת.

ולכאורה יש ליישב, דבמל סמוך לשקיעה אינו שייך לגמור המילה, משא"כ באוכל השיעור הקטן של מצה, נהי דאסור ליה לגמור דדילמא כבר יצא, אבל מכל מקום אי אפשר לומר דאסור לו לאכול השיעור הקטן וכקושיית רבינו יהונתן, שהרי שייך שיגמור וישלים לשיעור אלא דאסרינן ליה, הלכך יש לומר דלא עבר כשאכל מקצת.

אבל באמת הא גם במל סמוך לבין השמשות, הרי בין השמשות הוא ספק יום, ולהצד שהוא יום יכול להשלים, ואם כן אמאי חייב כרת, אלא

כיון דאנן לא שבקינן ליה להשלים דשמא הוא לילה וצריך להפסיק, נוכחו דביאר הגרע"א קמא ס"י קע"ד ד"ה גס נ"ל, מקרי אינו יכול להשלים, אם כן הוא הדין באוכל השיעור הקטן של מצה של חדש, שפיר הקשה רבינו יהונתן שלא יוכל לאכול כיון דלא יוכל להשלים.

ד. העולה מן האמור

א. יש אחרים שיכולים לגמור

היכא דעשה פלגא דמצוה ודחה איסור, ויש קמן אחרים שיכולים לגמור ולא נגמרה המצוה, אינו חייב על האי איסורא. [כמבאר לעיל במי שכל רק חלק מהמילה בשבת].

ב. נמלך ולא גמרה

היכא דעשה פלגא דמצוה, ודעתו היתה לגמרה ונמלך ולא גמרה, ועכשיו אי אפשר להשלים ולא היה אחר שיכל לעשותה, האם קא עבר איסור, לא נתפרש בגמרא. ומסברא יש לומר דקא עבר איסורא למפרע על ידי שלא גמר.

[אך מדברי חידושי הרי"ם שמעינן דסבירא ליה דלא קא עבר איסור, ומדברי בית יצחק אין ראיה דעבר דיש לומר דאיירי דדוקא באופן דדעתו היתה לכתחילה שלא לגמור].

והא דאמרין (מנחות ס"ד א') בשחט הקרבן ומצא אחרת נאה הימנה שישחוט השני, יש לומר דאע"פ דעבר איסור למפרע אך מצות הדור עדיפא.

ג. מתחילה דעתו שלא לגמור

היכא דלכתחילה היתה דעתו שלא לגמור, בזה דעת הבית יצחק דעבר איסור, ודעת חידושי הרי"ם דלא עבר איסור, כיון דיכול לגמור. ומסברא יש לומר דעבר איסור למפרע, דבכהאי גוונא ליכא כח הדחיה ומתלי תלי וקאי דאם יגמור לא יעבור איסור ואם לא יגמור יעבור.

[ועיין בחידושי הרי"ם (שם) שצידד דדבריו רק היכא דהאיסור נמי רק מכח חצי שיעור דחוי לאצטרופי ובה לא אסרינן, אך צריך עיון דמכל מקום הא מתסר השתא מדין חצי שיעור, ולומר דלא שייך חזי לאצטרופי דאז יהא מצוה, אך הא יכול לצרף גם מצה שלא לשמה].

ד. אינו יכול לגמור מצד ספק

היכא דאינו יכול לגמור מצד ספק, דעת חידושי הרי"ם דחשיבא כיכול לגמור ולא יעבור איסור. ולהבית יצחק ודאי דיעבור איסור. ובה לכאורה איכא למילף מסוגיא דשבת (קל"ג ב') דעובר למפרע, למה שביאר הגרע"א (קמא ס"י קע"ד).

ה. ודאי לא יוכל לגמור

היכא דלא יוכל לגמור בתורת ודאי ומכל מקום התחיל, בזה לכולי עלמא חייב על מה שהתחיל שהרי ידע שלא יוכל לגמור.

הלכות שבת - מלאכת מלבן - ענף א'

כדי שלא יעבור על מלאכת הוצאה, הא בשערה נמי הרי עובר על מלאכת סחיטה.

והקשה השואל בדובב מישרים (ח"ג ס"י פ"ב) הרי מבואר בגמרא שבת נו' ב' דאיסי בן יהודה אומר דמאבות מלאכות ישנה מלאכה אחת שאינו חייב עליה סקילה, ומספקין על איזה מלאכה אינו חייב, והוצאה היא מהנך דלא מספקן.

ואם כן לפי זה מאי פריך בגמרא דתיפוק ליה משום סחיטה, דילמא הברייתא אתיא כאיסי בן יהודה, ולהכי עדיף להביא לה בשערה, אף דמחלל שבת באיסור סקילה דסחיטה, מכל מקום לא הוה אלא ספק איסור סקילה, דדילמא דש היא המלאכה שאינו חייב עליה, משא"כ להביא השמן בכלי, הרי היא מלאכה גמורה דהוצאה, והוה חילול שבת באיסור סקילה ודאי, דהא הוצאה היא מהנך דלא מספקן. [ובפשוטו יש לתרץ דלא מוקמין ברייתא כאיסי].

א. דש ומלבן

כתב הגאון השואל בדובב מישרים (שם) ליישב, דבסוחט יש ב' אבות מלאכות, מלבן ודש, דהרי כתבו תוספות בכתובות נו' א' ד"ה האן בשם הר"י דגם בשאר משקים אסור משום ליבון כמו במים. [וצריך עיון דלא אשכחן מלבן בשערות רק בגד]. ואם כן כיון דאסור משום אב מלאכה דשתי מלאכות, שפיר פריך הגמרא דתיפוק ליה משום סחיטה, דהרי ודאי חדא מהני שתיים היא מהנך דלא מספקן, דהרי איכא רק חדא דאינו חייב עליה. ולכן אין לקחת בשער.

ב. שני תוצאות

הנה יש לעיין במי שצריך לקצור גרוגרת משום פיקוח נפש, ויש לו אפשרות לקצור מאחד מב' עצים, באחד אם יקצור ממנו גרוגרת לא יסייע לגידול של העץ, ובהשני יסייע לגידול העץ.

האם נימא דיקצור דוקא מהעץ שלא יסייע לגידולו, דהרי איתא בריש מסכת מועד קטן (ב' ב') דהיכא דמסייע לגידול העץ חייב שתיים, משום קוצר ומשום זורע. אבל בקוצר מהעץ שאינו מסייע לגידולו אינו חייב אלא משום קוצר.

והנה למאן דאמר (רי"ן ביצה ט' ב' מדפי הרי"ף) ריבוי בשיעורים אסור מן התורה, שפיר יש לומר דמן התורה חייב לקחת דוקא מהעץ שאינו מסייע להגידול על ידי הקצירה, אבל למאן דאמר (רשב"א, מובא ברי"ן שם) דריבוי בשיעורים אסור רק מדרבנן, יש לעיין האם אמרינן דגם בכהאי גוונא הוה רק דרבנן דחשיב כריבוי בשיעורין כיון שעושה את שתיהם בפעולה אחת. או דילמא לא הוי רבוי בשיעורין, דלא אמרינן היתר דריבוי בשיעורין אלא בסוג עבירה אחת, דאז חשבינן ליה כמגדיל את השיעור בעלמא אבל בב' תוצאות אסור מהתורה.

ענף א' - הסיר כתם אחד

הנה יש לדון בהיו שני כתמים על בגד, והסיר כתם אחד, האם אמרינן דאינו חייב מכיון דהבגד עדיין אינו מתוקן,

דהנה לענין מלאכת בורר, איתא בירושלמי בשבת (פ"ו ה"ב, מובא בביאר הלכה ס"י ש"מ סע' א' ד"ה ומלקט) יש בורר צרורות מתוך תבואה כל היום ואינו מתחייב, ויש שהוא נוטל כגרוגרת ומיד מתחייב. כיצד, היה יושב על גבי כרי וברר צרורות כל היום אינו מתחייב, שעדיין נשארו צרורות בכרי ולא הועיל כלום בבירתו, נטל לתוך ידו כגרוגרת וברר חייב.

חזינן מהירושלמי דאם נשאר צרורות בתוך התבואה לא חשיב בורר, שלא הועיל כלום לתקן התבואה, שהרי עדיין יש בו צרורות.

[שמעינן מהכא דיסוד מלאכת בורר, אינו סילוק הפסולת, אלא הוא השבחת האוכל על ידי לקיחת הפסולת מתוכו. ובפשוטו היינו אף אם אחר כך יקח הצרורות שנשארו, אבל באופן פטור, כגון בשינוי, אכתי יהא פטור, אע"פ שלמעשה הוציא את כל הפסולת, מכל מקום מכיון דחלק מהם לא הוציא דרך מלאכה אלא בשינוי, פטור].

מעתה יש לדון גם לענין מלאכת מלבן, האם אמרינן גם כן לדינא דהירושלמי, דנימא דהבגד עדיין לא מתוקן.

והנה אם נימא הכי, אם כן אף כשקדע אחר כך הכתם השני יהא פטור. וכעין זה יש לדון במלאכת מבשל, כגון בבישל בן דרוסאי דבעינן שכל החתיכה תתבשל ולא רק חלק ממנו, ועיין משנה ברורה ס"י ש"ח ס"ק א', ושער הציון שם סק"ה, ובישל חלקו, ואחר כך חתך החלק שאינו מבושל, יהא פטור.

[ואם לאחר שחתך ימשך לבשל המותר, תליא בפלוגתא אם יש ביטול לאחר בן דרוסאי. ואם חתך החלק הבלתי מבושל באמצע הביטול, וממשיך להתבשל מכה הפעולה הראשונה, להסוברים דאין ביטול לאחר בן דרוסאי, יש לעיין היכי נדיין לה].

ענף ב' - מלבן ודש בפעולה אחת

הנה איתא בגמרא שבת (קכ"ח ב') דמחללין שבת לצורך יולדת, ואם היתה צריכה לשמן, חבירתה מביאה לה שמן ביד, ואם אינו יכול ביד מביאה לה בשערה [באופן שכורכת הכלי בראשה בשערה], ואם אינו יכול בשערה מביאה לה בכלי.

ופרכינן בגמרא אמאי איכא עדיפות להביא השמן בשערה ולא בכלי,

ואם נימא כהצד דב' מלאכות אם הם בפעולה אחת גם כן שייך קולא דריבוי בשיעורין, אם כן אכתי תיקשי להרשבא וסייעתו שריבוי בשיעורין דרבנן, אם כן לאיסי לא יתחייב מיתה על האב השני כיון דהוה בפעולה אחת.

ג. חצי שיעור

אבל באמת אם ריבוי בשיעורים מדרבנן, בלאו הכי לא קשה, דגם בהוצאה חשיבא כמוציא רק חצי שיעור וכן בדש, ובאף אחד מהם ליכא שיעורא.

ענינים שונים [א']

ודן ביד אליהו (להגרי"א רגולר, ח"א ס"י י"ז ס"ק ג') במי שאכל והמתין עד סמוך לזמן שיעור עיכול, באופן שאם יתחיל לברך עתה ימצא שבאמצע ברכת המזון יתעכל המזון במעו, דנימא דאינו מברך ברכת המזון משום דצריך לברך כל הברכות בתוך שיעור עיכול.

אמנם כתב בחזון איש (או"ח ס"י כ"ח ס"ק ה') דאינו כן, דהעיקר תלוי רק בתחילת ברכת המזון שיתחיל בתוך שיעור עיכול, ולא איכפת לן אם עבר שיעור עיכול באמצע ברכת המזון.

ד. לא מהני ההתחלה

מעתה לדברי החזון איש הנ"ל, לכאורה הכי נמי בנידון דידן בהסיח דעתו לפני שבירך הטוב והמטיב, אם נימא כהצד הנ"ל דאינו חוזר לראש, אם כן היינו אף אם בינתיים עבר שיעור עיכול, דמכל מקום ממשיך לברך הטוב והמטיב, דהרי שיעור עיכול תלוי רק בתחילת ברכת המזון.

אמנם לכאורה אינו כן, דיש לדון דממשיך בהטוב והמטיב דוקא בתוך שיעור עיכול. דלא דמי לדברי החזון איש הנ"ל, דהרי שאני בנידון דידן דלהצד שאומר הטוב והמטיב אף בהסיח דעתו, היינו משום דהוה ברכה בפני עצמה, אם כן לא מהני ההתחלה.

ה. תרי גווני

אך לפי זה אם בדעתו לגמור ברכת המזון ועבר שיעור עיכול לפני הטוב והמטיב, גם כן לא יאמר הטוב והמטיב, אף לדעת החזון איש הנ"ל. וזה אינה במשמע.

ולומר דיש תרי גווני, בדעתו מתחילה, מצטרף לברכת המזון, ובאין דעתו מתחילה, כגון בהסיח דעתו באמצע, הוי ברכה בפני עצמה, הוא חידושא, ויש לעיין בדבר זה.

ענינים שונים [ב']

שאמר בעשרת ימי תשובה "המלך", ואינו זוכר אם היה המלך הקדוש או המלך המשפט,

וכתב דלחד גיסא דנו דמקילין דעמד בהמלך המשפט, אך לאידך גיסא דנו דמחמירין דעמד בהמלך הקדוש.

והשדי חמד כתב דבאמת חוזר לראש, דהרי דילמא עומד בהמלך המשפט, והרי אינו זוכר אם אמר המלך הקדוש, והרי בספק אם אמר המלך הקדוש אמרינן דלא אמר, ואם כן חוזר לראש.

והכי נמי נימא בנידון דידן, דכיון דאינו זוכר אם אמר רצה אם כן חוזר לראש.

[אך שאלוני על נידון השדי חמד, דבספק השקול אם אמר רצה, הא אינו חוזר וגם יכול להמשיך, וכמו כן בספק השקול אם אמר המלך הקדוש, ולא דמי לספק היכן נמצא דחוזר לראש, אם כן בגוונו דהשדי חמד הרי ספק שקול אם אמר המלך הקדוש ולמה יחזור לראש].

הטוב והמטיב

עובדא הוה בבירך ברכת המזון ושכח לברך הטוב והמטיב והסיח דעתו, ואחר כך נזכר שלא בירך הטוב והמטיב, האם יאמר עכשיו הטוב והמטיב, או דילמא חוזר לתחילת ברכת המזון.

א. היסח הדעת מברכת המזון

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' קי"ז סעי' ה', סי' תכ"ב סעי' א') בעקר רגליו בשמונה עשרה וחיסר דבר המעכב כגון יעלה ויבוא, או אף בלא עקר רגליו אם גמר התחנונים בסוף שמונה עשרה, חוזר לראש.

מעתה יש לדון מהו לענין ברכת המזון, בהסיח דעתו באמצע ברכת המזון, מי אמרינן דהכי נמי חוזר לראש, או דילמא ממשיך מהיכן שהפסיק, דדין הנ"ל דחוזר לראש היינו דוקא בשמונה עשרה. [ועיין מה שכתב בזה רבינו בספרו בר אלמוגים על ברכות].

ב. שורש הספק

מעתה כד נימא כהצד הראשון הנ"ל דגם בהסיח דעתו באמצע ברכת המזון חוזר לראש, יש לדון מהו בהסיח דעתו לפני הטוב והמטיב.

ושורש הספק, מי אמרינן דחוזר לראש, כמו בהסיח דעתו באמצע ברכת המזון ודעתו שלא לברך יותר דחוזר לראש.

או דילמא יאמר עכשיו רק הטוב והמטיב, דהרי הוה ברכה בפני עצמה ואם כן לא מהני בה היסח הדעת.

ג. ברכת המזון תוך שיעור עיכול

הנה אם נימא דמברך עכשיו רק הטוב והמטיב, דלא מהני היסח הדעת, יש לדון מהו אם בינתיים עבר שיעור העיכול.

דהנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' קפ"ד סעי' ה') עד אימתי יכול לברך ברכת המזון עד שיתעכל המזון שבמעיו.

נרדס באמצע ברכת המזון

עובדא הוה במי שנרדס באמצע ברכת המזון של שבת והתעורר ואינו יודע באיזה חלק של ברכת המזון נרדס.

א. חוזר למקום שודאי אמר

הנה בפשוטו יחזור למקום שזוכר שודאי אמר, וכמו בטעה באמצע תפילה ואינו יודע היכן עומד, שחוזר למקום שזוכר שודאי אמר. [כמבאר בירושלמי ברכות ה' ג'].

ב. אינו זוכר הרצה

אך הכא דהוה בשבת יש לחוש שנרדס בהטוב והמטיב, והרי אינו זוכר אם אמר רצה, והרי באינו זוכר אם אמר רצה, אמרינן (משנה בחורא סי' קפ"ח ס"ק ט"ז) דמסתמא אמר כהרגלו ולא אמר רצה, אם כן מחמת דאמרינן ששכח רצה חוזר לראש.

ג. נידון השדי חמד

הנה זה תליא בנידון השדי חמד (בתשובות מכתב לחזקיהו סי' י"י) בזוכר

הגליון לעילוי נשמת

רבי עזרא ב"ר שמחה זצ"ל

נלב"ע ו' שבט

תנצב"ה

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

ה'מתפלל בבית הכנסת' וה'עובד בחברת בריןקס'

ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק מהספר 'ברכי נפש' בהבנת האדם המתפלל בביהכ"נ שצריך לידע 'לפני מי אתה עומד' וז"ל:

הזמן לי לנסוע לבית החולים "תל השומר" כדי ללוות חולה אחד. בעת ההמתנה במחלקה נכנסו לפתע שני צעירים חמושים, עם מבט נוקשה ביותר, וכשאקדחים בידיהם ניגשו אלי ואל יתר האנשים שישבו לציד, וביקשו מאתנו להסתלק מהמקום. פניהם חמורות-הסבר לא הותרו מקום לספקות; ההוראה לזוז מהמקום היא חד משמעית, ואין מקום לוויכוחים. כמובן שקמתי מהספסל וזוהי הצידה אבל התבוננתי במעשיהם. עד מהרה התברר שהשניים הם עובדים של חברת "בריןקס" המובילה כספים מהבנק המרכזי לסניפי הבנקים בארץ ובמקרה הנוכחי החליפו שני הצעירים החמושים את קופת מכשיר ה"כספומט" שעמד לשירות הלקוחות בתוך בית החולים.

לפתע התרחש לנגד עיני מחזה מדהים. בעוד השניים עוסקים בתפקידם ומחליפים את הקופה, ניגש יהודי אחד אל הצעיר החמוש, וטפח לו על גבו לאות חיבה, תוך שהוא קורא לו בלבביות: "אהרן, שלום לך, מה שלומך?" היה זה כנראה חברו הטוב משכבר השנים. עובד ה"בריןקס" לא הניד עפעף. הוא הדף את ידיו וסימן לו בידיו להסתלק מיד, ברומזו שהוא עתה בתפקיד חשוב ולא יעלה על הדעת לנצל ברגע זה את היכרותם הטובה ולשוחח בעניינים של מה בכך. מי שלא היה נוכח במקום בשעת מעשה אינו מסוגל לתאר לעצמו את קשיחותו ואימתנותו של האיש שניצב כל העת ואיבטח בנישקו את הורקת ה"כספומט". עכשיו לא מדברים, ויהי מה. רק לאחר שסיים את הורקת הקופה, ניגש אל החבר, התנצל על כך שלא היה באפשרותו להפסיק, והחזיר לו שלום.

חשבתי לעצמי: איזה פרק מוסר מאלף אפשר ללמוד מכך! וכי כשיהודי מגיע לבית הכנסת כדי לשפוך את שיחו לפני המקום ברוך הוא, הוא אינו בתפקיד? אם כן, מדוע כאשר ניגש אליו ידו הטוב באמצע התפילה ושואל אותו "מה נשמע", הוא משיב בשמחה ובחפץ-לב? וכי התפקיד המוטל ברגע זה על המתפלל הוא פחות-ערך מתפקידו של עובד חברת "בריןקס"? מדוע אותה רצינות הנראית על פניו של מוביל-הכספים לא תיראה גם על פניו בעת התפילה, או בעת שאנחנו עוסקים בלימוד התורה, ורוכשים לעצמנו זכויות שערך לא יסולא בפז, שגם אלף אלפי אלפים של דינרי זהב ומרגליות לא ישוו בהן? והרי גם פסוקי דזמרה חייבים להאמר כמנהג מרגליות! מדוע התרגלנו להקל כל כך בשיחה בטלה בעת לימוד התורה, ובתוך ארבע אמותיו המקודשות של בית הכנסת? האין זאת בגלל שערך התפילה אינו עומד לנגד עינינו בבואנו להתפלל? אם נכיר את גדלות התפקיד המוטל על כתפיו של יהודי בעת התפילה, נתנהג לכך בהתאם...

יש הורים הטוענים שלחנך ילד שלא לדבר דברי חולין בבית הכנסת, זו היא גזירה שהחניך לא יוכל לעמוד בה... והאמת היא, שהדברים אינם נכונים כלל וכלל. אדרבה: הזמן הכשיר ביותר לכך הן שנותיו הראשונות של הילד, אז הוא מוכן לקלוט כל דבר שיאמרו לו. הבעיה מתחילה כאשר מצווים עליו לא לדבר, ומדגימים בפניו את ההיפך הגמור. אם האבא מדבר עם כל מי שניגש אליו, מדוע שהבן הקטן יסתום את פיו? כדאי לזכור שכאשר אדם מנצל את ארבעת כתליו של בית הכנסת רק לתפילה ולתורה, תפילתו נשמעת יותר טוב, ויש לה סיכויים רבים להתקבל לפני שומע תפילה. הסיבה לכך, כותב החיד"א, שאם אדם אינו מדבר דברי חולין בביהכ"נ, אזי לכל מילה של תפילה שהוא מוציא יש משקל-יתר.

בירורי הלכה

בענין איסור להיכנס לביהכ"נ מפני החמה והגשמים

א] נפסק בשו"ע סי' קנ"א סעיף א' דבתי כנסיות ובתי מדרשות אין נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ובמשנ"ב סק"ד כתב דבזה לא מהני שיקרא או ישנה מעט בכניסתו, ולא דמי למש"כ שם דאם רוצה לקרא לאדם הנמצא בביהכ"נ יקרא איזה פסוק וכדו' ואח"כ יקרא לו, דהכא יש לו עיצה לינצל מהגשמים ע"י שיכנס לבית של חול, ולכך לא הותר לו ליכנס לביהכ"נ, משא"כ כשצריך לקרות לחבירו דא"א שיקראנו אם לא שיכנס לביהכ"נ, בזה הותר לו ליכנס ע"י שיקרא או ישנה מעט. ועיי"ש בשעה"צ שהביא הוכחה נפלאה לחידוש זה, מהא דאיתא בגמ' מגילה כח: דרבינא ורב אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלו שאליתא מרבא, אתא זילחא דמיטרא, עיילי לבי כנישתא, אמרי האי דעיילין לבי כנישתא לאו משום מיטרא אלא משום דשמעתא בעא צילותא כימא דאסתנא. הרי דלולא הסברא דשמעתא בעא צילותא ה' אסור להם ליכנס לביהכ"נ מפני המטר, אף שלמדו באותו זמן, ובהכרח דלא מהני מה שלומד כדי להתיר ליכנס לביהכ"נ לינצל מן הגשמים.

ושאלו בבי מדרשא, האיך הדין בדבר המצוי לפעמים שאדם הולך בדרך ולפתע התחילו גשמים לירד, ורוצה ליכנס לביהמ"ד ולעסוק בתורה עד שיפסקו הגשמים, האם נימא שרשאי לעשות כן דהא כעת רוצה ללמוד, ושמעתא בעא צילותא, ואין זה כמו אמירת פסוק או משנה שזה דבר שניתן לעשותו אף בחוץ תחת הגשם, או דכיון דכל סיבת כניסתו היא מחמת הגשמים הרי זה בכלל האיסור ליכנס לביהכ"נ מפני הגשמים.

ומסתבר מאד לומר דכיון שלמעשה הוא מתכוון ללמוד באותו זמן, ולזה שפיר נצרך לו ליכנס לביהכ"נ משום דשמעתא בעא צילותא, אזי הדבר מותר. וא' הלומדים שיחי' הוסיף בזה טענה אלימתא, דהא אילו יכנס

תחילה תחת איזה מבנה אחר לינצל מהגשמים, ואח"כ יעבור משם לביהכ"נ כדי ללמוד בינתיים, הלא אין בזה שום פקוק, דהא בלא"ה כבר ניצל מהגשמים וכל ביאתו לביהמ"ד היא כדי ללמוד, וא"כ אפוכי מטרותא ל"ל, ושפיר יוכל ליכנס מיד לביהמ"ד.

[והנה ברוב בתי הכנסת בזמנינו אין שייך כלל האיסור ליכנס מפני הגשמים, כיון שיש שטח מקורה מחוץ לביהכ"נ עצמו, ונמצא דכשנכנס לאותו שטח כבר ניצל הוא מן הגשמים, ומה שממשיך ונכנס לביהכ"נ אין זה לינצל מן הגשם, אמנם במקומות שנכנסים באופן ישיר מהחוץ לתוך היכל ביהכ"נ שייך ענין זה. וכן מצוי הדבר בתקופת הקיץ שרוצה ליכנס לביהמ"ד הנמוג כדי לינצל מהחום, דבפשוטו ה"ז בכלל "בחמה מפני החמה" שאסור.]

ב] הנה כבר הבאנו שהמשנ"ב ביאר הא דלא מהני להתיר ליכנס מפני הגשמים ע"י שיאמר איזה פסוק או משנה, כמו ברוצה לקרות לחבירו, משום דהכא יש לו עיצה אחרת שיכנס לבית של חול ולכך לא הותר לו. ולפי"ז לכאורה היכא שאין לו כאן בית של חול איה"נ דהא מותר.

ויש להעיר דלכאורה ה' ניתן לבאר באופן אחר, דהנה המחבר כתב בזה"ל, ואם צריך ליכנס בהם לצרכו כגון לקרוא לאדם, יכנס ויקרא מעט או יאמר דבר שמועה ואח"כ יקראנו. ובמשנ"ב שם הביא מהאחרונים לבאר דאין לו להקדים לקרות לחבירו קודם שיאמר הד"ת, דאזי יהא נראה שאמירת הד"ת הוא רק טפל. והשתא י"ל דזהו הסיבה שאסור ליכנס לביהכ"נ מפני הגשמים אף אם יאמר פסוק, משום דתיכף כשנכנס הוא כבר ניצל מהגשמים קודם שיאמר הפסוק, וכל ההיתר הוא כשאומר הפסוק קודם שעושה את צרכו.

אלא שיש לדון בזה אם אכן שייך גם כאן לומר שנראה שאמירת הפסוק היא רק טפל, דאפשר שכיון שכך היא הצורה שנכנס ואומר פסוק א"כ אין בזה חסרון, אף שההנאה שניצל מהגשם קדמה לקריאת הפסוק. גם י"ל"ע כשאומר הפסוק בזמן שנכנס, והוא תרוייהו בב"א דאולי שפיר דמי בכה"ג.

ובאופן נוסף הי' אפשר, דש חילוק מהותי בין האיסור ליכנס מפני החמה להאיסור ליכנס כדי לקרות לחבירו, דכשקורא לחבירו הלא אינו משתמש כלל בביהכ"נ, דהביהכ"נ אין מועיל לו כלום, ושפיר הי' יכול לפנות לחבירו היושב באותו מקום אף אם לא הי' בנוי כאן ביהכ"נ, רק דכיון שאין זה מכבוד ביהכ"נ שנראה שנכנס לצרכו משו"ה אסור, ולכן מותר ע"י שיאמר איזה פסוק דבזה כבר לא יהא נראה שנכנס לצרכו [כל' המחבר], משא"כ לגבי האיסור ליכנס מפני החמה והגשמים דכאן הי' איסור בעצם משום שמשמש בביהכ"נ לצורך עצמו, דהא הוא נהנה מעצם המבנה, ולכן לא מהני שיאמר פסוק, דהא הביהכ"נ אין מועיל לזה כלום, ואכתי נמצא דכל שימוש בביהכ"נ לצורך עצמו ולא לצורך הפסוק, ורק אם יעסוק בתורה באופן שצריך צילותא בזה נמצא שמשמש לצורך הלימוד ומותר.

ג] השו"ע שם בסעיף ה' הביא הדין שביהכ"נ אסור לעשותו קפנדריא, ובביאורו"ל כתב דאם יקרא מעט מותר. ולכא' תמוה דלפי מה שביאר המשנ"ב דלא הותר אלא כשאין לו עיצה אחרת, ולכן לא מהני להתיר ליכנס מפני הגשמים כיון שיכול ליכנס לבית של חול, א"כ האין כתב בפשיטות דמהני זה לענין איסור קפנדריא, הלא יכול לילך בדרך אחרת ולא לקצר דרכו דרך ביהכ"נ. וצ"ע.

[ואם כביאורינו הנ"ל איה"נ שכן צריך לצאת, דגם קפנדריא הי' כמו לקרות לחבירו שאינו משתמש בגוף ביהכ"נ, דאדרבה אילו לא היה בנוי כאן ביהכ"נ הי' יכול לילך בשופי, וכל האיסור משום שנראה שנכנס לצרכו ולזה מהני קריאת פסוק וכו'ל]. [הדברים נכתבו ע"י הרב צבי אשר שטיגל]

קוראים כותבים

קנ"ט "מצוה לכל מי שעוברת לפניו ללוותה עד הארון שמכניסין אותה שם". ובמ"ב כ' "וכן כשמוציאין מההיכל מצוה ללוותה עד הבימה". ובמק"א כ' שסמכו בזה על קרא "אחרי ד' אלוקים תלכו". וא"כ מה טוב שכל אחד ההולך להראות חיבת התורה ימשיך את המצוה עד הסוף ויתן כבוד לס' ללוותה.

לכבוד מערכת הגליון 'קדושת בתי מקדש מעט'. ישר כח גדול על החיזוק בענין גדול זה. רציתי להוסיף על מה שנכתב בגליון פ' שמות בענין שלא להסב אחוריו לס'ת. ועפ"י כ' הכותב להעיר על אלו שבאים לנשק הס'ת ומסתובבים. ויש להוסיף בזה עוד הלכה שמשום מה אינה ידועה דיו. כ' ברמ"א סי'

חיזוקים בבתי הכנסת

ביהכ"נ וכולל 'נחלת משה' - המרכז ללימוד הש"ס, רח' מלצר ב"ב

כשמו של הכולל כן הוא. בכולל זה עוסקים בתורה מאות אברכים ביגיעה גדולה. וכן בית הכנסת בעצמו הינו אחד מבתי הכנסת המאד מרכזיים לאיזור כולו, ומעלה"ש עד לאחר חצות נמצאים בו אנשים הלומדים.

במקום גדול זה מאז ומתמיד מקפידים מאוד מתפללי ולומדי ביהמ"ד לשמור על 'קדושת בית מקדש מעט'. רוב רובם של האברכים מקפידים לא לנהל שיחות חולין בכתלי ביהמ"ד. כמו כן קשה למצוא אברך מתעסק בפלאפון בכתלי ביהמ"ד. בחודש האחרון פרסמו ראש הכולל הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א והמרא דאתרא הגאון רבי צבי פלמן שליט"א מכתב לתוספת חיזוק בעניין הסרת מכשיר הפלאפון מכתלי ביהמ"ד. המכתב גרם לתוספת חיזוק לאברכי הכולל ולכל באי ביהמ"ד. יה"ר שנזכה כולנו להתחזק בקדושת בית מקדש מעט.

סיפור השבוע

אביא לך גמרא, אבל לפני כן אספר לך משהו. פעם משהו בא לעשות לי פיזיותרפיה, ואותו אחד אמר לי, שברחוב הזה אין כמעט בית שאין בו משהו חולה ר"ל. אחרי שאמר לי את זה, הוא ניגש לארון, והוציא גמרא בב"ק פתח בפרק הכנסה (ס). והראה לי שכתוב, **שאם יש דבר בעיר, השטן מחביא את כליו בבית הכנסת! אם מדברים בבית הכנסת, נותנים למלאך המוות מקום שם!** אמר היהודי הזקן, "אני זורק את מלאך המוות מהבית שלי, ואני אבוא אליו אל ביהכ"נ"? אמר הרב: "עכשיו, שטיהרנו את בית מקדש מעט, סילקנו ממנו את השטן. גם אותו יהודי ישיש שוב יוכל לבוא לביהכ"נ".

מובא בספרים, שמי שמדבר בתפילה אין לו חלק באלקי ישראל! בספר המגן (אחד מהראשונים) מביא מהרוקח שאפי' ת"ח שדרכו ללמוד, אבל בשעת התפילה ובשעה שהקהל אומרים ברכו (וק"ו קדיש שקדושתו יותר חמורה) אין יכול ללמוד כי זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד. יש לאדם שק עם אוצרות, של לימוד תורה ונתינת צדקה, והכנסת אורחים וביקור חולים, והנחת תפילין, ושבת ומועד וכו'. אוצרות נפלאים טמונים באמתחתו של האדם. היצר הרע אינו טיפש. הוא מצא לו דרך יעילה ואכזרית לגנוב מהאדם ובחשאי מנקב חור באמתחתו. את כל האוצרות הוא מפיל דרך הנקב, וגונבם מן האדם האומלל. ומהו הנקב הזה? זה **העון של דיבורים בשעת התפילה**, ה' ישמור, **שבעטיו אין לאדם חלק באלוקי ישראל**, הוא מאבד את כל עולמו.

ואומר ה"עריב נחל", שכאשר אדם רוצה לבדוק היכן הוא עומד מבחינה רוחנית, שיבדוק את הדיבור שלו, ויבחן מה מצבו בזה. ה"חתם סופר" אומר, שקורח עשה ליצנות, ושאל מה דינו של בית מלא ספרים, האם צריך לשים מזוזה בפתחו. המזוזה היא רמז לפה. גם בית מלא ספרי תורה צריך מזוזה. גם אדם שלמד הרבה מאד, ואפילו אדם שהגיע לדרגת מלאך - אם אינו שומר על פיו, לא יעזור לו שום דבר.

ומביאים בשם רבי יהונתן אייבשיץ, שלדבר בשעת התפילה הוא מן העוונות החמורים, וזה פתח לטומאה. ה' יטהרנו אכ"ר. (כבוד בית ה')

מספר מזכה הרבים הרב מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א: לפני כמה שנים הייתי בבור-פארק, והוזמנתי לבית כנסת לדרוש שם.

כאשר הגעתי, הם היו באמצע קדושה, ופתאום שמעתי בחור צעיר קורא לחברו "עקב, שמעת ש... נחרדתי, באמצע קדושה מדברים!?"

מיד כשהסתיימה התפילה, ניגשתי אל הרב ואמרתי לו "עם לצים, שמדברים בקדושה (!)". יש מה לדבר בדברי תורה ובמוסר? עם טיפוסים כאלו אני מדבר בשפה אחרת לגמרי... אתה מאשר לי לדבר בשפה המיוחדת? אם כן, טוב. אם לא אני הולך, יש לי מספיק מקומות לדרוש בהם".

הרב חש שאני מזועזע וחרד. הוא אמר לי, "לשם כך הזמנתי אותך, כדי שתדבר כפי שתמצא לנכון, ויכנסו הדברים ללב השומעים".

פתחתי ודרשתי כך: לאחר מאה ועשרים שנה אדם זוכה שהבן יגיד עליו קדיש. הקדיש של הבן מציל את האבא מייסורי שאול, ומעלה אותו למעלות גדולות בגן עדן. כתוב בקדמונים, **שאם האב היה מדבר באמצע קדיש, כשהילד אומר עליו קדיש, במקום שהקדיש יציל אותו, מייסרים את האבא בייסורים עוד יותר קשים ונוראים**. על כן, יש לי עצה נחוצה בשבילכם, כאשר תכתבו צוואה תדגישו בה, **שאםםם דורשים שלא יגידו עליכם קדיש, ובמקום זה שילכו לאכול פיצה עם תוספות והרבה רוטב... בשביל מה לסבול יותר? גם ככה מידת הדין חזקה מאד, ה' ישמור**. זו היתה הפתיחה של הדרשה.

במהלך כל הדרשה, כשידברתי על קדושת בית הכנסת, שרר במקום שקט מוחלט. גם לאחר מכן, בתפילות, לא נשמע אפילו הגה אחד של דיבור.

פני הרב של בית הכנסת האירו משמחה. הוא הודה לי, ואחר כך אמר, ספק לי ספק לעצמו, **"עכשיו אפשר לקרוא לר' לייב לבית הכנסת"**. לא הבנתי את כוונתו, והוא התחיל לספר לי: "סמוך לבית הכנסת מתפלל יהודי זקן, איש תם וישר וירא אלקים. כבר זמן מה שהוא לא מגיע לביהכ"נ.

נפגשתי עם אותו יהודי לפשר הדבר, הרי הגמ' אומרת, שמי שלא בא לביהכ"נ להתפלל נקרא שכן רע. אמר לי היהודי הזקן, אתה מביא לי גמרא, גם אני

לעטר ברזיא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

האם בהן יכול לפדות פטר חמור של ישראל

האיסור לגזו הוי מכח קדושתה. ומסתברא דמחזינן דקדושה אית ב' בפט"ח, הינו משום דשייך לגבוה והיינו שבט הכהונה, דאי נימא דהוי ממונו אלא דרמיא עלי' חובת פדיון ואינו אלא איסור הנאה, מהיכי יתני יאסר לעבוד בו כיון דאין בו סרך קדושה, וסעד לזה מדברי הרב"ז ז"ל בפ"ב מבכורים הכ"ג יעו"ש.

אולם מהירט"א ז"ל בבכורות פ"א ס"ח אות ז' ד"ה וצריך, הוכיח מדברי הרשב"א ז"ל בשו"ת ח"א סי' ש"א דכתב דבהמה טהורה שהוא ספק בכור ותפס הכהן אין מוציאין מידו, אבל חמור שהוא ספק פטר חמור ותקפו הכהן מוציאין מידו, והיינו טעמא כיון דבכור הוי ממון הכהנים אבל פט"ח לא הוי ממון הכהן. וכן נקט המהירט"א ז"ל שם, והראשית בכורים ז"ל בבכורות י' ב' נמי אסיק הכי והביא מדברי האבני נזר ז"ל או"ח סי' ש"ל סקט"ז דפשיט"ל הכי.

והשאל, נלע"ד בע"ה דכבר ברור, דלהך גיסא דאין לכהנים בפטר חמור גופא אלא הפדיון ינתן לכהנים, פשיטא דאם יתן הפט"ח גופ' לכהן לאו מדי עבד, ולא קיים כלל מצות פט"ח, דהוי כנוותן בהנחה המעוברת לכהן שלכשילד הפטר חמור יפדהו בשם דפשיטא דלא מדי עבד, וה"ה דכוותה.

ומעתה צ"ע, דהרדב"ז ז"ל בפ"א דבכורים ה"ט ושם פ"ב הכ"ג נקט דכהן שתפס ספק פטר חמור מוציאין בידו דאין בו שום צד קדושה ואין בו לכהן כלום, וא"כ היאך כתב דמהני ליתן לכהן הפט"ח עצמו, וצ"ע.

[ב] תו צ"ע, דהנה בבכורות י"א א' אמר' כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר. אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן, שהרי שנינו הלקוח ישינתו לו במתנה פטור ממעשר בהמה, אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, והיינו דלא משכח"ל בשנתן השם לכהן דהרי הוי לקוח יעו"ש.

ומעתה אי נימא דגם כשנתן הפט"ח עצמו לכהן יצא ידי המצוה צ"ע, דהרי הכהן חייב לפדות הפט"ח בשם וכתבנו בבכורות כ"ב א' דגם ובהכ"ה השם אינו לקוח דהרי קודם הפד' נמי ה"ל השם של הכהן, וא"כ שפיר משכח"ל דנכנס לדיר להתעשר, ואמאי הוצרכנו לאוקומי' בספק פט"ח. והתינו לדעת התרודה"ד ז"ל דלא מקיים המצוה בזה לא קשיא, דשפיר י"ל דמתני' מיירי באופן שנתקיים מצות פדיון פט"ח. אבל לדעת הרדב"ז ודעימ' ז"ל דגם ככה"ג מקיים מצות פט"ח, קשיא טובא דשפיר משכח"ל פדיון פטר חמור שאינו לקוח.

ונלע"ד בע"ה להביא רא' לעומת דברך היחידים לש"י הרדב"ז ז"ל, ובהקדמ' ב' הקדמות. [א] דעת רש"י ז"ל בב"ק מ"ה א' ד"ה אינו, והתוס' בסנהדרין פ' א' ד"ה בשור והרשב"א

ז"ל דאם נתן הפט"ח גופא לכהן לאו מדי עבד ולא קיים המצוה, וא"כ עיקר המצוה הוא לפדותו בשם, וא"כ גם כשנתנו לכהן עדיין לא נתקיים המצוה ולפיכך צריך הכהן לפדותו, [ועי' לקמן ברא' שהבאנו בע"ה לדעת הרדב"ז ז"ל ממשנה זו], אבל לדעת הרדב"ז ז"ל דגם אם נתן הפט"ח לכהן קיים המצוה, והיינו כהנבת השפ"א ז"ל דהתורה ציותה להכניסו לרשות הכהן או ע"י שיתן הפט"ח גופא, או ע"י שיפדהו בשם והפדיון מוציא הפט"ח מרשות כהן והשהב בא תחתיו לרשות הכהן, ולפ"ז שפיר י"ל דאם נתן הפט"ח עצמו לכהן תו ליכא מצות פדיון בזה דכבר נתקיימה המצוה ע"י שנתן הפט"ח עצמו לכהן, ודו"ק.

וקשיא לי בדברי הרדב"ז ז"ל ב' קושיות עצומות.

[א] יש להסתפק, בפטר חמור קודם פדיה האם הוי ממון כהנים אלא דיכול לפדותו בשם וליתנו לכהן והחמור נעשה שלו, או דילמא גם קודם פדיה אין לכהנים בזה כלום ושייך כולו לבעלים אלא דרחמנא רמיא עלי' לפדותו בשם וליתן השם לכהן.

ונלע"ד בע"ה דדבר זה במחלוקת שנויה. דהנה החינוך ז"ל בפט"ח כ"ב כתב "וענינה הוא, שלוקח ישראל שה אחד ונתנו לכהן בפדיון בכור החמור. שהוא לשם יתרברך מן הטעם שכתבנו למעלה, והוא ברור הוא נתנו לכהן, ולפיכך פודתו הישראל ממנו. כי השם יתרברך רצה שיהיה לו פדיון בשם", ומבואר להדיא דהחמור שייך לכהנים.

וביותר יש להוכיח כן מדברי הגמ' בבכורות ה' ב' דקרינן לפטר חמור קדושת דמים, וכתב רש"י ז"ל ד"ה גלי, "בחמור דקדושת דמים הוא שאינו קדוש אלא לדמי שיפדהו". ומשמע דבפט"ח אית ב' קדושה.

וכן נראה מהא דחידש הריב"ן ז"ל במכות כ"א ב' ד"ה והן, דפטר חמור אסור בגיזה ועבודה ופליג על דברי הרא"ש ז"ל בפ"א דבכורות סי' א' דס"ל דליכא אלא איסור הנאה ולא איסור גיזה ועבודה [ונלע"ד צ"ע מדברי הגמ' במנותח מ"א דקתני הית בני שהפריש פטר חמור

דמודיעין אותו שהוא פטור ונזוז ועובר בו, דמשמע דאיכא איסור לגזו ולעבוד. מיהו י"ל דהכונה לגזו בשביל ליתנות מתניה, ואע"ג דהלשון לגזו מוכח דקאי אמלאכת גיזה, מ"מ הרי בבכורות ט' ב' איתא נמי הלשון לא תגזו בכר צאנך ועי' פ' הרא"ש ז"ל דהכונה לגזו כדי ליתנות], וטעמ' דהריב"ן ז"ל ז"ל דאסור בגיזה ועבודה היינו משום דנלמד מקרא דלא תגזו בכור צאנך' דמינה יליף ר' יהודה [בלישנא בתרא] בבכורות ט' ב' דפט"ח אסור בהנאה, וכדביאר העירך לנר ז"ל במכות כ"א ב', והיינו דהפסוק כולל בין בהמה טהורה בין בהמה טמאה, ומעתה כשם דהאיסור עבודה בכבור בהמה טהורה היינו מכח קדושתה ה"ה בכור בהמה טמאה,

בפרשתינו ציונו הבורא ית"ש במצות פדיון פטר חמור שצריך לפדותו בשם וליתן השם לכהן, ואם לא רוצה לפדות השם צריך לערוך את החמור.

והנה יש להסתפק אם נתן את החמור עצמו לכהן האם קיים מצות פטר חמור או דילמא רק אם פודה ונותן השם לכהן מקיים המצוה. ונחלקו בזה רבותינו התרומת הדשן והרדב"ז ז"ל, וז"ל התרודה"ד ז"ל בפסקיו סי' רל"ה, "דבפטר חמור גופי' לא ידענא מהיכן דייקת דיוצא אם נותן הבכור לכהן, דילמא לעולם צריך לפדות או לערוף". והמבי"ט ז"ל בקרי"ס בפ"ב דבכורים והלבוש ז"ל ב"ור"ה סי' שכ"א ס"ח כתבו דלא קיים המצוה.

אבל הרדב"ז ז"ל בשו"ת ח"א סי' תצ"ו כתב לדייק מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מבכורים ה"ד, "לפיכך אם לא פדהו נתן פטר החמור בעצמו לכהן, אסור לכהן להשתמש בו עד שיפדהו בשם ויקח השם לעצמו". ומשמע דאם נתן הפט"ח בעצמו לכהן קיים ידי המצוה ותו לא מיד, וכדבריו ז"ל נקטו הברכי וספ' ז"ל ב"ור"ה סי' שכ"א סק"ד, ומהירט"א אלגזי ז"ל בפ"א דבכורות סי' ח' אות ד' והמנח"ח ז"ל במצוה כ"ב סוף אות א'. ועי' בספר ט"ב תורה ריש בכורות דפשיט"ל להגר"מ אריק ז"ל כהרדב"ז ז"ל, ויעו"ש בהנהגות [בטל תורה ש"ל [חדש] הביאו בשם הגה"ה ר"ד"מ רבינוביץ זצ"ל ה"ל מראדמסק הלוחיט מדברי התוס' כדעת התרודה"ד ז"ל.

והמעשה ורקח ז"ל בפ"י לרמב"ם בפ"ב מהל' בכורים ה"י"ז כתב דהוא פלוגתא רש"י ז"ל והתוס' במנחות ס"ז א' יעו"ש.

והנה בבכורות י"ב א' תנן, "נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שפריש שה תחתיו". וכ' שם השיטמ"ק ז"ל בשם תוס' חיצוניות, דלא מבעיא לדעת ר' יהודה דפטר חמור אסור בהנאה משו"ה חייב הכהן לפדותו, אלא אפי' לדעת ר"ש דפט"ח מותר בהנאה, מ"מ חייב הכהן לפדותו ועובר בכל רגע שאינו פודהו יעו"ש.

והנה השפ"א ז"ל בבכורות ט' ב' ד"ה תוס' כתב וז"ל, "משמע דבאמת הבכור של הכהן רק שצוה הקדוש ברוך הוא לאהרן שיקח פדיון חמשה סלעים, וכן שה לפדיון פטר חמור. וא"כ כל הפדיון הוא כדי להוציא את הכהן וכו', א"כ כיון דמספק א"צ ליתן לכהן ממילא א"צ לפדותו כלל. ולפ"ז י"ל דבנותן גוף הפטר חמור לכהן א"צ שום פדיון וספ' עריפה, והא דקי"ל דגם כשנתנו לכהן צריך הכהן לפדותו כדלקמן (י"ב) היינו למ"ד דמחיים נאסר אבל למ"ד דשרי מחיים י"ל דא"צ שום פדיון כמ"ש.

ונלע"ד בע"ה דנדון זה תליא בפלוגתא התרודה"ד והרדב"ז ז"ל הנ"ל, דלדעת התרודה"ד

תגובות והערות ניתן לשלוח למייל m0583287000@gmail.com או לפקס: 02:5667027 ואנו נשתדל להביאם קמיה מרן האדמו"ר שליט"א

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

בא – תשפ"ג

ביזת מצרים וביזת הים

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. [בא יא, ב]
דבר נא באזני העם כו' גמרא ברכות ט' אין נא אלא לשון בקשה כן כל יאמר אוהו צדיק אברהם ועבדו וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם, וכל הבא אל תוכה יתמה הלא לולא אמירת אאע"ה עליו ית"ש לקיים הבטחה. ופי' הגאון ר' שאול מאמשטרדם דנודע דבזה הים ה' גדול מביזה נצרים כ"פ רש"י על הקרא בש"ש תורי זהב נעשה לך כו' א"כ לקיום הבטחות יתכן ה' די בביזה הים אמנם מבואר בש"ס שבת ס"ג כלל גדול אמרו בשבת כו' ופריך בגמ' גדול מכלל דאכא קטן וכן כאן אחר שאמר הקב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול נכלל דאיכא קטן וזה ביזה מצרים לכן דבר נא והבן.
והגאון כו' ר' יצחק אלחנן מקאוונא זצ"ל פי בהקדם לפרש המדרש נחית בחסדך זו ביזה מצרים נהלה בעוץ זו ביזה הים ויל"פ עפ"י מאחז"ל בתענית שאסור להנות ממעשה נסים ויקשה איך נהנו מביזת הים שהי' ע"י נס

ו"ל דבאמת לא נהנו מביזה הים רק נדבו כל הזהב מביזת הים למקדש וזש"א נחיה בחסדך כלומר מה שהי' בדרך חסד ודרך הטבע וזה ביזה מצרים עם זו גאלת אוהו ביזה ה' להם לעצמן אבל נהלת בעוץ בגבורה ויד הגדולה ושדוד הטבע וזה ביזה הים אל נוח קדשך נדבו למשכן. ומעתה אלו לא ה' להם רק ביזת הים לא ה' לישראל שום הנאה יען שהוא מעשה נסים וע"כ דבר נא וישאלו ממצרים שלא יאמר אאע"ה ועבדו קיים בהם עצמם ואח"כ יצאו ברכו שלא קיים בהם כי לא נהנו ממנו. (רבי יוסף חיים הכהן וויס בס' מגד ירחים סטו מרה תרפ"ח)

איזה מצה לאכול ומה לתת לאחרים

שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השבע. [בא יב, טו] בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. [בא יב, ח]

שני פסוקים סמוכים אחד לשני בראשון כתוב מצת חסר ובפסוק השני כתוב מצות מלא בוא"ו.

פרנסי העיר קובנא פנו אל רבם בשנת בצורת על היוקר ועל מצבם הקשה על מיעוטי היכולת הרב היה ר' יצחק אלחנן ספקטור ז"ל האזין הרב לטענות פרנסי הקהילה והשיב אם המצב קשה כפי שתיארתם אכנס את בית הדין ואציע להתיר השתא קטניות בפסח צהבו פניהם על הפרנסים מעתה אמרו יוקל על הקהלה לספק אוכל בחג הפסח לחיילים היהודים החונים בתחומי העיר שהקהלה חייבת במזונם נרתע הרב ואמר לא סיפרתם לי שהבעיה נוגעת לחיילים בקשר אליהם נוציא ספר תורה ונראה מה אומרת תורתנו הקדושה במקרה זה הרב פתח את התורה בספר שמות פרק י"ג פסוקים ו' ז' והסביר אין זו טעות ואין זה מקרה אלא שהתורה מלמדת אותה כיצד להתנהג שבעת ימים תאכל אתה מצת חסר דהיינו קטניות.

ואילו מצות יאכל את אלה שאנו מצווים להאכל כגון החיילים או האסירים את אלה מצות יאכל להם נפסק מצות מלא ולא קטניות לכל יישר לבם ויחשדו שהקהלה מאכילה אותם חס וחלילה מאכלי חמץ. (רבי פינחס מילר אוצר מרגליות ח"ב עמ' שנ)

איזה ישראלים נשארו במצרים

ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. [בא יב, מא]

ברבינו יונה בסנהדרין נט, א כ' אהא דכתיב שם דגיד הנשה נאמר לישראל ולא לב"נ, כיון דלא נשנה בסיני.

ויל"ו ואין לנו אלא גיד הנשה ואליבא דר"י איכא למתמה היכי קרי ליה לג"ה נאמרה לב"נ ולא נשנית בסיני דהא מעיקרא לבני ישראל בלחוד איתמר דהא כתיב ע"כ לא יאכלו בני ישראל את ג"ה אבל שאר ב"נ שאינן בכלל בני ישראל אינן בכלל האיסור וכיון שכן אפי' אם שנאה הכתוב לא היה בדין לחייבם ויל"א דודאי אין ב"נ בכלל ומיהו נאמר לבני ישראל שנשתיירו במצרים ועמדו שם והולידו בנים ולא רצו לקבל עליהם מצות שאם נאמרה בסיני לזה ולזה נאמרה ואותם בנים שהולידו אותם משומדים מצווין. ג"ה אבל אם לא נאמרה בסיני לישראל נאמרה כלומר לאותם שקבלו תורה בהר סיני אבל לאותן שלא קבלו עליהם מצות אינו וכו' וביאר בזה ידידי הרה"ג ר' משה קרמר שליט"א לכאן' איזה ישראלים שנשארו במצרים, הא כל מי שלא רצה מת בחושך, וביאר עפ"ד המהר"ל דיסקין כאן דכ' דחתן ואבירים היו משוטרי בני ישראל, וכיון שהכו אותם המצרים זכו שלא מתו במכת חושך אפי' שלא רצו לצאת, והם נסעו עם פרעה לקר"ס כדי להלחם עם ישראל, ושם חזרו בתשובה. ומעתה ביאר ידידי הנ"ל דבני דתן ואבירים הם לא רדפו אחרי בני ישראל, ויתכן שהם נשארו במצרים והולידו בנים אחריהם, ועל"ז דיבר הרבינו יונה, ודפח"ח.

חליץ תפילין במי שברך

והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים. [בא יג, טז]

פעם הלשינו על הרב ר' יצחק אלחנן מקובנה שביום הולדת של הקיסר המנהג הוא לעשות מי שברך בבית הכנסת לכבוד הקיסר לפני שפתחו במי שברך חליץ הרב ר' יצחק אלחנן את תפיליו ובוזה הראה קלות ראש וזלזול לקיסר באו מטעם הממשלה לחקור בדבר.

הרב ר' יצחק אלחנן הצטדק כלחהל חז"ל אומרים שבשבת ויום טוב לאו זמן תפילין תפילין מניחים רק ביום חול כי תפילין המה אות ליהדות ושמחה לישראל אבל היות ששבת וחג המה בעצמם ימי שמחה ובעצמם האות אין צריכים להוסיף אות על אות ולא מניחים תפילין בשבת ובחג כמו כן יום הולדת הקיסר הוא יום חג ואות ואצלי יום טוב, אני בכונה חולץ את התפילין בעת המי שברך כי הם אצלי כמו שבת ויום טוב שפטורים מלהניח תפילין תשובה זו הניחה את דעת החוקרים (ר' אברהם ענגעלשער אוצר היהודי עמ' 90. גן יוסף לבעל הפרדס יוסף או' תתרא)

התפילין מדברים

והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים. [בא יג, טז]

איתא בגמ' ברכות ו, א הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו אמר ליה ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל אין דכתיב את ה' האמרת היום (וכתיב) וה' האמירך היום אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ובתוס' מי כעמך ישראל - זה שישד הפייטן (ביום א' דפסח) טוטפת כלילו גדלי.

שמעתי בשם הגאון הגדול ר' יצחק אלחנן ז"ל מקאוונא שפירש שהיה קשה לתוס' על מה שכתוב בתפילין של הקב"ה מי כעמך ישראל והיה ראוי שיהיה כתוב מי כעמי ישראל' כיון שהקב"ה בעצמו משבח את ישראל כן בתפילין שלו. ולזה כתבו התוס' שהפייטן מתרץ את זה במה שאמר טוטפות כלילי גדלי' שרצונו לומר שהתפילין של הקב"ה המה אומרים כן להקב"ה מי כעמך ישראל ולזה אמר הפייטן טוטפות כלילי גדלי, שהתפילין מגדלין אותו והמה מדברים כן לפני הקב"ה ולכן שייך שפיר הלשון מי כעמך ישראל בלשון נוכח. (הגאון רבי יונתן שטייף זצ"ל בס' חדשים גם ישנים שם או' קפג)

יום היארצייט – של מרן הגאון רבי צבי רבינוביץ זצ"ל – רבה של קובנה – ב' שבט תר"ע

תולדותיו בקצרה

רבי צבי הירש רבינוביץ נולד לרבנו יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל בשנת תר"ח בשמשו ברבנות נישעו. הוא היה תלמיד מובהק של רבנו ויד ימינו. מאחר ולא רצה ליטול על עצמו עול רבנות, החל לעסוק במסחר אולם לאחר שנתמוטטו עסקיו נאלץ לקבל על עצמו את רבנות מיטאו שבפלך קורלנד.

לאחר מכן נתמנה למו"ץ ומגיד משרים בוילנא. והיה נחשב לדרשן גדול, בעת שנפטר הגדול ממנו נקרא להספדו וכן הספיד את הבית הלוי ועוד, וכן בזמן המחלוקת בישיבת וואלוזין נקרא ע"י הנצי"ב לשאת דברים להשקיט את המחלוקת.

כמו"כ עמד בראש כולל קובנה בראשית הקמתו.

היה גאון עצום בתורה רוב כתיביו וחיבוריו אבדו, ורק כמה תשובות בהלכה ממנו נדפסו בחיבורו של רבנו עין יצחק חלק ב. השתתף לצד אביו באסיפות בפטרבורג בשנים תרמ"א תרמ"ב ותרמ"ז. ובשנת תרנ"ד נסע לאסיפת הרבנים בפטרבורג במקום אביו שלא יכול היה להשתתף בה מפאת חולשתו.

נישא למרת חיענא בת רבי מאיר סאלץ מהעיר סלצניק שבמחוז וילנא. שם למד בצוותא עם הגאון ר' יצחק לפמן שערשבסקי זצ"ל שהיה אח"כ אב"ד בכמה ערים. לאחר פטירתה נשא לאשה בשנת תרנ"ה את מרת הענא בת רבי יחזקאל ראטנער מהורודנא.

לאחר פטירת אביו רבי יצחק אלחנן מילא את מקומו כאב"ד קובנה עד פטירתו ביום ד' ב' שבט תר"ע.

ונקבר סמוך לקברו של אביו זצ"ל בבית קברות הישן בקובנה.

וכשצץ איום על בית הקברות הישן בקובנה, דאג הגאון רבי פנחס טייץ והעביר את עצמות הרב יצחק אלחנן ספקטור ובנו לבית הקברות באלקסט שליד קובנה.

בנו יחידו היה הרה"ג ר' אברהם אהרן רבינוביץ זצ"ל שכינה כמנהל כולל קובנה

חתניו: ר' חיים לייב שיינפינדל מ'וויטעבסק'. [שאר חתניו אינם ידועים לנו]

שקידת התורה

מתאר הגאון רבי ירוחם זאב צכונביץ בספרו תורת ירוחם ח"ב עמ' ז': וכן מה שראיתי בבית רבי הגאון ר' צבי הירש בן הגאון רבינו ר' יצחק אלחנן זצוק"ל שקידתו ואהבתו לתורה אין לאל עטי לצייר.

שינה שמו לרבינוביץ

רבי יצחק אלחנן רבה של קובנה היה חשוב אצל שר הפלך ומכובד עליו. הלה היה מספר בשבחו של הרב מפסקטור בפניו ושלא בפניו משנפטר רבי יצחק אלחנן ובנו רבי צבי מלא את מקומו פ"א התייצב לפני שר הפלך ונקרא בשמו הרב רבינוביטש בנו של הרב הזקן קבלו שר הפלך בסבר פנים וסער עמו אגב שיחה שאל אותו אדוני רבין מה טעם נקרא שמו רבינוביץ והרי אביו הרב הזקן נקרא בשם ספקטור. אף אני אומר לך אדוני השר משיב רבי צבי, אבי זכרוננו לברכה שינה את שמי מאהבתו למולדת ספקטור הוא שם פולני ורבינוביטש שם רוסי. ובדרך אגב ספקטור משמעו רב ורבינוביטש בן רב. (מדר דר ח"א עמ' 46)

אמירת תהלים

הגאון רבי צבי הירש זצוק"ל היה נתון פעם בצרה גדולה ובחסדי השי"ת היתה לו ישועה גדולה והוא נחלץ לגמרי מאותה צרה. התבטא על כך אביו רבנו הנחל יצחק זצ"ל ידוע ידעתי שבעז"ה הוא יוושע זאת משום שהוא מקפיד לומר תהלים בכל יום ויום. (שיעורי משמר הלוי עמ"ס כריתות עמ' ל)

הדאגה לכל אחד

מתאר אחד התושבים: רושם מיוחד עשה עלי המ"מ דמתא הרב צבי הירש רבינוביץ בנו של הגאון ר' יצחק אלחנן מקובנה הרב חזה מלבד גדלו בתורה היח בקי בהויות העולם ומעורב בדעת עם חבריו מוחו היה חריף והגיגו ישר ובריא הוא היה מתענין בכל הנעשה והנשמע בעולם ועל הכל היה מחוה את דעתו ביתו היה בית ועד לחכמים ופתוח לרוחה לכל קשה יום ונכה רוח בו בפרק חיו הגורשים הידועים בערי הנגב ובפלך

טבריה המגורשים שהיו כמעט כולם אנשים אמידים בעריהם מלאו אז את ווילנא והרבה עמל ויגע הרב צה"ר להמתיק את מרירות מצבם הקשה ולתת להם עזרה בצר. אי אפשר לי להזכיר את שם הרב צה"ר מבלי להזכיר אפיזודה אחת פעם ישבתי בביתו ודברתי עמו ארוכות וקצרות על מצב עמנו בכלל ועל מצב המגורשים בפרט וחנה נכנסו מורי הוראה אהדים ושאלת היתר עגונה בידיהם השאלה חיתה כנראה קשה מאד, הרב צה"ר חפש בספרי הפוסקים חטט בשאלות וחשובות ולא מצא את חפסק הנכון אז פנה אל השואלים בתמימות ואמר להם בשבוע הבא אהיה בקובנה ואציע את השאלה לפני אבא שליט"א.

אני יעזוב את העיר

שמעתי מפי הגאב"ד דעיר קאוונא מרן ר' צבי ראבינאוויץ זצ"ל בדרשה לשבת תשובה וז"ל הטהור אם לא תצייתו לי ולא תחדלו לבנות בתים בשבת ע"י עכו"ם אז אהיה מוכרח לעזוב את העיר קאוונא בתור רב, ואבא הגאון הצדיק רבינו יצחק אלחנן זצ"ל כאשר היה מצוה שלא לבנות בתים בשבת ע"י עכו"ם היו שומעים לקולו ונס הגלבים המגלחים בשבת בפרהסיא היה אבא זצ"ל מוחה אותם בכל כחו והיו מקשיבים לקולו אבל לדאבוננו כעת לא הטו אוזן קשבת לקולי לא הגלבים המגלחים בשבת בפרהסיא, ולא הבונים בתים בשבת בפרהסיא ע"י עכו"ם, שכן החלטתי וגמרתי בדעתי לעזוב את העיר קאוונא בתור אב"ד אף שהוא נגד הכבוד של אבא זצ"ל עכ"ל הטהור. וכמובן כל העיר נעשה כמרקחה והפצירו את הגאב"ד הנ"ל שלא להכלימם ושלא לעזוב את העיר קובנא בתור רב. (הג"ר יעקב מסקין זצ"ל בס' סולם יעקב עמ' 7)

רחש לבי דבר טוב אמר אני מעשי למלך לשוני עט סופר מהיר. [תהלים מה, ב]

וכמו ששמעתי מהרב הגאון ר' צבי הירש מ"מ בוויילנא בן הגאון הגדול ר' יצחק אלחנן זצ"ל רב דקאוונא שאמר על הפסוק רחש לבי דבר טוב אמר אני מעשה למלך ואמר כך רחש לבי הכוונה הוא כך אנכי ישראל דבר הנצרך לי איננו צריך לפעול ולעבוד על זה רק רחש לבי צריך אנכי רק להתפלל על זה ולא יותר והדבר טוב ר"ל הדבר שאני צריך יהא טוב מעצמו כאילו עשיתי ואמר אני מעשי למלך הכוונה מזה הדבר שנצרך לי צריך אנכי רק לאמר מעשי למלך הכוונה מזה אין אני צריך לעשות ולעבוד על זה איזה עבודה ומעשה רק מעשי למלך המלך הזה הקב"ה הוא יעשה המעשה בעדי למה שאצטרך ולהקב"ה די רק בתפלה בז האבן הוא כך שדי לו רק באמירה שיתן מים והאבן היה ממלא את דבריו ונמצא בהאבן ענין סגולות רע וטוב ותפלה. (רבי מנחם מנדל ריזיקוב בס' תורה כהנים)

כוח שמירת שבת

הגה"צ ר' צבי הירש ראבינאוויץ מקאוונא ביאר את הפסוק (ישעיה נ"ו) שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע. כלומר היד ששומרת את עצמה מלחלל שבת שומרת את עצמה גם מן מעלות כל רע. (רבי אשר רזנבוים נתיבי אשר עמ' כד)

תפקיד יקירי ירושלים

ומה נמלצו דברי הגאון האמתי האב"ד דפה קאוונא שליט"א בהספדו אשר נשא בחדש תשרי תרס"ג על אחד השרידים מזקני הדור ומראשי חשובי עדת קאוונא [רבי יעקב משה כרפס] אשר כנהו בצדק לאחד מיקירי ירושלים הקדמונים בהיותו תמיד המעזר אחרי הרבנים למלאותם כח לעשות לה' בהמליצו עליו את דברי חז"ל ביומא (י"ט ע"ב) שאמרו: "מיקרי ירושלים לא היו ישנים כל הלילה (של יוה"כ פ) כדי שישמע הכהן הגדול קול הברה ולא תהא שינה חוטפתו". ובדמיון הזה היו בדור שלפנינו יקירי קהל ישראל, נעורים בעת אשר אתא לילה על צרכי הצבור ולמען ישמע הרב-הכהן הגדול מאחיו במקדש הדת, קול הברה, ולבבו יבין כי אכן יקירי הקהלה נעורים, והם מוכנים ומזומנים להשתתף עמו ולא גם הוא: אבל אם בעלי הבתים נמים שנתם המתוקה להם, והרב לבדו אשר אמנם עיניו פקוחות ולבו עת בראותו כי אין איש אתו. (ס' מחזיקי הדת להר"י לפשיץ עמ' סג – סה)

כניסת שבת ב"ב 4:47

יציאת שבת ב"ב 5:49

גיליון 38

תשפ"ג

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת בא

ביאורי תפילה - 'כל בכוריהם הרגת'

הגרש"ז אוירבך זצ"ל ביאר את השוני בין הנאמר בתפילת ערבית על מכת בכורות 'המכה בעברתו כל בכורי מצרים', ואילו בתפלת שחרית אנו אומרים 'כל בכוריהם הרגת', וצ"ב מדוע בתפלת ערבית מזכירים רק שהכו את הבכורות אך לא מזכירים שהרגוהו כמו בתפילת שחרית.

וביאר ע"פ ההקדמה למסכת 'שמחות' ו'יהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים וגו' וכתב **ביום** הכותי כל בכור אמר ר' יוחנן אע"פ שהכו אותם מכת מות בחצי הלילה, היתה נפשם מפרפרת בהם עד הבוקר. - **משל הדיוט** אומר נתת פת לנער הודע את אמו. אף הקב"ה אמר אודיע לבני המיתה המשתקת הזאת ששונאיהם היאך מתים בה אלא תשמור נפשם עד הבוקר כדי שיראו בני בשונאיהם.

לפי"ז מובן שבערב שעדיין לא מתו אומרים רק 'המכה בעברתו כל בכורי מצרים', שהיו באמצע למות. ורק בבוקר אומרים כל בכוריהם הרגת, שהרי בתחילת הבוקר כבר מתו.

שנאה בלב המצרים עד שנאמר "ויקוצו מפני בני ישראל". דכל כך היו ישראל מאוסים בעיניהם עד שכשהיה המצרי רואה אותן היה קץ בעצמו כדרך מי שרואה דבר מאוס שקץ בו, וכל זה כדי שלא יתערבו עמהם.

לפי זה מיושב מה שפסוק זה ש"הפך לבם לשנוא עמו" כתוב בפרק ק"ה, מזמור המספר על חסדי ה' שעשה לישראל מאז נעשה לגוי ופותח ב"הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו", דגם זה שהפך ליבם לשנוא עמו הוא בכלל הטובות שהיטיב השי"ת עם ישראל לבל יתערבו בגוים.

חיוב שלא להסיח דעת מיציאת מצרים

"למען תהיה תורת ה' בפיך, כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים" (יג,ט)

מבואר שתכלית מצות תפילין הוא כדי לזכור את יצאת מצרים. וכך כתב השו"ע כה,ה "כדי שנזכור ניסים ונפלאות שעשה עמנו". **והנה נפסק בשו"ע** סימן לח שמצותן של התפילין להיותם עליו כל היום. [אבל מפני שצריך גוף נקי שלא יפח בהם ולא יסיח דעתו מהם נהגו שלא להניחם כל היום] ובביאור הלכה הביא דעת הלבוש שהמצוה ללבושן כל היום הוא מן התורה.

נמצא שמצות תפילין שתכליתה לזכור יצי"מ זמנה כל היום, ע"כ שהחובה היא לא להסיח דעת כל היום מיציאת מצרים. וכמש"כ הלבוש שם וז"ל מצותן כל היום דכתיב "והיה לאות על ירך ולזיכרון בין עיניך" ואות וזיכרון צריכים להיות תמיד ע"ל. והיינו שרצון הבורא הוא שיהיה יצי"מ לנגד עינינו תמיד כדי להשריש האמונה בליבנו.

שלטון הקב"ה על ליבות בני אדם

"וה' נתן את חן העם בעיני מצרים"

מבאר הסטייפלר זצ"ל בספרו "חיי עולם" (פרק ט"ו) שזה מהמופתים הגדולים שהיו במצרים, שלאחר שהמצרים ספגו כל כך הרבה מכות קשות מחמת ישראל, ראו כי הבוי"ת שולט על ליבם שימצאו חן בעיני המצרים, וחן זה הכריחם להשאל לישראל כלי כסף וכלי זהב למרות ששכלם לא הסכים לכך כלל!

אומות העולם שונאים את עם ישראל בלא סיבה הגיונית

"ומת כל בכור בארץ מצרים מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הריחים" (יא,ה)

"וה' הכה כל בכור וגו' עד בכור השבי אשר בבית הבור" (יב,כט) ויש להבין למה לקה בכור השפחה הרי הוא בעצמו עבד המשועבד למצרים, ומה שייכותו לשיעבודם של ישראל? וכן מדוע נענש בכור השבי הכלוא בבית האסורים הרי הם לא השתתפו בשיעבוד ישראל?

רש"י (שם) מבאר הטעם לפי שהיו שמחים לאידם של ישראל. [ובמדרש נתחומא הוסיף "הדא הוא דכתיב 'שמח לאיד לא ינקה'" (משלי ז,ה).] ובפסיקתא דרב כהנא (ז,ח) בשם רבי אלעזר "אפילו שפחות המכודנות לריחים היו אומרות רצונינו בשיעבודינו וישראל בשיעבודך".

הנהגה זו של בני השפחות והשבויים היא הפך כל היגיון, הרי שבויים אלו שנלכדו מן הסתם בעת שמצרים נלחמה עם אויביה והושלכו לבור תוך שהם מעונים ומושפלים, היו צריכים לחוש תחושת שותפות עם בני ישראל המשועבדים למצרים. שהרי הם שותפים לצרה עם כלל ישראל, ומדוע שישמחו לאידם של ישראל?

וכן בני השפחות, שאף הם כמו בני ישראל עבדים למצרים, בודאי צריכים היו לחוש תחושת 'אחים לגורל' עם בני העבדים. ואילו הם מוכנות להישאר עבדי עולם למצרים ובלבד שגם ישראל ישארו בשיעבודך. הלא דבר הוא!

מרן הגר"ז סורוצקין זצ"ל כותב שהדבר בא ללמדינו ששנאת אומות העולם לישראל הוא בלי כל סיבה הגיונית וממילא אין דרך להינצל מכך, אלא רק על ידי שמירת תורה ומצוות. ויש ללמוד עוד דאמנם על שמחה לאיד לא מענישים בידי אדם, אבל בידי שמים כן מענישים באותו העונש של עושה הצרה בעצמו.

הקב"ה לא נותן לעם ישראל להתערב באומות

הבית הלוי (ר"פ שמות) מבאר את הנאמר בתהילים ק"ה "הפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדי", ע"פ המובא במדרש רבה עה"פ "ויקם מלך חדש על מצרים" שכשמות יוסף הצדיק הפרו בני ישראל ברית מילה ואמרו נהיה כמצרים, וכיון שכך הפך הקב"ה את האהבה שהיו המצרים אוהבים אותם לשנאה, והעמיד עליהם מלך חדש שגזר עליהם גזירות אכזריות.

והביאור בזה דעיקר מצות מילה היא כדי שישאל יהיו מובדלים מהאומות, ולכן כשישראל רצו להידמות למצרים וחדלו מלמול ע"מ להתקרב אליהם, הבדילם הקב"ה ע"י שחידש והוסיף

זמנה של מצות פדיון הבן וברכתה

"וכל בכור אדם בבנין תפדה" (י"ג, י"ג)

"מבן חודש תפדה" הוי קביעות זמן המצוה והמאחזה מבטל עשה או תחילת זמן המצוה והוא לכתחילה מדין זריזין פדיון הבן א. בשבת ב. בבין המצרים ג. לדחותה כדי שיפדה ע"י האב

פדיון הבן הוא חובה ביום השלושים או לכתחילה

יש לחקור האם בקרא ד'ופדיו מן חודש תפדה' נאמר קביעות זמן לפדיון. או דאין למצוה זמן קבוע אלא דגלי קרא שמיום השלושים יפדה ולא קודם לכן, ומ"מ זריזין מקדימין למצוות.

שיטות הסוברים דיום השלושים הוא לכתחילה ולא חיוב

ה"חינוך" (מצוה שצ"ב) כתב וז"ל "ועובר על זה ולא פדה בנו בשעה שהיה ראוי לפדיון דהיינו משעברו עליו ל' יום, אם מות קודם שיפדנו ביטל עשה זה.

ואע"פ שאין למצוה זו זמן קבוע, דבכל שעתא ושעתא אחר ל' יום זמנה היא, אעפ"כ "חכם לב יקח מצוות" ויקדים ויעשה אותן מיד שאפשר לו, וחפץ ה' בידו יצליח.

מבואר בדברי ה"חינוך" שמיום ל' ואילך אין למצוה זמן קבוע, והזריזות להקדימה אינה אלא משום "חכם לב יקח מצוות".

וכן משמע מלשון ה"יראים" (סימן שנ"ג) שכתב שאם מאחר אינו מפסיד, אלא שלא קיים מצוה מן המובחר.

וכן מפורש בדברי "תורת הדשן" (פסקים סימן רל"ג) שנשאל אודות פדה"ב שזמנו בשבת אימתי יעשה הפדיון, והשיב וז"ל "מתין עד יום א' אחר השבת. והראה מדברי רש"י פ"ק דביצה דמתנות כהונה שהם חולין גמורים אין קפידא בשהייתן, אלא דאין להחמיץ שום מצוה, והיכא דמשהיה כדי לקיימה מן המובחר שפיר דמי (כשיטה זו נקט גם בשו"ת "אבני נזר" יור"ד סימן שצ"ה).

נמצא שלדעת ראשונים אלו מה שנאמר "ופדיו מן חודש תפדה", אי"ז אלא קביעות זמן שמיום השלושים והלאה יפדה, ולא נאמר בזה חובת פדה בו ביום דוקא, ומשו"ה נחשבת כמצוה שאין זמנה קבוע והמתאחר לא ביטל שום מ"ע.

שיטות הפוסקים דהמאחר את יום השלושים מבטל עשה

מאידך יש פוסקים הסוברים שהתורה קבעה את יום השלושים דוקא לחוב פדיון, ומשו"ה אם לא נפדה ביום הל' יש כאן משום ביטול מ"ע, דמצוה זו נחשבת כמ"ע שזמנה קבוע.

וכן מבואר בספר "תניא" (רבתי סימן צ"ח מובא ב"דעת תורה" או"ח סימן תקס"ח) שכתב וז"ל "מאימתי חייב בפדיון הבן מיום שלשים ולמעלה, ומכאן ואילך כל יום יום עובר עליו בעשה ד'תפדה', וכן דעת ה"לבוש" באו"ח סימן תקנ"א ס"ק י"ז. והמאחר מלפדות ביום זה מבטל מצוה זו. אלא דלשיטתם צריך באור מנין שבכל יום עובר אעשה? וצ"ע!

חלוק פדיון ביום השלושים לפדיון מאוחר

שיטה נוספת היא שיטת ה"מגן אברהם" (סימן רמ"ט ס"ק ה') שפדיון הבן בזמנו נחשבת כמצוה עשה שקבוע לה זמן כי חובה לפדות ביום הל', והמאחר מלפדות ביום זה מבטל מצוה זו. - אכן אם עבר זמנו הרי זו נחשבת כמצוה שאין זמנה קבוע, ואין חובה מצד המצוה לפדות מיד. ה"משנה ברורה" (בסימן רמ"ט ס"ק י"ב) הכריע שפדיון הבן שלא בזמנו חמור מפדה"ב בזמנו, דבזמנו אין עובר אא"כ עבר כל היום ולא פדה (וכלשונו "עבר זמנו"), ואילו כשעבר זמנו המצוה מוטלת עליו כל שעה ושעה, וכל שעה נחשבת לזמנה.

המאחר לפדות עובר על "בל תאחר"

חידוש נוסף מצינו בספר "תורת בריסק" פרשת "משפטים" (כ"ב, כ"ח) בשם מרן הגרי"ז זצ"ל דהמאחר את מצות פדיון הבן עובר בלאו ד"בל

תאחר", והראה לדברי "בעל הטורים" שכתב עה"פ "מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לך" ח"ל "לא תאחר בכור בניך, אלא תתן מיד אחר ל' יום". הרי מבואר להדיא בדבריו דגם בפדה"ב יש לאו ד"בל תאחר".

פדיון הבן בשבת נדחה ליום חול כדי שיקיימה בברכה

בשבת נפסק בסימן של"ט סעיף ד' שאין פדיון הבן, וכתב המ"ב (בס"ק כ"ז) דאין גם ליתן המעות לכהן בער"ש וכשיגיע היום הל"א בשבת שאז הוא זמן הפדיון וחול הפדיון, לפי שאז לא יוכל לברך כיוון שעדיין לא חלה המצוה עליו ואין יאמר "ציונו", ובשבת נמי לא יוכל לברך כיוון שאז לא עושה כלום, לכן ימתין עד אחר השבת.

(הגר"ח קניבסקי זצוק"ל ב"שונה הלכות" הוכיח מדברי המ"ב דכתב שכל הטעם שאין לעשות כן משום שמפסיד הברכה, דס"ל שמותר לעשות מעשה קנין בער"ש שיחול בשבת ודלא כדעת הגרע"א קמא סו"ס קנ"ט).

נמצא לשיטת המ"ב חידוש שאע"פ דס"ל שאם עבר יום הפדיה חשיב שביטל את המצוה בזמנה, מ"מ עדיף לבטל המצוה בזמנה ובלבד שיוכל לקיימה אפילו למחרת בברכה!

אולם יש לחלק שאכן אם הגיע הזמן הפדיון ומאיזה סיבה לא יכול לברך ודאי יקיימה בזמנה בלא ברכה, ושאינן פדיון שזמנו בשבת ובער"ש אכתי לא מטי זמן חיובא, בכה"ג כתב המ"ב שיקיימה לאחר השבת בברכה.

אבא שרוצה לדחות את הפדיון כדי לקיימו בעצמו

למבואר נראה שאב שרוצה לאחר את יום הפדיון ע"מ שיוכל לקיימה בעצמו ולא ע"י שליח, לשיטות שזמנה של מצות פדה"ב קבוע ביום הל' וכל שמאחזה מבטל המ"ע של זמנה וכדעת "בעל הטורים" המג"א והמשנה ברורה, פשיטא שחובת האב לעשות את הפדיון בזמנה ע"י שליח.

אולם לשיטת ה"חינוך" ה"יראים" ותר"ד שמצות פדה"ב אין זמנה קבוע, הדבר תלוי אם מעלת "מצוה בו יותר מבשלוcho" עדיפא על מעלת "זריזין מקדימין למצוות".

זריזין או שיקיים בעצמו בנרות חנוכה

בשו"ת "שבט הלוי" (ח"ד סימן ס"ו) נקט ש"מצוה בו" עדיפא על מעלת "זריזין", ולכן מי שיכול להדליק נרות חנוכה ע"י שליח בזמנה או להדליק ללא שליח באיחור כל זמן שלא כלתה רגל מן השוק, ידליק בעצמו ד"מצוה בו" עדיפא, אולם לדעת הגר"נ קרליץ זצ"ל עדיף שידליק בזמנו ע"י שליח.

שו"מ שבשו"ת "חלקת יעקב" (ח"א סימן פ"ח) דן בארוכה בשאלה זו, ותלה דין זה במחלוקת הפוסקים הנ"ל!

פדיון הבן בבין המצרים לא נדחה ויברך שהחיינו

בשו"ע סימן תקנ"א סעיף י"ז נפסק שטוב להזהר מלומר "שהחיינו" בבין המצרים על פרי או על מלבוש, אבל על פדה"ב אומר ולא יחמיץ המצוה.

וצ"ב מה היתה ההו"א לומר שלא יעשה הפדיון בזמנו בבין המצרים? ונראה שהחידוש הוא שגם לשיטות הראשונים שמצות פדה"ב חשיב מצוה שאין זמנה קבוע וזמנה מיום השלושים ומעלה, גם אין לדחות המצוה אלא יש לקיימה בבין המצרים ומברך ברכת "שהחיינו".

בסיעתא דשמיא עד עתה יצא לאור 'קובץ משולחן גבוה' ו' חלקים על התורה וג' חלקים על המועדים.

להשגת הקבצים, להערות והארות, ולרשימת התפוצה של הגיליון

ניתן להשיג בטלפון 05-48419094 או במייל mg036198046@gmail.com

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלבע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת מוקדם פרשת בא

ירושלים: 4:33 מוקדם: 4:23

בני ברק: 4:47 מוקדם: 4:37

מודיעין עילית: 4:42 מוקדם: 4:32

חיפה: 4:39 מוקדם: 4:29

טבריה: 4:35 מוקדם: 4:25

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מכתבו המיוחד של מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א: "ואשרי מי שמוסיף על השבת, ואם צריך לנסוע לשבת, נוסע מוקדם, כדי שיגיע בוודאי קודם שבת, ויהיה יכול להיות פנוי ולהמתין לשבת."

את השבת, על ידי שהם מקבלים על עצמם תוספת שבת, הם עושים מיום חול שבת, והקב"ה קורא את הזמן הזה שבת. וכתב במשנה ברורה, מה שאמרו חז"ל (שבת דף כג ע"ב) הזהיר בנר הוין ליה בנים תלמידי חכמים, חלק מהזהירות הוא להדליק את הנר בזמן, ולא לאחר את זמן הדלקת נרות, וכל שכן למי שמסייע לזכות את הרבים בזה אשרי חלקם, ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל. נמצא שהמוסיף על השבת, עושה את השבת, ושכרו רב, וזוכה לאריכות ימים, ניצול מהמזיקים, ומקבל עשירות, ובניו יהיו תלמידי חכמים. בנוסף כך כתב הרמב"ם (שבת פ"ל ה"ב) איזהו כבוד שבת... ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך.

וזה מכבוד השבת שלא להכנס לשבת בטירוף הדעת, אלא להגיע לשבת בכבוד ראש, ולשבת ולייחל לשבת, ולכן אלו שנוסעים בשעה מאוחרת ובפרט בימות החורף, ומגיעים לשבת בטירוף, ולצערנו גם קרה שהם מצאו עצמו בשבת באמצע הדרך, והגיעו לשאלות קשות של חילול שבת. ואשרי מי שמוסיף על השבת, ואם צריך לנסוע לשבת, נוסע מוקדם, כדי שיגיע בוודאי קודם שבת, ויהיה יכול להיות פנוי ולהמתין לשבת.

בברכה מרובה יצחק זילברשטיין

שם עולם פ"ו ולייחד את שבוע פרשת בשלח בענין השבת

זכות שבת יעמוד לימינם לע"ל להגן עליהם מכל רע ולזכות לחזות בנעם ה' וכמה צריכין לשמוח אותן האנשים שזוכין לעסוק בענין קדוש כזה ומה נכון הוא שיתקבצו תמיד למסע עצה איך להתנהג שלא ירפו ידיהם מזה כי בעו"ה גדול כח היצר בזה וטוב שיעשו חיזוק למצוה זו. וכעין שמצינו במסכת ר"ה שהיה עושה ר"ג סעודות גדולות לעדי החודש כדי שיהיו רגילין לבוא וייתדו לזה פרשת בשלח שבה התחילה התורה לזרז לענין שבת... (ע"ש)

אחינו היקרים מאד די בכל אתר ואתר! לפני שנים ספורות, היו כמה אסונות רצופות לא עלינו בשכונתנו רמת אלחנן, וכשעלינו למרן ראש הישיבה רבינו הגרא"ל שטינמן זצ"ל ושאלנו אותו במה אפשר להתחזק כדי לעצור את המגיפה, אמר שיש להתחזק בתוספת שבת, ולקבל שבת ברמת אלחנן עשר דקות קודם הזמן הרגיל, והיינו חצי שעה קודם השקיעה.

וכמו שכתב בפרי מגדים (או"ח א"א סימן רנו) שראוי לקבל שבת על כל פנים חצי שעה קודם בין השמשות..., והמוסיף מחול על הקודש מוסיפין לו חיים. וכך מובא גם ב"רמזי השבת" ש'המרחיב גבולות השבת ומצמצם שעות החול, יצמצם לו השי"ת גבול צרותיו'. והבן יהודע, (שבת דף קיח ע"ב) כתב שדברי הגמרא 'המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים', מוסבים על המוסיפים תוספת שבת. כמו כן כתבו הספרים שהמזיקים נוצרו בבין השמשות, וע"י תוספת השבת אנחנו מבטלים את כוחם. ובגמרא מסכת שבת (דף קיט ע"א) נאמר: 'בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי, עשירים שבארץ ישראל במה הן זוכין? אמר לו בשביל שמעשרין...', ושבשאר ארצות במה הן זוכין, אמר לו בשביל שמכבדין את השבת'.

באור החיים הק' (שמות לא טז) פירוש את הפסוק 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת', איך בני ישראל עושים

החובה להזהיר על כניסת השבת מדברי החפץ חיים בספרו... וראיתי באיזה קהלות קדושות שנתסדו אצלם חבורות הנקראות בשם מזהירי שבת והם מסבבין ברחובות ושווקים ע"ד סגירת החנויות ועל הדלקת הנרות שיהיה בזמנם וכן ע"ד הטמנת התבשילים על מחרת ישגיחו שלא יתאחרו בזה וכן יסבבו בבתי מרחצאות לזרזם שיצאו מבעוד יום וכיו"ב. וכמה גדול זכות האנשים האלו כי הם מזכים רבים במצוה קדושה כזו ועליהם אמר הכתוב ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד ובודאי

חיזוק בעניני תחום שבת: לסדר "ואתם לא תצאו" (בא יב כב) "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו" (בשלח טז כט) וכתב רש"י: "מכאן סמכו חכמים ד' אמות ליוצא חוץ לתחום" ושאין לילך יותר מאלפים אמה מחוץ לתחומו,

הנדרש בזה לקביעת התחום. ובס"ד ארגון 'ערכתם' מטפל כבר כמה שנים בכל ענייני מדידת וקביעת תחום שבת בצורה יסודית, וכן בסידור והנחת עירובי תחומין בהרבה מקומות בארה"ק הנצרכים לציבור [אשר גם לזה צריך דקדוק רב במיקום ההנחה, דלפעמים מתיר העירוב רק אלפיים אמה, ופעמים מתיר עיר שלמה, ופעמים שגורם להפסד במקום אחר]. וכל זה נעשה על ידי רבנים ת"ח מובהקים הבקאים בפרטי ההלכות, ומומחים במדידת התחום ובבירור המציאות הנדרשת לקביעת התחום. ויש לכל מי שעומד לצאת חוץ למקומו לברר מקודם אצל היודעים דבר לאשורו עד היכן רשאי הוא ללכת, ואם צריך לזה הנחת עירוב תחומין והיכן.

גרשון אדלשטיין דב לנדו חיים קניבסקי יעקב הלל

שיעור תחום שבת הוא במטרים, לר' חיים נאה זצ"ל 960 מטר ולחזו"א 1140 מטר, שזה אומר מרחק הליכה של כעשר דק' בלבד!! ויש הרבה מכשולים מצויים כמו שנראה בדברי הרבנים.

מכתב גדולי ישראל לארגון וערכתם

(נכתב בכינוס שבט תש"פ)

בהליכה בשבת מחוץ לעיר יכולים להכשל ח"ו באיסור יציאה מחוץ לתחום שבת, והמכשול מצוי בזה מחוסר שימת לב וחסרון המודעות שבהליכה קצרה מאוד עלולים לצאת מחוץ לתחום שבת, ואף כשהולכים לעיר סמוכה. והנה ענין קביעת התחומין הוא מקצוע גדול ומורכב, הדורש הרבה בדיקות ובירורים של המקום שקובעים את תחומו, וגם נצרך לזה ידיעה נרחבת בפרטי ההלכות, ובנוסף מומחיות רבה באופני המדידה ובכל

להלן הדברים שנשאו הרבנים בכנס של אירגון "ערבתם" לעוררות המודעות לתחום שבת.

דברי מרן רשכבה"ג הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

מעשה שהיה שהלכו בחורי ישיבה ברגל מבני ברק לפתח תקוה בלי עירוב תחומין, ואח"כ נודע להם שזה מחוץ לתחום, ובאו לחזו"א לשאול מה התיקון שלהם, ואמר להם החזו"א שילמדו הלכות שבת, והביאור בזה כמו שאמרו בגמרא כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, והלומד הלכות שבת כאילו מקיים שבת, ודבר מצוי שאנשים נכשלים ביציאה מחוץ לתחום, וזה דבר טוב מאוד שרוצים לפרסם הדבר, וצריכים לפרסם בכל מקום ומקום ועיר ועיר מהו התחום שבת.

דברי מרן שר התורה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א

הדברים פשוטים שצריך לדאוג מאוד לדברים האלה של תחומין שנכשלים כ"כ בזה, וכמו שסיפרו הרבנים, ולדאוג שיהיה בעז"ה תיקון לזה, ושיהיה בהצלחה רבה.

דברי הגאון רבי צבי וובר שליט"א

חבר בד"ץ שארית ישראל ורב נוה יעקב

באנו במאמץ לבני ברק היות והציבור צריך לדעת שיש עוד הלכות שלא לומדים אותם וכמו שהזכירו מקודם את חלק ד' במשנה ברורה, ובזמן האחרון בגלל שאנשים התרגלו ללכת בשבת לנפוש בכל מיני מקומות בצפון, וכשאדם בבית שזה נוהג לו כל שבת הוא ידוע מה לעשות, וכאן פתאום יש לו שאלה חדשה שאין לו אותה הכל השנה, תמיד הוא היה בבני ברק והסתובב בכל בני ברק, הוא מגיע לצפון והכל חדש, השתנה המציאות, וכשנוסעים לחופש אין זמן ללמוד את המשנה ברורה כל ההלכות,

ויש זכות גדולה שהתארגנו לשם שמים אברכים שעוסקים לעקוב ולבדוק את הדברים לפי המשנ"ב והחזו"א על הצד היותר טוב, ואנשים מתקשרים ומקבלים תשובות, אדם צריך לדעת שהוא עושה את המקסימום שהוא יכול, וזה חובתו, שאם יכול לצאת כל הדעות אפי' שספיקא דרבנן לקולא, לכתחילה אם אפשר צריך לצאת את כל הדעות, ובס"ד הם מצליחים. ונברך שיצא מהערב הזה התעוררות בכל כלל ישראל, שידעו את החשיבות של הענין, ויהיה מענה לכל אחד בכל פינה ופינה בארץ ישראל, איך להסתדר בשבת, שח"ו לא יכשל באיסור עירובין, ושיצא בס"ד הוראה לכל כלל ישראל.

דברי הגאון רבי שבת רוזנבלט שליט"א

חבר הבד"ץ שארית ישראל ורבה של בני ברק

בהלכות תחומין יש הרבה הלכות, ואנשים לא יודעים את זה, למשל מבני ברק לתל השומר כולם הולכים, אבל אינם יודעים שיש הבדל בין אם שבת בבני ברק והולך לתל השומר, לשבת בתל השומר והולך לבני ברק, וכן שיש הבדל בין הליכה בתחילת היום להליכה בסוף היום. לדוגמא שבת וי"ט אחד ליד השני ומישחו מאושפז בתל השומר, לא יודעים שיש הבדל אם הגיעו לפני השקיעה, או אחרי השקיעה, אם הוא יהיה בשקיעה בתל השומר לפעמים הוא הפסיד חצי בני ברק. ובאמת ב"ה

שהוקם הארגון הזה, שחוץ מהתיקון עירובין שזה דבר גדול מאד שנותנים פתרון, הוא גם מביא את הדבר לתודעת הציבור, שהתודעה היא הגורמת לצורך בפתרון.

דברי הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א חבר בד"ץ שבט הלוי
אני קצת מלווה את ארגון ערבבתם ואני רואה את הרצינות של העוסקים בזה, הן בחלק של החישוב והבדיקה של כל מקום, שיהיה על הצד היותר טוב לפי ההלכה, והן בחלק ההלכה שהם מונחים בזה מאוד טוב, איך לחשב את העיר ואת הריבוע של העיר, ועד להיכן מותר ללכת והיכן לשים את העירוב תחומין, אני מלווה שאלות גדולות מאוד שאנשים לא חושבים על זה, יש כאלה שנוסעים בקיץ לספסופה ליד מירון ויש שאלה האם אפשר ללכת למירון לרבי שמעון, אנשים לא חושבים שתחום שבת זה משחו מאוד קטן. אני הייתי בחוץ לארץ כמה פעמים, ויש שם אגם שאנשים עוברים אותו בהליכה מסביב, ואמרו שחלק מהאגם נמצא מחוץ לתחום, ויש עוד הרבה דוגמאות שאנשים לא שמים לב לזה.

יש היום ישוב של אברכים שמתפתח בטבריה, ויש בית חולים פוריה שאינו נמצא בתוך העיר, ואמנם הוא נמצא בחלק המוניציפאלי של העיר, אבל בגדרים ההלכתיים של תחומין אינו נמצא בתוך העיר, ויש דיון האם זה בתוך התחום או לא, והם מונחים בזה, ונתנו את הדרך והמהלך שיכולו ללכת בדרך שמותר לכולי עלמא, וזה חשוב שראש הישיבה סומך ידו עליהם, והם עושים את עבודת הקודש, ובוודאי שזה זכות גדולה וזכות הרבים תלוי בהם.

דברי הגאון רבי מנדל לובין שליט"א רב רמת אהרן

בגמ' מבואר איך שייך גר שנתגייר ואין לו שום ידיעה בהלכות שבת ובכ"ז הוא יודע הלכות תחומין לצערנו בשבת זה הפוך הרבה הלכות שבת יודעים אבל הלכות תחומין בכלל לא יודעים הכל תלוי במזל אפי' ס"ת שבהיכל בהלכות במשנ"ב אפי' ת"ח ואברכים טובים יכולים להיות בקיאים בחלק א' ב' ג' ה' ו' זה נחלת הכלל, וחלק ד' זה רק יחידים אולי זה תלוי שיש דברים שרגילים שהמצוות המעשיות מקיימים אותם יותר מהמצוות שהם חובת הלבבות מצוות שהם מלאכות בשבת אדם עושה מלאכה הוא יודע, אבל ללכת זה לא נתפס אצלו בפרט שתחומין זה אסור לזה ומותר לזה, כל האנשים הולכים מסביב למה שלי יהיה אסור המודעות הסתומה לא מעבירה לבנ"א שיש כאן מלאכה.

בחורים בישיבות לומדים משנ"ב יודעים הלכות שבת ובתחומין יש עם ארצות נוראה, ר"ל שמעתי שהיה חתן וכלה מירושלים בשבת שבע ברכות בבני ברק, וחתונה היתה בליל שישי וביום שישי נרדמו והתעוררו מאוחר מאד, אז לקחו מונית גוי והתחילו לנסוע ובשקיעה עצרו באמצע הדרך בצומת שילת והתחילו ללכת ברגל עד בני ברק. אין מודעות פשוטה שיש איסור תחומין גם אם רק עם בגדי שבת בלא טלטל שום דבר, זה מאוד מצוי שבחורים בישיבות נוסעים ולא יודעים, ובודאי צריכים ללמוד הלכות תחומין זה לא גרע משאר הלכות שבת.

בקו זה ניתן לקבל מענה הלכתי ומציאותי בענין הליכה ממקום לשבת, (בתי חולים וכד') וכן להרשם לעירובי התחומין שהונחו ברחבי הארץ. ניתן גם לשמוע הכינוס הנ"ל בטל 0732-951324 שלוחה 49

לפרטים והנצחות או להצטרפות או לשליחת דרשות וכד'

ניתן לפנות למייל a0732951324@gmail.com

לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדרים פלוס" ו"קהילות" קופת

"אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון

037630543 שלוחה 2040.

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

שטיפת הרצפה בשבת

מרוצפים. אבל כלול בגזירתם חשש לעשיית מלאכות נוספות. ובענייננו אם נתיר שטיפת הרצפה בשבת (כגון בצורך גדול) מ"מ יש חשש סביר שאנשים יבואו לאיסור דאורייתא, כגון בסחית סמרטוט הרצפה וכן במקל גומי ספוגי, ועוד חששות.

ז) כתב בספר חוט שני (שבת ח"א סוף פרק י"א) אם נשפך מים בטעות ע"ג הרצפה, או שנכנסו מי גשמים לתוך הבית וכיו"ב, מותר לגרוף את המים מע"ג הרצפה ע"י מקל גומי שאין בה חשש סחיתה, שאין זה בכלל איסור הדחת הקרקע כיון שאין כוונתו להדיח את הקרקע אלא לסלק את המים ממקום זה. ומותר אף כשמעביר את המים למקום שלא היה שם המים. אבל דוקא כשמעביר את המים בדרך הוצאתו למקום סמוך אבל אם מוציא את המים מרחק גדול, כגון למקום רחוק כדי להגיע למקום הניקוז, אסור - דנראה כהדחה. ומ"מ הכל לפי הענין, עכת"ד.

ח) עוד כתב שם: גרף של רעי, או קטן שהקיא על הרצפה, הדחתו במים חשיב הדחה ואסור, דלא עדיף מהדמים שבעזרה, מ"מ מותר לשפוך עליהם מים כדי לבטל את ריחם או כדי לבטל את מי רגלים, דאין זה הדחה, עכ"ל.

ט) עוד עצה לזה כשהתלכלך הרצפה במקום מסוים, אפשר לכסות את הליכלוך עם סמרטוט רצפה, עד מוצאי שבת. וכשנשפך נוזלים על הרצפה, אם הנוזלים נספגו לתוך הסמרטוט (כגון שלא היו שם הרבה) אפשר להוציא משם הסמרטוט לאחר מכן, אולם אם היו הרבה נוזלים באופן שהסמרטוט התרטב לגמרי, מצוי שא"ל להוציא משם משום שע"ז נסחים נוזלים מהסמרטוט. מ"מ יתכן שאחר כמה זמן הסמרטוט יתייבש במקצת ויוכל לסלקו משם בעדינות בלי חשש סחיתה.

י) ובמקום צורך גדול אפשר להתיר הדחת הקרקע ע"י נכרי. כן הובא בספר שבות יצחק (חלק אמירה לנכרי).

זו"ל: הדחת קרקע אסורה מדרבנן, ובמקום צורך הרבה התירו שבות דשבות. ולכן במקום צורך הרבה, כגון להדיח חדרי שירותים ציבוריים וכדומה, מותר לומר לגוי להדיח, בשפיכת מים וגריפה בלי סמרטוט, דהוי שבות דשבות. ואם הוא עושה זאת עם סמרטוט אדעתא דנפשיה קעביד.

גדר צורך הרבה בהדחה, כשקשה להכנס למקום בלי הדחה, כן השיב הגר"ש אלישיב זצ"ל, עכת"ד.

יא) אם יש סכנת החלקה כגון שנשפך שמן על גבי הרצפה, מותר להדיח את הרצפה במגב שאינו עשוי מחומר ספוגי.

א) הנה צורת שטיפת הרצפה כיום (בימות החול) היא עם סמרטוט רצפה. ודבר זה אסור בשבת משום סחית הסמרטוט שיש בזה משום איסור כיבוס מדאורייתא.

ב) וכתב המ"ב (סימן של"ז ס"ק י"ז): ודע, דהדחת רצפת הקרשים שנוהגין כהיום יש בזה עוד איסור לעשות בשבת מלבד הדחה, דהא צריך לזה שריית אלונטית במים כידוע, ויש בזה משום כיבוס, עכ"ד (כדלעיל סעיף א').

ג) כמו כן גרפת המים שעושים ע"י מקל גומי (מגב) ויש בהם כמה סוגים. אם המגב הוא מגומי קשיח אין בשימוש איסור דאורייתא. אבל אם הגומי הוא כעין ספוג, ויבולע מן המים, יש איסור סחיתה בשימוש בשבת. ואף שספוג שיש לה בית אחיזה מותר להשתמש בו בשבת (כבסימן ש"כ סי"ז) מ"מ כבר כתב המ"ב שם (ס"ק מ"ה) שכ"ז רק אם מקנה בו, אבל אם לוחץ עליו בחוזק יש שם ודאי סחיתה, ע"ש. ולכן מגב שמצוי שלוחצים עליו בחוזק כדי לנגב הרצפה, אסור להשתמש בו אם הגומי שבו ספוגי.

ד) כל זה מדין דאורייתא, אך גם באופן שאין שום איסור מדאורייתא אסור חז"ל לשטוף הרצפה בשבת, מחשש שיבוא בזה לאיסור דאורייתא.

דאיתא בשו"ע (סימן של"ז סעיף ג') אין סכין את הקרקע, ולא מדיחים אותו, אפילו הוא מרוצף.

וכתב המ"ב שהטעם בזה משום דחיישינן להשוות גומות, ואפילו למאן דשרי כיבוד בשבת, דשאני הכא כיון שהוא רוצה ליפות את הקרקע ולסוך אותה או להדיחה חיישינן שמא יראה גומות וישכח ויבוא להשוותם במתכוון. ואפ"י הוא מרוצף, דגזרינן אטו אינו מרוצף. ואף שלגבי כיבוד הבית מקילים בימינו שכל בתי העיר מרוצפים, כמבואר שם בבית"ל, אבל לא לגבי הדחת הרצפה, משום שכיבוד הוא יותר דבר נחוץ מהדחה, עכת"ד.

ה) והנה מצינו בספרי ההלכה שהמחברים דנו בענין זה ויש שרצו להתיר גם שטיפת הרצפה (באופן שאין בה מלאכה דאורייתא) כשכל בתי העיר מרוצפים. אמנם בשבות יצחק (אמירה לנכרי) הביא ששמע מהגר"ש אלישיב זצ"ל דהדחת קרקע אסורה גם כשכל בתי העיר מרוצפים, וביאר דאסרו אותה גם משום עובדין דחול. וכן בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סימנים ע"א-ע"ב) אסר משום עובדין דחול גם כשיש צורך גדול, ע"ש.

ו) ועפ"ז ניתן להוסיף, שאף שחז"ל הזכירו בטעם גזרה זו אשווי גומות, וטעם זה לא שייך כשכל בתי העיר

זהירות מהשפעת הסביבה

והנה ישנם ביטויים בזהר הקדוש, המופיעים פעמים רבות בנפש החיים "ישראל ואורייתא וקודשא בריך חד הוא", "תורה - דא קוב"ה", ויסוד דברים אלו נמצא במאמר חז"ל (שמו"ר פרק ל"ג, א): "אמר הקב"ה לישראל: מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה". לעומת שאר המצוות, שהמצוה מקרבת את האדם לבוראו, לימוד התורה של האדם הוא כביכול לימוד של הקב"ה בעצמו!

ישנן הרבה צורות של גדלות אצל עם ישראל - צדיקים, חסידים, יראי שמים, אוהבי ה'. האם יש לנו צדיקים היום? חז"ל אומרים לנו מהו "צדיק" - "צדיקים - יצר טוב שופטן" (ברכות ס"ג): כל פעולותיהם מותוות על ידי יצר הטוב. הם אינם נמשכים לכוס שתיה סתם, רק אם הם זקוקים לשתות כרגע, וגם זה, רק אם השתיה באמת מועילה למטרתה, ואם היא מכילה תוספות מיותרות של טעם הם נמלטים ממנה כמו מסם המוות!

כשאנו באים לקנות איזה דבר מאכל, ורואים לפנינו רשימה של רכיבים שאין לנו מושג בהם, אנו אומרים לעצמנו שזה כנראה בסדר... אבל הצדיק מתייחס למאכל שאינו כשר כמו לרעל! ועד שהוא אינו יודע במאת האחוזים שהדבר כשר ללא כל חשש ופקפק, הוא מפחד להתקרב למאכל הזה! מילה של לשון הרע אצל הצדיק היא כמו סכין בלב!

והנה אם נשים לב נבחין בתופעה, שאף שצדיקים אין לנו כל כך הרבה בדורנו וזאת ודאי מחמת קלקול הדור, אבל תלמידי חכמים יש הרבה ב"ה. והרי לכאורה מצב הדור נוגד גם את כל ענין לימוד וגדלות התורה?

הסיבה לכך היא משום שהדבר היחיד שהסביבה לא יכולה לפגום בו הוא התורה, כי התורה היא הקב"ה. לימוד התורה יש בו כזו קדושה, עד שאין לטומאה כל שייכות ונגיעה אליו! "דברי תורה אינן מקבלים טומאה" (ברכות כב.) - הכל מקבל טומאה, חוץ מדברי תורה.

אם כן, כשאנו חיים בסביבה שהכל ספוג בטומאה, הדרך היחידה שאנו יכולים לשמור על עצמנו, היא רק על ידי לימוד התורה הקדושה! זוהי החומה היחידה שבכוחה להגן עלינו מפני השפעתה המסוכנת של הסביבה.

בעבר, בעיירות שבחו"ל, היו יהודים שהיו בורים ועמי ארצות גמורים, לא ידעו אפילו קרוא וכתוב, ומכל מקום באווירה של הקדושה ששרתה על העיירה הם יכלו לשמור תורה ומצוות גם ללא לימוד התורה. אבל באווירת הטומאה השוררת כיום, בה הכל נהרס ונפרץ - המגן היחיד שנותר לנו כיום מההשפעה הקלוקלת של הסביבה הוא רק לימוד התורה הקדושה! אנשים שלא לומדים תורה, לא מתמסרים ללימוד התורה ולא נמצאים במסגרת של תורה - כמעט ואינם יכולים להיות מוגנים מהשפעת הסביבה!

זרדי ההגנה היחידה מפני השפעות הסביבה, הבטחון היחיד לשמירת יהדותנו ויהדות ילדינו - לימוד התורה הקדושה מתוך מסירות והקרבה.

פָּצַאתִי אֶת הָעִיר אֶפְרַיִם אֶת כָּפִי אֶל ה' (ט, כט)
אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (רש"י)

התביעה על משה רבינו

משה רבינו לא רצה להתפלל בתוך עירם של המצרים, מחמת שפחד מהשפעת העבודות הזרות שהיו שם.

במבט פשוט נראה כי מתוארת כאן גדלותו של משה, אולם שמעתי פעם מתלמיד חכם חשוב מיישבת 'בית התלמוד' בארה"ב שהביא לפרש שהיתה כאן תביעה כלשהי על משה רבינו [כמובן הכל לפי מדרגתו, שאין לנו בה השגה כלל]. ומה? הרי על הקב"ה נאמר במכת בכורות "וְעַבְדְּךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם", ולכאורה איך יכול הקב"ה לעבור בתוך עיר מלאה גלולים? אלא שההבדל התהומי בין הקב"ה לבין טומאת מצרים מונע כל אפשרות של השפעה.

אם כן, מדוע משה רבינו הוצרך לצאת את העיר? אילו הוא היה כה מרוחק ומרומם מהם, הם לא היו יכולים להפריע לו, לא היתה להם שום שייכות אליו! אין זאת אלא שלסביבת המצרים היתה השפעה כלשהי, דק מן הדק, על משה רבינו!

כשההבדל תהומי - אין השפעה

למדנו מכאן יסוד חשוב בענין השפעת הסביבה. הרי בעיה זו של השפעת הסביבה על האדם היתה קיימת בכל הדורות, וכפי שכתוב בתהלים (קו, לה): "וַיִּתְּעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם", והרמב"ם (הל' דעות פ"ו ה"א) הגדיר נקודה זו במילים ברורות: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו נוהג כמנהג אנשי מדינתו". איננו יכולים להתעלם מכך ולומר מה איכפת לי מהסביבה, אני לא קשור אליה, כי האדם מטבעו נמשך אחר הסביבה.

ולפעמים אדם תוהה, איך יוכל לפעול בעצמו שהסביבה הקלוקלת לא תשפיע עליו?

התשובה על כך היא: השפעת הסביבה על אדם תיתכן רק בשעה שיש לו איזשהו קשר עם הדבר. למשל, אדם שיש לו לול תרנגולים, ויום יום, שעות על גבי שעות הוא מתעסק ונמצא בחברת התרנגולים - אף על פי כן, הוא מעולם לא הושפע מהם בכי הוא זה. מעולם לא עלה על דעתו להיכנס ללול ולקרקר...

אדם שמתעסק עם בעלי חיים אינו מושפע מהם. כי האדם מושפע מהסביבה רק במקרה שיש לו איזה קשר, איזה מכנה משותף עם הסביבה. אדם ובעל חי כה שונים במציאותם, שלא תיתכן שום השפעה.

אם יגיע אדם להכרה פנימית שההבדל בינו לבין אלו הסובבים אותו הוא הבדל תהומי ומהותי, כהבדל שבין אדם ובעל חי - יוכל לשמור על עצמו כראוי מפני השפעתם המזיקה.

לימוד התורה מגן מהשפעת הסביבה

על הקב"ה נאמר: "כִּי אֲנִי ה' לֹא שֵׁנִיתִי" (מלאכי ג, ו). הקב"ה אינו משתנה, אין לסביבה שום נגיעה ושום השפעה עליו.

שטיפת הרצפה בשבת (המשך)

וביאר המשנה ברורה (סק"ה) לרבץ - להזות מים על קרקע הבית כדי שלא יעלה האבק. דאע"ג דבהרבצה כמה פעמים מתמלאים הגומות בעפר ובאבק אפ"ה מותר כיון דאינו מתכוין וגם לאו פסיק רישא הוא, ואפילו בקרקע שאינה מרוצפת מותר [גמרא].

והטעם משום דבמקום שיש חשש נזק הגוף התיירו חכמים איסורים דרבנן (אורחות שבת פרק י"ח סמ"ז).

יב) עוד איתא בשו"ע שם (סימן של"ז סעיף א') מותר לרבץ הבית, כיון שאינו מתכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק.

בית מדרש - הוצאה לאור

נהורא דשמעתתא

מהדורת
זכרון
שלמה

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה

לעילוי נשמת הגאון המופלא צנוע ומעילי - רבי שלמה ב"ר מאיר שפירא זצ"ל

מעשה באבידה בשני שלבים

ומעתה טען המאבד, כי מאחר והיו לו בארנק עשרה שטרות מאתים, על כן בהכרח גם ארבע השטרות שנמצאו מתחילה מקורם בארנק וממנו נפלו, וחייב המוצא להשיב את הכל מן הדין, גם מה שכבר נשתמש.

תשובה: ראשית, אין המאבד נאמן לטעון על הכסף שבארנק שאינו שלו, שכן חזקה 'כל מה שתחת יד אדם שלו הוא' (חרימ צ"ט א, גר"א שם). ועל כן אין על המוצא חיוב השבה מן הדין כלל. אלא שעדיין ראוי להשיב את הארנק והשטרות שהיו בתוכו משום 'יעשית הישר והטוב', כדן מוצא אבידה עם סימן במקום שרוב העוברים נכרים.

ומה שיש לדון הוא לענין ארבעת השטרות שנמצאו בתחילה וכבר נשתמש בהם, שיש להסתפק אם ראוי להשיב תמורתם מדין 'יעשית הישר והטוב'. ולכאורה כיון שנתבאר בפוסקים דטעם ההשבה מדין 'הישר והטוב' הוא מפני שאין לו היזק מכיסו, א"כ הכא שכבר נשתמש יהיה פטור. אולם בחת"ס (יו"ד רל"ט ט) נקט שבדבר שחייב להשיבו מצד 'הישר והטוב' אם נשתמש בו ראוי שישלם מדין 'הישר והטוב' כדן 'נהנה' [היינו שכאשר מושלם כשיעור הנאתו אין זה חשיב הוצאות מכיסו].

אלא שבמעשה הנוכחי יש לפטור לגמרי מטעם אחר, דאין שום הכרח שהשטרות שמצא בתחילה של בעל הארנק הן. שהרי לא נמצאו לצידו ממנו, שנוכל לדונם כדן 'מצא כיס ולפניו מעות'.

שאלה: התהלך יהודי ברחובה של עיר כשעיניו מושפלות, ולפתע בהקו מול עיניו ארבעה שטרות כחולים בני מאתים שקלים. הוא הרים את הכסף והודה לה', שהרי "מצא מעות מפוזרין - הרי אלו שלו". בדרך לביתו נכנס למכולת ומילא שקיות בכל טוב, וכך שב לביתו ורחגו עם בני משפחתו, כפי השפע אשר ברכו השם.

לאחר כמה שעות נשאו ליבו לשוב למקום המציאה, אולי ימצא שטר נוסף שלא הבחין בו בתחילה. ואכן שוטטות קצרה באזור העלתה בידו ארנק, ובתוכו

מסקנא דשמעתתא

נידונים אקטואליים בדאי ההלכה

רב הפסוק דבי צבי דותן שליט"א - מורה הוראה וראש כולל גני איילון - אהיסמך

ששה שטרות כחולים נוספים, ולצידם כרטיס אשראי ופרטים מזהים.

ראה היהודי מעשה ונזכר הלכה (חרימ ר"ט ג), כי המוצא במקום שרוב העוברים ושבים נכרים (גם בעיר שרובה ישראל) אינו חייב להחזיר אפילו כשיש סימנים (שהבעלים מתייאשים, שהרי הנכרים לא ישיבו אבידתו). ואם כן, מאחר שרוב העוברים באזור לא זכו להיות שומרי תומ"צ, הרי נתייאשו הבעלים, ופטור מלהחזיר אפילו את הארנק עם הסימנים.

אלא שצפו ועלו לנגד עיניו דברי השו"ע (שם סעיף ה'), כי אף שמן הדין אינו חייב להחזיר במקרה כזה, מכל מקום "טוב וישר לעשות לפנינו משורת הדין, ולהחזיר לישראל שנתן בה סימן".

שמח היהודי על ההזדמנות לקיים מצות 'יעשית הישר והטוב', והתקשר לבעל הארנק. אך הלה הפתיע אותו בטענתו, שעליו להחזיר את הכל מן הדין, מפני שהכסף אינו שלו, אלא ניתן לו על מנת להעביר לשכנו, והוא רק שליח בעלמא. ומבואר בפוסקים דאין מועיל יאוש השליח מפני שאינו הבעלים (נחלת צבי סי' רי"ט). [וכמעשה הידוע מהגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור, שהורה באשה שאיבדה מעות בשוק, דאפילו אם נתייאשה צריך להחזירם, כיון שבעל המעות הוא בעלה, והוא לא נתייאש מאחר שלא נודע לו שאבדו].

לקבלת הגליונות וחומר מרתק נוסף שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

⁵ בארזות שבת (ח"ב פ"ב) ה"ע (ק"ד) הפלוג להחיר מטעם זה, להזמין כזרי מערב שבת שיבוא להסיעו מיד בצאת השבת, הגם שבהכרח יצא לדרך בשבת, מפני שהעני הנכרי לביתו היא דבר צדדי ואינה שייכת לגוף הפעולה שייסענו במוצ"ש. וחילק שם, דאם סיכם שייבא הנכרי את רכבו כדי שהישראל יסע בו בעצמו, יש לאסור. כי אז הבאת הרכב בשבת איננה דבר צדדי. אך תמזה מזה, וכמו שהשיג עליו בקיצור דיני אמירה לנכרי (להגרי"י ספטימוס, ה"ע לח), שהרי אף כאשר הנכרי מסיע אותו, הבאת הרכב בו מעצם הבקשה, שהרי חפץ שייסע אותו ברכבו, ולא שישאנו על כתפיו, ולא דמי להדלקת האור לצורך שטיפה כלים. ומיהו באופן שבהאנו בפנים, שפיר י"ל שבנוגע לעשיית פגולה בביתו אופו ההתנהגה ה"ע (ק"ד)

ד'. איסור דרבנן במקום מצוה צער והפסד: לצורך מצוה, במקום צער, או הפסד מרובה, הותרה אמירה לנכרי לעשות פעולה הכרוכה באיסור דרבנן (ש"י ה'). מטעם זה כתב המשנ"ב שמותר לומר לנכרי במקום מצוה לעשות מלאכה דאורייתא בשינוי, שכן בשינוי הוא איסור דרבנן, ומותר ע"י נכרי במקום מצוה (משנ"ב ש"י ג', שעה"צ תקפ"ז ק"כ). אך יסדו הגרש"ז (ש"י כ"ד פ"ל הע' מ"ט) והגרש"א (אחר"ש פ"ג הע' קע"ט), שזהו דוקא בשינוי הפוגם באיכות המלאכה, וניכר שלא נעשית כראוי, כנטילת צפרנים ביד. משא"כ שינוי שאינו משפיע על איכות המלאכה, כלחיצה על מתג החשמל עם כפית וכדו', הגם שבכך הוא רק איסור דרבנן, מ"מ לא התירו שבות כזה במקום מצוה.

כלל נוסף מתבאר בפוסקים, שכל פעולה שניתן לעשותה באופן האסור מדרבנן בלבד, מותרת אמירתה לנכרי במקום מצוה גם אם בפועל יעשה בדרך שיש בה איסור תורה (מעין ההיתר הא', בדבר שאפשר לעשותו בהיתר). מטעם זה התיר הבית הלוי להביא ע"י נכרי מזון לסעודות שבת מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, מאחר שאין בכך איסור תורה במידה ולא יעצור לנוח ברה"ר, ואיסור דרבנן הותר ע"י נכרי לצורך מצוה. ומעתה גם אם יעמוד לנוח ברה"ר, אדעתא דנפשיה קעביד ואין זה עבור הישראל לנלדברי הפוסקים לעיל, שצריך שאפשרות ההיתר תהיה סבירה, גם כאן ההיתר מותרת בכך שאפשר להעביר דרך רה"ר בלא עצירה).

ה'. איסור דאורייתא לצורך קטן וחולה שאין בו סכנה: לצורך חולה, אפילו אין בו סכנה, התירו אמירה לנכרי אפילו במלאכה דאורייתא (ש"כ"ה י"ז), וכך גם לכל צרכי קטן. על כן מותר לקרוא לנכרי להדליק את החשמל אם יש בו צורך לקטן, כגון עבור מים חמים למאכלו, הפעלת חימום שלא יתקרר, או שמפחד בחושך.⁶

ו'. אמירה באיסור השנוי במחלוקת: מבואר בשו"ע (ש"ד ז') שדבר שיש בו מחלוקת, הנוהגים איסור מותרים לעשות ע"י נכרי, אך במשנ"ב הביא דעת היש"ש שאוסר (ע"ש בפ"ג). ומצינו בזה סתירות בדברי המשנ"ב. והכלל העולה, דמקום שהוכרע לאיסור, אין להקל ע"י נכרי הגם שיש מתירים. אך מקום שלא הוכרע אלא שחוששים לדעת האוסר מפני שהוא נידון דאורייתא, יש להקל בנכרי, דע"י נכרי הוא נידון דרבנן וספק לקולא. וכל שכן במקום שהוכרע מעיקר הדין כמתירים, אלא שנוהגים להחמיר ולאסור, דע"י נכרי מותר. [וכמבואר בחזו"א (ל"ז כ"א סוד"ה ונראה), שיש להקל מטעם זה לענין ביטול אחר ביטול בלח ע"י נכרי].

ההיתר המשולב - 'אמירה דרך סיפור דברים' שלא למטרת הנאה גמורה

הקדמנו בראשית הדברים, כי שני איסורים חלוקים הם, **אמירה לנכרי והנאה ממלאכתו**. אלא שכל ההיתרים שמנינו עד כה נתנו מענה לשני האיסורים הללו ע"י **סיבה אחת**, כי מאותה סיבה שהתירו אמירה לנכרי עבור חולה הותרה גם ההנאה ממלאכתו, וכך גם בנוגע לשאר ההיתרים שנתבארו. אך היתר 'אמירה דרך סיפור דברים' שונה במהותו בנקודה זו, באשר הוא מיוסד על **שני סיבות היתר נפרדות**, סיבה להתיר איסור האמירה וסיבה להתיר איסור ההנאה. [יש לציין כי ראוי שלא להזיקק להיתר זה, היות ויש מפוסקי דורנו שפקפקו בו. אולם בעת הצורך ניתן להשתמש בו, אחר שמפורש בפוסקים להיתר (שרע הרב, חיי"א, מ"ב ש"ז ב' ביטול במוסגה)].

סיבת היתר האמירה: אמירה בדרך 'סיפור' אינה בכלל איסור האמירה, היות ואין בה **ציווי** אפילו ברמז, כגון כשאומר לנכרי "האור מפריע לי לישון", אין כאן אלא רמז שהוא **מעוניין** בכיבוי האור, אך אין בזה שום **ציווי** או **בקשה** מהנכרי לעשות זאת, והוא כמלאכה שעשה נכרי מדעתו עבור הישראל, בלא אמירה כלל.⁷

סיבת היתר ההנאה: היות ואמירה דרך 'סיפור' אין בה היתר לאיסור ההנאה, דלא עדיף מנכרי העושה מעצמו לישראל, על כן התועלת בהיתר זה היא רק באחד משני האופנים, שבהם **לא נאסרה ההנאה** ממלאכה שעשה נכרי מעצמו עבור ישראל:

א' הנאה שלילית - סילוק נזק: יסדו הראשונים (תוס' שבת קכב, ועוד) דאיסור ההנאה הוא דוקא כשפעולת הנכרי יוצרת מצב של **הנאה חיובית** שגוף הישראל נהנה ממנה, כגון הדלקת אור. משא"כ אם פעולתו מועילה באופן שלילי, **שמונעת נזק או מסלקת הפרעה**, כמו כיבוי. ומטעם זה התירו הפוסקים אמירה לנכרי דרך סיפור להפעיל את המקרר כדי למנוע קלקול העופות שבמקפיא, דחשיב הנאה שלילית, שאינו אלא מונע נזק. [באשל אברהם (רעו) התיר עפ"י הדלקת נר לישן בחדר יחיד, שאינו זקוק לאור ליהנות ממנו אלא לסלק ממנו הסכנה לישן יחיד בחושך].

[ב"מלכים אמניך" (פ"ב י"ג) כתב לחלק לפ"ז בין עוף לגלילה, שלענין גלילה הוה הפעלת המקפיא נתינת הנאה חיובית, שכן השימוש וההנאה מהגלילה נעשים רק מכח מצבם הקפוא שחידש הנכרי. משא"כ בעופות, שאין השימוש בהם דרך קיפאון, ומצבם הקפוא רק משמרם מקלקול ועיפוש, ועל כן נחשב להנאה שלילית. והחילוק האמור היינו בדעת הנכרי, לשם מה הפעיל את המקפיא, דאם לצורך הגלילה אסור, ואם לצורך העופות מותר אף ליהנות מהגלילה שהייתה בו, דאזלינן בתר עיקר דעתו (אחר"ש ח"ג מילואים סי' כ').]

ב' תוספת הנאה: גם כאשר פעולת הנכרי יוצרת הנאה חיובית, אם אין בה יצירת הנאה חדשה אלא רק תוספת להנאה קיימת, כגון שיש בחדר אור מועט [מנרות השבת, או מתאורת רחוב סמוכה], אין איסור ליהנות באור שנוסף ע"י הנכרי.⁸

[מטעם זה, אין היתר להשתמש בתאורה שהדליק הנכרי, בפניות החדר שמתחילה לא הייתה אפשרות לקרוא בהם, שהשימוש במקומות אלו הוא הנאה חדשה ולא תוספת. אך זהו דוקא בחדר המרכזי (הסלון) שעבורו הייתה דעת הנכרי להדליק את האור. משא"כ לענין חדרי הבית הנוספים, מותר ליהנות בהם מתאורת הנכרי אפילו אם מתחילה היו חשוכים לגמרי, שכן תאורת שאר החדרים שלא ידע עליהם נחשב שהודלקה בפסיק רישא, ומלאכת נכרי בפסיק רישא מותרת גם בהנאה גמורה, וכדלעיל היתר ג' (הגרש"ז במאור השבת, מכתב יג)].

⁶ לאחר שהודלק האור עבור הקטן, גם לגדולים מותר ליהנות ממנו. אך חידש המשנ"ב (רע"ז ל"ט), שזהו בתנאי שההדלקה נעשית **עבור הקטן בלבד**, משא"כ אם הודלק עבור כל בני הבית, הקטנים והגדולים, רק לקטנים יהיה מותר ליהנות **ולגדולים אסור** עד מתיא שבת 'בכדי שיעשו'. ולפי"ז עוררו, במה שמצוי שקוראים לנכרי להדליק גנרטור שינפל במהלך השבת, וסומכים על כך שיש חולים הזקוקים לחשמל ומותרת אמירה עבורם, דלמבואר במשנ"ב יש להדגיש לנכרי שידליק עבור החולים, כי אם דעתו להדליק עבור כולם, ייאסר לבריאם ליהנות. ויעוי אחרות שבת (פ"ג ח"ג קצ"ד) שחידש דאין דברי המשנ"ב מן הדין אלא חומרא, ולא החמיר אלא בחולה שאין בו סכנה, אבל ביש בו סכנה מותר הבריא ליהנות גם אם היה כוונתו עבור כולם. [ולפי"ז אם מייירי דמהני הדלקת הגנרטור לחולים שיב"ס, אתי שפיר].

⁷ ומדובר כמובן שאינו מוסיף ואומר "האור מפריע לי אתה לא מבין?" וז"ל, שהרי בכך הוא ציווי ברמז, ואסור. מטעם זה עוררו הפוסקים, שכאשר משתמש בהיתר זה, לא יבוא תחילה אל הגוי ויבקש ממנו **לבוא אל ביתו**, שכן בקשה זו עצמה, אפילו בלי לפרט מדוע, יש בה **רמז של ציווי** שמבקש שיעשה עבורו פעולה בביתו, ולא יועיל שיאמר אחר כך דרך סיפור "האור מפריע לי". אלא מהתחלה יאמר "האור בביתי מפריע", והנכרי יבין מעצמו לבוא. ויש שאסרו גם בזה, כי לדעתם כיון שהנכרי מיוחד להיות גוי של שבת, עצם מה שמגיע אליו ומספר לו סיפורים, הוא רמז של ציווי לעשות עבורו פעולה (הגר"מ פנינשטין, הגר"ק).

⁸ אך יש להדגיש חילוק גדול, כי בהנאה שלילית ההיתר מפני שאין **סיבה** לאיסור, מכך שאין כן בתוספת הנאה שההיתר מפני שאין **מה** לאסור, שתוספת הנאה אינה חשובה להאסר. ועל כן אם נשתנה המצב וכבחה התאורה המועטת שהייתה בתחילה, מעתה נעשית התאורה שהדליק הנכרי כהנאה גמורה ולא כתוספת, ותיאסר בהנאה. משא"כ בהנאה שלילית, אם הדליק הנכרי נר באופן הנחשב למתן הנאה שלילית, כדוגמא המובאת לעיל בישן בחדר יחיד, גם אם יתעורר לפנות בוקר ויחפץ לעסוק בתורה לאור הנר, הגם דהוי הנאה חיובית, יהיה מותר לו, כיון שפעולת ההדלקה הייתה עבור הנאה שלילית, ולא חל בה סיבת איסור מעיקרא.

נהורא לנשימה

טיפים לחיים מאושרים בדרך התורה

מודל אפר"ת - המפתח לעבודת המידות

כאשר מנסים להתמודד עם מצבים 'מקפצים', לשלוט על הכעס שלא יתעורר מחמת מעשים נלוזים של הסובב. נדמה במבט ראשון שמישור העבודה הוא בשטחי השליטה העצמית, האפקט והסבלנות. שטחים שדרוש משאבים רבים של מאמץ וכוחות נפש בכדי לכבוש אותם.

אך התבוננות נוספת תביא אותנו למסקנה המרנינה, כי מישור ההתמודדות יכול להתבצע בשטח קל לתפעול, הלא הוא הכר הנרחב של **התפיסה**, דהיינו **הפירוש השכלי וצורת המבט על המציאות**. כי הנה נודע לרבים המונח הנקרא **"מודל אפר"ת"**, אשר עניינו תיאור השלבים שעוברים עלינו, מן האירוע במציאות ועד התגובה המתפרצת. והיחדוש המודגש בו, כי הרגש והתגובה הטבעית אינם תוצאה ישירה של החוויה במציאות, אלא תוצאה של **הפרשנות** שפירש השכל את האירוע שחווינו. שכן השלב הטבעי לאחר האירוע הוא הפירוש המצטייר בשכלנו לבאר את אשר חווינו, ורק בעקבותיו נולדים רגש בהתאם, ותגובה התואמת את הרגש.

תגובה

רגש

פרשנות

אירוע

האוצר הטמון בידיעה זו הוא, שאין הכרח להילחם במישור הרגש והתגובות, אלא מספיק שנצליח להטיל ספק בפרשנות שלנו לאירועים העוברים עלינו, ונתרגל לשאול את עצמינו **האם אין פירוש נוסף שניתן לפרש את אשר אירע?** ובכך ניתן פתח להחדיר תובנות ופירושים חדשים, אשר יעקרו את התעוררות הכעס משורשה, ותיקל עלינו העבודה. [נשורש לכך בלשון הרמב"ם, שקרא לענייני המידות 'הלכות דעות', ודוק].

ובפרט, אם נתבונן ב'עיוותי החשיבה' המצויים, שכאשר נכיר בהם נוכל להבחין מייד בכל 'פרשנות', אם ניתן לשער שהיא נובעת מאחד מעיוותי החשיבה, ובכך יהיה בידינו לשנות בקלות את הפרשנות, ונוכל לשרש מדעתנו פירושים שליליים המעוררים את הכעס, ושאר תחושות קשות. ונזכה לאיכות חיים מלאה שמחה ורגשות עליזים.

דוגמאות מצויות של 'עיוותי החשיבה': 1. **התמקדות בשלילי**: התמקדות בצדדים שליליים של האירוע והתעלמות מהצדדים החיוביים [אין צדדים חיוביים?]. 2. **ראיית 'שחור לבן'**, או הכל או כלום [האם לאפור אין ערך כלל?]. 3. **הכללת יתר**: מקרה בודד נתפס כקבוע, יחיד מוכיח על קבוצה [האם אכן זה כך בהכרח?]. 4. **קביעה מוחלטת** של השערות לא מבוססות בנוגע למחשבות הזולת ומניעיו. 5. **יצירת חוקים** איך 'חייבת' הסביבה להתנהג [עלינו להתגמש ולתת מקום לזולת להתנהג לפי חוקים משלן?]. 6. **הגזמת יתר** והעצמת מציאות לא נעימה לבלתי נסבלת [האמנם 'כצעקתה']? 7. **הצמדת תווית** לזולת, על ידי הפיכת התנהגות מקרית להתנהגות עקרונית. **כעת, נתבונן במקרה של אירוע מרגיז, ונבחין, האם אין הפרשנות שלנו נגועה באחד מהעיוותים הללו? כך נוכל להחליף אותה בפירוש חיובי, והעונג יהיה כולו שלנו!**

מדוע מותר לאמבולנס להגיע עד פתח בית החולים?

המציאות הנהוגה כיום, שכאשר יש צורך להסיע יולדת בשבת לבית החולים, גם כאשר הנהג יהודי שהותרה לו הנסיעה מטעם פיקוח נפש, מגיע האמבולנס עד לפתח בית החולים ממש.

וטרם השאלה נקדים, כי חס ושלום, אין להסיק מהדברים שום פקפוק ושום חשש לענין מעשה, ושלא יעלה על דעת מאן דהו להרהר או לשנות מנהג כל צדיקי וגדולי ישראל. וכל דברינו רק כדיבור בלימוד, לפלפל ולהבין דברי תורתנו הקדושה.

וכעת לשאלה: דעת רוב הראשונים דשבת **דחיה** אצל פיקוח נפש, ולא הותרה (משנ"ב שכ"ח ל"ט), ועל כן מבקשים תמיד להמנע מחילול שבת מיותר. ואם כך, נתבונן נא. יולדת יהודת בבירור, שאם הייתה גרה ברחוב הסמוך לבית החולים לא הייתה מזמינה אמבולנס, מפני שמצבה אינו חמור כל כך שימנע ממנה הליכה של חצי דקה ברגל, אלא שמוכרחת ליסוע באמבולנס מפני שגרה במרחק רב מבית החולים.

הרי נמצא, שכאשר הגיע האמבולנס למרחק חצי דקה הליכה מבית החולים, פקע הצורך לחלל את השבת. שהרי חזרה להיות כמי שגרה בסמוך לבית החולים. ומדוע איפה יש היתר לאמבולנס להגיע עד פתח בית החולים עצמו? [בפרט, כאשר יש מחסום בפתח בית החולים, והאמבולנס נעצר וממתין לפתיחתו, ואח"כ נוסע עוד כמה מטרים בודדים, שבדרך כלל אינם נצרכים עבור פיקוח נפש].

לתגובות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

לעיון

שאלות מדרקת בהלכה המעשית בימינו

בשורה משמחת למחברי ספרים

נתקבל בס"ד סבסוד משמעותי להדפסת חיבורים תורניים בכריכה קשה, כהוראת החזו"א לכוון החידושים 'למען יעמדו ימים רבים'. בהדפסת כמות של 200 עותקים לפחות. שילחו את פרטי הספר (מס' עמודים ועותקים) למייל A055-9236309@gmail.com

מראי מקומות

ניתן להשיג מראי מקומות בהירים ומפורטים שיו"ל ע"י מכון אש התורה, על הנושאים: ל"ט מלאכות שבת, מוקצה, ביצה, ריבית, משניות תרומות, שביעית, אהלות (ח"א)

ניתן להשיג בכתובת: A9768552@gmail.com

שיעורי הלכה, סוגיות, משניות, ואקטואליה

שיעורי ביהמ"ד להאזנה ולצפייה, בקול הלשון תיקיית הרב מנחם אדלר

שיעורי הלכה ואקטואליה עם המחשבות, שיעורי סוגיות בעיון, משניות 2 פרקים 20 דק'

הגליון מוקדש

לע"נ ר' דב ב"ר יחזקאל שרגא ז"ל

נלב"ע כ"ה כסלו

ת.נ.צ.ב.ה.

משתתפים בזכות להמתיק את התורה - וזוכים לנחת ומתיקות התורה!

3 דרכים להקדיש את הגליונות :

1. בטלפון: 0799-690776 2. בנדריים פלוס קופת מכון אש התורה 3. במייל.

י ה. וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפליטה וגו'. קשה למה הוצרך דלא יוכל לראות את הארץ, הרי במכת חושך שבאה אח"כ היה מספיק חושך. וכן קשה מה זה הלשון ולא יוכל לראות, מי לא יוכל לראות? וי"ל כיוון שהארץ נתחדש וממילא הארבה לא יוכל לראותה והוא ייחשב כסומא ואיתא בגמ' דסומא אינו שבע, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. וזה כוונת הפסוק וכסה הארבה את עין הארץ ולא יוכל הארבה לראות את הארץ, ולכן הוא יאכל את יתר הפליטה. כלי יקר.

י ו. ויפן ויצא מעם פרעה. בכל המקומות לא נאמר לשון זה ויפן ויצא, ורק כאן במכת ארבה זה נאמר, ולמה? וי"ל שלפני מכת ארבה אמר הקב"ה למשה ואני הכבדתי את לבו למען שיתי אותתי אלה בקרב, וז"א שכאן משה ידע מראש שפרעה יכביד את ליבו, ולכן הוא לא חיכה מה פרעה יגיד כי הוא כבר ידע דעתו מראש. משא"כ בשאר המכות הוא נשאר לראות אולי פרעה יחליט לשלח את בניו לפני המכה. המגיד מדובנא

י ח. מי ומי ההולכים. לכאורה היה לו לומר מי ומי ילכו, ולא ההולכים שהוא לשון הווה? וי"ל ע"פ מה שמובא בחגיגה ב. הכל חייבים במצוות ראה חוץ מחש"ו איזהו קטן? כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית. וא"כ מובן נפלא פרעה חשב שהם רוצים ללכת כדין מצוות ראה וא"כ אין צריך לשלוח את הקטנים והזקנים שאינם יכולים ללכת ולכן אמר מי ומי ההולכים, ומשה הבין את פרעה וענה לו לא בנערנו ובזקנינו נלך כי חג ה' לנו. רבי מרדכי בנט.

י ט. ויהפוך ה' רוח ים חזק מאוד. מה הטעם שבלקחת הארבה הוצרך ברוח ים חזק מאוד, בשונה מהגעת הארבה שהגיע ברוח קדים (פסוק ג)? וי"ל שכשהארבה הגיע הוא היה חי וחי נושא את עצמו. משא"כ אח"כ כשהוא נלקח, המצרים שמו אותם לשימורים בתוך חביות ואז הם היו מתים ומת לא נושא עצמו, לכן הוצרכו לרוח ים חזקה להוציאם מהשימורים.

יא א. עוד נגע אחד אביא על מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשילחו כלה גרש יגרש אתכם מזה. מי שישים לב למהלך הפסוקים בפרק זה יראה שבתחילה הקב"ה מודיע לו מכת בכורות, אח"כ בפסוק ב מדבר על שאלת רכושם של מצרים – דבר נא באזני העם וישאלו.. ואח"כ שוב חוזר למכת בכורות, ויש לעיין למה סדר הפסוקים הוא כך. ונראה לבאר ע"פ הגמ' שהמצרים דנו לפני אלכסנדר מוקדון שישביח להם ישראל את הרכוש שנטלו ממצרים, ואמר להם גבירה בן פסיסא שמגיע להם שחר עבודתם במשך 210 שנים, ע"כ הגמ'. והנה פועל שחוזר בו באמצע היום ידו על התחתונה, משא"כ כשבעה"ב חוזר בו אזי יד הפועל על העליונה, ולכאורה כשיצאו בניו ממצרים אחרי 210 שנים ולא אחרי 400 שנה אז זה נחשב שעזבו אותם באמצע העבודה, וא"כ דינם היה צריך להיות על התחתונה ולא יקבלו שחר מהמצרים. לכן אמר הקב"ה למשה בפסוק א עוד נגע אחד אביא על מצרים ואח"כ הוא עצמו יגרש אותם וממילא וישאלו איש מעם רעהו, והיינו כיוון שהבעה"ב מגרש באמצע א"כ הוא חייב לשלם להם על הכל וממילא יוכל לקחת מהם כל כסף וזהב. ואח"כ התורה מביאה את מכת בכורות. חנוכת התורה.

יא ב. דבר נא באזני העם. יש לדקדק מה טעם כתב באזני העם ולא באזני בני ישראל כמו שכתוב תמיד? וי"ל דאיתא בכמה מקומות שמה שהם לקחו זה היה עבור העבודה שלהם במצרים, וכמבואר ג"כ בסנהדרין צב. בסיפור עם אלכסנדר מוקדון. והנה שבת לוי לא השתעבדו ולא עבדו את המצרים וא"כ לא מגיע להם את המתנות מהמצרים, ולכן כתוב רק דבר נא באזני העם ומבואר בגמ' בחולין קלא. ששבת לוי לא ימקיר עם (לפי אחת השיטות שם בגמ') וכן מבואר בבבב"ר כ. וכן דברי רב באזני העם. זכרון יעקב. וע"ע בפרשת דרכים ע"ז.

יא ב. דבר נא באזני העם וישאלו איש מעם רעהו. אומר רש"י הזהירם ע"כ כדי שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדו ועינו אותו קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. יש להקשות מה ההו"א שאברהם שעבר עשרה נסיונות יאמר כזה דבר? ועו"ק מאי שלא יאמר הו"ל"ל שלא ישאל? ועו"ק מדוע נקרא כאן אברהם בתואר צדיק יותר מכל מקום אחר? וי"ל

שדברי חז"ל הם בניחותא. דהנה אברהם בכל מאורע ונסיון שעבר עליו בחייו הוא הצדיק עליו את הדין, וכאן לא רצה הקב"ה שאברהם יצדיק עליו את הדין ויאמר א"פ שיעבדו וענו אותם קיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. איני מהרהר אחר דינו של הקב"ה, ע"כ אמר הקב"ה למשה תאמר לבני ישראל שישאלו איש מאת רעהו כדי שיצאו ברכוש גדול ולא יצטרך אברהם שוב להצדיק עליו את הדין. בכורי אברהם לרבי אברהם כהן שליט"א.

יא ד-ז. ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בארץ מצרים ולכל בניי לא יחרץ כלב לשונו. יש לבאר את סמיכות הפסוקים כך: הנה הטעם שכתוב כחצות ולא בחצות כתוב בגמ' ברכות ג: שזה בגלל שמשה לא ידע בדיוק לכוון את שעת חצות, ואומרת שם הגמ' שדוד כן ידע מתי חצות, כי היה לו סימן מהכינור שהיה מנגן בחצות. ונשאלת המילה הרי גם למשה היה סימן ליידע זמן חצות במדויק שהרי איתא בגמ' שם דג' משמרות יש בלילה ובחצות הלילה כלבים נובחים וא"כ לכאורה הרי גם משה יכול היה לדעת שעת חצות לפי זמן נביחת הכלבים - לכן התורה כותבת כאן שהכלבים לא נבחו וממילא מובן למה משה אמר כחצות ולא בחצות. מהר"י אסאד.

יא ז. ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו וכו' למען תדעו אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל. החת"ס מבאר את הפסוק כך: אמרו חז"ל בב"ק ס: אליהו בעיר כלבים משחקים, מלאך המוות בעיר כלבים בוכים, והנה במכת בכורות אמר הקב"ה בפסוק ד כחצות הלילה אני יוצא בארץ מצרים, והיינו ד בעצמו ולא ע"י מלאך ושליח כמ"ש בהגדה של פסח, וא"כ הכלבים לא ינבחו כי אין מלאך המוות בעיר, ואז בגלל שלא יחרץ כלב לשונו תדעו שהקב"ה בעצמו יפלה בין מצרים לישראל.

פרק יב. בעניני קרבן פסח. הגמ' בפסחים ג: מספרת על גוי שרצה לעלות לירושלים כדי להקריב קרבן פסח ורבי יודה בן בתירא שלחו לירושלים ואמר לו שיבקש מהאליה, כי האליה הולך לגבוה, ואם יבקש יתפסוהו שהוא גוי, וכך הוא נתפס על חס, והרגוהו. ושלחו לרבי"ב, אתה יושב בנציבין ומצודתך פרוסה על ירושלים, היינו שהוא לא עלה לירושלים אלא הוא שעת שהגוי רוצה לעלות הוא עשה לו תרגיל כדי שיתפסו אותו בירושלים, וכך הוה. והקשו שם בתוס' מדוע באמת רבי"ב לא עלה בעצמו לירושלים הרי יש חובה לעלות לרגל. וביארו משום שלא היה לו קרקע, ודין עליה לרגל הוא רק למי שיש לו קרקע בארץ ישראל. והקשה ע"כ הגר"א הא איתא בתוס' ב"ב מד: שאין לך אדם שישראל שאין לו קרקע בארץ ישראל, כי השבטים קיבלו נחלה והורישו לבניהם ולכ"א יש קרקע כ"ש, וא"כ יתכן שלבי"ב לא היה קרקע באר"י. ותי"ר הגר"א דהנה הגמ' אומרת בסנהדרין צב: בעניני העצמות אשר החיה יחזקאל שראה בדרך עלילתו לארץ שאלו היו עצמות בני אפרים שמהיה את הקץ ויצאו ממצרים בגלל שהיטבו לא נכון להם הקץ ועלו קודם הזמן ונהרגו במדבר ע"י אנשי גת, עד שהגיע יחזקאל והחיה אותם. ושואלת שם הגמ' האם נשאו נשים והולידו בנים ובנות וכו'. מיד עמד ר' יהודה בן בתירא ואמר אני מבני בניהם וכו'. ולפי"ז הכל מובן, כי הרי לבני אפרים שיצאו קודם הזמן לא היה להם חלק ונחלה באר"י שהרי לא נחשבו כיוצאי מצרים לגבי ירושת הארץ וממילא לא קיבלו כשנחלקה הארץ לשבטים, ורבי"ב הוא מבני בניהם א"כ לרבי"ב לא היתה קרקע באר"י ולכן הוא לא חייב בעליה לרגל.

יב ב. החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. הגאון אומר שמרומזים כאן דיני צום. דבכל השנה לבד מחודש ניסן מותר לצום כל החודש ורק בר"ח אסור, ואילו בחודש ניסן זה הפוך, כל החודש אסור לצום ורק בר"ח מותר (הוא נקרא 'תענית הצדיקים'). וכך מבואר לשון הפסוק: 'והחודש הזה', וי"א כל ימי חודש ניסן הם 'ראש חדשים' דדינם כראשי חדשים של כל השנה שאסור לצום בהם. אבל 'ראשון הוא לכם' ז"א היום הראשון של החודש, כלומר ראש חודש ניסן, דינו שווה ל'חודשי השנה' דהיינו, לשאר ימי חודשי השנה, שמותר לצום בהם.

יב ו. והיה לכם למשמרת עד יד'. וברש"י: ראה הקב"ה שאין בידם מצוות להתעסק בהן כדי שיגאלו, נתן להם שתי מצוות פסח ופסח. למה דווקא את המצוות האלו? וי"ל כיוון דשכר מצווה בהאי עלמא ליכא, והטעם כי במצוות עשה אם לא מקיימים אותן בעוה"ז אין עליהן עונש בעוה"ז ולכן אם מקיימים אותן כיום שכר בעוה"ז. לכן הקב"ה נתן להם

דווקא פסח ומילה שהן מצוות עשה שאם לא מקיימים אותן מקבלים עליהן עונש כרת בעולם הזה ולכן הם גם יכולים לקבל עליהן שכר בעוה"ז.

יב כא. ויקרא משה וגו' ויאמר אליהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם וישחטו הפסח. מה הטעם נכפל צאן משכו וגם קחו? וי"ל, אומר העמק החכמה, דהנה אמרו בפסחים דהנמנה על פסח אחד יכול למשוך ידיו ממנו ולהימנות על פסח אחר עד שישחט הפסח הראשון, אבל אחר השחיטה אינו יכול למשוך ידיו ממנו, וזהו ביאור הכתוב משכו, דהיינו תוכלו למשוך ידיכם מפסח, וקחו לכם צאן והיינו שתוכלו להימנות על צאן אחר, אבל לא רק עד ושחטו הפסח, והיינו עד שעת שחיטה ולא מעבר לכך. עוד תירץ החי"ד דמשכיב הוא קניין מדרבנן, ומדאורייתא קונה בכסף לכך הוצרכו שני הקניינים גם מדאורייתא וגם מדרבנן, כי מדרבנן לבד לא קונה כיוון שהוא מצווה דאורייתא, ומדאורייתא לא קונה כי רבנן תקנו משיכה והפקר ב"ד הפקר.

יב כט. וה' הכה כל בכור בארץ מצרים. הנה במעריב אנחנו אומרים כל יום כך: המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ואח"כ יוצא את עמו ישראל מתוכם לחירות עולם. ואכן כך היה סדר הדברים, קודם הקב"ה הכה את הבכורות אח"כ הוציא את בניו ממצרים. והנה בבוקר אנחנו אומרים הפוך, קודם ממצרים גאלתנו, ורק אח"כ כל בכוריהם הרגת, והרי לא כך היה הסדר, אלא קודם הרגית הבכורות ורק אח"כ גאלתה. וי"ל דהנה יש להקשות למה בלילה אומרים לשון ה'מכה' ואילו בבוקר 'הרגת'. וי"ל דבמסכת שמחות איתא שם בהקדמה אחר רבי יוחנן הקב"ה בלילה כלל לא הרג את הבכורות אלא רק הכה בהם עד שיהיו גוססים כדי שיראו במפלתם שבני ישראל יוצאים ממצרים, ורק אחרי שבני ישראל יצאו המשחית הרג אותם. וכעת מובן כל הפסוק הנה בלילה הקב"ה הכה ואח"כ הוציא ובבוקר אחרי שהקב"ה שלח את בניו נהרגו הבכורות כי הסדר היה הכאה, גאולה, הרגה. ויובן גם איך הקב"ה הרג בעצמו את הבכורות הרי איתא בסנהדרין ט: שהקב"ה כהן הוא? ולפי ה"ל וי"ל שהקב"ה לא הרגם אלא רק הכה אותם עד שהיו גוססים, וגוסס לא מטמא.

יב ל. לא. ויקם פרעה לילה אחד הוא וכל עבדיו. ויקרא למשה ואהרן לילה קומו צאו מתוך עמי. יש לעיין מדוע מודגשת המילה לילה כמה פעמים? וי"ל דהנה פרעה אמר למשה ואהרן כי ביום ראותך פני תמות, וכעת פרעה קם בלילה נראה כאור יום כמו שמובא בחז"ל (זוהר ח"ב ל"ח) ופרעה חשב שמשה לא רוצה להיראות אליו בגלל האיום שלו כי ביום ראותך פני תמות, לכן הוא קרא למשה ואהרן לילה הוא צעק להם שכעת לילה למרות שהיה נראה שיום ולמרות שאמרת שאני אהרוג אותם כשאראה אתכם אך כעת זה לילה ולא יום. אז תצאו אלי. אור החיים.

יב לד. וישא העם את בצקו טרם יחמץ ומשאותם צרות בשמלותם על שכמם ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב. יש להבין את סדר הפסוק שבתחילה כתב שנשאו את המשאות על שכמם ורק אח"כ כתב שקיימו בניו את דבר משה ושאלו כלי כסף וכלי זהב מהמצרים, והרי הסדר היה הפוך קודם שאלו מהמצרים ואח"כ לקחו על שכמם? וי"ל דהנה פסח מצרים חימוצו נוהג יום אחד וא"כ כל הבצק שנשאו היה לצורך אותו היום, והנה אותו היום היה טו בניסן שאסור במלאכה, ואף שהוצאה שרי אבל רק אם זה לצורך יו"ט וא"כ לא הניסאה של הכלי כסף שהוא לא לצורך יו"ט יהיה אסור להם, אבל על החמורים הם יכלו להניח כי קי"ל (רמ"א רמ"ג) שאין שבייתה בבהמה נוהגת ביו"ט, אבל את הבצק והמשאות יכלו לשאת על כתפיהם ביו"ט כי הוא צורך יו"ט. ולפי"ז הפסוק מתפרש כך, דבר ראשון הפסוק בל לומר מדוע נשאו רק הבצק והמשאות על כתפם ולא הניחוהו על החמורים, מפני שכל החמורים הניחו את הכלי כסף והכלי זהב שלא יכלו לשאת בידים מפני שהוא לא לצורך יו"ט, ואחר שכתב מה נשאו על כתפם הוסיף שזה בגלל שעשו כדבר משה ששאלו כסף וזהב ואותם הניחו על החמורים. בניין שלמה.

יב מו. לא תוציא מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו. הטעם שהוצאה נאמרה בלשון יחיד ואילו שבירה בלשון רבים. וי"ל שהוא רמז לגמ' שאין מוציא אחר מוציא - היינו שחייב הוצאה הוא רק ביחיד. אבל יש שובר אחר שובר - וממילא החיוב על שבירה יכול להיות גם ברבים. כ"ה במהר"ם חגיז

לא מפסידים כלום בקיום רצון ה' ולא מרוויחים כלום כשלא מקיימים רצונו.

הנה בפרשתינו מצינו שהקב"ה אומר שהוא עצמו יעבור בבתי מצרים במכת בכורות, ומאידך גיסא כתוב שמטרת הדם במזוזות היא בשביל שהמשחית לא יוכל לעבור בבתי ישראל, שמעם שהמשחית הוא זה שיהרג את הבכורות, מיישב ע"כ הבן איש חי ע"פ מה שמובא בחז"ל שהיו כאלו שהחביאו את בכוריהם בבתי היהודים, והנה אמנם המשחית הוא עבר בכל בתי מצרים לקחת מכל בית את הגדול שבבית אבל שלא נחשוב לרגע שמי שהחביא את בכורו בבית היהודי הרוויח משהו אלא להפך הוא רק הפסיד והקב"ה בכבודו ובעצמו נכנס לבתי היהודים לקחת את בכורות העכו"ם משום ששם לא ניתן למשחית להיכנס, וא"כ הכל מיושב בבתי המצרים עבר המשחית, ובבתי היהודים ששם החביאו המצרים את בכוריהם ולמשחית לא ניתן רשות להיכנס שם עבר הקב"ה. וכע"ז כתוב הבן איש חי מצינו במלואה בריבית שאדם שהלווה בריבית לא די שהוא מפסיד את הרווח שהרוויח מהריבית אלא הוא נענש שגם את הקרן הוא מפסיד. (במאמר המוסגר: רבי חיים קניבסקי בצעירותו (לפני כארבעים שנה כשהיה בשנות החמישים לחייו) היה נוסע כל בוקר לבריתות להיות סנדק עם מונית, והיתה מריבה בין נהגי המוניות מי יזכה לקחת אותו לברית, וכל יום היה מגיע נהג שהיה תופס את הזכות הזאת, כל יום מי שתפס ראשון זכה. והנה באחד הימים אחד הנהגים קנה מונית חדשה והוא רצה לקדם את המונית ע"י שיוכה לקחת את הרב לברית. הוא קם בבין ותפס ראשון להיות נהג של הרב באותו היום בדרכו לברית, הוא חיכה מספר שעות והנה הרב יורד בהדרגה לכיוון המונית הוא מאוד שמח אך שוד ושבר כשרבי חיים נכנס למונית הנהג מנסה להתעניין ואינו מצליח, מנסה שוב ושוב ולא מצליח רבי חיים יצא מהרכב, הנהג מתניע ומצליח.. רבי חיים נכנס ושהה הנהג לא מצליח. רבי חיים ראה שדברים בגו הוא שאל לבעל המונית: אמור נא לי מהיכן יש לך את הרכב? ענה לו הנהג מבני שיחי' שאל רבי חיים במה בנך עוסק? ענה הנהג להלוואות. שאל רבי חיים בריבית? הנהג ענה כן. אמר לו רבי חיים א"כ הרכב הזה לא יכול לעשות שום עניין של מצווה...) למעשה הכלל הוא שמי שחושב שע"י שהוא ינסה לעשות קומבינות, כגון יצא באמצע התפילה בכדי להרוויח כמה שקלים, או ישקר בשביל להרוויח כסף, או ידבר לש"ה כדי להרוויח משהו או לשאת חן ושכל טוב ע"י"ז הוא יכול לשכוח מזה, כי ממעשה אסור לא רק שלא מרוויחים אלא גם מפסידים את ההשקעה ואת הקרן, וגם אם במבט ראשון זה נראה שמרוויח לאחמ"כ הוא מפסיד הכל על תרופות וכדו', כי כסף לא כשר הולך לדברים לא טובים, וכן מי שחושב שע"י שיאמר לשון הרע הוא ירוויח משהו בחברה וכדו' שיידיע לו שאין סיכוי הוא עלול רק להפסיד מכך, ומי שלחפץ עושה מה שה' רוצה ממנו כעת למרות שנראה שהוא מפסיד שיידיע שהוא רק ירוויח לעולם ועד מכך. הכלל הוא בכל עניין לעשות מה שה' רוצה, ולפעמים שלא ממש יודעים מה שה' רוצה יחשוב לעצמו מה הוא יותר רוצה סימן שזה רצתו היצר ותמיד יעשה הפוך ממה שליווה רודף אותו לעשות.

סיפר רבי משה שטרנבוך שבשעה שהגיע רבי אלחנן וסרמן לעיר לונדון, הומינוהו לדבר בבית הכנסת לפני תפילת מוסף, אך בדרכו לבית הכנסת נודע לו שבבית הכנסת זה ישנם אנשים המחזיקים בדעות כוזבות, והחליט להשמיע שם דעת תורה לתקן הפירצה, עד שבאמצע הדרשה נעשה במקום מהומה גדולה, והגבאי יחד עם רוב מתפללי בית הכנסת יצאו מבית הכנסת באמצע דרשתו לאות מחאה והלכו להתפלל בחוץ בפרוודור, והוא נשאר רק עם ציבור קטן בקושי מניין, ומ"מ לא נתע מחמתו והמשיך בדבריו כי הרגיש שז"ה ורצון ה'. ואח"כ אמר לו שאף שבא ללונדון כדי להתרים אנשים שיתמכו בישיבתו ישיבת ברנוביץ, ועל ידי דבריו הפסיד הרבה תומכים לישיבתו, מ"מ אינו מתחשב בזה, ומשום שמלבד שהוא ראש ישיבה הרי הוא בראש ובראשונה עבד ה' וכיון שידע שיש צורך להעמיד על האמת, דבר מה שהיה צריך לדבר וכמתבקש מעבד ה', ומה עוד שבאמת לא הפסיד מזה שום דבר, שהלא הכסף מסור ביד הקב"ה, ויצא ללונדון לקיים את רצון השי"ת ולקיים את חובתו חובת השתדלות, וכיון שהיה מוטל עליו חובה לדבר על דבר שצריך תיקון, בוודאי לא יפסיד מכך, ולא עליו להיכנס מהיכן יזמין הקב"ה

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הפרשה

ממון לקיום הישיבה, ומובטחים אנו שהוא יעשה לתורה שלא תשתכן מישראל.

וזהו לימוד לנו לא להתבונן לא ימין ולא שמאל מה יאמרו עליו, ולא לחשב חשבונות אם כדאי להימנע בכדי שלא לבוא לידי הפסד וכדו', אלא לדבוק ברצון השי"ת בלבד. **סיפר רבי דוד פרנקל** שבשנת תרפ"ט כשבאו הערבים לחברון כדי להרוג את כל היהודים ששם, לא רבים יודעים שהאדם שהם הכי שנאו זה היה רבי חיים יוסף דינקלס, שהיה אז אברך צעיר וחכמתו הרבה היתה לצנינים בעיני הערבים ובאותה שבת ידועה יצאו הערבים עם גרזנים בידיהם וצעקו איטבח אל יהוד, ג'יהאד, והם נטחו בלמעלה ממאה בני היישוב ובהם עשרות תלמידים מיישיבת חברון. במשך כל אותו הזמן הם צעקו כל הזמן איפה יוסף?! איפה יוסף?! וכוונתם היתה היכן רבי יוסף דינקלס. והם לא מצאוהו. ומעשה שהיה כך היה. רבי חיים יוסף נסע יחד עם בני ביתו לחתונת רבי זיסל שפירא שנערכה בבלי שישו בירושלים, והוא נשאר ללון בירושלים עד יום שישו. והנה ביום שישו הם באו לשוב לביתם שבחברון והם חיכו זמן רב לאוטובוס שבנושם מלהגיע. חיכו וחיכו, ואז אמר רבי יוסף אם האוטובוס יגיע עד חצות אנחנו נחזור. אם לא! כיון שזה לפני שבת אני לא אשוב לבית שבחברון בגלל כבוד השבת... והנה הגיעה שעת חצות ובאותו זמן הגיע האוטובוס לחברון. רבי חיים יוסף ובי"ב אינם מתלבטים כלל וכלל, ולמרות הכל הם נשארו בירושלים. וההמשך ידוע. כי כשעושים רצון ה' לא מפסידים.

השר רבי משה מונטיפיורי הקפיד מאוד להרבות שמירת שבת בישראל והוא עצמו היה ידוע כאחד שלא הזיז אותו כלום בענייני השבת כולל מקרים שהיה חשש לשלמו ולא יבדל כל ממונו. פעם בא אליו בשעת סעודת שבת שליח של אחד מהמשלמים הגדולים שבאותו הזמן וביקש ממנו שיבוא אליו בחצות עובר ביצוע עסקה דחופה מאוד. ורבי משה אמר שתמורת כל הון שבעולם הוא לא מגיע בשבת ולא מדבר כלל על מו"מ ביום זה. השליח הלך וחזר כעבור זמן קצר עם מכתב מהמשלם שיידיע לו שאם הוא לא מגיע כל כספו יוחרם, והוא ידאג שינותקו עמו כל קשרי המסחר במדינה. אך השר מונטיפיורי בשלו. וכך הוא ביקש למסור: אני מאוד מודה על מה שנתתם לי עד עתה אבל כל הון שבעולם לא יגרם לי להתכחש לאמונותי. ביום ראשון בבוקר בא שוב שליח מאותו מושל וביקש שיבוא אליו לביתו. השר ללא מורא יצא לבית המושל. וכשהגיע לביתו חיכתה לו הפתעה נאה. המושל הגיש לפניו מתנה ואמר לו ישיבתו כאן בשבת יחד עם עמיתי ממדינה אחרת וסיפורתי לו עליך איך אתה מקפיד על המצוות בעד כל הון בעולם, הוא לא האמין וביקש להתערב איתי על סכום גדול, ולבסוף בזכות התעקשותי ניצחתי, רציתי רק להודות לך.

הרב מפוניבז' סיפר שהיה בפרנקפורט ואסף כספים מבית לבית, עד שהגיע אליו רבי יעקב רוזנהיים, ואמר לו, אסור לעשות ככה, זה לא כבוד התורה להסתובב כמו שנוהג מבית לבית. בוא תכנס לחדר, ונזמין תורים אצל העשירים, הוא הזמין לו תורים אצל עשירים. בין היתר הוא קבע לו תור אצל עשיר גדול בפרנקפורט, אמר לו העשיר שלמחרת בשעה שמונה הוא צריך לנסוע ברכבת. הוא קבע שאחכה לו ברבע לשמונה בתחנת הרכבת ושם הוא ידבר איתי. למחרת בבוקר קם הרב מפוניבז', והנה השעה שבע. זאת הפעם הראשונה שהוא קם בשעה שבע. ברציף הרכבת הוא היה צריך להיות ברבע לשמונה, הוא עשה חשבון שאם הוא הולך להתפלל בציבור הוא לא יספיק להגיע לרציף הרכבת בשעה היעודה. ברגע הראשון חשבתי לוותר פעם אחת על תפילה בציבור. הרי מדובר בצרכי רבים. אבל אחרי דם החלטתי, לא. לא. המדרש אומר בפרשת ראה, שהקב"ה אומר לאן אדם שומע לי ומפסיד, לא נולד אדם ששומע להלכה ומפסיד אין כזה דבר. מתאר הרב מפוניבז': החלטתי שאני מתפלל בציבור ויהי מה. סיימתי את התפילה בשמונה וחצי. כלאורה אין לי סיבה ללכת לרכבת. אבל סוף סוף צריך לעשות השתדלות, אז יצאתי לכיוון הרכבת, הגעתי בעשרים לתשע. שלוש דקות אחרי בא העשיר במרוצה, והתנצל שהוא איחר את הרכבת של שמונה והוא יוצא בתשע. בו במקום הוא רשם צ'ק גדול מאוד סיים הרב מפוניבז' את סיפורו. בחורים יקרים!, הרעף עליהם הרב יסודות לחיים יהודיים, "לא באתי להראות לכם שלא הפסדת מתפילה בציבור. זה פשוט. באתי להראות

לכם משהו אחר. באתי להראות לכם שאם הייתי 'חכם' והייתי מתפלל ביחידות ורץ ברבע לשמונה לרכבת, הייתי מחכה עד שמונה ורבע ורואה שהעשיר לא נמצא. הייתי הולך הביתה בלי השיק הזה.

עוד סיפור שסיפר הרב זילברשטיין: היה פעם יהודי שאינו שומר תו"מ שהיה לו מפעל לשקיות, הוא היה מוכר חבילות שיש בהן מאה שקיות בכל חבילה. לימים הוא קיבל החלטה חסכונית שבמקום לשים 100 שקיות בחבילה הוא ישים 90 שקיות ובכך הוא ירוויח המון, כי אם למשל כל יום הוא היה מייצא 10.000 שקיות, ז"א שהוא ירוויח כל יום 100 חבילות בלי שאף אחד שיש לב. לימים הוא חזר בתשובה ושלח להרב זילברשטיין בקשת כפרה על עוון גזל שגזל את לקוחותיו במשך שנים רבות. הרב זילברשטיין פסק לו שמכיון שהוא ממשיך למכור לאותם לקוחות בדרך כלל, א"כ שמכאן ולהבא יעשה חבילות שיש בהן 110 שקיות במקום 100 אשתו שעדיין לא חזרה בתשובה מאוד כעסה ורגזה ע"ז, אך הוא היה החלטי בעניין להשיב את מה שגזל. לימים היה מכרז גדול לאספקת שקיות לצבא ארה"ב, ונציגי הרוכשים באו לבדוק את איכות המוצרים של כל היצרנים שהתמודדו במכרז, ובין הדברים שנבדקו היתה אמינות המפעל. וכשנבדק המפעל שלו התברר ע"י שספרו חבילות שונות, שהוא שם מעבר לכמות שכתוב, וכל שאר החברות שמו בערך כמו שכתוב. ובגלל אמינות זאת עשו אותו עסקה עקתית ששווה מליונים רבים. וכך יצא שגם החזיר חובותיו וגם הרוויח פי כמה וכמה.

אבי מורי סיפר לי שהוא לא מזמן הלך לנחם את בני הרב וסרמן מחיפה יהודי צדיק שעלה מהונגריה ביושבם שבעה על אביהם, שהיה אדם ירא שמים מרבים. בצעירותו הוא עבד לפרנסתו באיזה קצביה גדולה שהיתה תחת בעלות של אדם שאינו שותו"מ אך הוא מכר כשר, והרב וסרמן היה עובד באותו מפעל, והנה ביום מן הימים הוא מגלה שבעה"ה הביא ארגונים של בשר לחנות, הארגונים היו בלי הכשר כלל, הרב וסרמן נבהל אך נצר את הדברים בליבו, לאחר שעה קלה הוא רואה אישה שותו"מ שהגיעה לקצביה לקנות בשר, הוא ניגש אליה בשקט ואמר לה תדעי לך שהבשר היום לא כשר לא תקני כאן, האישה שמעה זאת הודתה לו מקרב לב ועזבה את החנות. בצד עמד אחד העובדים שאינו שותו"מ שמע את זה ורץ להלשין את הרב וסרמן לבעה"ב ואמר לו מה עושה הרב וסרמן בחנות, הבעה"ב הגיע בכעס לרב וסרמן ופטריו לאילתר מהחנות, וכך הרב וסרמן נשאר בלא עבודה ובלא פרנסה כלל, ובבית מחכים ילדים הרעבים לפת לחם, היה זה שעת צהרים, הרב וסרמן הלך לאיזה בית כנסת סמוך להתפלל מנחה ושם הוא השתפך לפני הקב"ה בתפילתו שיהיה לו פרנסה בשפע ויוכל לגדל את ילדיו בדרך התורה והיראה, בסיום התפילה ניגש אליו ואמר לו ראיתי אותך בוכה כל התפילה האם יש משהו שאני יכול לעזור לך? ענה לו הרב וסרמן כן. כעת פיתרו אותי מהעבודה וילדי גדלים ואני מעוניין להעבירם לתלמוד תורה הנמצא בקרית מוצקין כדי שיקבלו מושגים של תורה ויר"ש אך איז לי כסף לגור שם ואין לי עבודה, אותו יהודי אמר לו תקשיב אני קבלן ויש לי דירות שאני מוכר בקרית מוצקין ממש סמוך לת"ת שאתה רוצה לשלוח לשם אני מוכר לך את הדירה, הרב וסרמן אמר אבל אין לי כסף, אמר לו אותו קבלן קח וכשיהיה לך תשלם לי, אמר לו הרב וסרמן למה החלטת לתת לי את הדירה הזאת, אמר לו אותו קבלן היום אשתי חזרה הביתה וסיפרה לי שהיתה בחנות ויהודי אחד יר"ש ניגש אליה ואמר לה שהבשר טרף לפי מה שהבנתי זה אתה לכוזה אדם קדוש אני רוצה לתת. וכך הרב וסרמן קיבל דירה בקרית מוצקין וזמן קצר אח"כ הוא מצא עבודה מסודרת ומכובדת, וזכה לגדל משפחה לתפארת, אז במבט ראשון זה היה נראה אז שהוא מפסיד עבודה אבל לבסוף התברר שהוא הרוויח גם עבודה גם דירה וגם זרע ברך ה'.

בשביל לקבל שפע צריך למסור נפש

בפרשת השבוע מובא שכשהגיעה הגאולה הקב"ה נתן לכלל ישראל שתי מצוות בכדי שיוכל לגאולם. המצוות שנתן להם הם דם פסח ודם מילה. יש להקשות אם היו זקוקים למצוות כדי שיגאול אותם למה נתן להם שתי מצוות האלו בדווקא הרי היה יכול לצוותם על שאר מצוות. התשובה ע"כ נמצאת בסיפור הבא שהתרחש עם החת"ס ומובא בספרים מוסמכים על תולדותיו. לפני מאתיים שנה הגיע גוי לרב באחת הקהילות היהודיות בהונגריה ואמר לו רבי מצאתי

את האמת רצוני לדבוק באלוקי ישראל ולהסתפח לעם ה', אנא עשה עמי אות לטובה וגייריני כדת וכדין. הרב כמובן לא מיהר לגייר את הציב לו כל מיני מבחנים לבדוק את מידת צרינותו ולוודא שאין לו מניעים זרים, ורק לאחר שהגוי עבר את כל המבחנים למדו הרב את כל הדרוש ולאחר מכן הוא נימול וטבל כדת וכדין. אלא שכאן התחילו הדברים להסתבך הרב הביא לגוי מוהל שמל תינוקות במקום להביא מוהל מומחה ואכן מעשה המילה לא עלה יפה הגוי קיבל זיהום בגופו וסכנה נשקפה לחייו. עד מהרה הדבר התפרסם בקרב יהודי העיירה והשמועה חצתה גלים ועשתה לה כנפיים אף אצל הגויים, הגויים שגם ככה לא ראו בעין יפה את התגיירותו של הגוי האשימו את היהודים שחיבלו בו במזיד ואיימו שאם ימות אותו גר הם יחוללו פרעות ביהודים, הרב נחרד מהצפי ליהודי עירו ומהר לנסוע אל רבו החתם סופר כדי ליטול ממנו עצה ותושיה. **החתי"ס** שבמצמו היה מוהל מומחה גער ברב על מה שעשה ואמר לו בגלל מה שעשית ואתה במו ידיך גרמת לנוק הגדול ובדרך הטבע לא ימצא מזור ותרופה למצב של הגר צדק עליך למסור את הנפש ביחד עם הגר ובכך ינצלו חייהם של

הנביא ואני שלחתי אותו. ע"כ הסיפור. שואל ע"כ הרב זילברשטיין אם לחת"ס היה כוח להביא את אליהו הנביא כדי להציל את הגר מדוע עשה זאת באופן כ"כ משונה? אלא אומר הרב זילברשטיין אליהו הנביא לא בא בקלות, אם רוצים לזכות לגילוי אליהו ולזכות לניסים ונפלאות צריך למסור את הנפש רק לאחר שמוסרים את הנפש כמו הרב והגר שעלו לסירה כדי להטביע את עצמם ע"כ מכשירים וסוללים את הדרך לאלהיו הנביא. לפי זה יובן למה נתנו לבני ישראל שתי מצוות אלו דם פסח ודם מילה. הואיל ולא היו בידם זכויות כדי לצאת ממצרים, ציוס הקב"ה במצוות אך לא היה די להם בזכות של עצם קיום המצוות אלא היו זקוקים למצוות של מסירות נפש, וזהו דם מילה שזה מסירות נפש ליהודי מבוגר למול עצמו, וכן דם פסח שהלכו לשחוט את אלהיהם של המצרים שהיה כבש אין סכנה גדולה מזה ורק ע"י זכו לקבל את השפע הגדול. ומסירות והשקעה בכל הנשמה זה הדרך היחידה להצליח, ובפרט בדברים רוחניים שיש יצה"ר שמנסה כל הזמן לייאש. מאאמו"ר.

לקט דברים מגדולי ישראל, וכן עניינים חשובים נוספים ערוך בדרך שו"ת

שקידתם בתורה וכו' ורובם נתקלקלו מכך וכו' שם.

שאלה: אדם שסיים מסכת האם עליו לעשות סיום בצנעה משום שלא יתגאה ולא יבטל הזמן או בציבור? **תשובה:** יעשה בציבור וכמבואר בגמ' שאביי היה עושה יו"ט לכל תלמיד חכם כשהיה מסיים מסכת. ורבי חיים קניבסקי תמיד היה אומר לאנשים שע"י הפרהסיה זה נוטע אהבת תורה אצל עוד ועוד אנשים, ומכיוון שע"י עוד אנשים יעשו סיום הדבר הוא רצוי מאוד לפני ה'. ורבי חיים כשהיה לו כח הוא היה משתתף הרבה בסיומים של בני המשפחה ומאוד היה מעודד ע"י, וגם היום לארועים של סיומים הוא יוצא יותר מהר מכל אירוע אחר. וגם הוא עצמו שמסיים הרבה מקפיד תמיד לשתות יין ולכבד את בני הבית הנמצאים שם באותו הזמן, למרות שאלו מעשים שבכל יום.

שאלה: מה זה תסמונת שטוקהולם, ומה זה קשור אליו? **תשובה:** פעם בבנק השבדי בשטוקהולם נכנסו שני חמושים והשתלטו באיומי נשק על הבנק, ולקחו עימם ארבעה בני ערובה שהוחזקו יחד עם החוטפים בכספת הבנק שהיתה בגדול מטרים ספורים במשך חמישה ימים תחת איומי הוצאה להורג, ובשלב מסוים הם נקשרו לכספות, למרבה ההפתעה הדרמה הגדולה התחוללה לאחר שהשתחררו... בני הערובה התנגדו בכל תוקף לחילוץם וראו בכוחות המשטרה אויבים ובשודדים אנשים חיוביים, החוטפים אף סירבו בתוקף להעיד נגד השודדים, והיו אף שביקרו את החוטפים בכלא, והיו צריכים הרבה טיפולים פסיכיאטריים בשביל לגאול אותם ממצבם, התופעה הנפשית המזרחית הזאת נקראת תסמונת שטוקהולם עד היום הזה, תסמונת שלוקים בה אנשים שנמצאים בשבי ומגלים רגשות חיוביים כלפי חוטפיהם. רבי יחזקאל לוינשטין הביא בספרו ממזרח שמש על פרשתנו וז"ל: שלושת ימי אפילה במצרים שמתו רבים מבני ישראל מפני שהם התרגלו למצרים ולא רצו לעלות לארץ ישראל. לעומת זאת היו מצרים שרצו לעלות עם עמ"י והתעורבו בהם והם נקראים ערב רב ולבסוף עלו וזכו להסתפח עם כלל ישראל. רבי לנו שהחיסרון של ההרגל הוא גרוע מאוד. ולענייננו, אדם שמתרגל למצב לא טוב ומתייאש מלשנות סופו שנופל לתהומות שלא ייצא משם לעולם. ואנו ג"כ צריכים להרגיש שנשבינו בידיו של הייצר הרע והוא עושה בנו כרצונו, עלינו להתנתק ממנו מהר ולקיים רצון ה' יתברך. ר"י למברגר.

שאלה: האם ראוי לחיות כל הימים בקמננות בשביל לחסוך לנישואי הילדים, מדינא דאיהו חכם הרואה את הנולד? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי עונה שדייה לצרה בשעתה, וזה לא

בני קהילתך מידי הגויים, ולכן זאת עשו עלו שניכם על סירה והפליגו ללב ים, אמרו לכולם שאתם נוסעים למדינת בלגיה כדי לדרוש ברופאים, אולם בהיותכם בלב ים הטביעו את הסירה. הסירה תשקע ואתם תדרו עמה למצולות ים. הגויים יהיו בטוחים שטבעתם מחמת הסערה שהתחוללה בלב הים ובכך תנוח דעתם ויניחו ידם מלפרוע פרעות ביהודים. הרב לא ערער על דברי החת"ס וקיבל ע"י למסור את הנפש ולכפר על מעשהו, הוא הלך אל הגר ושייתף אותו בסוד העניין. הגר שהיה בעל נשמה גבוהה קיבל ע"י באהבה וברצון למסור את נפשו להצלת היהודים מידי שכניהם הגויים, הרב והגר עלו על סירה והפליגו ללב ים, והנה באה מולם סירה ובא אדם אלמוני ושאל להיכן הם מפליגים סיפר לו הרב שהאיש שלצידו הוא גר המוטל בין החיים למוות והוא נוסע למצוא מזור ליהודי שנהיה אצלו, אותו אלמוני אמר אני חובש מומחה יש באמתחתי משחת פלאים נתן לו משחה ובחסידי שמים הגוי נתרפא תוך מספר שעות. שב לחת"ס כדי לספר על הנס שקרה להם בלב ים. חייך החת"ס ואמר התדע מי היה האיש האלמוני שהציל את חייו של הגר? ובכן דע לך שהיה זה אליהו

לאחרים וזה מוריד אחוז גדול מהדאגות, דבר שני יעסוק בדברים המשמחים כגון לימוד התורה או שאר דברים שמשמחים אותו, וע"י שיסיח דעתו לדברים המשמחים תוסר הדאגה מליבו.

שאלה: השבוע (ד שבט) חל יומא דהילולא של רבי ישראל אבוחצירא, - הבבא סאלי, ידוע שראו אצלו רוח"ק דבר יום ביומו, איך זכה לכל זה? **תשובה:** מלבד מה שהיה קדוש והקפיד על קיום התורה במסיר"נ ועד כלות הכוחות, הוא היה מפורסם מאוד בשמירת העניינים שלו באופן שאין לתאר הוא אמר שכשיש שמירת עניינים זוכים לרוח הקודש, עלינו להתחזק וללמוד מדרכיו ולהקפיד מאוד על שמירת העניינים ומי שמקפיד בזה זוכה לראות ישועות.

שאלה: מה הטעם שישנם קהילות בעיקר אצל החסידים הנוהגים ביום שמחת הרבי כביום טוב ויום זה הוא גדול אצלם בהשפעות רוחניות עד מאוד? **תשובה:** כתוב בספרים שהאבות הקדושים של החתן כלה מגיעים להשתתף בשמחה ויש עניין גדול להראות אצלם ולקבל את השפע שמביאים לעולם. החוזה מלובלין כותב שבעל השמחה הוא הבעל הבית של השמחה וכוחו רב להשפיע שמחות וא"כ כשהאדם גדול הוא יכול להשפיע שמחות על כלל הציבור. ועוד טעם כי זה עיקר תורת החסידות שנפש החסיד קשורה בצדיק וחלק מהביטוי לזה הוא ההשתתפות בשמחתו.

שאלה: מה הסיבה שהחזו"א אמר שאין טילים בבני ברק? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי אמר ששמירת השבת זה השמירה הגדולה ביותר שיש ושבת היא מקור הברכה, ובבני ברק הקפידו ביותר על העניין של שימוש בחשמל כשר בשבת ולכן יש כאן שמירה מיוחדת וברגע שהחזו"א אמר את דברו, זה הבטחה שכך יהיה.

שאלה: מה היה הסיפור עם לימודי החול בולאזין? **תשובה:** בה' שבט תרנ"ב לפני 130 שנים גזרה ממשלת רוסיה שחייבים ללמוד בישיבה את השפה הרוסית, הכרעת ראשי הישיבה ובראשם הבית הלוי והנצי"ב היתה עדיף שתיסגר הישיבה ולא ילמדו בה את השפה הרוסית... והחפץ חיים היה מוסיף ואומר: בוא וראה עד היכן הגיעה דעת תורה של גאוני הדור שעבר. לו הסכימו אז להנהיג לימודי חול בישיבת וולוז'ין, היתה התורה משתכחת מדורינו. כי הלא כך דרכו של יצה"ר. פותח בשתי שעות ביום לימודי חול, עד אשר משיאר לבסוף רק שתי שעות ללימודי קודש... ולאחר סגירת ישיבת וולאזין נפתחו ישיבות אחרות שהם המשיכו את המסורת הקדושה ללא לימודי חול כלל. החזון איש כותב כע"י במכתבו הידוע: מנויה וגמורה בסודם של רבותינו וגדולי הדורות, שלא להרשות לימודי חיצוניות לבני הישיבה בזמן

שאלה: כידוע, ביום שלישי הבא פרשת בשלח יש מנהג לומר פרשת המן שניים מקרא ואחד תרגום, מנלן הסגולה הזאת? **תשובה:** סגולת אמירת פרשת המן היא מהירושלמי שכותב שהאמרו מובטח לו שלא יחסרו מזונותיו. ומובא במשנ"ב סימן א והוא סגולה לפרנסה. בשנים האחרונות התפרסם בשם רבי מנחם מנדל מרימינוב שביום שלישי בשלח הוא היום שסגולה גדולה לאומרו בו. אומרים שאין מקור שכתוב זאת.

שאלה: בפרשתנו מובא מצוות הנחת תפילין, מה כתוב בחז"ל על מצווה זו? **תשובה:** איתא בשו"ע בשם הטור: גדול מצוות הנחת תפילין שכל המניחם מאריך ימים בעולם הזה, ומובטח לו שהוא בן עולם הבא, ואין אש של גהנום שולט בו, וכל עוונותיו מחולים לו. ובאור החיים כתב כל המעוטר בתפילין כיוון ששמו של הקב"ה עליו כל מלאכי חבלה בורחים ממנו ואין להם כח להתקרב אליו. ומובא בחז"ל (מהרש"א ברכות 1). שתפילין מביאות דבקות בה' והשראת השכינה בנו. וידוע מגדולי ישראל שמאוד הקפידו בקדושת התפילין וכל הלכותיהם, ובפרט נזהרו שלא להסיח דעת ונהגו עמם בקדושה ובפרט כשלבשו, ואלו שמדקדקים בהלכותיה זוכים לכל האמור לעיל. ויש קדושי עליון שזכו לראות איך שערלים נבהלו מהם כשראו את התפילין שעל ראשם, וכמו שכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם השם נקרא עליך ויראו ממך, דאיתא בחז"ל בברכות שזה הולך על תפילין של ראש. **וכשמניחים תפילין** צריכים להתבונן ביחוד ה', ביציאת מצרים שכתוב בו, וע"י זוכים שהתפילין ישיעו את כל השפעות הקדושה שבהם. וצריך מאוד מאוד להיזהר מלהסיח דעת מהתפילין בשעת הנחתם, ומה טובה ההנהגה שהנהיגו לעצמם רבים מאנשי השם שלא שחים בדברים בטלים כשהם חבושים בתפילין ואשרי מי שזוכה לשמור על קדושתו, יזכה לאריכות ימים באיכות בעולם הזה ואוצרות השמים יפתחו בפניו. הרב ואזנר היה מרבה להביא מה שמקובל אצלו עם מפי איש עד רבי יהודה אסאד שאפשר לראות על האדם אם הניח תפילין היום או לא הניח, כי תפילין אמורות לגרום שמחה לאדם שהניחם, ואם יש שמחה על פני האיש סימן שהניח תפילין ואם לא אז ניכר שלא הניח, והתפרסם שרבי בן ציון אבא שאול היה יודע לומר על בחורים בישיבתו שעדיין לא הניחו באותו היום תפילין. ובוודאי הנחת תפילין **כראוי** היא היא המזכה את האדם לקדושה יתירה, לכן ראוי ללמוד את כל הלכותיה ודקדוקיה וכוונותיה.

שאלה: מה יעשה אדם שחי בדאגה בלחץ וחרדה מכל מיני עניינים? **תשובה:** שלמה המלך אומר לנו דאגה בלב איש ישיחנה ופירשו חז"ל ישיחנו

השתדלות, (ובודאי שאין כוונתו לבזבז, אלא לחיות נורמלי, ולחיות באמונה שבבוא העת הקב"ה יעזור) ואני שמעתי פעם מרבי יעקב אדלשטיין שכשיש קמצנות, האהבה ואחוה שצריכים להיות בבית יהודי בורחים מהחלון, ודו"ק.

שאלה: האם כשמתפללים צריך לפרט את התפילה, או שסומכים ע"י שהקב"ה יודע? **תשובה:** בפרשה קודמת מופיע ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה. אומר שם האור החיים למה משה הוצרך לומר אשר שם לפרעה הרי פשוט שהצפרדעים באו לפרעה? ומפרש האוה"ח מכאן שצריך לפרש תפילתו, דהיינו כשאדם מבקש משהו מהקב"ה הוא יבקש בדיוק מה שרוצה, ולא ברמזים ואין בושה מה', רק בעבירות צריך להתבייש. וכך גזר הקב"ה שתפילה עובדת כשמבקש מפורש, והטעם משום שע"כ הוא יותר מרגיש קירבת ה' והתפילה שלו יותר מעומק הלב מאשר כשמתפלל ברמזים. והחזו"ח אף כמה פעמים גער באנשים שהתביישו לבקש בדברים פשוטים מה' ואמר שזה חסרון באמונה שהקב"ה הוא אבינו, והיד ה' תקצר? מבני הצדיק רבי שמואל נ"י.

שאלה: האם ראוי למעט בשינה לצורך עמל התורה ויגיעתה? **תשובה:** ה"ט"ז אבן העזר סימן כה כותב בזה"ל: ודכותיה מצינו שכתב הרמב"ם על פסוק בכל דרכיך דעה, דהיינו מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השי"ת יש לו שכר כמו שמתענה. ודברים אלו אסמכו אקרא ישוא לכם משכימי קום וגו' דהיינו שיש ת"ח מנדדני שינה מעיניהם ועוסקים בתורה הרבה ויש ת"ח שישנים הרבה כדי שיהיה להם כח החזק וזריזות לב לעסוק בתורה, ובאמת יכול ללמוד בשעה אחת מה שזה מצטער ועוסק בשתי שעות. ובודאי שניהם יש להם שכר בשוה. על כן אמר 'ישוא לכם' דהיינו בחנם לכם שאתם מצטערים ומשכימים בבוקר ומאחרי שבת בלילה וממעטים שנתכם זה בחנם

כי יכן יתן ה' לידידו שינה/דהיינו מי שישן הרבה כדי שיחזק מוחו בתורה, נותן לו הקדוש ברוך הוא חלקו בתורה כמו אותו שממעט בשינה ומצער עצמו כי הכל הולך אחר המחשבה. **שאלה:** האם היום הכינרת זה מקור המים הגדול של ישראל? **תשובה:** הכנרת היא אגם המים המתוקים הגדול בארץ ישראל. בעבר סיפקה הכנרת כרבע מצריכת המים בישראל, אך בעקבות ירידת מפלס המים פרי שנות בצורת פחתה שאיבת המים מהאגם, מתקני התפלה היו לספק המים העיקרי וכלים הכנרת מספקת רק 2 אחוזים מסך הצריכה, מפלס מי הכנרת משתנה ונמצא סביב 209.96 מטרים מתחת לפני הים. הכנרת היא גם הימה המתוקה הנמוכה ביותר בעולם.

שאלה: בימות החורף שיותר קר, בצרף לזה שאנשים נמצאים הרבה בבית, על מה צריך להקפיד כדי להישאר בבריאות איתנה? **תשובה:** כידוע כשקר הגוף משתוקק ליותר פחמימות, וכשאוכל הרבה גם כשהמאכלים הם בריאים זה יכול להזיק לגוף, ודין זה מופיע ברמב"ם בכמה מקומות (ובעיקר בדעות ט"ו) וכן בקיצור שו"ע, והם מבארים מדוע זה בעיה, כי כשאוכל הרבה אז מערכת העיכול לא עובדת כראוי, ונוצרים הרבה רעלים בדם, ומחלות שונות ומשונות. והוסיף הרמב"ם שזה גורם אף למוות חלילה, כי הגוף הוא כמו מכשיר חשמלי, למשל מייבש כביסה, אם תדחוס לתוכו הרבה הוא לא יפעל את פעולתו כלום. בסופו של דבר, החורף אמנם מספק לנו שלל תירוצים, אך הקפדה על שתייה מרובה, בחירת מאכלים עם ירקות ודגנים מלאים, פירות הדר, וכן אוכל חם הוא טוב ומצוין, אך הכל הוא בלי לדחוף יותר מידי לגוף, ודברים אלו יעזרו לנו לשמור על משקל ובריאות.

שאלה: כשיש לאדם כמה מקרים שנופלים לפתחו כגון: אח נכה, גיס אלמן, הורים מבוגרים, ועוד כהנה וכהנה בעיות שנופלות לפתחו, ובמקביל יש לו אישה וילדים שכל דאגה להם היא על חשבונם, במה עליו להתמקד?

הלכות, וחידות.

נקרא דבר שאינו מבושל כל צרכו: נא. ס. להיכן נסעו מרעמסס: סוכות. ע. מה אסור לשבור בקרבן פסח: עצם. פ. מה עשה ה' כשראה את הדם: פסח על הבתים. צ. מה היה בכל מצרים בזמן מכת בכורות: צעקה גדולה. ק. מה היה אמר לעשות לכל פטר רחם: קדש לי. ר. איך קוראים לחודש ניסן: ראשון. ש. מהו גיל השנה שנולקח לקרבן פסח: שנה. ת. פרעה אמר למשה כי ביום ראותך פני: תמות.

שמות ספרים בפרשה: למען תספר. באזני בנה. אגודת אזור. זבח פסח. ליל יומרים. חוקת הפסח. והנהגת.

חידון מקורות (יידע תורני): א. מקור לאימרה: "או חברותא או מיתותא". ב. מקור למושג "חלום באסמיה". ג. מקור ל"אסתירא בלגיה קיש קיש קריא". ד. מקור ל"מקור מעידיה סגיד ליה". ה. קיש ל"אגורה עד עשרה דרי לא תבוי ארמאה קמיה". ו. מקור ל"חמרא למריה טיבותא לשקיה". ז. מה מקור לאומרים העולם: גם אבל את הדגים המקולקלים וגם גורש מהעיר: ח. מקור ל"גדיים נעשו ירישים". ט. מקור ל"חומץ בן יין". י. מקור ל"נמצא קרח מכאן ומכאן".

תשובות: א. תענית כג. ב. נדה ל. ג. ב"מ פה: ד. מגילה טז: ה. סנהדרין צד. ו. בק צב: ז. מכילתא, ויהי בשלח פרשה א (פ"ד פסוק ה). ח. ברכות סג. ט. ב"מ פה: י. ב"ק ס.

חידות בפרשת השבוע: א. מה בפרשה פעם בלשון בקשה ופעם ששור לבישול: ב. איזה מצווה בפרשה אומרים אותה: ג. איזה דבר בפרשה הוא ראש: ד. היכן בפרשה סבא של פרעה: ה. מה בפרשה קרה באמצע בדיוק: **חידות ידע תורני:** ו. איזה מאורע ארע בראש חודש שבט ומפורש בתורה: ז. איזה מקומות מוכרים מצינו שנתנו בהם סימנים: ח. היכן מצינו בהמת חולין כשירה ואסורה לכל ישראל. ט. איזה דבר הקב"ה מעיד עליו שהוא שקר ובכ"ז אנו מתפללים שהקב"ה יתן לנו אותו: י. מתי מחוייב לאכול קודם מרור ואח"כ מצה: יא. מתי אסור לאדם לאכול בערב פסח ולא פוטר אותו סיום: יב. היכן מוכרים בתפילה ריבה: **חידות לשאל את הילדים:** יג. למי היה הראשון בעולם זקן: יד. איך יכול להיות שלאדם יהיו שני שטרות בלבד וביחד יהיו לו 220 שקלים ושטר אחד לא יהיה של 20? טו. על איזה תפוח יברך אדמה: טז. איזה שני מלבושים

תשובה: ראשית כל על האדם להתמקד בנ הזוג שלו, כי רק כשטוב לכם בבית וחיים באושר רק אז פנויים לעזור להורים לגיס לאח לחבר וכו', והדבר הראשון הוא בית יציב, אך כשעוסקים בבעיות בקשיים ובתסכול בבית אין אפשרות כלל לעזור ולהשקיע במקום אחר. ובודאי יותר קשה להשקיע אז בילדים. אדברה ושולם בך.

שאלה: בפרשתנו והגדת לבנך, מתי זה הזמן להחזיר בילדים ערכי יסוד? **תשובה:** הזמן הכי מוצלח להחזיר ערכי יסוד בשפחה הוא בסעודות שבת כשכולם מסובים ביחד, אוכלים שרים ושמחים זה הזמן להרעף על המסובים חום ותשומת לב לתת לכל ילד את הבמה שלו, לעשות מעשים שמלכדים את הילדים, ואז הלב נפתח ביותר להחזיר בילדים מוסר ויריש סיפורי צדיקים שנחרטים עמוק בתודעה של הילדים, וזה הגורם המיוחד שמרומם אותם ומסייע להם אם בעתיד יהיו להם נסיונות וקשיים.

שאלה: מה הדרך לגרום לילד שלא יזלזל במצוות? **תשובה:** אדם שמתאמץ במצווה אפי' שקשה לו, זה משפיע על הילדים שלו שלעולם לא יוכלו לזלזל באותה המצווה. היינו אדם הלך לישון בחמש לפנות בוקר והבן שלו רואה איך הוא קם ומתאמץ לקום בשבע בבוקר, ולא לפספס תפילה במניין הקבוע, דבר זה יחקק אצלו לנצח. או ילד רואה כמה אמא שלו מתאמצת למען לימוד התורה של האבא והכל בשמחה, יחקק אצלו לנצח חשיבות לימוד התורה וכן הלאה.

שאלה בחושן משפט: אדם שהלך בדרך וראה רכב פוגע ברכב חונה האם יכול או חייב להודיע לחברו מי הפוגע? אם עיי' שידוע לחברו יתכן ויוכל החבר לקבל את הכסף מהפוגע זה נחשב שיש תועלת בסיפור ויכול לומר ויש בזה מצוות השבת אבידה, ואפש"ל שאף חייב להודיע לחברו כיוון שיכול לתבוע את חברת הביטוח ואף אם צריך להעיד בערכאות מותר לו. ועיי' בשו"ע כח. ואין לסמוך על מה שכתוב כאן למעשה.

לובשים אותם בראש בעיקר כשחם מאוד: יז. מה חוצים והוא נשאר שלם: יח. איזה משחק של ילדים הוא גם שם של תרופה?

תשובות: א. המילה נא. דבר נא באזני העם זה לשון בקשה. ואל תאכלו ממנו נא, זה אינו מבושל. ב. והגדת לבנך. ג. החודש הזה לכם ראש חודשים. ד. פרקו פסוקי אשר לא ראו אבותיך ואבות אבותיך. ה. כחצות הלילה. ו. דברים א. ג. בעשתי עשר באחד לחודש הואיל משה באר את התורה הזאת. ז. דצן עדש באח. קהנו. פזר קשב. רקבש נגבך. ועוד הרבה. ח. 1. כשהשתחו לה לע"ז. 2. חולין שנשחטו בעזרה. 3. בתשעת הימים. 4. כשאכלה סם המוות. 5. שור הנסקל לאחר שחיטה מהדעות. 6. חן. שקר החן. שים שלום וגו' חן וחסד. י. כשיש לו טק. יא. שור שמורה שו"ע תפא. יב. אדם איסטניס שאם יאכל בער"פ לא יוכל לאכול מצה לתאבון. יג. ראה בענייני וריבה ריבנו. יד. לתשי. טו. השטר של המאתים הוא לא של עשרים. טז. תפוח אדמה. טז. כובע שמש ומשקפי שמש. יז. מעבר חציה. יח. כדור.

חידון משמעויות מילים לפרשת בא
ז' משמעויות למילה לענות
לענות - להיות עני ושפל. "ע"ד מתי מאנת לענות מפני" רש"י: הוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל (שמות יג).
לענות - לשון עינוי ושעבוד. "והתעני תחת ידיה" תרגום: ואשתעבדי (בראשית טז ט).
לענות - להשיב תשובה. "ויענו כל העם יחדיו" תרגום: ואתיבו (שמות יט ח).
לענות - לדבר בקול רם. "וענית ואמרת" רש"י: וענית לשון הרמת קול (דברים כו ה).
לענות - לספק. לענות על הצורך.
לענות - לפתור. לתת מענה לבעיה.
לענות - לענה (עשב מר), עשבי לענה רבים: לענות.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול אפשר לפנות למיל:
456alon@gmail.com יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

הלכות הקשורות לפרשה: יג ט. והיה לך לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך. סיכום ענייני ברכה על תפילין לאחר שחלצם והניחם שוב. האם צריך לברך שוב, או שסומך על הברכה הראשונה. המסיר תפילין על מנת להניחם שוב לאחר זמן וכל אותו הזמן לא הסיח דעתו באופן מוחלט, כגון שלא הלך לישון שנית קבע, או שלא היה במקום שאינו יכול להניח בו תפילין וכלקמן, אז הדין הוא שאינו חוזר ומברך שוב. ואם הסיח דעת או שעשה צרכיו הגדולים, וה"ה אם אכל והזיזם בראשו לצד, או שעשה משהו שלא יכול לעשות עם תפילין, ואפי' הסיר רק של ראש. הדין הוא שחוזר ומברך. וכשעשה צרכיו הקטנים המשיג"ב פוסק שחוזר ומברך, ורבים מהפוסקים (פרמ"ג ועוד) ס"ל שאינו חוזר ומברך כיוון שביה"כ בזמנינו הוא נקי ולא בהכרח שמחוייב להוריד את התפילין כשנכנס לביה"כ לצרכים קטנים, וכן נוהגים רבים מהעולם. אם נאמנו התפילין ממקומם באמצע התפילה, או שסתם הוא חלץ באמצע התפילה רק של ראש או של יד אינו חוזר ומברך, אבל אם חלץ את שניהם חוזר ומברך. אם החליף תפילין אחרות כגון שהראשון היה פסול וכדו' וכשברך לא התענה דעתו ע"י חוזר ומברך על השני, וישתדל לעשות הפסק מעט בין הראשון לשני. נתהפכה הרצועה אינו חוזר ומברך. אם התברר שבמקום החידוק הרצועה היתה הפוכה כבר משעת הברכה חוזר ומברך כיוון שלא יצא יד"ח בברכה חזרה והברכה לא חלה.

חידות

חידון שינון פרשת שבוע תשובות לפי סדר הא – ב ומתאים גם לילדים
התשובות נמצאות בסמוך לשאלות: א. מי אכל את כל עשב הארץ: אברהם. ב. היא מרמז: בא אל פרעה. ג. מה היה משה בעיני מצרים: גדול מאוד. ד. מה שמו על המשקוף: דם. ה. מה עשה ה' לבכורות: הרג אותם. ו. מצווה בפרשה שקשורה לליל הסדר: והגדת לבנך. ז. מה העבודה הזאת לכם ואמרתם: זבח פסח. ח. איזה מכה נוספת היתה בארבה: חושך. ט. מה עשו עם אגודת אזור: טבלו בדם. י. היכן נתקע כל הארבה ב: ים סוף. יא. איזה בעל חי שתק: כלב. יב. את השם של קרבן פסח לוקח: לבית אבות לבית. יג. איך נקראים צידי המשקוף: מזוזות. יד. איך

וכן כתב רבינו יונה, שרבי בא לחלוק על הדברים הקודמים ולומר שלא תמיד יש ללמוד מן הזמנים, כי "אין הולכין בחכמה אלא אחר

הלא ודאי שהתשובה תהיה שהוא דבר טוב. אך מן הצד השני, יכול אדם לעמוד מתחת לשעון ולהצמיד את ראשו אל המוטטלת, כך שראשו יילך וייחטב פעם אחר פעם במשקולת המתנוודדת, ובזה הוא יוכיח במו גופו שהשעון הוא רע...

הרי ודאי דאנן לאו בשופטני עסקינן, ושעון המוטטלת היה ונשאר דבר טוב, ומה שאותו אדם נחבל מהשעון - אין זה מחמת גריעותו של השעון, אלא מחמת טפשותו של האדם. כאשר לוקחים את הדבר ומשתמשים בו שלא בצורה הנכונה, אכן הדבר נהפך להיות רע, אך אין זה סותר את מה שמצד עצמותו הוא טוב.

והרחיב שם החפץ חיים שכך הוא בכל דבר ודבר מעניני הבריאה, האדם בלבד הוא הקובע כיצד יתקבל הדבר אצלו - האם בדרך של טוב או בדרך של רע. הבריאה מצד עצמה - כולה ניתנה להיטיב, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, אבל לאדם ניתן כח רע לקלקל ולהחריב את צורת הקבלה שלו עצמו, באופן שכאשר יגיעו הדברים אליו ייחבלו לו.

כן הוא לדוגמה לענין המים, כל המימות שמקיפות את העולם ניתנו בבריאה כדי להיטיב לאדם, ומבלעדיהם הוא ודאי יקפח את נפשו, אך מאידך יכול האדם להכנס לתוך המים ולהשתמש בהם שלא בצורה הנכונה שניתנה לו, עד שהוא יטבע בתוכם ויאבד את עצמו לדעת.

הרי שאין הדבר תלוי בנותן ולא בדבר המתקבל, כי אם בכלי הקיבול. וכלשונם של חז"ל בספרא שם - 'אין רע יורד מן השמים', כי כל מה שמגיע לעולם הוא טוב גמור, אולם הכל תלוי בכלי הקיבול שהאדם מכין מציודו - אם כלי הקיבול הוא טוב, כך הקיבולת תהיה טובה וראויה, ואם כלי הקיבול הוא גרוע, מהיכן יש את נפשו להתאונן ולומר המעט כי העליתנו.

גם הגמ' בברכות שאמרה 'הרחב פיך ואמלאהו' - ההוא בדברי תורה כתיב, לא התכוונה דבשאר מימי דעלמא לא יכול האדם להתפלל על כל אשר יחפץ, אלא שבכל דבר ודבר מעניני העולם - האדם צריך להכין כלי קיבול ראוי בהתאם לבקשה שהוא מבקש. אין לו יכולת לזכות לכל הטוב שבעולם בשעה שהוא עובר עבירה, ואין לו את הכח להשיג דבר מה שעלול למנוע אותו מדברים אחרים, וכן עוד כהנה וכהנה, כי הטוב ניתן לכלי של המקבל רק בצורה מתאימה לגודלם של הכלים.

וכך מבואר בלישנא דקרא, שאכן לא מדובר על הבקשה עצמה או על האדם המתפלל, אלא על ה'פה' - 'הרחב פיך ואמלאהו', שהאדם אינו יכול בכל מקום להרחיב את הפה ולתבוע יותר ממה שהוא מסוגל להכיל, כיון שבכך הוא משתמש בדברים שנותן לו הבורא בצורה אחרת מיעודם האמיתי, ועלול להחטיא את צורת השימוש במה שניתן לו.

מה שאין כן בדברי תורה - על כך נאמר 'הרחב פיך ואמלאהו' - אפשר להרחיב גם את כלי הקיבול עצמו ולהוסיף ולמלא עוד ועוד, שכן לגבי התורה נותן הקב"ה לאדם עד בלי די בין אם הדבר מתאים לכוחותיו ובין אם לא, והבקשה עצמה גורמת להוסיף לאדם עוד ועוד סיבות לזכות ולקבל ולגדול לאין שיעור בלי קשר לכוחות שיש לו מלכתחילה.

אכן מאידך גיסא ברור שכל זה כאשר האדם מבקש ומתכוון להרחיב את הפה, לקבל את השפע האלוקי ולזכות לדברי תורה, מה שאין כן אם האדם נשאר בשלו, עם אותו כלי קיבול מצומצם שהיה מנת חלקו, ולא משתדל להרחיב את עצמו ולקבל עוד - אם כן גם מתנת הקב"ה אינה יכולה להכנס פנימה, והקב"ה מתנהג עמו בהתאם לכלי הקיבול שהוא מניח בו את עצמו.

ג. ביד האדם לקבוע מה תהיה מידת כליו:

ומעתה נראה שהוא המכוון אשר רימזה לנו המשנה בדבריה. לא מדובר דוקא על איש זקן הבא בימים, ולאו דוקא על ילד שלא בא לכלל שנים, אלא כל החידוש הוא שהאדם יכול לקבוע על עצמו מי הוא - האם זקן או ילד, האם יין מגיתו או יין ישן.

אין חולק בדבר שכאשר האדם עומד בשנותיו הצעירות נקל לו לקלוט דברים מאשר בשנים המאוחרות, ואין מי שיחשוב שצעיר עול

לימים מבין דברים לעומקם יותר מאשר זקן ואיש שיבה, ואכן את כל זאת לא הוצרכה המשנה ללמדנו, אך עדיין קמ"ל מותני' שאחרי שהאדם צריך להשתדל לכתוב על נייר חדש ולשתות מן היין הישן - הוא היחיד שקובע היאך תראה צורת היין שלו עצמו, האם קנקן חדש מלא ישן או קנקן ישן מלא חדש.

אפשר לראות בחורים צעירים, שמגיעים לפעמים להאנח על 'מור גורלם' עם פנים נפולות של יאוש כאילו שנגמר תפקידם בעולם... זהו זה, הם עברו את הכל, החיים כבר מאחוריהם, הם ניסו ולא הצליחו, ומה נותר להם עוד לעשות... מי שיתבונן עליהם לא יראה נפש של נייר חדש, אלא של 'נייר מחוק' שכולו מקומט עד לעיפה.

אמנם אין ספק שיש משברים הפוקדים את האדם מפעם לפעם, יש ימים של הצלחות ויש ימים של כשלונות, ואף מותר לאדם להסיח את לבבו לפרקים על דבר אשר קרהו, אך עדיין יש צורה של תלונות ויש צורה של 'יאוש' - כאילו האדם כבר עבר ובטל מן העולם... וזאת מהיכן בא?

כאשר האדם מתהלך בצורה של אדם זקן, גנוחי גנח וילולי לילי, ומרגיש כאילו הוא כבר עבר את החיים ואין לו כח עוד הלאה, הרי שבכך הוא אכן יוצר כלי קיבול של אדם זקן - שכל הקצבה המגיעה לו היא קצבת זקנה... מכאן ואילך, הוא באמת לא אמור לקבל שפע של 'נייר חדש', כי אין לו כלי קיבול כזה, וכל מה שהוא יקבל יהיה בהתאם לחוסר האונים שמלווה אותו ומאט את צעדיו כסבי דאזלי אתיגרא.

אך גם מאידך גיסא, גם לאחר שעברו על האדם שנים ארוכות של חיים, הוא יכול להלך כמו 'נייר חדש' וליצור את עצמו ככלי קיבול פתוח לרווחה, שכל הזמן שואף ורוצה לקבל עוד עד בלי די. וכאשר האדם עושה מעצמו בית קיבול כזה, לא משנה אם יהיה בן עשרים או יהיה בן שמונים, הקב"ה מציוד מרעיף עליו שפע בלי גבול ונותן לו עוד ועוד שפע של תורה והתרוממות - וכמקרא שכתוב 'הרחב פיך ואמלאהו'.

המגיד מקו'ניץ היה נוהג לומר על עצמו, שיש בידו סגולה לאריכות ימים. בכל יום שעובר הוא מתחיל מחדש עוד התחלה בענין מסוים של עבודת ה', בדברים שלא עבד עליהם עוד עד הנה, וכך הוא נשאר תמיד אדם צעיר - שכל יום מתחיל מחדש...

וכיוצא בזה היה דורש מורן רה"ג הגר"ש רוזנבסקי משמו של הגר"י מסלנט על הפסוק בהושע ("א, א') "כי נער ישראל ואוהבהו" (מזבא בשיחות שבסוף הספר זכרון שמואל), את מי הקב"ה אוהב? את מי שהוא נער, שכל הזמן מחדש כנשר נעוריו וממשיך להשאר צעיר, הוא מקבל עול על גבי צווארו ויונק כל השפעה חדשה שמגיעה אליו.

איזו זכות יש לאדם לעמוד בבחרותו כשרוב שנותיו עוד לפניו בעזהש"ת, ולהרגיש כאילו כלו כל הקיצין? בהרגשה שכזו הוא יוצר את המציאות - שבאמת חלילה לא יהיה מה שיתן לו את הכח להמשיך הלאה ולהתקדם עוד יותר. אין הדבר תלוי אלא בו: הוא מחליט איזה קנקן הוא יהיה, ואיזה יין הוא יכניס פנימה.

הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל התבטא פעם על שני בחורים שעברו את שבט ביקורת: 'ההוא עדיין לא יודע ללמוד, וההוא כבר לא יודע ללמוד'... שניהם בני אותו גיל ובני אותם אפשרויות, ושניהם אינם יודעים ללמוד, אבל אחד עדיין לפני והשני כבר אחרי... הכל תלוי במה שהאדם יוצר מעצמו - האם אדם רענן שהחיים עוד לפניו, או אדם צמוק ומעויף שהכל מורכב אצלו מבלאי על גבי בלאי.

אף אחרי שהאדם עבר כבר דברים ארוכים ועמוסים הוא יכול להשאר רענן כגן רטוב ולזכות להיות עוד קנקן חדש, שמלא ביין ישן, הכל לפי המידה שהוא ממלא בה את עצמו. אין צורך להסתכל על העבר, ולא לפחד מהעתיד, צריכים רק להתמקד ביום ההווה ולהבין שאין מעצור לה' מלתת - צריכים רק לפתוח את הפה, ולהכניס הכל פנימה.

פעמים רבות האדם רגיל לתלות את הכל במצב של עכשיו ולפטור את עצמו בטענת אונס. כעת אני לא מסוגל, אבל כשאני אנשא ואהיה אברך בכולל, כשיתחלף החברותא, כשתעזוב אותי טרדה פלוגית או בעיה אלמונית, וכו' וכו' עד סוף ימיו, עד שנמצאו כל ימיו בתשובה, בלי לעשות מאומה... כי הקשיים אף פעם לא עוזבים את האדם, ושערי תירוצים לא ננעלו. אם כן במה הדבר תלוי? רק בדבר אחד,

שאותו האדם מוכרח להבין: אין הדבר תלוי אלא בו. שום דבר מסביב לא אמור להתקרב אליו, והוא היחיד הקובע מה יהיה כלי הקיבול שיוכל לקבל, בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

בעבר כבר הזכרנו את מה ששמעתי מהמשגיח הגרי"פ גולוודסר שליט"א שהקשה מדוע הסדר בפסוק הוא 'ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד', כשקודם כל כתוב את לשון ההווה, אחר כך העבר ולבסוף העתיד, לכאורה היה מן הנכון לכתוב את הדברים כסדרם - עבר, הווה ועתיד. אלא הוא מותיב לה והוא מפרק לה, שהקשה מכל הוא להמליך את הקב"ה על ההווה, ורק אחר כך ניתן להמליכו על העבר ועל העתיד...

חסידים היו מביאים בענין זה את דברי הגמ' ביומא (פ"ו, ב'), "היכי דמי בעל תשובה וכו', מחוי רב יהודה באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום", וביארו על דרך הדרש, שאין הכוונה רק שבוחנים את האדם באותו מקרה שעבר עליו, אלא שמעמידים אותו ברגע של עכשיו. אל תמתין לאחר כך, אלא נראה כיצד עתה עומד בניסיון של עתה - באותה אשה, באותו פרק, ובאותו מקום... כי הרגע של עכשיו - הוא הרגע הקובע, אל תחכה להזדמנויות אחרות ואל תתלה את הנפילות בדברים שהזמן גרמן.

ובמה אנן קיימים, במידת ה'נערות' שיש לאדם - להתחדש כל הזמן ולהיות 'נער', בלי קשר למה שעבר ולמה שעתיד לעבור. 'כי נער ישראל ואהבהו' - הקב"ה אוהב דוקא את אותם נערים, שמעט ולא רעים ימות שני חייהם, וכל יום אצלם הוא התחלה חדשה שיש בה כוחות חדשים, 'באותה אשה, באותו פרק ובאותו מקום'.

ד. נפש עמל עמלה לו:

ואמנם, תכונה נפוצה היא אצל בני אנוש לסובב את הראש אחורה ולומר - אם לא הצלחתי אז מדוע שאני אצליח עכשיו, אם כבר עברתי את מה שעברתי - איזו סיבה תהיה לי בפעם הבאה. הרי כבר שנים ניסיתי, עמלתי והתייגעתי, ומניין יוצר פתאום ה'נייר החדש' על גבי כל הקמטים שהספיקו להווצר...

על כך ועל כיוצא בכך היו אומרים בקוצק; 'יאוש - שלא מדעת'... שכן כאמור, כאשר האדם מאמין ב'הרחב פיך ואמלאהו' הרי שהמידה שלו לעולם אינה מוגבלת. היא עצמה יכולה להתרחב לפי המידה הבאה ולא לעצור בשום שלב, וגם אם בעבר לא עלתה בידו - הוא יכול להיות 'נער' מחדש, ונפש עמל עמלה לו, כמו שאמרו בגמ' (סנהדרין צ"ט, ב'), 'שהוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו במקום אחר', ומי יודע היכן הוא יקצור את פירות העמל שתביא לו תורתו שעמל עליה.

באגרותיו של מרן החזו"א (ח"א אגרת מ"ד) נראה כי מאן דהוא פנה אליו בגיל מתבגר בטענה מעין זו, שהחיים כבר מאחוריו והוא נואש מלהתחיל, ועל כך כתב לו החזו"א איש בזו הלשון: "הכל תלוי בהסכמה, והרבה מגדולי עולם התחילו לימודם בימי גרותם, וכאשר לבשו רוח עוז והסכימו בנפשם הסכמה עזה... וההסכמה החזקה עמדה להם, הלכו והגדילו ועשו פרי".

ועוד הוסיף בזה החזו"א איש בהרחבה בספרו אמונה ובטחון (פ"ג אות כ"ז), ראה שם את כל אריכות הדברים: "הרבה מעמודי עולם קבעו עצמם ללימוד התורה בהיותם כבר באים בשנים... אבל מידת הבושה המכבידה על צעד היקר הזה תעצרהו, וממהר להסיח דעתו וכו' ומתעכב על מעמדו הראשון, ועליו נאמר לא הביישן למד".

ועל כך כתב שם החזו"א איש: "ומה רב אושרו לו היה מזוין במידת העזות והחוצפה בהזדמנות זו, בשעה שכליותיו יסרוהו על רב כשלונם... וכבר עברו מיטב שנותיו ועוד מעט והכל אבוד אבידת נצח, והבטח מתמיהה של בר נש פלוני ופלוני הנוכחת במראה דמיונו מכלימה את פניו, ולא עצר כח נגד דמיון הבל וחזיון שוא. מעט חוצפה, מעט עזות, ותראה נכוחות, ומה נחשב מחשבת בן תמותה בשך ורוח כחלום יעוף, ולמה תכנע מראות עיניו, ולמה לא תכנע מכלימת עולם המאיימת עליך בהשארך ריק - מיגע לריק וגולד לבהלה"....

לעיתים כל מה שהאדם צריך הוא קצת חוצפה. ולעיתים אף ניתן לראות לראות כאלו שחסרה להם הרבה ממידה זו... כי יש פעמים רבות שבהם הנער מקיץ פתאום משנתו וקולט - מה בעצם אני עושה פה? מה אני ומה חיי? אך החשש המדומה מהקריצה של פלוני שלא יבין מהיכן צץ הצדיק הנסתר, היא שמונעת אותו מלעשות את מה שהוא צריך...

על כך במדויק כתב מרן החזו"א איש, שהרבה מעמודי עולם קבעו את עצמם ללימוד כשכבר היו באים בשנים, ובכל מצב יש לאדם את היכולת לקום ולעשות מעשה. לא משנה הגיל, לא משנה המצב, לא משנה מה היה ומה שיהיה, עמוד וחזק בה ואתה נוטל את הכל. וכאמור, נפש עמל עמלה לו, וכאשר האדם עמל על התורה, משמיים מסייעים בעדו לזכות לפירות עמלו ולקבל את כל מה שכלי הקיבול שלו נפתח אליו.

ניתן לראות זאת אף בעין בשר, היו רבים כאלו שבעודם בישיבה יצא שמם לפניהם ככאלו שעדיין לגדולות, וכל רואיהם צפו להם גדולות ונצורות, ולצידם היו כאלו שהתבטלו ברוב, לא היה להם שם מיוחד ולא כשרון יוצא דופן, אך הם ישבו בפנינתם ועמלו בלי הפסקה, בעוד שהראשונים עשו את מעשיהם. ובסופו של דבר, דוקא אלו שהביטו מן הצד ראו פירות לעמלם ויצא שמם, ואילו הראשונים - אמנם בתחילת דרכם זכו לשם טוב בשידוכים וכל כיו"ב, אולם לא עברו כמה שנים ולא נכרו בחוצות, יבשו היו כעץ... וכל כך למה, מפני שעד כמה שמלכתחילה כל מקור חיותם היה בנוי על הרוח ועל הרעש, לכשהלכה ונסתלקה לה הרוח - נפל היסוד נפל הבנין ולא יכירנו עוד מקומו, בעוד שאותם אלו שעבדו עם עצמם בלי קשר לסביבתם, נשארו עם עצמם וכך המשיכו הלאה...

בזמנו חיפש סבי הגרא"י רוטשטיין זצ"ל שידוך לא"מ שתחי', והסתפק בין שני בחורים הי מינייהו עדיף. הוא נכנס אל מרן החזו"א איש, והוא הורה לו על האמור"ר זצ"ל. הוא שאל אותו, שעדיין אומרים על השני שזה גדול מזה... אמר לו החזו"א איש בזו הלשון (באידיש): 'יש פעמונים שמצלצלים בהתחלה, ויש פעמונים שמצלצלים בסוף'...

בהיותי בישיבה בפוניבז' היו בתוך בני גילי עשרות בחורים ולמעלה מהם (עוד רבים הצטרפו בשיעור ג', לשמוע את רה"י הגרש"ר), בעוד שאני נישאתי האחרון מכל אלו שהקימו את ביתם, והימים הוכיחו את עצמם מי גדל והתרומם ומי נותר בשלו, בין על אשר ישנו פה עמנו עומד היום לאורך ימים טובים ובין את אשר איננו פה. לא כל מי שיצא גדל שמו ומילא את התקוות שתלו בו, ולא כל מי שישב בפניה נשכח כלא היה... רק אלו שעמלו בכל כוחם וישבו ועשו משהו עם עצמם, הם אלו שגדלו לאחר מכן לתלמידי חכמים מפורסמים, בלי קשר כלל למה שנודעו בין כותלי הישיבה.

וכאמור, תפקידו של האדם הוא לא להסתכל על העבר ולא על מה שהוא עובר, אלא להבין שהכל מתה שמים, ומה שיש בידו הוא רק לפתוח את הפה ולעשות כל מה שבכוחו בכדי לקבל עוד. אין הכי נמי, ופעמים רבות יש לאדם כשלונות וקשיים, אבל אדרבה ואדרבה, לכל קושי יש מטרה לרומם את האדם ולגדל אותו עוד יותר משהיה.

מצוי לשמוע בני תורה באים ונפשם בשאלתם איך זוכים לידיעת התורה, איך גדלים לתלמידי חכמים, וכל שאר כיו"ב, כשמרוב הדברים משתמעת אותה הבנה - כאילו יש איזה קסם מיוחד ועצה הסמויה מן העין, שכאשר מעבירים אותה על גבי הכרטסת זוכים לקבל את הכל... אך אין שום עצה ושום תבונה כיצד לגדול וכיצד לדעת. אם משקיעים מקבלים, ואם לא משקיעים לא מקבלים, שום דבר אינו מגיע בלי עבודה, ולא עבודה קלה אלא עבודה קשה, ורק מי שעמל ומתייגע זוכה לבסוף למה שישא בעמלו.

וכידוע, 'נס' הוא מלשון 'נס להתנוסס', ללמדך שכמידת הניסיון כך מידת הרוממות שתגיע לאחריו, וכאשר האדם עושה את כל מה שבכוחו ולא נכנע לטרדות הזמן, אז יש בידו לזכות ולחיות ולראות את הפירות, להיות כל הזמן קנכן חדש ולהתמלא בלי הפסק ביין ישן.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בא תשפ"ג

חיים של אושר

תוכן

א' - ללמוד על האושר / א

ב' - לראות את האושר / ג

ג' - לחוות את האושר / ו

א' - ללמוד על האושר

אביב או סתיו - למאי נפקא מינה?

עם ישראל עמד לצאת מארץ מצרים, מבית עבדים, ומשה רבינו מזהיר אותם לבל ישכחו את היום הגדול הזה. "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּתֶם מִמִּצְרָיִם... הַיּוֹם אֲתֶם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב" (שמות יג, ג-ד). ולכאורה יש שאלה פשוטה: מדוע הזכיר משה כי היום הוא "חודש האביב"? לכאורה מזג האוויר הוא הנושא הכי פחות חשוב כעת. האם חסרים יסודות ועניינים שעליהם יכול היה משה לשוחח עם בני ישראל במעמד חשוב זה? ממתי התורה מתייחסת לעניינים מסוג זה?

זאת ועוד, האם מזג האוויר הנאה באמת שינה משהו בהרגשתם של בני ישראל? הלא הם עמדו לצאת מעבדות לחירות! שאלו נא אדם שהשתחרר מבית הכלא לאחר ששהה שם חמישים שנה, שאלו אותו מה היה מזג האוויר באותו יום נפלא - האמינו לי, הוא לא יזכור ענין פעוט זה. הדבר האחרון שמעניין אותו ברגע זה הוא מזג האוויר! הלא הוא אדם חופשי! מאי נפקא מינה אם בחוץ יורד גשם או שזורחת שמש אביבית?

ובכל זאת, התורה רואה צורך להדגיש עובדה זו, שיציאת מצרים התרחשה בחודש האביב, ורש"י אף מוסיף ומסביר: "וכי לא היו יודעין באיזה חודש, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם

בחדש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צינה ולא גשמים".

בפסוקים בשיר השירים (ב, י-יג) גם כן מושם דגש על העונה בה הוציא ה' את עמו ישראל ממצרים. שלמה המלך מתאר את דבריו של הקב"ה לבני ישראל באותו יום נשגב: "קוּמִי לִךְ רַעֲיָתִי יִפְתִּי וְלִכִּי לִךְ" - השי"ת מעורר את עם ישראל, עמו האהוב והיפה, לקום ולצאת ממצרים. "כִּי הִנֵּה הִסְתִּיו עֲבַר הַגֶּשֶׁם חֲלָף הִלַּךְ לוֹ" - העונה הגשומה והסגרירית עברה, וכעת יהיה נעים יותר לנסוע במדבריות. "הַנִּצְנָנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ" - העצים החלו להצמיח את ניצניהם, ועוברי האורח צוהלים למראה הצבעים המרהיבים. "עַתָּה הַזְמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְ�מָע בְּאֶרְצָנוּ" - קולם הערב של ציוצי הציפורים מוסיף אף הוא תענוג והנאה עבור אלו הנוסעים בתקופה זו של השנה. "קוּמִי לִךְ רַעֲיָתִי יִפְתִּי וְלִכִּי לִךְ" - כעת הוא הזמן, רעיתי יפתי! כעת הוא הזמן המתאים לצאת ממצרים.

עיבור השנה - על מה ולמה?

לא זו בלבד שהתורה מלמדת אותנו כי הקב"ה כיוון את זמן יציאתם של בני ישראל ממצרים לעונה זו של השנה, אלא שהתורה אף מצווה על בית דין לדאוג ולוודא שחג הפסח יחול בחודש האביב, ולא כאשר בחוץ שורר עדיין החורף: "שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתָ פֶּסַח לַה' אֱלֹקֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאָךְ ה' אֱלֹקֶיךָ מִמִּצְרָיִם" (דברים טז, א), ומכאן למדו חז"ל (ר"ה כא, א) שחובה על בית דין לחשב האם חג הפסח יצא בחודש האביב, ובעת הצורך מחויבים הם לעבר

ילד. וכשזוכים לחתן את הילד הזה - השמחה גדולה עוד יותר! זכית בפיס? איזו שמחה! סיימת מסכת? התקבלת לעבודה אליה קווית להתקבל? כל אלה הם אירועים של אושר גדול, וכולן הן סיבות טובות לצהול ולשמחה, **אולם הם לא יהפכו אותך לאדם מאושר!** רק הנאות החיים הפשוטות והיומיומיות, אותם חסדים "קטנים" שהשי"ת מרעיף עלינו תמיד - הם אלו שבכוחם להפוך אותנו לאנשים שמחים.

הסיבה לכך נעוצה בעובדה שנפש האדם חיה את הפרטים הקטנים, שקרובים יותר לתפיסתה מאשר החוויות המרגשות והמסעירות. האירועים הגדולים, על אף שהם נותנים לאדם פרץ של שמחה והתלהבות, אינם נקלטים בנפשו פנימה, והוא אינו מתחבר אליהם כפי שמתחבר לדברים פשוטים וקטנים. לכן, רק אותן חוויות נעימות ומענגות שאנחנו חווים בחיי היום יום, הן אלו שישפיעו על נפשנו ויחדירו בה אושר אמיתי וקבוע.

"משקפיים ורודות" - מציאות שאינה קיימת

אכן, אי אפשר פשוט לבוא לאדם ולומר לו, "נו, תשמח! מתי כבר תלמד לראות את הצד החיובי של החיים?!" משפט זה ודומיו הם דיבורי סרק. הנושא של אושר ושמחה הוא חכמה, וכמו כל נושא חשוב, יש ללמוד אותו היטב, והדבר כרוך במאמץ לא קטן. אותם "חכמים" שמצהירים: "היה אופטימי! תשמח! תביט על העולם במשקפיים ורודות!" אינם מסייעים לאיש. אלו דברים נבובים וחסרי תוכן.

אם חפצים אנו לקנות בנפשנו מבט חיובי אמיתי, אם אנו רוצים להשיג אושר בר-קיימא, מצפה לנו עבודה רבה. ומהי? עבודתנו היא להעריך כל הנאה קטנה שאנו חווים, ולשמח בה. זוהי תמציתה של עבודה זו. כדי להפוך לעבדי ה' ולעבוד אותו בשמחה כפי שהוא דורש מאיתנו, מוטל עלינו להקדיש את חיינו לבחינה מדוקדקת של כל פרט ופרט מההנאות והטובות אותן אנו מקבלים מאיתנו יתברך.

נקדים ונאמר: מי שיטען שניסיון החיים לימד אותו שלא כך הם פני הדברים, ושלא ניתן להגיע לאושר אמיתי בדרך זו - דבריו הם דברי הבל! אין לו כל "ניסיון" בזה, שכן הוא אף פעם לא ניסה לעשות זאת! דרך זו היא **ערובה** לחיים של אושר והנאה, אלא

את השנה ולהוסיף חודש נוסף על מנת לוודא שפסח לא יחול בחורף. וכל זה למה? כדי שנזכור שיצאנו ממצרים בחודש האביב.

זוהי שאלה גדולה: עם ישראל יוצא ממצרים לאחר מאתיים ועשר שנות עבדות. יש לזכור כי הם לא יצאו ריקם אלא בשלל גדול, ואין ספק אם כן שליבם התפרץ מרוב שמחה. מה יוסיפו להם כמה ציוצי ציפורים או פרחי אילנות? אנחנו מדברים כאן על התלהבות גדולה ואושר אמיתי! איזו משמעות יש לעניינים צדדיים וקטנים שכאלו, נחמדים ככל שיהיו?

חידושו של הסבא

שאלה זו שמעתי בשם מרנא הסבא מסלבודקה זיע"א, בלומדי בישיבת סלבודקה בליטא. ותשובתו לשאלה זו היא יסוד גדול שעליו מושתתים חיי האושר וההצלחה בעולם הזה, וכיון שכן, נקדיש את דברינו להבנתו והרחבתו של היסוד המתבאר בדבריו.

הסבא זצ"ל הסביר שעונת האביב, על כל הנאותיה המגוונות, נבחרה בדווקא על ידי השי"ת כדי להגביר ולהעצים את המעמד הזה של יציאת מצרים. למרות ששמחתם של בני ישראל הרקיעה שחקים, ועל אף החירות הנכספת לה זכו סוף סוף והעושר האגדי שנפל בחלקם, הקב"ה ציפה מהם לא להתעלם מהעובדה שהם יוצאים בחודש האביב, אלא לשים לב לאילנות המלבלבים ולציפורים המצייצות.

וכל כך למה? משום שבמעמד זה, בו יצאו בני ישראל מכבלי מצרים והפכו לעבדי ה', ביקש הקב"ה ללמדם יסוד גדול בעבודת האדם, והוא, שאושרו האמיתי של עובד ה' אינו מגיע מהאירועים הגדולים והמרגשים של החיים. אותם רגעים מיוחדים של שמחה גדולה והתרגשות עצומה, ולא משנה מהי חשיבותם - בין אם מדובר ברכישת רכב חדש, לידת תינוק, או אפילו יציאת מצרים - אינם הופכים את האדם לאיש שמח באמת. רק המתנות הקטנות של החיים, חוויות קטנות של אושר כגון מזג אוויר נאה ורגוע, ציוצם המרנין של הציפורים, מראה מרהיב של פריחה אביבית - אלו הם הדברים המחדירים אושר אמיתי בנפש האדם.

כמובן שאנו שמחים בדברים הגדולים. אין לתאר את גודל השמחה שמרגיש האדם כאשר נולד לו

מגוון ההנאות

האושר אינו מגיע מדברים גדולים, אך גם לא מדבר אחד קטן. מהו ה"חלק" שבו אנו אמורים לשמוח? "השמח בחלקו" פירושו לשמוח בחלקנו בחיים, והמושג "חיים" אינו כולל רק פרט אחד או שנים, אלא אינספור פרטים ופרטי פרטים. החיים מורכבים מעשרות אלפי תופעות וחוויות, ומשימתנו היא לקחת כל תופעה שכזו וללמוד אותה, כך שהיא תגרום לנו שמחה ואושר.

מי שילמד כיצד שתיים מתופעות אלו מביאות לאדם אושר, הרי שיש לו כעת שני דברים שמשמחים אותו. ואם יבחן חמישים תופעות, הרי שיהיו לו חמישים. ככל שתבחן יותר נושאים ותלמד להעריך תופעות רבות יותר, כך תגדל מידת האושר שתחוש. זהו שאומר דוד המלך ע"ה: "כִּי שִׂמְחָתִי ה' בְּפַעֲלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרֹנָן" (תהילים צב, ה). כיצד יגיע האדם לידי שמחה בה? על ידי התבוננות ב"פעלך ומעשי ידיך". כאשר אדם נותן את דעתו ומתבונן בטובותיו של הבורא יתברך, הדבר מביא לליבו שמחה אמיתית וקבועה.

לעומת זאת, מי שמדבר במונחים כללים, אין אלו אלא מילים בעלמא. אי אפשר לשמוח מ"הכל", כי "הכל" הוא למעשה "לא כלום". הדרך להשיג שמחה אמיתית עוברת דרך **פרטים**. כאשר מצרפים פרט לפרט, כשאדם מתבונן ושמח בתופעה אחת, ואז מוסיף עוד אחת ועוד אחת, הרי שבזה הוא מתחיל לחוות את האושר האמיתי הטמון בחיים.

ב' - לראות את האושר

העושר מתחיל לתפוח

כל אדם יכול להגדיל את עושר האושר שלו בכל יום ויום, בכך שילמד לשמוח בפרטים הקטנים של החיים. לאט לאט, יום ועוד יום, האדם צובר עוד ועוד עושר. ולפתע הוא מגלה שליבו כבר "מתפוצץ" מרוב שירה לה! הוא פוסע ברחובות ברוקלין, ו"משתגע" מרוב שמחה!

שכאמור, עלינו לדעת כיצד לעשות זאת, ולהיות מוכנים להשקיע בכך מאמצים רבים.

איזהו עשיר?

נפתח במסע אל השגת האושר האמיתי בלימוד דבריהם הידועים של חז"ל במסכת אבות. המילים מוכרות היטב לכולנו, אך ספק אם יש מי שאכן מבצע אותם בפועל: "איזהו עשיר? השמח בחלקו" (אבות ד, א). כאמור, כולנו למדנו את המשנה הזו, אך האם אנו מיישמים אותה?

מטרתה של משנה זו אינה לספק לנו מידע מעניין, ולהגדיר מהו המושג "עשירות". לא ולא! המשנה אומרת את הדברים משום שהם נועדו עבורנו! אחרת, לשם מה הם נאמרו? הדברים נכתבו כדי **שאנחנו נקיים אותם!** הקב"ה רוצה **שכל אחד ואחד מאיתנו** יהיה אותו עשיר השמח בחלקו!

חשוב לציין ש"שמח בחלקו" אין פירושו "שבערצון מחלקו", כלומר שדי לו בזה. הפירוש הוא כפשוטו: שמח! היינו שהאדם מלא בשמחה כתוצאה ממה שיש לו. הקב"ה רוצה **שנהנה** מהעולם הזה, ושנהיה אנשים שמחים. אכן, זוהי אומנות שעלינו להתחיל וללמוד אותה.

לפני שנתחיל, עלינו לסלק ממוחנו את המבט לפיו המושג "פרישות" מתקשר עם צער ואומללות. לא! הפרוש אינו אדם אומלל, אלא אדם ששמח על אף שאינו חי חיי מותרות. הוא מרגיש אושר מההנאות הפשוטות והמגוונות שמספקים לנו החיים עצמם. חז"ל מלמדים אותנו כי מי שחי חיים כאלה, הוא הוא המאושר, ועליו נאמר, "אם אתה עושה כן, אשריך בעולם הזה".

מוטל עלינו לפתוח את עינינו, לאמץ את שכלנו ולהיות מוכנים לעבוד קשה על מנת למצוא את האושר האמיתי הטמון בחיים. אם נעשה כן, השמחה שטבע ה' בנפשנו תפרוץ החוצה מעצמה, והחיים בעצמם יהפכו למלאים עונג ושמחה. נזכה לאושר רב ואינסופי - ללא רכב חדש וללא ביקורים בגן חיות או בלונה פארק. החיים בעצמם יהפכו אותנו לאנשים שמחים.

בהול לרופא מומחה, כי רופא המשפחה ראה בבדיקות משהו מדאיג. כעת האיש חושש מפני הדברים אותם הוא עלול לשמוע. הרופא המומחה עורך לו סדרה של בדיקות, ושולח אותו לביתו להמתנה מורטת עצבים של מספר ימים. כמובן שבמשך אותם ימים, האיש אינו מסוגל לחשוב על דבר מלבד שיחת הטלפון מהרופא. בינתיים הוא שקוע בהרהורים נוגים - מה שווה כל מה שיש לי אם חיי עומדים להסתיים? לבסוף הוא נקרא אל חדרו של הרופא, וזה מושיב אותו ומודיע לו, "אני שמח לבשר לך שהכל תקין אצלך!"

האיש יוצא מהמרפאה ומרגיש "בעננים". הוא האדם המאושר ביותר בעיר כולה! וזאת משום שכעת הוא מרגיש את האושר המתוק שבחיים עצמם. האושר שבהליכה פשוטה ברחובותיה של ברוקלין, הידיעה שאני חי וקיים, היא הנאה שכל מנעמי תבל לא ישוו לה.

נחיתה מהירה וטראגית

הבעיה היא שהרגשת ה"בעננים" נמשכת פרק זמן קצר ביותר, ומהר מאוד האיש מוצא את עצמו חזרה על קרקע המציאות. הוא כבר שכח הכל. איזו טרגדיה גדולה! הנאה זו של החיים עצמם, צריכה היתה לגרום לאדם אושר שנמשך עוד ועוד.

אולם כך הוא טבע האדם. מי שלא למד ולא השקיע בנושא הזה, יתרגל מהר מאוד למציאות זו שהוא חי ושהכל בסדר אצלו, והוא כבר לא ירגיש שום שמחה מכך. כפי שכבר אמרתי, עלינו להכין לעצמנו תכנית מסודרת להשגת האושר, כי הוא לא יגיע משמיעת שיחה כזו או אחרת. מי שלא יתחיל במלאכה זו, להפוך את עצמו לאדם מאושר, הרי שעבורו כל הדברים שנאמרו כאן הם בזבז זמן מוחלט.

כאמור, על האדם **ללמוד** כיצד להיות שמח בחלקו - כלומר בעצם העובדה שהוא חי. הזדמנות טובה לתרגל עבודה זו היא כאשר אנו עוברים על יד בית הלוויות - בשדרה הסמוכה ישנם שלושה כאלה. בעודך חולף על פני בית הלוויות הראשון, אמור: "ברוך ה' שאני נמצא בצד הזה של הגדר, ולא בצד השני!" אני מתבדח כעת! זוהי עבודה רצינית ביותר! וכאשר תגיע לשני, אמור שוב: "ברוך ה' שאני בחוץ!" כך גם בשלישי: "ברוך ה' שאני נמצא בחוץ!" אמור את

כיון שרכש האדם את העושר הזה, שוב לא ידע אומללות מהי. הוא אינו מסוגל שלא לשמוח, שהרי בכל יום ויום הוא חווה אלפי דברים משמחים. לא משנה אילו אירועים עוברים אליו, הוא מודה לה' על כך שיש לו אוויר לנשימה ללא כל הגבלה. יש לו גם מי שתיה ללא הגבלה. הוא זכה ויש לו אפילו קורת גג, נעליים, והרשימה עוד ארוכה.

מי שזכה לקנות בנפשו את האושר הזה, יהיה לו את הכח לעמוד בפני כל הניסיונות של החיים. החיים אינם קלים, ויש בהם הרבה עליות ומורדות. מי שלא קנה בנפשו את מעלת ה"שמח בחלקו", הרי שכל כספו ורכושו לא יועילו לו, והוא ישאר אדם אומלל במהותו, כי הוא מעולם לא למד שמחה אמיתית מהי.

עיקר "חלקו" - החיים בעצמם

מעתה עלינו לברר לעצמנו - מה בדיוק אמור לגרום לנו אושר? מהו ה"חלק" שלנו שבו מצופה מאיתנו לשמוח? מהי הבחינה הבסיסית ביותר של "חלקו", שכל אחד ואחד מאיתנו זכה לו? התשובה היא, ש"חלקו" פירושו החיים בעצמם! זהו "פשט" חדש במשנה, שמסתמא לא חשבתם עליו! בני אדם נוטים לחשוב ש"שמח בחלקו" פירושו, שכאשר יהיו לי חצי מיליון דולר, או אז אהיה שמח בחלקי, על אף שעדיין אין לי שני מיליון. לא, זה לא נקרא "חלקו"! "חלקו" פירושו שעצם העובדה שאתה חי ונושם, אמור לגרום לך שמחה עצומה.

אין אושר כמו האושר של החיים בעצמם! בכוחה של חוויית החיים להביא לאדם אושר עז ביותר, אלא שכל כך התרגלנו לעובדה זו, שאנחנו מתעלמים מהאושר הגדול הטמון בה. החיים הם תענוג גדול ביותר, ששום תענוג אחר לו ישווה לו! והראיה לכך היא, שגם העשיר הגדול ביותר יהיה מוכן להקריב את כל ממנו בכדי שיוכל להמשיך ולחיות.

כל אחד ואחד מכם מכיר אנשים, חלקם בגילכם, שכבר אינם בין החיים. אני בעצמי גם כן נזכר בחברי ילדות, שחלקם כבר אינם בין החיים. היה לי ידיד שנפטר בגיל ארבע עשרה, וחבר נוסף שלמד איתי בישיבה נפטר בגיל עשרים.

החיים הם התענוג הגדול ביותר! ניקח לדוגמא יהודי שלאחר ביקור אצל רופא המשפחה, נשלח באופן

שמחה עצומה! יש לך כליה המתאימה באופן מדויק לכל המערכות שבגופך! כשהוא רואה אותך ברחוב, הוא אינו מבין מדוע אינך יוצא מכליך מרוב התלהבות. לא זו בלבד שיש לך כליה משל עצמך, אלא שיש לך שתי כליות! אינך רק מיליונר, אלא מולטי-מיליונר!

כמה אווילים הם בני אדם שאינם שרים ומזמרים על מה שיש להם! בעודנו פוסעים ברחוב, עלינו לעורר באופן תדיר את השמחה בתוך נפשנו, ולחשוב כמה טוב ונח לנו, ולהתבונן בעשירות הגדולה שבה התברכנו.

ככל שנתרגל עוד ועוד את המחשבות הללו של השמחה בחלקנו, כך השמחה תהפוך לחלק מאישיותנו. לאט לאט, אדם קונה בנפשו מבט חיובי ואופטימי על החיים, והופך לאדם מאושר. "כמה טוב לי שאני חי!" אתה חושב לעצמך בעודך חולף על פני בית העלמין. "ולא רק שאני חי, אלא אף יש לי שתי כליות בריאות! אני עשיר!"

תערובת נפלאה

כאמור, כדי להצליח להיות שמחים בחלקנו, עלינו להתמקד בפרטים. עלינו לעבוד בכל פעם על פרט מסוים, על נושא אחד, ולשמוח בו. לדוגמא, תוכלו לבחור להתמקד השבוע על האוויר - להנות מהתענוג ששמו "אוויר לנשימה". קחו נשימה עמוקה מהאוויר ואימרו, "אה! איזה תענוג!" האפשרות לנשום אוויר היא באמת ובתמים הנאה גדולה. האוויר הוא תערובת נפלאה של חומרים הנתונים לנו על מנת לחיות, שניתנה לנו בחינם, ושום תרופה שנרכוש בבית המרקחת לא תשווה לתערובת המופלאה הזו.

אולם כדי שנעריך את המתנה הנפלאה הזו, עלינו לעבוד על זה ולחנך את עצמנו לכך. כאשר אתה פוסע לבית הכנסת, אמור לעצמך: "כמה טוב שיש לי אוויר לנשימה. איזו מתנה נפלאה נתן לי ה'!" אכן, בתחילה דיבורים מעין אלו נשמעים כמו חידוש גדול. אוויר? הלזו תיקרא מתנה? אני חושש שאפילו בקרב יהודים תלמידי חכמים הדברים עשויים להישמע כחידוש.

זה בפך שוב ושוב. הזכות להיות בצד הנכון של בית ההלוויות היא שמחה עצומה ואינסופית!

אמנם כעת מוטל עלינו להרחיב עוד את מעגל השמחה, שכן ישנם עוד כל כך הרבה דברים משמחים ומענגים. לא רק שאתה חי, אלא שהכליות שלך מתפקדות כראוי. אני מכיר אדם ששתי כליותיו קרסו לגמרי, והוא ממתין כבר שנים בתור להשתלת כליה. בינתיים עליו לעבור טיפולי דיאליזה שלוש פעמים בשבוע, שכל אחד מהם גוזל ממנו זמן וממון רב. אולם הוא שמח שהוא חי. הוא מאושר מכך שקיים מכשיר רפואי המאפשר לו להמשיך לחיות, והוא מרגיש את התענוג שבחיים עצמם. אי אפשר לתאר את גודל האושר שהוא היה מרגיש אילו יכול היה להשיג כליה! הוא היה "משתגע" מרוב שמחה!

המושלת המאושר

הנה לנו אדם אחר שאכן זכה לקבל תרומת כליה מאחותו, וכעת זכה לתואר "מושלת כליה" על כל המשתמע מכך. אכן, על אף שהוא כבר אינו זקוק לדיאליזה, עדיין מצבו אינו פשוט כל כך. יהודי זה צריך לקחת תרופות לדיכוי מערכת החיסון שלו, כדי שגופו לא ידחה את הכליה החדשה. הלא הכליה היא גוף זר, וטבעו של הגוף הוא לדחות כל גוף זר החודר אל תוכו, ולכן עליו ליטול תרופות שימנעו מהגוף לדחות את הכליה מצילת החיים.

אלא שמצב זה יוצר אצלו מציאות לא פשוטה, כי כעת הוא אינו יכול ליטול תרופות אחרות להן הוא זקוק, מחשש שמא תרופות אלו ישבשו את השפעתן של התרופות לדיכוי מערכת החיסון. לדוגמא, אסור לו ליטול אנטיביוטיקה, ומשכך הוא חשוף לזיהומים שלא תהיה לו יכולת לטפל בהם. הוא ממשיך לחיות עם כליה מושלת, אך הוא חשוף לסכנות.

האם נראה לכם שמבטו של אדם זה על העולם זהה לזה שלכם? כשהוא רואה אדם שנראה עצוב ומדוכא, הוא חושב לעצמו, "האיש יצא מדעתו! כיצד מסוגל הוא להיות עצוב כשיש לו כליה משלו!" כליה היא

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אצל מן השוק

נשאר אלא לשאוף ממנו מלא הריאות ולהתענג על האושר הנהדר הזה.

ישנם אנשים של"ע מתקשים לנשום, וכל נשימה עולה להם במאמץ גדול. עלינו להודות לה' על היכולת להנות מהמתנה הנפלאה הזו ללא כל מאמץ. עלינו לחנך את עצמנו להנות ולהתענג על האושר, ובכך נקנה בנפשנו הערכה אמיתית ואושר גדול מהמתנה ששמה אוויר.

ג' - לחוות את האושר

מוזר ומאוס

למעשה, כדי להשיג מעלה זו של "השמח בחלקו", אין מנוס מלהיות מעט "מוזרים", פירוש, לחשוב מחשבות ולהרגיש הרגשות שנראות כמוזרות בעיני מי שלא התחנך לכך. לא תמיד נוכל לשתף את הרגשותינו עם חברינו וידידינו, שכן הדבר יעורר אצלם שחוק ובוז, מה שעלול להשפיע אף עלינו. כך מזהיר אותנו שלמה המלך בספר משלי (כג, ט): "בְּאֲזְנֵי כְסִיל אֵל תִּדְבֹּר כִּי יָבוֹז לְשֹׁכֵל מְלִיךְ".

אם תתחיל לדבר על הדברים שאתה שומע כאן, תתפרסם ברחבי השכונה כ"המשוגע ההוא מקצה הרחוב, זה ששמח בכך שיש לו כליות!" נסה להסביר להם את האושר שאתה מרגיש מכך שאתה מסוגל לנשום, והם יחשבו אותך לבלתי שפוי. אולם באמת הם אלו שאינם שפויים, שכן הם מפסידים את העונג הגדול המזומן לנו כאן בחיי העולם הזה.

אכן, ישנם הבאים בטענות שווא נגד לדרך זו. פעם ניגש אלי יהודי וטענתו בפיו: "מדוע אתה מחנך יהודים להנות מהחיים!? האם זוהי תכלית החיים, לרדוף אחר תענוגים!?" הוא כעס עלי! הבטתי בו ואמרתי, "ראה את ההבדל בינינו. אתה עונד על זרועך שעון יד - ואילו אני לא. אתה מגיע לכולל ברכב, ואילו אני הולך ברגל. מי כאן רודף אחרי תענוגים, אני או אתה? אתה רודף אחרי תענוגים ואינך משיג אותם, ואילו אני, איני מחפש תענוגים - הם פשוט רודפים אחרי! אני הולך ברחוב עם שני 'רכבי פאר' - הלא הם הנעליים שלרגלי, ונושם את האושר שברא הקב"ה, ואני נהנה

אולם זוהי עובדה פשוטה שאינה ניתנת לוויכוח: האוויר הוא המתנה הבסיסית והחיונית ביותר עבורנו. אדם יכול לחיות מספר ימים ללא מזון, וגם מים הם דבר שניתן לחיות בלעדיו, גם אם לפרק זמן קצר יותר, אולם אוויר הוא דבר שנחוץ לנו בכל עת ורגע, ואי אפשר לחיות בלעדיו כלל וכלל.

"אוקיינוס" של אוויר

במדרש (בראשית רבה יד, ט) דרשו חז"ל את הפסוק בתהילים (קנ, ו), "כֹּל הַנְּשִׁמָּה תְהִלָּה - ה' - עַל כֹּל נְשִׁמָּה וְנְשִׁמָּה תְהִלָּה - ה'", ומורי ורבי הגרי"א שר צצוק"ל התבטא שכוונת חז"ל ל"הלל שלם", לא "חצי הלל"! על כל נשימה שאנחנו נושמים, חובה עלינו לשיר ולהלל לבוראנו! אמנם אין לנו די זמן לזה, כי אנחנו עסוקים בלנשום, אולם לכל הפחות עלינו לדעת שעד כדי כך גדול הוא תענוג זה, שמן הראוי היה לשיר הלל שלם על כל נשימה שאנחנו נושמים.

מי שמרגיש קצת מיואש או מדוכא, ישליעצה טובה בשבילו: לפתוח את החלון ולקחת נשימה עמוקה של אוויר צח. האוויר הוא כמו תרופה רבת-עוצמה, שאיננו קולטים את גודל השפעתה עלינו. החמצן שבאוויר מתערב עם הדם שבגופנו, ובכך עובר אל כל חלקי גופנו ומחייה אותם. אני ממליץ לכם לתרגל עבודה זו: לקחת מספר נשימות, ולהתרכז בתענוג שאתם חווים, ובכך להעריך את המתנה הגדולה הזו.

האוויר הוא תערובת של כמה וכמה חומרים שעורבו יחד על ידי הקב"ה באופן המועיל והמהנה ביותר עבור האדם. הוא שם אותנו בתוך "אוקיינוס" של אוויר. אנחנו כמו דגים המוקפים במאות קילומטרים של אוויר צלול ובריא, וכאן אנחנו חיים בבריאות ובאושר. כדאי שנהנה מהאוקיינוס הזה כל עוד אנחנו נמצאים כאן.

להתחנך להתענג

האושר שלנו אינו טמון בבית נופש בהרים או על שפת הים. הלא אם לא יהיה לנו אוויר, הרי שכל מנעמי תבל לא יועילו לנו כלום. האושר טמון באוויר! צריך לתרגל את זה ולחנך את עצמנו לזה. אנחנו פוסעים בשדרה לאחר שירד גשם, האוויר מלא בניחוחות מתוקים של עצים וצמחים שונים המתערבים עם כל שאר הניחוחות הנפלאים שברא ה' בעולמנו, ולנו לא

לכל אחד יש נעליים, אינה צריכה להפחית מאומה משמחתנו והנאתנו!

חז"ל תיקנו על כך ברכה מיוחדת, אותה אנו מברכים בכל יום: "שעשה לי כל צרכי". אולם לרוב אנחנו מתעצלים ואיננו חושבים אפילו על פירוש המילות של הברכות שאנחנו מברכים. אולם למען האמת, איני מדבר כעת על ברכות השחר שתיקנו חז"ל, אלא על הליכה פשוטה ברחוב - קח לך דקה אחת בכל יום, בעודך פוסע ברחוב, כדי לשמוח בנעליים שלך. ואל תחשוב רק על הנעליים באופן כללי, אלא על הפרטים. "אה! כמה טוב שיש לי שרוכים שבקצוות יש ציפוי פלסטי. אילו לא היה להם את הציפוי הזה, הייתי צריך לטרוח הרבה כדי להשחיל אותם אל תוך חוריהם. אילו לשרוכים שלי לא היה ציפוי פלסטי בקצה, הייתי צריך להרטיב ולסובב את הקצה כדי שהוא יכנס אל תוך החור. אה! ברוך ה'!" האם אי פעם חשבתם על כך?

החום המופלא

עלינו ללמוד להעריך את העובדה שיש לנו קורת גג. ולא רק שיש לנו בית, אלא שיש בו חימום. אני יודע שנקודה זו היא חידוש עבור רובכם. חימום? האם בכלל יש מושג של בית ללא חימום? התשובה היא שכן, חימום הוא מתנה גדולה, מתנה שיש להעריך אותה ולהנות ממנה.

בילדותי, לא היה מושג של חימום בבית. החדר היחיד בבית שהיה מחומם היה המטבח, שבו היה מוצב תנור הפחמים. ובתנור זה היה כמובן צורך לפנות את האפר שהצטבר שם כאשר הגחלים התאכלו, ולהכניס פחמים חדשים. בתור ילד, כשרציתי לשבת ולקרוא, הייתי נכנס אל המטבח ושוכב על הרצפה, שכן בשאר חדרי הבית לא היה חימום. לא היו רדיאטורים. אמנם היו תנורי נפט, אבל היה צורך למלא בהם נפט, ולא תמיד הם עבדו כמו שצריך. וגם כשהם כן עבדו, הפיח שהיה יוצא מהם היה משחיר את החדר כולו. מי שישן עם תנור נפט, היה קם בבוקר כשפניו מכוסות בשכבה של פיח שחור. העובדה שלכולנו יש כיום חימום בחדרי הבית היא תענוג גדול, שקשה לדור הצעיר להעריכו.

מהחיים. אני חולף על פני בית העלמין בדרכי לכולל, וליבי מתמלא בשמחה והודיה לה' על כך שאני נמצא בצד החיצוני של החומות הללו". סוג זה של תענוגים הוא חיוב גמור! מצוה גדולה היא להנות כך מהחיים!

אוזניות, רמקולים ומצלמות

מי שמתבונן במה שיש לו, אינו זקוק ל"מקומות בידור" כאלו ואחרים כדי להנות ולשמוח. האושר נמצא ממש כאן, בהישג ידינו! הבט על עצמך! ברוך ה', אתה חי! יש לך שתי רגליים, ושתייה שוות בגודלן! בצידי ראשך יש שתי "אוזניות" משוכללות, שאין צורך לרכוש אותן בחנות. הן ניתנו לנו בחינם!

יש לך שיניים! שיניים חותכות מקדימה, ושיניים טוחנות מאחור. ברוך ה'! יש לך לשון שעובדת בצורה תקינה, ו"רמקול" עוצמתי בגרון - הלא הם מיתרי הקול. ברוך ה'! והעיניים! שתי "מצלמות" משוכללות הממקמות בראשנו. אה! איזה תענוג! וברוך ה' שיש לנו שתי רגליים ואת היכולת ללכת עליהן. ההליכה היא משימה בלתי פשוטה בעליל, ויכולת האיזון שמקנות לנו הרגליים היא נס! ברוך ה', ברוך ה'! וזו רק ההתחלה.

עלינו ללמוד גם כיצד לשמוח בבגדינו. ולא מספיק לצאת ידי חובה בברכה כללית של "מלביש ערומים". עלינו ללמוד ולהתבונן בכל פרט ופרט מבגדינו ובכך להפוך לבני אדם מאושרים. הכיסים, הכפתורים, הכל. צריך ללמוד כל אחד מפריטי לבוש אלו.

שעשה לי כל צרכי

עוד פריט לבוש אותו עלינו ללמוד ולהעריך הם הנעליים. הנעליים הן אושר גדול! האם אי פעם חשבתם על כך? הידעתם שיש מקומות בעולם שבהם לאנשים אין נעליים? במקומות אלו, התענוג הגדול הזה מוגבל אך ורק לראש השבט. רק לו יש נעליים, וגם הוא אינו נועל אותם מדי יום, אלא רק לכבוד אירועים מיוחדים. אם מגיע איזה אורח חשוב לכפר, כגון איזה גנרל מצבא ארה"ב, ראש השבט מוציא את נעליו החגיגיות מהארון, ונועל אותם כדי לעשות רושם חיובי על האורח הנכבד. עלינו לשמוח בנעלינו, והעובדה ששפר עלינו גורלנו להיוולד במדינה שבה

של מחשבה אודות הבגדים. כך, לאט לאט, מגדיל האדם את הונו, והופך לאיש עשיר באמת, שחדרי אוצרותיו מלאים באבני חן יקרות של "שמח בחלקו".

אבל צריך לעשות את זה בפועל! לא מספיק לשמוע אותי אומר את זה. וזה דורש עבודה מאומצת. הלא אפילו להפוך למיליונר מדומה, כזה שבחשבון הבנק שלו מופקדים מיליון דולר, נדרשת עבודה, וזה לא בא בקלות. על אחת כמה וכמה שכדי להפוך למיליונר אמיתי של "השמח בחלקו" נדרש זמן ומאמץ רב. מי שחפץ לזכות להיות מהעשירים השמחים בחלקם, עליו לקבל על עצמו את משימת החיים הזו, לשמוח ולהודות לה' על כל טובה שהוא מקבל. "תודה לך ה' על ארוחת הבוקר שנתת לי! תודה לך ה' על כך שגופי מתפקד כראוי!" אל תסמכו על הברכות שאתם מברכים, כי צריך לומר את הדברים במילים שלנו. וגם מי שאינו מרגיש את הדברים בתחילה, אם אך יקפיד לומר אותם, הרי שאחר הדיבור נמשכת המחשבה, והוא אכן יהפוך לאדם עשיר. אכן, זה לא יקרה ביום אחד. בתחילת הדרך הוא לא ירגיש כל כך מאושר מארוחת הבוקר שלו, אולם אם ימשיך לחשוב ולומר את המילים, לאט לאט הם ימצאו מקום מנוחה בשכלו, וישפיעו עליו השפעה אמיתית.

הערובה לאושר

יסוד זה למדנו מדבריו של המסילת ישרים, שהחיצוניות מעוררת את הפנימיות. גם אם אינך מרגיש שמחה מכך שאתה נושם, אל תתן לעובדה זו להניא אותך מלומר ולחשוב מחשבות של אושר ושמחה, ולאט לאט תיווכח כיצד השמחה האמיתית פורצת מעמקי נשמתך. וכך תוסיף עוד ועוד דברים, עוד תופעות שבהן אתה שמח, ובמשך הזמן פרטים אלו מצטברים לכדי עושר רב, ואתה תהפוך למיליונר אמיתי. לאחר תקופה מסוימת יהיו לך ארבעים או חמישים עניינים שעליהם עבדת ושבהם אתה מרגיש שמחה ואושר. אבל זו רק ההתחלה, שכן יש עוד כל כך הרבה תופעות משמחות, אבל ארבעים כאלו כבר יספיקו כדי להפוך אותך לאדם שמח ועשיר. אם אתה עדיין איש צעיר - אפילו איש צעיר בגיל ששים - ותמשיך לצעוד בדרך זו בעקביות, הרי שבגיל תשעים תהיה כבר עשיר מופלג.

כאשר אתה חוזר עם בןך מבית הכנסת בליל שבת חורפית, אמור לו, "חיימק'ה, כמה טוב שיש לנו חימום בבית!" אמנם הוא יביט בך במבט מוזר, ולא יבין ממה אתה מתרגש. הוא חושב שזו אחת המוזרויות של הדור המבוגר, אולם אל תתן דעתך לכך. זו הדרך לגדל ילדים, ובסופו של דבר הם עוד יודו לך על כך.

פלא ושמו "ברז"

כאשר למדתי בישיבת סלבודקה, לא היה מושג של מים זורמים בבתים. מי שרצה מים, היה צריך ללכת מספר דקות ולדלות מים מהבאר, וגם אז אי אפשר היה לשתות את המים מכיון שהם לא היו נקיים, והיה צורך להרתיח אותם לפני השתיה. ואילו אצלנו, אנחנו פותחים את הברז, והנה יש לנו מים זכים וראויים לשתיה, ללא כל הגבלה! איזו עשירות, איזה אושר! ולא רק מים קרים, אלא גם מים חמים! מים חמים הזורמים מהברז! איזה "לוקסוס"! בעבר, מי שרצה מים חמים היה צריך להרתיח אותם, ואילו אנחנו פותחים את הברז, ויש לנו מים חמים! אם תחשבו על כך בכל פעם שאתם פותחים את הברז, תתחילו להיות "שמחים בחלקכם".

אדם צריך ללמוד לדבר אל עצמו ולהזכיר לעצמו את המתנות הגדולות שבהן חנן אותו ה'. בעודך עולה במדרגות אל ביתך, לחש לעצמך, "כמה טוב שיש לנו מדרגות". בביתי יש מדרגות, ופעמים רבות אני חושב על כך שבזמן הגמרא לא היו מדרגות, וכדי לעלות לקומה גבוהה יותר היה צורך בסולם, שנקרא בלשון הגמרא "דרגא". נסו פעם לטפס על סולם כדי להגיע לקומה השניה - זה לא כל כך קל. למען האמת, גם הסולם הוא המצאה די טובה, כי בלעדיו היה צורך לעלות בעזרת חבל. אבל סולם אינו דבר בטוח כל כך, והמדרגות שיש לנו הם לוקסוס של ממש. מי שילמד להנות ממדרגות ביתו, חיינו יהיו מלאים בתענוג ובאושר.

להפוך למיליונר

מבט כזה על החיים מגיע אך ורק עם עבודה עקבית ועיקשת. בשבוע הראשון, מקדישים חמש דקות ביום כדי להנות מהאוויר. בשבוע שאחר כך, מתמקדים על להנות מהיכולת ללכת. אחר כך עוברים לחמש דקות

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

בת דודתי למדה באוניברסיטה, וטוענת כי היא כלל אינה מתחרטת על כך, שכן לא היה לזה כל השפעה עליה. מה אוכל לענות לה?

תשובה:

היה פעם אדם שהיה מזלזל לגמרי בכל חוקי התנועה. הוא היה נוסע בפראות, וכולם הזהירו אותו שיום יבוא והוא יתחרט על כך. אך למעשה, כל נביאי הזעם טעו באזהרותיהם, שכן הוא מעולם לא התחרט על מעשיו. וזאת משום שיום אחד הוא התנגש בעוצמה בעמוד חשמל, ומשם עשה את דרכו הישר אל חדר המתים.

הוא אינו מתחרט על כך שנסע במהירות מופרזת, כי הוא כבר אינו בין החיים. אילו לא היה מוצא את מותו בתאונה, אלא היה נשאר נכה לכל החיים, או אז הוא היה מתחרט, אולם כיום שהוא מת הוא אינו יכול להתחרט.

אותה נערה שלמדה באוניברסיטה אינה מתחרטת על כך מכיון שהיא כבר מתה. היא איבדה את שכלה. ה"השכלה" אותה רכשה שם, כמוה כניתוח להסרת המוח. אכן, יתכן וכבר מתחילה לא היה לה שכל, זו גם אפשרות, אולם מה שכן היה לה הוחלף באוסף מלאכותי של רעיונות ומושגים. כיום, מה שמלמדים שם אלו מושגים מסוכנים ורעילים. בין היתר הם מלמדים את האדם לסמא את עיניו כדי שלא להבחין בנפלאות הבורא הנראים בטבע. לימודי הביולוגיה למשל מתוכננים במיוחד כדי שהתלמידים לא יבחינו בתכנית ובתכלית שהטביע הבורא יתברך בעולמו.

ולכן, אם בת דודתך טוענת כי היא למדה באוניברסיטה ולא היתה לכך כל השפעה עליה, הסיבה לכך היא שהיא כבר נמצאת בחדר המתים.

אני מבטיח לכם שמי שינהג כעצה זו, יהפוך לאדם שמח. לא רק שהוא יהפוך לאדם שמח, אלא שהוא יהיה עבד ה' בעל שלמות מיוחדת.

בדברינו כאן דיברנו רק על מספר דוגמאות, ולמען האמת הרשימה עוד ארוכה, ויש עוד הרבה מאוד על מה לדבר, אך לכל הפחות פתחנו את הנושא. זוהי חכמה מורכבת שיש ללמודה בעיון וליישם אותה בפועל, אבל לפחות אנחנו יודעים שיש כאן עבודה, עבודת השמחה. הקב"ה דורש אותה מאיתנו, והיא זמינה לכל דורש.

יהיה מי שישאל: "כיצד זה שמעולם לא שמעתי דיבורים מעין אלו מרבותי?" אך זו טענת שווא. הצדיקים האמיתיים יודעים שזוהי הדרך אל האושר האמיתי בחיים. זוהי הדרך שהקב"ה הדריך אותנו בה כאשר יצאנו ממצרים, כאשר אמר לנו, "היום אֶתֶם יִצְאִים בְּחֻדְשׁ הָאֶבִּיב". היופי של האביב, יחד עם אלפי פריטים "רגילים" מחיינו, הם המקור האמיתי לשמחה ואושר בחיינו.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

חיים של אושר - שלב אחרי שלב

התורה מדגישה שיציאת מצרים התרחשה בחודש האביב, על מנת שנדע שמה שמביא לאדם שמחה ואושר אינם הדברים הגדולים, אלא דווקא הפרטים הקטנים, שלכאורה נראים כבלתי משמעותיים. אם נתמקד באושר הקיים בפרטים הקטנים הרבים, זה מה שיגרום לנו להיות אנשים מאושרים.

השבוע, נקבל על עצמנו בלי נדר להודות לה' באופן מפורט על אחת מהטובות המרובות שהוא נותן לנו. נתבונן כיצד היו נראים חיינו אילו הדבר הזה, שנראה לנו כמובן מאיליו, היה נלקח מאיתנו, ונביע את מחשבותינו במילים. לאט לאט, נתחיל להעריך את ההנאות שמספקים לנו החיים, ונשיג שמחה אמיתית בה'.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 352
שבט תשפ"ג

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

הבחור שלבש את החולצה של אחיו אסור לצאת מהעירוב

בשיעורים הבאנו הרבה דוגמאות שמתרגמות את ההלכות האלו למציאות שלנו. לדוגמא, משפחה שיש לה כמה בחורים בשיבות, והבחורים משיבה גדולה נמצאים בישיבה מחוץ לעיר, ושולחים כל שבוע את החולצות המשומשות הביתה שאמא תכבס אותם, ומקבלים אותם בחזרה לאחר הכיבוס. ביתניים לאח הצעיר יותר התלכלכו החולצות של שבת, ואמא הציע לו שיקח ביתניים מהחולצות שהיא כיבסה לאח הגדול. והנה כיון שהחולצה היתה מיועדת לאח הגדול ולא היה עומד לכך שהיא תשמש לאח אחר [לפי ההנהגה הסבירה באותו בית], ומה שעששו הוא

משתמש בה זה מחמת מצב שהתחדש באמצע שבת, הרי זה כמו אשה ששאלה חלוק מחברתה באמצע שבת, ולכן יש לו דין חפץ שנמצא מחוץ לתחום שאסור לטלטלו מחוץ לד' אמות.

אמנם בתוך הבית או בשכונה שיש בה עירוב טוב, אין איסור להעביר יותר מד' אמות, כי זה כמו חפץ שהוציאנו בשבת ונתנוהו

בתוך דיר וסוהר, שמותר לטלטלו בתוך כל הדיר, דהיינו בתוך כל הרשות היחיד. אבל נפק"מ כשהולך מחוץ לגבול העירוב ולא לוקח איתו חפצים, מ"מ על החולצה יש איסור הוצאה מחוץ לתחום, מחוץ לד' אמות והרשות היחיד שהם נמצאים, ולכן אם הבחור יוצא למקום מחוץ לגבולות העירוב, או שהעירוב באותו מקום אינו בכשרות טובה, אסור לו לצאת מהבית עם החולצה, שאע"פ שלגבי טלטול אינו נחשב לטלטול כשלוש את החולצה דרך מלבוש, מ"מ לגבי תחומין רואים במשנה ובשו"ע שיש איסור גם כשמולך בדרך מלבוש, ואפילו במים המעורבים בעיסה יש איסור להוציאם מחוץ לתחום בעליהם [כמבואר בגמ' מסכת ביצה].

האברכים ביקשו לברך האם נכון שהעירוב של העיר מהודר

במסגרת בדיקת עירובים נסענו אל אחת הערים בדרום, על פי בקשת הקהילה, על מנת לסייע לאחראים על העירובים לדעת כיצד לשפר את העירוב, ולשים לב לדברים שלא הבחינו בהם שהשתנו, או נעשו מראש בצורה לא נכונה, עד כדי חשש פסול.

יצאנו לשטח עם קבוצת אברכים, שביקשו לטעום מידיעת העירובין למעשה, ובפרט לדעת מהי רמת הכשרות בעיר שהם גרים בה. הם יכולים להבין שזה לא ברמת העירוב המהודר של העיר מודיעין עילית, אבל מסתמא זה ברמה

סבירה כדי לסמוך לתת לבני המשפחה לטלטל בעיר. לפני ארבע שנים ביקרנו בעיר זו, ובעקבות הביקור והדברים שהתגלו, עשו תיקון גדול בעיר, והוסיפו יותר מחמישים עמודים חדשים, ושינו את ההיקף שהיה בנוי על חוטי חשמל בצורה בעייתית מאוד, ועברו להשתמש בגדר ארוכה ובעמודי עירוב.

למרות התיקון הגדול, מוקד העירוב אמר להם שעדיין אינו עירוב ברמה גבוהה, ועדיין אינו מתיר לסמוך לכתחילה, אף כלפי בני המשפחה. כמובן שאנו יודעים שיש הרבה משפחות שסומכות עליו, אבל במוקד העירוב לא נמנעים מלומר את האמת, שרמת הכשרות אינה מספקת לטלטל לכתחילה.

פתיחת מהזור השיעורים בעיר טבריה

בשבוע זה זכינו בס"ד לפתוח את מסגרת השיעורים המיוחדים בידיעת הלכות עירובין למעשה, בעיר הקודש טבריה, בשכונה החרדית החדשה נוף כנרת פוריה, בהשתתפות עשרות אברכים מתושבי השכונה ומתושבי שכונת קרית שמואל, שמבקשים לדעת את הנושא הנכסף והמבוקש, שמצד אחד כל כך הרבה משתמשים בו, כל שבת בכל משפחה יש את הצורך לטלטל חפצים, ללכת להורים עם הילדים הקטנים, לצאת לגינה עם התינוקות, להביא מבית הכנסת עלון, וגם סתם לצאת ולנועל עם המפתח, ועוד עשרות דברים שאדם לא שם לב כמה הוא נזקק לעירוב ביום השבת, אבל מצד שני הנושא של העירוב אינו מוכר להרבה אנשים, לא יודעים שיש בו דרגות שונות, לא יודעים שיש מקומות שאין עירוב, ואם כבר מנסים לסדר עירוב לחצר לבד, לא יודעים איך לעשות אותו נכון. עקב הצורך הגדול לתת לציבור את הידע הנכון, עם הבנת הפרקטיקה איך לעשות ומה לא לעשות, הקים מוקד העירוב מסגרת שיעורים מסודרת, שמתחילה מהבסיס ומיסודות הדינים, ועד ההלכות המורכבות בדיני עומד מרובה על הפרץ ובדיני שכירות רשות עם פרטי פרטים, מסודרים בצורה השווה לכל נפש.

בשנים האחרונות התקיימו השיעורים בכמה ערים במרכז הארץ, בבני ברק, בירושלים, מודיעין עילית, ואף בערי הדרום, באופקים, נתיבות, ובקרית גת אבל באזור הצפון עדיין לא התקיימו שיעורים אלו ללמוד את העירובין היטב. לפני חודש סייענו בכולל של הגאון רבי אשר ברסלוער שליט"א ללמוד את מסכת עירובין, והגענו למסור שיעורים לרגל הסיום. באחד מימי החנוכה מסרנו שיעורים במשך כמה שעות, בבירור הנושאים ההלכתיים למעשה. ומתוך כך התעוררו האברכים לבקש להביא לטבריה גם את כל מסגרת השיעורים. למרות שהדבר דורש מאמץ להגיע בקביעות, יחד עם כל שאר התפקידים העומדים לפנינו, ראינו שיש בזה תועלת להביא את הידיעות המעשיות לעוד אזור חשוב ומיוחד, ובס"ד בשבוע זה נפתח המחזור החדש, בתפילה שנוכח למד את כל הפרטים כהלכה, ושהלימוד יביא תועלת גדולה לכל האזור, גם בידיעת ההלכה ובקיום ההלכה כראוי, וגם בחיזוק העירובים שיתקנו כהלכה ויוסיפו להדר אותם, ולהקפיד על כשרותם.

רבני הקהילות השתתפו במעמד פתיחת השיעורים

במעמד הפתיחה השתתפו רבני קהילות בעיר, הגאון רבי אשר ברסלוער שליט"א, הגאון רבי שמואל ביטון שליט"א, והגאון רבי שמואל לובין שליט"א. במעמד זה עמדנו על החשיבות של העירוב בחיי המשפחה, גם כשנמצאים בתוך העיר, ועוד יותר כשיוצאים למקום אחר שבהרבה מקרים הוא בדרגה פחותה ממה שאנו רגילים לסמוך בשכונה, ולפעמים אף במצב פסול רח"ל. לכן ידיעת ההלכות חשובה לכל אחד ואחד, גם מי שחושב שהוא לעולם לא יהיה אחראי על עירוב, כי ע"י ידיעת ההלכות בצורה מעשית, שמבחינים בעירובים אם הם עשויים כהלכה או לא, מגיעים בעז"ה לקיים אותם יותר טוב, מתוך הבנה ושמחה של מצוה. דברי הרבנים יובאו בעז"ה בגליון הבא.

שיעורים בדיני התחומין בכולל בתל אביב

בתקופה זו מתקיימת עוד סידרה של שיעורים בהלכות התחומין בזמננו, במסגרת כולל בעיר תל אביב, בראשות ראש הכולל הגאון רבי משה רוט שליט"א. במסגרת הכולל למדו האברכים את כל המשנ"ב הלכות תחומין, וכעת עושים חזרה מהירה על כל ההלכות יחד עם החזרה ביקש ראה"כ להרחיב את ידיעותיהם, ולהוריד את ההלכות לעולם המעשה, איך מודדים בזמננו את התחום, ואיך עושים ריבוע לעיר, וכן לבאר מה הנפק"מ בכל עשרות הסעיפים שמדברים על שור של פטם, או אשה ששאלה חלוק בשבת מחברתה, שלכאורה אינו שייך במציאות של זמננו.

סיור בערים עם קבוצת אברכים להבין בכשרות

מידע הלכתי מדויק לפי רמות הכשרות

דבר זה מאפיין את הפעילות שמוקד העירוב עושה ברחבי הארץ, יש מקומות שמאייצים בציבור לעלות את הרמה ולהשקיע בכל פרטי ההידורים שבעירובים השכונתיים, ולא לעשות באופנים שיש בהם מחלוקות או אילתורים שיכולים להיפסל, אלא להשקיע בעזרת הציבור בהתקנה טובה וחזקה ומהודרת. ויחד עם זאת דואגים גם לעירובים בערים ובישובים, להציל אלפי יהודים בישובים שאין להם סיכוי לרמת כשרות מהודרת, מ"מ שלא יהיו עם עירוב פסול ממש, אלא עירוב שיעמוד ברמת כשרות לשיטות המקילות, כפי שראינו לגדולי הדורות שהנהיגו לעשותם בדוחק. אבל בשונה מכשרויות שמאשרות לעשות במקום הדחק ואחר כך אומרים לציבור שהכשרות למהדרין, במוקד העירוב ניתן לקבל מידע על רמת הכשרות, מה מהודר ומה רק בשעת הדחק, או שנעשה באופן חד פעמי ואין לו פיקוח מוסמך, שזה נעשה רק להציל כמה שאפשר ולא עם נתינת כשרות לעתיד.

משום כך יש צורך לברר בנוגע לכל מקום בפני עצמו, להבין ולדעת מה נכון לעשות כדי לשמור שבת כהלכה. גם כאן האברכים ידעו שהעירוב אינו מהודר, על פי המידע שקיבלו. אבל בשנה האחרונה הגיעה קבוצה חסידיית לגור בעיר, והחלו להפיץ שמועות שהעירוב בעיר למהדרין ואפשר לטלטל לכתחילה. האברכים הסתפקו מה האמת, וביקשו לצאת יחד לסיור.

עמוד שנתמך באבנים נחשב מתחיל על מדרגה

בתחילת הסיור ראינו את הקטע של הגדר שמשמשת את העירוב החדש, ובכניסות היתה צורת הפתח. אחד מהעמודים היה קצת עקום, ויחד איתם עם הכלים של מוקד העירוב הידקנו את העמוד לגדר ויישרנו אותו. בכך הם למדו ג"כ כיצד לתקן דברים.

לאחר שהמשכנו עוד כמה מאות מטרים, הגענו לעמוד שהיה תקוע בצורה מאולתרת, כיון שלא היה עמוק באדמה, הניחו מסביבו גל אבנים שיחזיק אותו. וכאן התעוררה שאלה הלכתית, שהעמוד גבוה מהקרקע יותר מג' טפחים. וביאור הענין הוא, כיון שהאבנים עומדות בקביעות הרי הם כקרקע, ויוצא שהחלק התחתון של העמוד המכוסה באבנים נחשב טמון בקרקע, והעמוד כביכול מתחיל רק מעל פני האבנים, והמקום הזה גבוה מהקרקע יותר מג' טפחים. במקרה כזה כתב החזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) שהעמוד נפסל מדין מחיצה תלויה, ואע"פ שאין גדיים בוקעים תחתיה, צריך שהעמוד יתחיל מהקרקע, או תוך ג' טפחים לקרקע.

עמוד על מדרגה שיש עליה שטח ד' טפחים

אמנם באופן שיש על המדרגה שטח ישר ברוחב ד' טפחים, אין בעיה שהעמוד על המדרגה, כי המדרגה היא ג"כ קרקע בשיעור רשות, והעמוד אינו גבוה מהקרקע, אבל באופן שאין ברוחב המדרגה ד' טפחים, הרי בהכרח שקרקע הרשות היא למטה, וממילא יוצא שהעמוד גבוה מהקרקע. במקרה זה היה הבדל בין שני הצדדים של העמוד, בחוט שמגיע משמאל, היה לפני העמוד רוחב ד', אבל תחת החוט היוצא לימין לא היה רוחב ד' טפחים.

גם כאן עשינו מיד תיקון יחד עם האברכים, והוספנו עוד אבנים להרחיב את המדרגה, שיהיה בה שיעור קרקע [אמנם דעת השו"ת האלף לך שלמה להגר"ש קלוגר זצ"ל שגם כשיש מדרגה רחבה ד', אין להכשיר את העמוד, כי ביחס לקרקע הפתח הוא תלוי, וסובר שמחדדים לפי שטח הפתח ולא רק לפי שיעור רשות וכן דעת הגר"מ רוזנר שליט"א להחמיר. אבל בחזו"א מבואר להתיר, וכן מתירים בהרבה מקומות].

עמודים עם ברזלים מהצד החיצוני של העמוד

עוד הגענו לשורה של שמונה עמודים שבכולם היתה צורת ראש העמוד בצורה שאינה תקינה. במקום לעשות צורת וי, הם הלחימו שני ברזלים ישרים מהצד החיצוני. במצב כזה הבעיה היא כיון שהחוט עומד בקצה תמיד בקצה, [כי הוא בורח לצד ונעצר בברזלים היוצאים למעלה שמעכבים אותו], וכאשר הברזל נמצא מחוץ לעמוד הרי החוט בורח לצד. אמנם אם הברזל צמוד ממש לעמוד יוצא שהחוט יהיה מעט על העמוד, אבל אם יהיה מילימטר אחד רווח שהוא מקום ההלחמה, יוצא שהחוט כבר לא מעל העמוד.

בחלק מהעמודים ראינו שהאחראי חשש והוסיף לחיים, אבל כיון שבנוסף לבעיה זו העמודים היו דקים, הם התעקמו באופן שהלחי לא היה כלל תחת החוט.

עמוד עקום עם חבית ועובר את רוחב החבית

בעמוד אחר היתה בעיה אחרת, שהעמוד היה בתוך חבית, אבל הוא עמד עקום מאוד, בצורה שראשו עובר את רוחב החבית, והנה יש מקרים שהחבית מועילה לשמש כמו עמוד מדין לחי, ואז גם אם בעמוד יש בעיה, החבית משמשת במקומו. אבל זה דוקא כשהחוט מכונן מעל החבית, משא"כ כשהעמוד נוטה יותר מרוחב החבית, אין החבית יכולה לשמש ללחי, ושוב הרי זה עמוד עקום.

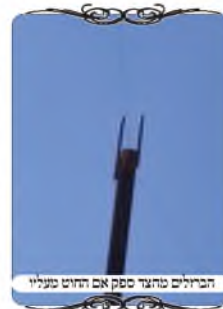
אבל כאן הוספנו להסיר לאברכים, שיש יותר בעיה בעמוד עקום עם חבית, כי בזה יש שינוי צורה בעמוד מחמת החבית, ובשלמא כשהזנפן של החבית הוא הלחי, אז לא מתחשבים בעמוד כלל, אבל כאן שאני חייב לסמוך על העמוד הרי אי אפשר להתעלם מהחבית, וכמובן שבעירוב מהודר שמקפידים שהעמוד יהיה ישר גם כשאין חבית, ק"ו שבמצב כזה אינו מהודר כלל.

עמודים שהחוט קשור לראשם ואינו מעליהם

לאחר שעברנו את רוב העיר, והגענו כמעט למסקנה מסוימת, הופתענו לגלות שינוי חמור בשלושה עמודים. עמוד אחד שעמד ליד אזור בניה, עמד עקום מאוד, וניכר היה שהוא נעקר ממקומו ושתלו אותו בתוך ערימת חול ואבנים. בתחילה החלו לדון האם עמוד עקום ברמה כזו פוסל, או שמא כשר בדיעבד. אבל פתאום העיר הרב של השכונה שהתבונן בראש העמוד, והבחין שהחוט אינו מעליו כלל. כולם הביטו בראש העמוד, ונדהמו להבין שאין לעיר עירוב. כיון שהעמוד היה נוטה הרבה, והחוט היה חוט ברזל שאינו מונח צמוד לראש אלא מסתובב על הוי, הוא יצא מקצה הוי ולא מעל העמוד. האברכים שאלו אולי בדיעבד זה כשר. אמר להם הרב זה גם לא בדיעבד.

בשני העמודים הבאים היה כבר שינוי בצורת הראש, שעשו לו וי, אבל הלחימו אותו מהצד החיצוני של העמוד. זה מפליא לראות, שעושים בידיים מלכתחילה צורה פסולה. איך יתכן שאדם כבר ידע שעשות צורת וי ועושה אותה מהצד. הדברים האלו נעשים בגלל שנותנים את העבודה לבעלי מלאכה שאינם מיוחדים למלאכת העירוב, וממילא יוצאות טעויות כל כך פשוטות, שפוסלות את העירוב לגמרי.

בסוף הסיור הם ביקשו שנערוך מכתב לרב העיר, על הצורך הדחוף לתקן את העירוב מיד לפני שבת הקרובה, ואף אם לא יעשו את כל הדברים אך לפחות יתקנו את הדברים הפוסלים ממש. ועכ"פ הם הבינו על מה הפיצו שמועות של עירוב מהודר. בתפילה שנזכה שיעשו את העירוב כהלכה, וגם הציבור ידע להזהר מטעויות ומשמועות, ולא יכשל ח"ו בחילול שבת.

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת בא

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. (יא, ב)

פירש"י: דבר נא. אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך, הזהירם על כך, שלא יאמר אותו צדיק אברהם, ועבדום וענו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.

מפורסמת השאלה האם רק משום שלא יטען אברהם בקשה' להזהירם על כך, הרי משום עצם קיום ההבטחה שהבטיח ה' לאברהם אבינו ואחרי כן יצאו ברכוש גדול צריך להזהירם ולזרזם. עוד צריך ביאור דלכאורה תיבת בהם מיותרת, הול"ל ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים.

ע' לקמן (יב, לה) שהבאנו מש"כ בספר קול אליהו בשם הגר"א דוישאלו איש מאת רעהו היינו מישראל חברו, כדי שיכפו את יצרם לעשות חסד איש עם רעהו ואזי עולם חסד יבנה, ובזכות זה יתן ה' את חנם בעיני המצרים ואף הם ישאלום. ונראה לומר בביאור דבריו שהיה הכרח שבני ישראל יהיו מתוקנים ומושרשים במידת החסד וללא תיקון מידת החסד לא היו ראויים לצאת ממצרים כי תכלית יציאת מצרים היא מתן תורה שהיא תורת חסד' ואם לא יהיו מושרשים במידת החסד לא יהיו ראויים לקבלה². ולפ"ז נראה לומר שהרי ודאי לא היתה כוונת ה' יתברך בהבטחתו לאברהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול על רכוש גשמי גרידא אלא עיקר הכוונה היתה על רכוש רוחני, שהרי כל ירידת ישראל למצרים והשיעבוד בעבודת פרך היתה הכנה לבנין עם ישראל לעם ע"י קבלת התורה³, והרי עיקר ההכנה שע"י יהיו ראויים לקבלת התורה שהיא תורת חסד הוי ע"י שיהיו מושרשים במידת החסד⁴.

ועפ"ז אפשר ליישב את השאלות הנ"ל שאם בני ישראל היו יוצאים מארץ מצרים רק עם רכוש ממוני אע"פ שהבטחת הקב"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול היתה מתקיימת מ"מ היה אברהם בא בטענה שעיקר הרכוש הרוחני חסר. וגם

1. דכתיב במשלי (לא, כו) ותורת חסד על לשונה. וכדאיתא במסכת סוטה (יד). התורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים.

2. וגם מצד שבכך יעוררו את מידת חסדו עליהם להוציאם מארץ מצרים, וכעוין בספר אהבת חסד פרק ה' מעניני גמילות חסדים בהגה"ה שכתב וז"ל, ונראה לי שזהו מה דאיתא בתנא דבי אליהו רבה (סוף פרק כג) כשהיו ישראל במצרים נתקבצו כולם וישבו יחד, משום שהיו כולם באגודה אחת, וכרתו ברית יחד שיעשו גמילות חסדים זה עם זה וכו', עיי"ש. ומה היה הכריתות ברית לגמילות חסדים, אלא הענין כך הוא, כי הם כשראו שאין שום עצה להנצל מגזרותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר יום יום, מה עשו, נתקבצו באגודה אחת וטכסו עצה מה לעשות לזה, והסכימו ביניהם שילכו בדרך ה' לבדו, ולא ישנו את שמם ולשונם, גם כרתו ברית יחד לגמול חסד זה עם זה, היינו שעל ידי זה יתעורר למעלה חסד של השם יתברך עליהם, וממילא יבטלו לבסוף גזירותיו של פרעה. ובאמת כך היה לבסוף שדבר זה היה סיבה לגאולה, וכדכתיב (שמות טו, יג) נחית בחסדך עם זו גאלת, ואיתא בפסיקתא (שמות טו, יג) נחית בחסדך, זו גמילות חסד עכ"ל. הרי מבואר דהגאולה ממצרים היתה בזכות החסד של ישראל, שכרתו ברית ביחד לגמול חסד זה עם זה, ומתוך כך זכו לנס של נחית בחסדך שכן היא הנהגת הקב"ה מדה כנגד מדה כמבואר במסכת סנהדרין (צ.).

3. ועד"ז כתב בשפתי כהן ואלשיך הק' בפרשת לך לך, ובאמת ליעקב [על הגדה של פסח ד"ה ואחרי כן וגו'] להמגיד מדובנא.
4. ויש להוסיף דהיות דגאולת מצרים הוי השורש של כל הגאולות כמש"כ מיכה (ז, טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, וכבר פירשנו בריש לך לך (יב, ב) דהא דכתיב והיה ברכה ופרש"י בך חותמין [באברהם אבינו לבדו], היינו שהגאולה האחרונה תהיה בזכות מידת החסד שהוא מדת אברהם אבינו תתן חסד לאברהם. והיינו דכתיב בישעיהו (א, כז) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. ולפ"ז אפשר לומר דהגאולה הראשונה שהיא שורש כל הגאולות היתה ג"כ בזכות מדת החסד. וראתי בספר ירח למועדים דעפ"ז מובן מה שכתב הטור (סימן תיז) בשם אחיו הר"י, שפסח הוא כנגד אברהם אבינו דמה שזכו ליציאת מצרים היינו בגלל הגמ"ח שהיא מדתו של אברהם אבינו. [ולכן רצה הקב"ה שמדת החסד שהיא מדתו של אברהם אבינו שבזכותו נגאלו, תושרש בהם].

מתורצת השאלה מדוע כתיב בהם דהיינו כדי שלא יאמר אותו צדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם דהיינו בגופם ונפשם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם בגופם ונפשם. ולכן זירז ה' יתברך את בני ישראל שיתקנו את נפשם וישרישו בה את מדת החסד.

ומדויקת תיבת נא דאין נא אלא לשון בקשה, שה' יתברך ביקש ממשה להזהיר את בני ישראל שלא יפרשו הבטחתו שיצאו ברכוש גדול כפשוטו שהוא רכוש ממוני אלא יתאמצו לתקן את נפשם להשריש בה מדת החסד. והטעם כדי שיודע לאברהם שקיים בזרעו השרשת מידת החסד וכנ"ל.

וגם מדויק לשון רש"י שכתב שלא יאמר אותו צדיק אברהם, שלכאורה תיבת צדיק מיותרת, והול"ל שלא יאמר אברהם. אלא שבא ללמדנו שהכוונה למדת צדקתו שהתייחד בה אברהם דהיינו מידת החסד.

ויקרא משה לכל זקני ישראל ויאמר אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם ושחטו הפסח. (יב, כא)

פירש"י: משכו. מי שיש לו צאן ימשוך משלו.

ויקחו. מי שאין לו יקח מהשוק.

וצריך ביאור דודאי מי שאין לו חייב ליקח מהשוק כשאר מצות עשה⁵. ומצאתי שהמהר"ל בגבורות ה' (פרק לו עמוד קלט) שואל שאלה זו, ותירץ וז"ל אע"ג שבשאר מצות אין האדם חייב לתת כל אשר לו בשביל מצוה אחת וכו' הכא צריך לתת יותר ממה שהוא חייב בשאר מצות עשה בשביל שהוא הצלתו כדאמר קרא (יב, יג) והיה הדם לכם לאות וכו' ולא יהיה בכם נגף, ואם לא כן יש לחוש לנגף.

ואולי אפ"ל בהקדם הא דאיתא במסכת נדרים (לא:) תניא ר' יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שכל זכויות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה, שנאמר (ד, כד) ויפגשהו ה' ויבקש המיתו. והמרש"א בחידושי אגדות (בד"ה לא עמדו לו) הקשה בשם ספר פענח רזי, וא"ת וכי חייב מיתה משום שנתרשל והרי אין בה רק עשה לאב וכו', ותירץ דעדיין מבני נח היה דאזהרתן זו היא מיתתן.

וא"כ אפשר לומר דמכיון דחזינו חומרתן דמצות לבני נח דאזהרתן זו היא מיתתן לכן הם גם מחוייבים לבזבז כל כספם כדי לא לעבור על מצותם (הרה"ג ר' צבי ליכט).

ובאמת מצינו דנחלקו הראשונים בבני נח האם גם במ"ע אמרינן דאזהרתן זוהי מיתתן או"ד רק בלאו. דהרמב"ם בהלכות מלכחם (ט, י) כתב שבני נח מצווים על הדינים ומפני זה נתחייבו בעלי שכם הריגה וכו' והם ראו וידעו ולא דנוהו, וכן דעת הר"ן בסנהדרין (נו:): אבל דעת הרמב"ן עה"ת בפ' וישלח (לד, יב) דאין חייבים מיתה על בטול מ"ע עיי"ש. אך עדיין י"ל דהם חייבים מיתה בידי שמים⁶, ואולי מפני זה הם מחוייבים לבזבז כל ממונם⁷.

ועוד אפ"ל עפ"י דברי הרא"ם בענין מילת בנו של משה רבינו (ד, כד), שבבני נח לא נאמר וחי בהם וחייבים למסור נפשם כדי לעשות מ"ע א"כ ודאי שבן נח מצווה למסור כל ממנו כדי לעשות מצות עשה דק"ו הוא אם מחוייב למסור את נפשו כל שכן שמחוייב למסור ממנו⁸.

5. עי' רמ"א או"ח סימן תרנו.

6. עיין בפרדס יוסף בפ' וישלח שם.

7. והרה"ג ר' צבי ליכט העיר שעדיין יש לדון בזה, דכיון דמצות מילה אינה נוהגת בבני נח אלא זהו חיוב של ישראל, וכן מצות הקרבת קרבן פסח היא מצוה שנצטוו עליה בני ישראל בדוקא, מנין שיש עליה את הגדרים של מצוות ב"נ, ואולי לענין זה דינן כישראל שאינם חייבים לבזבז יותר מחומש.

8. עוד אפ"ל ע"פ מש"כ בחי' מרן רי"ז הלוי דאף דמצינו דאדם יכול להקדיש קרבן על מנת שיתכפר חבירו ואינו צריך דוקא להביאו משל עצמו מ"מ בקרבן פסח בעינן שיהא לכל אחד קנין ממון בקרבן ולא מהני שאחר יפריש בשבילו. וכתב שם שזה מבואר במכילתא. ולפי"ז יש כאן חידוש בפסוק שמשה לימד את בני ישראל שצריך ליקח מהשוק ולא סגי בזה שמי שיש לו קרבן יפרישו עבור אחרים כמו דמהני בשאר קרבנות אלא כ"א צריך ליקח בעצמו [עיין בזרע אברהם סי' ו אות ט שהסתפק בזה]. עוד אפ"ל עפ"מ ש"כ בטורי אבן (מגילה כט:): דמלבד שהיה דין להקדיש קרבן כבר מעשור לחודש גם היה צריך להימנות עליו כל אחד מבעשור לחודש. וזהו מש"כ בפסוק דלא סגי בזה דמי שיש לו צאן יפרישו לשם ק"פ ויבדקנו ממום ואח"כ בערב פסח ימכרנו לאחרים, אלא מצות קיחה מבעשור קאי על כל אחד ואחד שעליו להמנות מעשור (הרה"ג ר' שלמה פוזן).

יומן רשימות מיוחד מימי האבל בבית מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזורחי שליט"א בימי השבעה על רעייתו הרבנית ע"ה

נכנס לנחם הגרי"ז הלוי סאלאוויציק בן הגר"ד זצ"ל, אמר מר"ש: אני לא שוכח את הראש ישיבה [ר' דוד].

ניחם נ.א. עוזרו של רה"מ ב.נ. ואמר למר"ש: יש המון אנשים מבוגרים שמסתובבים בעולם כמוני, מבטים לא דתים, ובזכות שההינו בבית של הרב והרבנית חלקם היום עם כיפות וחלקם בלי, אבל החיים פשוט השתנו, והכל בזכות הרב, אנחנו זוכרים את המוסר שהרב היה אומר, הרבה דורות שאני יכול לומר, ממש דורות שלמים שהשתנו. לכולנו כיום משפחות דתיות, וחלקם חרדים, וזה בזכות הבית ברחוב גאולה. הגיב מר"ש: אני לא יכול לסלוח לך, אני אמרתי לך לפני 60 שנה, שאתה יכול להיות אחד מגדולי הדור!. והמשיך הנ"ל לדבר עוד קצת.

לאחד שבתחילה לא זיהה אותו מרן, ולאחמ"כ לשאלת אותו אחד, הרב זוכר אותי?, הגיב מר"ש: אני חושב שכן, תזכיר לי מה השם, השיב, פאטל אמר מר"ש, אני זוכר אותך?!, אתה היית בחדר עם.. אני מוכרח לומר שבהתחלה לא זיהיתי, ראיתי משהו מוכר, לא יכולתי להגיד מי, אבל אחרי שהזכרת לי את השם, אני הכרתי אותך עוד קודם השם, שנים לא ראיתי אותך.

נכנס לנחם הגרא"י סאלוויציק: סיפר הגרב"צ אזורחי, האמא ע"ה היתה בשמחה גדולה שהצלחתי ללמוד אצל רבינו הגדול. וסיפר עוד, היה לה חידק בגופה לי' ימים, שנכנס אח"כ לליבה, ולאחר כמה ימים נפטרה ל"ע.

שאל את מר"ש משמשו המסור הר"י גרוסברד שליט"א: לר' מאיר [חדש], היה קשר מיוחד עם הגרי"ז? מרן: הוא לא היה הרבה פעמים אצלו, הוא היה כמה פעמים, ושמעתי מהשווער שלי שפעם אחת כשהיה, היתה אסיפה, ודיברו שם על כמה דברים, הוא סיפר לי, שהרב שאל "איז וועס איז מוסר?", כל אחד ניסה להגיד, ניסו להגיד כמה דברים, והוא כדרכו לא היה פותח את פיו סתם בפני הרב, נדמה לי שהוא אמר, שהוא ראה שמסתכלים עליו, אולי הרב, אז הוא אמר, סי אמפורושא רבינו יונה, ברינו יונה כתוב, אני לא זוכר טוב את הלשון, ...בקריצת שפתיים ושמיעת אוזן וכו', ולזאת הידיעה יקרה מוסר, אז הוא אמר לי שראה שכשסיים, הרב אמר יחד איתו אומר, "יקרה מוסר!". זה סיפר לי ר' מאיר בערך. אמר לי ר' דוד [הגרמ"ד] שהעולם לא יודע, לא מבין, האבא שלו לא שכב לישון בלי לימוד מוסר!, ככה הוא אמר לי, במפורש. הוא אמר זאת בקשר לנידון שהיה שדיברו איתו על כך שהיה נידון אם כן להכניס מוסר לישיבות או לא, אך ללמוד ספרי יראים ודאי צריך, ומה השאלה.

מעל מקומו של מרן היה מונח פתק שבו היה כתוב עבור המנחמים הנוסח דלהלן, "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים", ללא תוספת של, "ולא תוסיפו לדאבה עוד". שאל מקורבו הנ"ל: זה מנהג מבריסק? מר"ש: לא, זה תוספת שלא היה, רוצים אפשר להוסיף, אך העיקר היה בלי זה, לבסוף סיים מרן, יכול להיות שכן.

ניחם הגרג"י לוי ר"י באר התורה ואמר: ראיתי שהרה"י דיבר על מה שהפסוק אומר "ואת עלית על כולנה", הרה"י אמר לא היה אמא כמוך, רואים שיש מעלה בהספד, שהבעל צריך שיהיה בהרגשת הלב ושיגיד על אשתו "ואת עלית על כולנה", אנחנו זוכרים אותה כילדים, ואח"כ כאן בבית.

מר"ש: לא אמרתי דבר כזה, הגרב"צ אזורחי: הראש ישיבה אמר שהיתה האמא הכי מושלמת בעולם, האשה הכי מושלמת.

מר"ש: הכי מושלמת בעולם יכול להיות כמה, ר' חיים עוזר פסק שיחיד הדור יש כמה.

נכנס הגרא"א דינר שליט"א, אמר מר"ש: אתם יודעים מי היה החבר חדר שלו? מי? אני שואל, מסתמא היה משהו... חבר חדר בפנימיה, אני ילך יותר קדימה, בכפר חסידים, ר' אל'ה לופיאן היה איתו חבר חדר! הגרא"א: הוא פעם אמר בשיחה, הוא מוכרח לקום מוקדם בבוקר, אני חושב אחרי 120 אני מגיע למעלה, ישאלו, נו, אליהו מה עשית?, השתדלתי לקיים את השו"ע, אז יביאו שו"ע ויפתחו, ויתחילו מהסעיף הראשון של השו"ע, אני לא רוצה שכבר בסעיף הראשון יתפסו אותי שלא קימתי. וסיפר עוד הגרא"א מענין זה, ולאחמ"כ סיפר עוד, בוועד שהיה לנו, הוא אמר, כמה זמן צריך בשביל ארוחת בוקר?, רבע שעה, 5 דקות לאכול ועשר דקות לברכת המזון. חייכנו, זה לא בדיוק איך שחשבנו על הרבע שעה. אז הוא אמר, מה צוחקים זה לא יפה, בשביל שלי יש שיניים תותבות לוקח לי יותר זמן לאכול...

המשיך הגרא"א, הוא חידש לנו פעם מה זה תפילה, הוא אמר מתפללים, מטלפנים שבישיבה יתפללו על חולה באמריקה, ומה שייך, איך זה עוזר?, הוא אמר, אתם לא יודעים מה זה תפילה, תפילה הכוונא, כשאני מתפלל אני מתקרב להקב"ה, ונהיה יותר קדוש, נמצא שהחולה גרם שאני יהיה יותר קדוש, א"כ בזכות זו מתעורר לחולה זכויות.

אמר הגרא"א: הייתם אצלינו כל שבוע.

מר"ש: נכון. הגרא"א: מיום חמישי עד יום שישי. מר"ש: בהתחלה מיום רביעי עד יום שישי, אח"כ מיום חמישי עד יום שישי.

הגרא"א: ר' אלה משקובסקי מאוד רוצה אתכם, הוא רוצה לאבדיק.

מר"ש: הייתם אצל אצל ר' חצקל סרנא יחד עם ר' אל"ה? היה תקופה שהיה דעתו של ר' חצקל שלא אסע, אז לא נסעתי. וישב ר' אלה 4/3 שעות אצלו עם עוד כמה בחורים, הרבה שעות, ואז אמר ר' חצקל, נו שוין! רוצים שילך אז שילך. אני פחדתי ללכת, הוא לא רצה שאני ילך, מה אני ילך?, אז אבא של בחור, איני זוכר את שמו, אמר לי, הוא אמר שאתה יכול ללכת, חובה ללכת!.

ניגש מישהו: לפני כמה חודשים הגעתי כאן לרה"י עבור ברכה לבני למציאת זיווג והרה"י בירך, ואני החלטתי לעשות הוראת קבע לישיבה, והתנתי את הברכה של הראש ישיבה בהוראת קבע, וראיתי שעדין שום דבר לא אז, כעת גיליתי שההוראת קבע פשוט לא עבד... אז באתי שוב לבקש ברכה, אפילו שהרה"י בתוך השבעה, ואני רוצה לחדש את ההוראת קבע. מר"ש: קודם כל שיש לך ברכה בלי קשר, שהקב"ה ימלא כל משאלות לבך לטובה, מלבד זאת שתצליח לסדר את כל מה שאתה צריך.

ניחם הגרמ"ש אדלשטיין, וסיפר מר"ש בתוכ"ד: היה לה (א.ה. לרבנית) ברירה לקבל עבודה בירושלים או במקום אחר, ובחרה בטבריה בשביל לקרב עולים, בתור בחורה, זה היה בעידוד של אבא ואמא שלה, תמיד היא היתה לכל דבר, סיפר אחינה: הדודה הלכה למחנה בני תורה בשנים הראשונות, זה היה בצריף, בלי שרותים, והיא היתה עם הילדים הקטנים, העיקר שהרב [מר"ש] יוכל להיות, שהדודה נתנה לכלל ישראל את הרב אזרחי זה לא מליצה, אם היא לא היתה מסכימה היה אפשר להקים מחנות?.

נכנסו לנחם אחיו הגר"ר יצחק והגר"א כהנמן, לאחר שתיקה של איזה זמן, אמר מרן: כתוב, שהאבל צריך לדבר, גם קרעכץ נקרא לפתוח. הגיב הגר"א כהנמן: ככה אומרים בשם ר' שמואל סלנט,

סיפר להם אחיה הגר"נ: דיברנו כאן, לא היה לה טענות על אף אחד, לא קפידא, לא היה לה טענות על אף אחד, היה לה עין טובה, כולם היו טובים. והרה"י הוסיף שמעולם לא היתה עצובה.

מר"ש: אף פעם לא היתה עצובה!, אותו מצב רוח תמיד, לא היה שינוי במצב רוח, חששה מאוד שמא היא גורמת למשהו שהוא לא, איזה מצב רוח. החיים הפשוטים שלה, החיים כמו שהם, זרם החיים שלה היה במשוגים גבוהים של תורה ויראת שמים, היא היתה גם מבינה הרבה מאוד ביראת שמים, היא היתה אשה משכלת בדבר ד'.

הגר"א כהנמן: סבא שלי הפונביז'רוב היה אומר ששמע פעם מהח"ח, על הגמ' ששואלת נשים במאי זכין, וקשה מה השאלה, נכון שאין להם מצוות עשה שהזמ"ג, אבל יש להם מספיק מצוות, והתשובה של הגמ' שהבעל והבנים יכולים ללמוד. ותמוה?, רק הביאור בזה הוא, השכר והעונש זה תלוי במצוות, אך צריך תורה מחייהו, לעוה"ב, אך מה יחיה אותם, זה השאלה, ועל זה התשובה שהתורה של הילדים והבעלים זה מה שיחיה אותם לתחיית המתים.

בנוכחות האדמו"ר מסדיגורא אמר מר"ש: מעולם לא היה לה טענות על אף אחד, מעולם לא היתה עצובה, תמיד אותו מצב רוח, אני לא זוכר בכלל דבר כזה שהיה דבר כזה, (שהיתה עצובה), שאל אחד המנחתמים: הרה"י מדבר על כמה שנים? מר"ש: אני נשוי למעלה מ70 שנה. אני יגיד לך עוד משהו, לא היה לה... ולא חסר לה דבר!.

נכנס הגר"ח פינשטיין: ושאלהו למר"ש על המעשה עם המלח שהיה עם רבקה (שיף), ביתו של מרן הגרי"ז, וסיפר מר"ש: היא מלחה ומלחה את העופות, והיה הרב צריך לעבור שם, ליד איפה שהיא מלחה, והוא היסתכל והיה בשביעות רצון והמשיך הלאה, אחרי קצת חזר חזרה, לקח חופן מלא מלח ושם בתוכו, זה ראינו. ועל זה וכגון זה אנו חיים.

ט"ו בשבט ללא תולעים

על פי ספרי הרב משה ויא שליט"א "בדיקת המזון כהלכה"

1. פירות נקיים לא חייבים בדיקה מתולעים

אבטיח	אתרוג מסוכר	חמוציות	פסיפלורה
אבוקדו	בננה	לדר (באריזה סגורה)	פקאן מסוכר ("פקאן סיני")
אגוז אורן (צנובר)	בננה צ'יפס	מלון עגול	קוקוס (שלם וטחון)
אגוז ברזיל	דובדבנים מיובשים	מנגו	קרמבולה (פרי הכוכב)
אגוז מקדמיה	ללא חרצנים	ערמונים (קלופים וקלויים)	שיזפים מיובשים
אגוז פקאן בקליפה	(תוצרת ארה"ב בלבד)	באריזה הרמטית)	שימורי משמש
אגס	חבושים תוצרת חו"ל	פאפאיה	תפוז סיני מסוכר
אננס בשימורים (בסירופ)	(בעלי קליפה צהובה חלקה)		תפוח עץ (טרי ומיובש)

2. פירות שלעיתים נגועים טעונים בדיקה מתולעים

אגוזים בקליפתם הקשה (אגוז מלך, בונדוק ושקדים)	בעת הקילוף בודקים אם מצויים "קורי משי", פירורים כהים או זחלים בקליפה או על האגוז, ואם האגוז נראה מכוסרם.
אגוזי בונדוק קלופים ושקדים קלופים	בודקים אותם משיני צידיהם. אגוז בו נמצא "קורי משי", סימני כרסום או נקב, חוצים ובודקים אותו מבפנים. אם נמצאה תולעת, יש לחצות ולבודק את כולם מבפנים (גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבודק בפנים).
אגוזי פקאן קלופים	בודקים משיני צידי האגוזים אם יש "קורי משי", תולעים או פירורים כהים עגולים.
אגוזי מלך קלופים	1. מנערים בתוך מסננת בעלת חורים גדולים על גבי משטח לבן ובודקים אם יש חרקים או תולעים בנשורת. 2. בודקים את כל האגוזים משיני צידיהם, ובפרט בקפלים, אם יש "קורי משי", תולעים או סימני כרסום.
אגוזים ושקדים קצוצים	מנערים בתוך מסננת רשת (מסננת אורז) על גבי משטח לבן ובודקים אם יש חרקים קטנים בנשורת. שופכים את הנותר במסננת על משטח לבן ובודקים אם ישנם תולעים, חרקים או "קורי משי" בין החתיכות.
אגוז קשיו	בודקים את כל האגוזים מבחוץ. אגוז מכוסר או מנוקב, חוצים ובודקים אותו בין שני החצאים. אם נמצאה תולעת, יש לחצות את כולם. (מעט פירורים חומים דקים בין החצאים הם שאריות הקליפה ולא נגיעות). [גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבודק בין שני החצאים].
אוכמניות	קפואות (מלית): יש להשתמש במלית עם כשרות מהודרת, רצוי לטחון בבלנדר. טריות: ראה ספר בדיקת המזון כהלכה, כרך ב'. מיובשות: קשה לבדוק. לרכוש רק את המשווקות תחת כשרות מהודרת.
אנונה	לקלף ולשטוף. לפרוס לפלחים ולבודק אם מצויות רימות לבנות בבשר הפרי.
אננס	טרי: לקלף ולהסיר את כל החללים החומים המצויים תחת הקליפה. מיובש עם סוכר: להתבונן משיני הצדדים אם נדבק עליו זבובון או חרק. מיובש טבעי: לשבור לכמה חתיכות ולהתבונן היטב אם מצוי זחל או פירורים כהים עגולים בחללים הקטנים שבבשר הפרי. משומר במיץ טבעי: עדיף להשתמש בשימורי אננס בסירופ.
אפרסמון	להוריד את ה"עלה" (שסביב העוקץ) ולשטוף היטב. אם הפרי רך מאד, לבדוק מבפנים. אם מצוי כתם שחור על קליפת הפרי, מקלפים באותו מקום ומתבוננים אם מצויות שם רימות לבנות. (נקודות שחורות קטנות בבשר הפרי אינן סימן לנגיעות).
אפרסק	בשימורים: להתבונן אם מצוי זחל בפירות או בסירופ.
גויאבה	לחתוך פרוסות לרוחב הפרי, ולהתבונן היטב בכל פרוסה משיני צידיה אם מצויה רימה. צבע הרימות כצבע הפרי, עם נקודה שחורה קטנה בראשן. שיטה חלופית: לקלף את הפרי ולהתבונן אם מצוי אזור כהה רך במיוחד או נקב קטן. לחתוך אזור זה ולהתבונן אם מצויות רימות בתוך הפרי.
דובדבנים	מסוכרים (ללא חרצנים): לחצות אחדים למדגם (כ-10%) ולבודק אם יש תולעת. אם נמצאה נגיעות, יש לחצות את כולם ולבודקם מבפנים. בסירופ: תוצרת אירופה: מתוקים - לפתוח כל אחד ולבודק. חמוצים בדרך כלל נקיים. תוצרת ארה"ב: בחזקת נקי. מיובשים עם חרצן (מצומקים): בדיקתם קשה ועדיף לא להשתמש. מיובשים (ללא חרצן): תוצרת ארה"ב בלבד. בחזקת נקיים.
זיתים	זיתים ירוקים או מושחרים: אם יש כתם כהה, לחצות ולהתבונן אם מצויה מחילה בתוך הזית. זיתים שחורים: יש לחצותם ולבודקם מבפנים אם מצויה מחילה או תולעת. טבעות זיתים (ירוקים או מושחרים): לשטוף על צלחת וכדומה ולהתבונן אם מצויה מחילה או תולעת.
לדר ללא אריזה	להתבונן כנגד האור אם נצמד זבובון או נמלה.
משמש מיובש	פרי שלם: לחצות ולבודק כנגד האור משיני הצדדים. פרי חצוי: להשרות במים פושרים, לפתוח את הקפלים ולבודק כנגד האור.
ענבים	1. מחלקים את האשכולות הצפופים לחלקים קטנים. משרים את הענבים במים עם מעט סבון נוזלי ושוטפים היטב במים זורמים. 2. מסתכלים על כל עינב. אם רואים כתם כהה החודר לתוך העינב, חותכים שם ובודקים אם יש תולעת בתוכו.
ערמונים בקליפתם הקשה	לחצות ולבודק מבפנים אם מצויה תולעת או פירורים כהים, (אפשר לבדוק גם אחרי הבישול).
פירות מיובשים: אגס, אפרסק, חבוש, מלון, מנגו, קיווי, פאפאיה	להתבונן משיני הצדדים אם נצמד זבובון או חרק. רצוי לשטוף.
קיווי	פנים הפרי בחזקת נקי. לעיתים רחוקות מצויות כנימות לבנות או חומות על קליפת הפרי. יש להזהר שלא תעבורנה לפרי בעת הקילוף, או לשטוף את הפרי המקולף.

המשך →

לעילוי נשמת הרב יצחק בן ר' שמואל זצ"ל

לע"נ הר"ר אברהם חיים בן הר"ר יצחק ע"ה לע"נ מרת יראת קיילא חוה בת הר"ר חיים הכהן ע"ה לע"נ הרב אליעזר משה בן שלמה סאקס ע"ה

מותר לשכפל ולהפיץ דף זה לזיכוי הרבים מבלי לשנותו. ניתן להשיג בטל' 9766653 - 08 בדוא"ל: E-mail: teva.ramot@gmail.com • vayemoshe@gmail.com

לעילוי נשמת הרב יצחק בן ר' שמואל זצ"ל

רימון	אם מצוי נקב בקליפה, פותחים ובודקים אם יש תולעת. בעת פירוק הגרגרים יש להתבונן אם מצויות רימות לבנות קטנות או תולעת חומה בין הגרגרים. פס חום על הגרגר אינו סימן לנגיעות.
שסק	לפתוח ולבדוק את ה"כתר" שבתחתית הפרי, אליו עלולים לחדור חרקים קטנים. מגינה פרטית לחצות ולבדוק אם מצויות תולעים בבשר הפרי.
שקדים	ראה אגוזים.
תמר	לחצות בסכין, להוציא את הגלעין ולבדוק משני הצדדים כנגד האור (לחפש חרק כהה באורך 2-3 מ"מ או תולעת בד"כ מתה, מיובשת וכהה).
תמר לח (קפוא)	בדרך כלל נקי, טוב לחצות ולבודקו.

הדריים: תפוז, קלמנטינה, לימון, אתרוג, פומלה, אשכולית, פומלית	<p>נגיעות חיצוניות: מצויה בכל פירות ההדר לעתים קרובות מצויות כנימות בצבע חום או אפור כהה על קליפת הפרי. לאחר הקילוף והחיתוך יש לבדוק שהכנימות לא נצמדו לפרי, וכן שלא עברו מהיד או מהסכין לפרי. לחילופין ניתן לשטוף היטב את הפרי אחרי הקילוף. אם רוצים להשתמש בקליפה - לשפשף במברשת קשה או בכרית מתכת ('ננס') עם נוזל לניקוי כלים, לשטוף ולבדוק שלא נותרו כנימות.</p> <p>נגיעות פנימיות: עלולה להימצא בתפוזים, קלמנטינות ואשכוליות עלול להיות נגוע ברימות לבנות. נגיעות זו נדירה כאשר הפרדסים מטופלים היטב, בפרט בעונת החורף. פירות מעצים לא מטופלים כגון מגינה פרטית, או מערבים בשנת שמיטה וכן פירות בעונת הקיץ עלולים להיות נגועים יותר.</p> <p>א. בעת הקילוף, יש לעיין בצד הלבן של הקליפה אם ישנו כתם חום או אזור רך במיוחד הנמשך לתוך פנים הפרי, ולבדוק אם יש חדירה של רימות במקום זה.</p> <p>ב. אם הפרי רך במיוחד או בעל צבע וריח משונה, יש לבדוק את פנים הפלחים. אם נמצא פרי נגוע, יש לבדוק היטב את כל הפירות מאותה קניה.</p> <p>מיץ הדריים - סחוט ביתי: רצוי לנקות את הפירות בכרית מתכת ונוזל לניקוי כלים לפני הסחיטה, כדי למנוע חדירת כנימות למיץ. לחילופין, ניתן לסנן דרך מסננת צפופה לאחר הסחיטה.</p> <p>סחוט טבעי מסחרי: רצוי לסנן את המיץ במסננת צפופה.</p>
פיצוחים	<p>גרעיני דלעת: עם קליפה (לבנים); בדרך כלל נקיים. אם הקליפה פגומה, יש לקלף ולבדוק. קלופים (ירוקים): לער במסננת ירקות על גבי משטח לבן ולבדוק אם נפלו תולעים על המשטח. אם נמצאו תולעים, אין להשתמש.</p> <p>גרעיני אבטיח: לפתוח ולבדוק מדגם של כ-10%. אם נמצאה נגיעות, יש לפתוח ולבדוק את כולם.</p> <p>גרעיני חמניות: עם קליפה (שחורים); צריך לקלף כל אחד ולבדוק. קלופים (אפור בהיר): א. לער במסננת של אורז על גבי משטח לבן ולהתבונן, אם נשרו חרקים קטנים על המשטח - אין להשתמש. ב. לפזר את הגרעינים על משטח לבן ולבדוק ביניהם, אם נמצאו תולעים - אין להשתמש.</p> <p>בוטנים: לבדוק את כולם מבחוץ. בוטן בו נמצא סימני כרסום או סימן של חדירת תולעת, חוצים ובודקים אם יש בו נגיעות פנימיות. אם נמצאה תולעת, יש לחצות את כולם ולבדוק מבפנים. [גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבדוק בפנים]. בסוף הקיץ ובסתיו דרושה תשומת לב מיוחדת.</p> <p>בוטנים טחונים: ראה אגוזים קצוצים.</p> <p>בוטנים מצופים (קבוקים, מצופים שוקולד וכדומה): לפתוח כ-10%, אם נמצאה נגיעות - לפתוח את כולם.</p> <p>בוטנים בקליפתם הקשה: ראה אגוזים בקליפתם הקשה.</p> <p>פיסטוקים: מקלפים ומתבוננים אם יש "קורי משי" או זחל. פיסטוק עליו נראו סימני נגיעות, חוצים ובודקים אם יש בו נגיעות פנימיות. אם נמצאה תולעת, יש לחצות את כל הפיסטוקים ולבודקם מבפנים. [גם אם לא נמצאה נגיעות, טוב לחצות כ-10% ולבדוק בפנים].</p>

3. פירות הנגועים לעיתים קרובות בתולעים מוחזק כנגוע

היבסקוס	מצויה בהם נגיעות גבוהה ואין שיטה בטוחה לנקותם.
חבובים	חוצים את הפרי. אם מצוי זחל או מחילה עם פירורים כהים, מסירים את האזור הנגוע. אפשר לבדוק לאחר הבישול.
חרובים	לשטוף היטב, לשבור לחתיכות קטנות (2 ס"מ) ולבדוק אם מצויים פירורים, קורי משי או תולעים וחרקים.
פטל	נגוע וקשה לבודקו. יש להימנע מלאכול.
צימוקים	עקב נגיעות פנימיות המצויה בצימוקים, כולל צימוקים מקליפורניה, מומלץ להשתמש בחמוציות, כתחליף יעיל לצימוקים. במידה ורוצים להשתמש בצימוקים, יש עדיפות להשתמש בצימוקים שעברו בדיקות מדגמיות, כגון צימוקים שבהשגחת בד"ץ העדה החרדית, אותם יש לבדוק בדיקה יסודית כדלהלן: 1. להשרות את הצימוקים במים חמים במשך כרבע שעה. 2. לערבב ולהעביר את המים העליונים לצלחת לבנה ולהתבונן אם מצויים תולעים או חרקים חומים במים. 3. אם לא נמצאה נגיעות - לשטוף היטב את הצימוקים תחת מים זורמים. צימוקים מיצור ביתי. ניתן להכין צימוקים נקיים בתנור ביתי. ראה הוראות בספר בדיקת המזון כהלכה ח"ב.
תות עץ	נגוע וקשה לבודקו. יש להימנע מלאכול.
תות שדה	קיימת נגיעות כלל-עולמית של "טריפסים" קטנים המסתתרים בשקעים שעל התותים ואינם יורדים בשטיפות הרגילות; לכן מומלץ לאכול תותים רק לאחר ניקויים באחד משני האופנים: אופן א: לחתוך בסכין את העלה הירוק עם שכבה דקה מהפרי ולהסיר סדקים, חריצים עמוקים או איזורים פגומים. להשרות במים עם מעט סבון נוזלי למשך 3 דקות, לשפשף מעט בתוך המים, ולשטוף היטב (בכל פעם מעט תותים) תחת זרם מים באופן שהמים יגיעו לכל הצדדים. יש לחזור על ההשריה והשטיפה שלוש פעמים ולאחר מכן לטחון או לבשל. אופן ב: לקלף שכבה דקה מהפרי מכל צדדיו (כל השכבה החיצונית כולל חריצים עמוקים ומקום חיבור העלה) ולשטפו במים לאחר הקילוף. תות שדה קפוא: לרכוש רק עם הכשר מהודר ולנהוג לפי ההוראות המופיעות על האריזה. תות שדה מסוכר (מיובש עם סוכר): בחזקת נקי.
תותי גוג'י (גוג'י ברי - מוצר בריאות, הנמכר בחנויות טבע)	מצויה בהם נגיעות גבוהה, ואין שיטה בטוחה לנקותם. אפשר לבשל ולסנן דרך מסננת בד, ולהשתמש בתמצית.
תאנים (טירות ומיובשות)	נגיעות גבוהה ובדיקתן קשה ומורכבת. אופן הבדיקה מובאר בספר "בדיקת המזון כהלכה".

מענה לשאלות בטל' 02-5325588 בבוקר ובערב בשעה 10:45-11:45 וביום שישי משעה 2:00 עד חצי שעה לפני כניסת שבת.
ניתן להאזין לשיעורי הרב יוא שליט"א ב"קול הלשון" טל' 03-6171039 • לצפייה באתר: www.kolhalashon.com

שיעור מקוצר לבדיקת פירות ט"ו בשבט ועדכונים שוטפים בקו העדכונים: 073-2951387

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 116 | פר' בא תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מזן רשכבה"ג רבינו ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

מזן הגרמ"ש אדלשטיין נכנס יחד עם נכדו הבכור לקבל ברכה לקראת שמחת החתונה

הגר"א חייקין שליט"א בברכה

כינוס מיוחד בבית מדרן ראש הישיבה לתלמידי ישיבת בית דוד והוריהם. נשאו דברים ראשי ישיבת ארחות תורה הגאון ר' ברוך דב דיסקין, ראש הישיבה הגאון ר' אברהם ישעיה אדלר. בהשתתפות צוות הישיבה.

סיום כתיבת ספר תורה לכבודם של ראשי ישיבת סלבודקא על ידי בוגרי הישיבה מחו"ל

מעמד יסוד לבית כנסת חדש לבני הישיבות בעיר חיפה, במעמד בהשתתפות רב הקהילה החרדית הגאון ר' יחיאל במברגר

איש החסד הר"ר אלי ברזנר עם נכדו בברכה לקראת הבר מצוה

מעמד הכנסת ספר תורה לישיבת סלבודקא

בראשות מרן גאון ישראל הגד"ד לנדו ומרן ראש הישיבה הגדמ"ה הירש שליט"א

מזן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

במנוחה בעיר טבריה

בתפילת שחרית בשכונת פוריה

מדרן הגר"י פרידמאן שליט"א ראש ישיבת תפארת בשיחת חיזוק בישיבת מגדל עוז

מדרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

עם מדרן הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א
בהזמנה לשמחת נישואי נכדו הבכור

בכתיבת אותיות לשיבת תולדות צבי

הגאון רבי יום טוב זנגר שליט"א רב בית הכנסת תלמידי פוניבז' צעירים, ב"שבעה" על אמוז ע"ה

הגאון רבי מרדכי שמואל אדלשטיין

הגאון רבי יהודה אריה דינר

הגאון רבי זאב ברלין

תלמידי ישיבת קהילות יעקב בשבת גבוש בירושלים עם רבני הישיבה בראשות ראש הישיבה מדרן הגר"ש שטינמן שליט"א

הגה"צ הרב ראובן הכהן שליט"א
במעמד הספרים לז"נ הרה"צ ד' אברהם
אידלמן זצ"ל בישיבת לייקווד

מאות תלמידי ישיבת סלבודקה בתפילת
רבנים בהיכל הישיבה (צילום: יצחק ורדי)

מדרן הגר"ד כהן שליט"א בועידת החינוך השנתית
למאות רבני הישיבות הגדולות שע"י מרכז האינו (צילום: מענדי קורנט)

הספר שאתה צריך לשלוח השבת

**בשפה שווה
לכל נפש**

פרשיות השבוע
מועדי ישראל
עניינים שונים

מ"ה בספר?

כל פרשות השבוע | מועדי ישראל | עניינים שונים
- שמירת העניינים, שמירת הלשון, תיאור מוחשי
על מדבר לשון הרע בזמן 'בית המקדש', תיקון
ה'חטא', טבילת עזרא | ענייני חלאקה, סיום
הש"ס/סיום מסכת, חיזוק בלימוד ההלכה,
נשתברו הלוחות - הסתלקות מרן הגר"ח קניבסקי
צוק"ל, אסון מירון.

הספר נושא את הסכמותיהם של מרגן
הגר"ב, פוברסקי שליט"א, הגר"ח פ
ברמן שליט"א, הגר"א בידמן
שליט"א, הגר"מ דרוק שליט"א, הרב
אליהו פרידלנדר שליט"א מנהל ת"ת
תורת אמת בני ברק..

מתגובות הקוראים

אני מחנך תשב"ד - וזה ספר שמתאים לי בדיוק, חומרים קצרים ומעניינים עם סיפורים מחזקים ומרתקים...

קיבלתי את הספר היום בבוקר, ואחרי צ' מסרתי שיעור שלם מהספר המיוחד. [מג"ש ב'טבעון'].

תמיד אני מחפש ב'שולחן שבת' מסר קצר מעניין ומעשי - מה למעשה, זה בדיוק מה שאני צריך.

'מזל טוב' על הוצאת הספר הנפלא, ליתר דיוק 'אנציקלופדיה' לתורה, לידאת שמים, לקדושה, ולכל התחזקות בעבודת ה'!

תורה מפורדה בכלי מפואר. איזו השקעה נפלאה הפלא ופלא! ממש מיוחד מרגן את הלב! גליה לודעיה ונפל נהורא בבי מדרשא! [ר' י. י. ...]

מאת הרב ישראל מאיר אלטמן שליט"א
ניתן להשיג בחנויות 'יפה נוף'.
או אצל המחבר בטל: 054-849-6676

המעמד ב"שלישי בשלח" גדולי הדור פותחים לכם שערי פרנסה

בקבר ר' יהודה בר אילעאי

שטר הפרנסה

שיכתב ויחתם ע"י גדולי הדור בעצמם!
במערות התנא האלקי רבי יהודה בר אילעאי

אזאכך בקי"ת

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

רימונוב

אהל
הרה"ק רבי מנחם מנדל
מרימונוב זצוק"ל

פרשת הקמן

בקבר רבי מנחם מנדל מרימונוב

ובתפילה המיוחדת לפרנסה יזכירו כל שם במתינות ובכוונה
שתקויים בהם ההבטחה הנוראה לפרנסה בשפע ובנקל

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

1-800-22-36-36